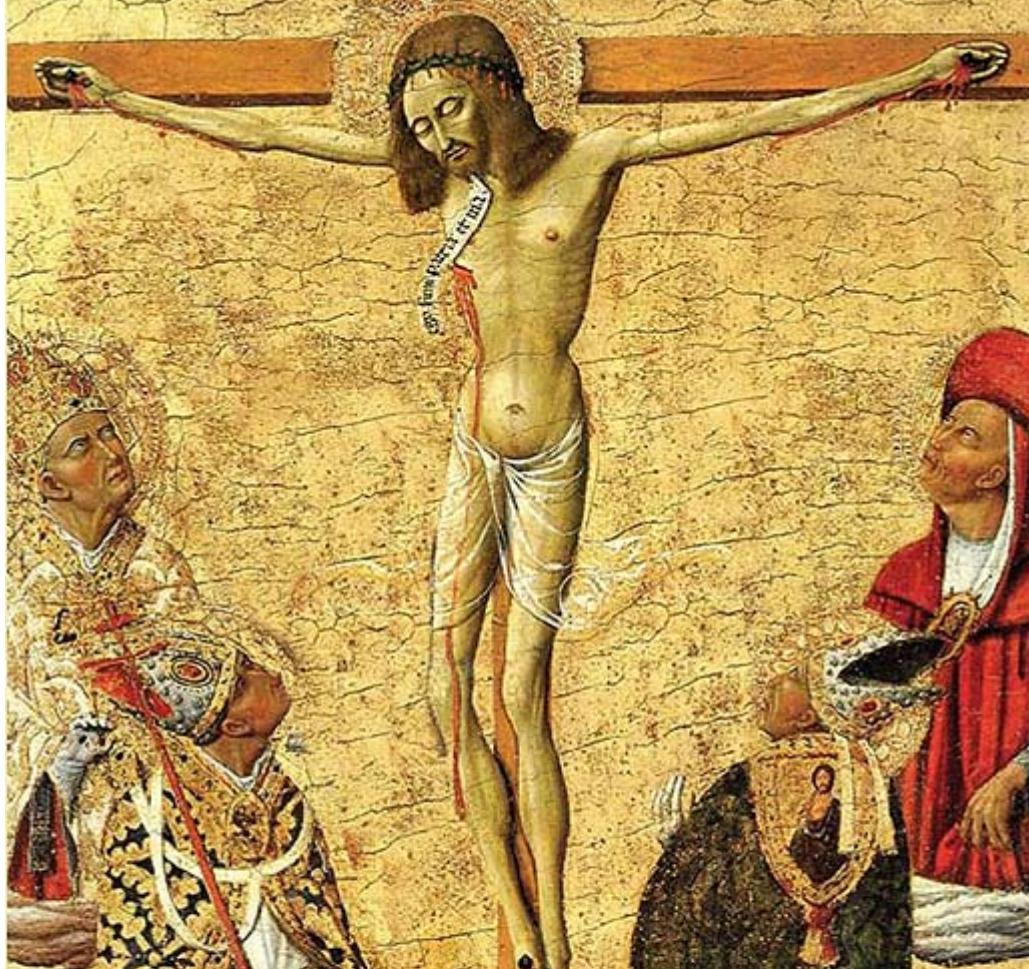

Ἐπισκόπου Σεραφείμ, Μητροπολίτου Πειραιῶς

Ἡ αἵρεσις

τῆς ἰκανοποιήσεως τῆς Θείας Δικαιοσύνης
διὰ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου

Πειραιεὺς 2012

**Ἐπισκόπου Σεραφείμ
Μητροπολίτου Πειραιῶς**

Η ΑΙΡΕΣΙΣ

**ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ**

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 2012

**Λίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ δημοσιεύσεως μέρους ἢ
ὅλου τοῦ παρόντος μέ απλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως**

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τῷ Μακαριωτάτῳ και Γεραοῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίῳ κ. ΙΕΡΩΝΥΜΩ ΤΩ Β' καί τῇ Σεπτῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἀγιωτάτης Ἀποστολικῆς καί Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐύλαβῶς ἀνατίθεται
‘Ο πονήσας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΘΕΟΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΑΝΘΡΩΠΟΣ - ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ

Γνωστή είναι ή διακήρυξις τῆς Γραφῆς ότι ὁ Θεός είναι «ἀγάπη» (Α΄ Ἰωάν. Δ΄9). Ή «ἀγάπη» βεβαίως δέν είναι αὐτή αὕτη ή ούσια τοῦ Θεοῦ. Ή ἄπειρος θεία ούσια καί φύσις είναι -καί θά είναι πάντοτε- διά τόν ἀνθρωπον ἀκατάληπτος, ἀπερινόητος, ἀσύλληπτος, κατά τήν ὅμοφωνον ἐν προκειμένῳ γνώμῃ τῶν ἀγίων πατέρων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας¹. Ἀλλ' ή «ἀγάπη» είναι ή κυρία ἰδιότης τοῦ Θεοῦ, τό τέλος εἰς ὃ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἰδιότητες Αὐτοῦ ἀναφέρονται².

Ἡ κυρία δέ αὗτη ἰδιότης τοῦ Θεοῦ ἀπορρέει ἐκ τοῦ τριαδικοῦ τῶν ὑποστάσεών Του. Ο ἄναρχος, ἄπειρος καί ἀΐδιος Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως ἐπίσης καί ἀϊδίως τόν ἄπειρον ὥσαύτως Λόγον Αὐτοῦ ἡ Υἱόν (Ἰωάν. Α΄1 κ.ἄ.), ἐνυπόστατον ὅμοίως καί ἐνσυνείδητον, ἀνάρχως ὑπάρχοντα ἐν «μιօρφῇ Θεοῦ» (Φιλιππ. Β΄6 κ.ἄ.), ἀγαπᾶ Αὐτόν δι' ἄπειρον ὥσαύτως, ἀϊδίου, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνείδητου Πνεύματος (τοῦ Ἅγιου Πνεύματος), ἐξ Αὐτοῦ ἐκπορευομένου (Ἰωάν. ΙΕ΄26) καί ἐπί τόν Υἱόν ἐπαναπαυομένου (Ἰωάν. Α΄32-33 κ.ἄ.)³. Διά τοῦτο ὁ Υἱός ἀποκαλεῖται ὑπό τοῦ Πατρός καί «ἀγαπητός» (Ματθ. Γ΄17 καί ΙΖ΄5) ἡ Υἱός τῆς ἀγάπης» (Κολασ. Α΄13) καί δι' Αὐτοῦ (Ἰωάν. Α΄1, Ἔβρ. Α΄3 κ.ἄ.) ἀλλά καί ἐν Αὐτῷ» (Κολασ. Α΄16), ὁ Πατήρ ηύδοκησε.. (Ματθ. Γ΄17 καί ΙΖ΄5 κ.ἄ.). Καί τά πάντα ἐγένοντο δι' Αὐτοῦ, ὡς καί ἐν Αὐτῷ (Ἰωάν. Α΄1, Κολοσ. Α΄16 κ.ἄ.), ἐφόσον, ἀλλως τε, Αὐτός είναι ή ἄπειρος «δύναμις» καί «σοφία» τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. Α΄ 24 κ.ἄ.).

Είναι αὐτονόητον, ότι, δπως ὁ Πατήρ ἀγαπᾶ τόν Υἱόν δι' ἄπειρον ἀγάπης, οὕτω καί ὁ Υἱός ἀνταγαπᾶ τόν Πατέρα, ἐξ οὗ ἀνάρχως γεννᾶται, ἐπίσης δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορευόμενον καί ἐπ' Αὐτόν ἐπαναπαυόμενον, δι' οὗ ἀγαπᾶται ὑπό τοῦ Πατρός. Όμοίως δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡς ἐνυπόστατον ὥσαύτως καί ἐνσυνείδητον, ἀγαπᾶ ὥσαύτως ἀπείρως ἐπίσης τόσον τόν Πατέρα, ἐξ οὗ ἀνάρχως καί ἀϊδίως ἐκπορεύεται, δσον καί τόν Υἱόν, ἐφ' Ὡν ἐπαναπαύεται. Καί οὕτως ή ἀγάπη τοῦ τρισυποστάτου καί μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. ΙΖ΄3 κ.ἄ.) ἐκδηλοῦται πρωτίστως καθ' Ἐαυτόν, ἢτοι εἰς τάς τρεῖς ὑποστάσεις (πρόσωπα) τῆς ἀγίας Τριάδος πρός ἀλληλα, ὃν ὁ Υἱός ἀποτελεῖ τό κατ' ἔξοχήν ὑποκείμενον τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρός. (Ματθ. ΙΒ΄18, Ιωάν. ΙΖ΄26, Κολασ. Α΄13, Ἔφεσ. Α΄6 κ.ἄ.)⁴.

¹ Πρβλ. ἀγ. Ἰωάννου Χρυσοστ. «Ομιλίαι περὶ ἀκαταλήπτου» Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄, Ε.Π.Μ. τ. 48, σελ. 701 - 745.

² Πρβλ. καί Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματική», σελ. 71 - 72.

³ Πρβλ. Ἰωάν. Ἀρνέλλου «Φιλοσοφ. Μελέται», σελ.. 52, 57 καί 76, Αθήνα 1930.

⁴ Πρβλ. καί Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 71.

Ἐκ τῆς κυρίας δέ ταύτης καί βασικῆς **ἰδιότητος** τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, δηλαδή τῆς ἀγάπης, ἀπέρρευσε φύσει καί ἡ θεία εὐδοκία καί βούλησις τοῦ **δημιουργεῖν** (Α΄ Ἰακώβου Α΄ 18). Διότι δὲ ἄπειρος καί τρισυπόστατος Θεός δέν ἦτο δυνατόν νά ἀρκεσθῇ ἀγαπῶν Ἐαυτὸν μόνον, μηδενός ἄλλου πλήν Αὐτοῦ ὑπάρχοντος, καί νά ἀπολαμβάνῃ οὕτως αὐταρέσκως καί φιλαυτῶς τήν Ἐαυτοῦ δόξαν. Τοῦτο θά ἀπετέλει μίαν ἄπειρον φιλαυτίαν..., ἐφόσον ἡ ἀγάπη προϋποθέτει πάντοτε ἔτερόν τι, πρός δὲ ἀναφέρεται⁵. Ηὔδοκησεν ἄρα, οὐχί κατ' ἀνάγκην, ως ἀνενδεής, μήτε -καί κατά μεῖζονα λόγον- κατ' **ἐπιβολήν** (ἄτε μή ὑπάρχοντος ἄλλου τινός ἀνωτέρου Αὐτοῦ διά νά ἐπιβάλῃ τί εἰς Αὐτόν), δπως, ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ Του, δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μή δντος πολυποίκιλα κτίσματα, διά νά ἐκδηλώσῃ καί ἔξωστρεφῶς, ἥτοι ἐκτός τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας, τήν ἀγάπην Του. Καί ἵνα ἐπαναπαύηται καί ἐπ' αὐτῶν ἡ ἀγάπη Του διά τῆς μεταδόσεως καί εἰς αὐτά ἐκ τῶν ἰδίων Του ἀγαθῶν. Νά καταστήσῃ δηλαδή τά κτίσματα ταῦτα μέτοχα τῆς Ἐαυτοῦ Μακαριότητος καί δόξης.⁶ Οὕτω, καί «κατά τήν εὐδοκίαν Αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν Αὐτῷ» (πρός Ἐφεσ. Α΄9), «βουληθείς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τό εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν Αὐτοῦ κτισμάτων» (Α΄ Ἰακώβου Α΄18). Ή «κύησις», ἐν προκειμένῳ, ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς δημιουργίας, ως τοῦτο συνάγεται καί ἐκ τοῦ ἐν συνεχείᾳ χαρακτηρισμοῦ τῶν «κυημάτων» ως «κτισμάτων». Ἐξ ἄλλου ὑπό τοῦ Θεοῦ ὥσαύτως ἐγεννήθησαν καί αἱ «ψιλαὶ ἰδέαι» περὶ πάντων τῶν κτισμάτων πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὅντων» ὄντοποιήσεως αὐτῶν.

Οὕτως ἐγεννήθησαν **ἀχρόνως**⁷ ὑπό τοῦ Πατρός, διά τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ ἄλλα καί ἐν Αὐτῷ (Ιωάν. Α΄3, Κολασ. Α΄16 κ.ἄ.), πᾶσαι, ἀρχικῶς, αἱ «ψιλαὶ ἰδέαι» περὶ τῶν πολυποίκιλων κτισμάτων, τά δόποια, τῇ παντοδυνάμῳ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ἄλλα καί τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ σοφίᾳ καί προγνώσει, προωρίσθησαν νά δημιουργηθῶσιν ἐξ οὐκ δντων, καί ἐν ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ τῶν τριῶν ὑποστάσεών Του⁸, κατηρτίσθη τό σχέδιον τῆς δημιουργίας

⁵ Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 71.

⁶ Πρβλ. ἰδίου, αὐτόθι, σελ.. 71-72 καί 94 «...Καθόσον τό μεταδιδόναι τῶν ἰδίων ἀγαθῶν καί καθιστᾶν τά δντα εὐδαίμονα εἶναι ἀχώριστον ἀπό τῆς θείας οὐσίας, ἀείποτε ἐνεργούσης τήν μετάδοσιν τῆς θείας μακαριότητος, ὁ Θεός καλεῖται ὑπό τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ιωάννου «ἀγάπη» (Α΄ Καθολ. Δ΄9)». Καί μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ιωάν. Ρωμανίδου «Τό προπατορικό ἀμάρτητμα», ἔκδ. 1957 σελ. 94 «...Δέν εἶναι ὅμως ἡ θεία ἀγάπη, ἐν τῇ πρός τά ἔξω ἐκδηλώσει αὐτῆς, τῆς θείας οὐσίας (σ.σ. δηλ. μετάδοσις τῆς θείας οὐσίας). Ἀλλως θά ἔπειρε νά εἶναι ἡ δημιουργία ἀναρχος... Ὁ Θεός δέν ἐνεργεῖ ποτέ κατ' οὐσίαν, ἄλλα μόνον κατά βούλησιν καί ἀπόλυτον ἐλευθερίαν».

⁷ Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, αὐτόθι, σελ.. 101-103. Ή ἔννοια τοῦ χρόνου ἄρχεται ἀπό τῆς ἐξ οὐκ δντων ὄντοποιήσεως τῆς ὑλικῆς δημιουργίας. Νοεῖται δέ ως χρόνος μέν ἡ ἔναρξις καί ἡ διάρκεια τῆς κινήσεως, τῆς ἀλλοιώσεως, τῆς μεταμορφώσεως κ.λ.π. τῆς ὑλῆς ἐν τῷ «χώρῳ». «Χῶρος» δέ ἡ ἔκτασις ἦν κατέλαβεν ἡ ὑλική δημιουργία ἐν τῷ ἀπείρῳ Θεῷ, «ἐν Ὡ ζῶμεν, κινούμεθα καί ἐσμέν». (Πρόξ. ΙΖ΄28 κ.ἄ.).

⁸ Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, μνήμ. ἔργ., σελ.. 93 καί 101-104. «...Ὁ κόσμος εἶναι προϊόν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καί τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ. Μετέχουσι τῆς δημιουργίας καί τά τρία

αὐτῶν πρό τῆς ὀντοποιήσεώς των. Ἀποκορύφωμα προδῆλως τῆς τοιαύτης ἐκδηλώσεως τῆς θείας ἀγάπης ὑπῆρξε ἡ εὔδοκία τοῦ Θεοῦ, δπως μεταξύ τῶν πολυποίκιλων κτισμάτων (τά ὅποια ἔχωρίσθησαν εἰς πολλάς «Μονάς» ἢ «τάγματα» (Ιωάν. ΙΔ' 2, Α΄ Κορ. ΙΕ' 23 κ.ἄ.) περιληφθῇ καί, ὡς ἀνώτερον καί τελειότερον πάντων, τό τάγμα τῶν «Θεῶν κατά χάριν». Κτισμάτων δηλαδή δμοίων κατά πάντα μέ τάς διαφόρους πεπερασμένας ἐκφάνσεις ἢ μορφάς⁹, τάς ὅποιας ἐκάστοτε θά ηδόκει ὁ Θεός νά προσλαμβάνῃ, διά νά γίνεται ἀντιληπτός ὑπ' αὐτῶν. Τήν εὔδοκίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ ἐβεβαίωσεν ὁ Κύριος, ὑπομνήσας τό ἐν τῇ Π.Δ. (Ψαλμ. ΠΑ' 6) ἀναφερόμενον. «Ἐγώ εἶπα θεοί ἐστέ...» (Ιωάν. Ι' 34). Ό δέ προφητάναξ Δαυΐδ ἐν πνευματικῇ ἔξαρσει γράφει ἐπίσης (Ψαλμ. ΠΑ' (ΠΒ') 1) «...Ο Θεός ἐστη ἐν συναγωγῇ Θεῶν...»¹⁰.

Εἶναι αὐτονόητον, δτι ἡ τοιαύτη **εὔδοκία** καί **βούλησις** τοῦ Θεοῦ πρός δημιουργίαν κτισμάτων ἐξ «οὐκ ὄντων», διά νά ἐπαναπαύηται ἐπ' αὐτῶν ἡ ἀγάπη Του, καί εἶναι ταῦτα μέτοχα τῆς θείας Αὐτοῦ μακαριότητος καί δόξης, δέν θά ᾧτο δυνατόν νά πραγματοποιηθῇ, εἰμή μόνον διά τῆς δημιουργίας ὄντων ἀφθάρτων (πνευματικῶν) ἀλλά καί ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καί ἐλευθέρων¹¹. Διότι μόνον τοιαῦτα κτίσματα θά ᾧτο δυνατόν νά ὑπάρχωσι (μετά τήν δημιουργίαν των) αἰωνίως, ὡς ὁ Θεός, καί νά νοῶσι συνειδητῶς οὐχί μόνον τῆς ἴδιας αὐτῶν ὑπάρξεως καί ζωῆς ἀλλά καί τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν ὡς καί τῶν ἀπείρων ἀγαθῶν Του¹². Κτίσματα (δημιουργήματα) φθειρόμενα, θνήσκοντα καί ἀφανιζόμενα οὐδεμίαν θά εἶχον αἰωνίαν ἀξίαν. Κατά μεῖζονα λόγον κτίσματα ἄλογα, στερούμενα δηλαδή νοήσεως καί συνειδήσεως ἄρα δέ καί ἐλευθερίας (ώς ἡ ἄψυχος συμπαντική ὕλη καί πάντα τά κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου ἔμψυχα καί ἄψυχα ἐνόργανα ὄντα), τά ὅποια οὕτε τήν ὑπαρξίαν καί ζωήν αὐτῶν συνειδητῶς θά ᾧτο δυνατόν νά νοήσωσι, μήτε τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῶν καί τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν Του. Καί οὕτως ἀνευ ἀξίας θά ἀπέβαινεν ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπανάπαυσις τῆς ἀγάπης του Θεοῦ.

πρόσωπα τῆς ἀγίας Τριάδος... Τό σχέδιον τῆς δημιουργίας συνελήφθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν ψιλαῖς ἰδέαις... Ὁ Θεός εἶχεν αἰωνίως πρό τῆς δημιουργίας τήν ἰδέαν τοῦ κόσμου, ἀλλά τήν ἰδέαν ταύτην ἔξεδήλωσεν εἰς ἐνέργειαν δημιουργικήν ὅταν ἡβουλήθη... Αληθῶς. Ή μέν γνώμη δτι ὁ Θεός δημιουργῶν τόν κόσμον ἐν σοφίᾳ, συλλαμβάνει καί προσχεδιάζει τήν ἰδέαν τοῦ κόσμου, ὡς πᾶς τεχνίτης, εἶναι ἐξ ὅσων εἴπομεν φανερά... Άλλ' ἡ ἰδέα αὐτή τοῦ κόσμου δέν εἶναι μεταφυσικόν τί ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἡ παρά τῷ Θεῷ ὑπάρχον, πρός δ βλέπων τεχνάται τόν κόσμον ὁ δημιουργός, κατά τόν Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ ἰδανική ἐκφορά τοῦ κόσμου, ἡ ὄνσια τοῦ κόσμου ὡς αὐτή νοεῖται (σ.σ. ἐν ψιλαῖς βεβαίως ἰδέαις) αἰωνίως ὑπό τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ».

⁹ Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου μνήμ. ἔργ., σελ. 82.

¹⁰ Πρβλ. Αγ. Ἀθανασίου (τοῦ Μεγ.), ἐν Α. Θεοδώρου, μν. ἔργ. σελ. 4, ὑποσ. 1. «Episte ad Adelphium, 4 P.M. Gr. XXVI.» σ. 1077. «Γέγονε γάρ ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς ἐν Εαυτῷ Θεοποίησῃ». Καί ἰδίου, «De Inc 54, P.M. Gr. XXV, σ. 192. «Αὐτός γάρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν».

¹¹ «Οπου συνείδησις ἐκεῖ καὶ ἐλευθερία»

¹² Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 105 - 106.

Ἐγνω ὅθεν ἀναμφιβόλως ὁ Θεός, πρό τῆς διαμορφώσεως ἔτι τοῦ σχεδίου τῆς ὅλης δημιουργίας, ὅτι ἡ εὐδοκία Αὐτοῦ πρός δημιουργίαν κτισμάτων ἐξ «οὐκ ὄντων» θά προσελάμβανε πραγματικήν ἀλλά καὶ αἰωνίαν ἀξίαν μόνον διά τῆς ὄντοποιήσεως κτισμάτων πνευματικῶν ἀφθάρτων, ἃρα δέ καὶ ἐνσυνειδήτων καὶ ἐλευθέρων, διότι ταῦτα μόνον θά ἡδύναντο νά ὑπάρχωσιν αἰωνίως, ἀλλά καὶ νά ἔχωσι συνείδησιν τῆς τε ἴδιας ἑαυτῶν ὑπάρξεως ὡς καὶ τοῦ Δημιουργοῦ των, τόν Ὁποῖον θά ἔβλεπον ἐποπτικῶς, προσλαμβάνοντα, χάριν αὐτῶν καὶ πεπερασμένας «ἐκφάνσεις» ἢ «μιօρφάς». Νοοῦντα δέ τά κτίσματα ταῦτα, ὅτι ἐξ «οὐκ ὄντων» ἥλθον εἰς τό «εἶναι», τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ, ὅτι ἐξ Αὐτοῦ ἔλαβον τό εἶναι καὶ τό εἰδέναι, καὶ ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἀπείρου Αὐτοῦ ἀγάπης ἐγένοντο μέτοχα τῆς αἰωνίου Αὐτοῦ μακαριότητος καὶ δόξης, ὅπως καὶ τῶν ἀσυλλήπτων, διά τήν ἀνθρωπίνην διάνοιαν (Α΄ Κορ. Β΄9 κ.ἄ.), πνευματικῶν Αὐτοῦ ἀγαθῶν, ὡν τήν ὑπαρξίν, ἀλλά καὶ τήν ὠραιότητα συνειδητῶς ἐπίσης θά ἀντελαμβάνοντο, θά ἡσθάνοντο φύσει, καὶ ἐλευθέρως, αἰωνίαν πρός τόν Θεόν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην διά τάς τοιαύτας καὶ τοσαύτας πρός αὐτά δωρεάς, ἐφόσον μάλιστα θά ἔβλεπον Αὐτόν καὶ ἐποπτικῶς.

Ἄλλα μεταξύ τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων τοῦ ἀπείρου Θεοῦ εἶναι, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ περί πάντων ἄπειρος καὶ ἀπερινόητος ἐπίσης πρόγνωσις Αὐτοῦ, περί ἣς ἔχομεν ἀπόλυτον τήν βεβαίωσιν διά τῶν ἐπαληθεύσεων τοῦ προφητισμοῦ¹³. Ἐν τῇ ἀπείρῳ δέ καὶ ἀπερινοήτῳ ταύτῃ προγνώσει Του, καταρτίζων Οὗτος, ἐν ψιλαῖς ἔτι ἰδέαις, τό περί τῆς ὅλης δημιουργίας σχέδιον Αὐτοῦ (τό περιλαμβάνον καὶ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ἀριθμόν πνευματικῶν δημιουργημάτων ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ (Κολασ. Α΄16 κ.ἄ.), προέγνω ὅτι ἐν ἐκ τῶν πνευματικῶν ταγμάτων τῶν κτισμάτων Του τούτων, μέ ἀρχηγόν τόν ἀρχάγγελον Ἔωσφόρον, δέν θά ἐφαίνετο ἀξιον τῶν τοιούτων καὶ τοσούτων καὶ πρός αὐτό δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Ὄτι ὁ ἀρχηγός τοῦ τάγματος τούτου, περίοπτον πνευματικήν θέσιν ἔχων πλησίον τοῦ Θεοῦ (Ἡσ. ΙΔ΄12 κ.ἄ.), θά παρεσύρετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς ἢ αἰτίας εἰς ἐπανάστασιν κατ' Αὐτοῦ, εἰς ἀποστασίαν, κακήν χρῆσιν ποιούμενος τῆς ἐνσυνειδήτου αὐτοῦ ἐλευθερίας. Καί ἀντί εὐγνωμοσύνης θά τόν ἐφθόνει διά τήν ἄπειρον Αὐτοῦ δόξαν. Διαστροφήν δέ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ὑφιστάμενος, θά ἐμίσει προσέτι τόν Θεόν, ζητῶν νά γίνη ὅμοιος τῷ Ὅψιστῳ καὶ νά κτίση τόν θρόνον του ὑπεράνω τῶν νεφελῶν (Ἡσ. ΙΔ΄13-14 κ.ἄ.).

Προέγνω ἐπίσης ὁ Θεός, ὅτι εἰς τήν τοιαύτην παραφροσύνην καὶ ἀποστασίαν τοῦ Ἔωσφόρου θά παρεσύρετο καὶ ὅλον τό ὑπ' αὐτόν ἀγγελικόν **τάγμα**, ἐπαναστατοῦν ὅμοιώς κατ' Αὐτοῦ ἐν τῷ

¹³ Προβλ. Δημ. Γ. Τσάμη. «Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου, κατά Νικήταν τόν Στηθάτον», σελ. 23 καὶ 25. «...Ο Θεός ὡς... παντογνώστης, εἶχεν ἐν Ἐαυτῷ καὶ πρό τῆς ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργίας τῶν πάντων τήν γνῶσιν, τάς φύσεις καὶ τούς λόγους πάντων τῶν ὄντων...». (σ.σ. ἐν «ψιλαῖς» βεβαίως, «ἰδέαις»).

αὐτῷ πνεύματι. Καί τέλος, ὅτι ἡ τοιαύτη διαστροφή τῆς συνειδήσεως τῶν **κτισμάτων** τούτων, ἐπιφέρουσα τήν ἀλλοίωσιν καί αὐτῆς τῆς φύσεως αὐτῶν καί μεταβάλλουσα αὐτά αἰωνίως ἀπό πνεύματα **φωτός**, ἀγάπης καί ἀληθείας εἰς πνεύματα ζόφου, σκότους, μίσους καί ψεύδους¹⁴, θά ἥτο κατ' ἐφαρμογήν τῆς δικαιοσύνης Του, φύσει ἐπίσης, οὐχὶ μόνον ἀμετάτοεπτος ἀλλά καί ἀσύγγνωστος. Διότι, κατά τήν ἀπόλυτον θείαν δικαιοσύνην (περὶ ἣς θά ἀσχοληθῶμεν ἀναλυτικῶς ἐν τῷ Β' κεφ.) τά πνευματικά κτίσματα, ἔχοντα φαεινήν τήν συνείδησιν ὅτι ἐξ «οὐκ ὄντων» ἥλθον εἰς τό εἶναι, ὅτι παρά τοῦ Θεοῦ ἔλαβον τά πρωταρχικά καί ὑψιστα ἀγαθά, τό «εἶναι» δηλ. καί τό «εἰδέναι» καί ὅτι τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ καί πάλιν ἐγένοντο μέτοχα καί πάντων τῶν ἀνεκφράστων καί αἰωνίων Αὐτοῦ ἀγαθῶν, εἶχον ἐπιτακτικόν καθῆκον νά τρέφωσιν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην πρός τόν Δοτῆρα τόσων ἀγαθῶν καί νά ἐναρμονίζωσιν ἀπολύτως τήν θέλησιν των πρός τήν βούλησιν Ἐκείνου, βλέποντα μάλιστα Αὐτόν ἐποπτικῶς. Ἡ πτῶσις ὅθεν αὐτῶν καί ἡ διαστροφή τῆς συνειδήσεως των, ἀνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας, θά ἥτο, κατά τήν θείαν δικαιοσύνην, ἀσύγγνωστος, ἀλλοιοῦσα, αἰωνίως καί ἀτρέπτως, καί αὐτήν τήν φύσιν αὐτῶν. Ἐκ τῆς πτώσεως δέ καί διαστροφῆς τῶν πνευμάτων τούτων θά ἐγεννᾶτο ἡ ἀμαρτία, ὁ θάνατος καί τό ἥθικόν κακόν, μή ὑπάρχοντα φύσει ἐν τῷ Θεῷ¹⁵.

Προγνούς δέ ὁ Θεός, κατά τήν κατάρτισιν ἔτι ἐν ψιλαῖς, ἰδέαις τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας τήν πτῶσιν τοῦ Ἐωσφόρου καί τοῦ ὑπ' αὐτόν ἀγγελικοῦ τάγματος, καί τήν γένεσιν οὗτω τῆς ἀμαρτίας -τοῦ ἥθικοῦ κακοῦ- καί τοῦ θανάτου, δέν ἥθελησε, προδήλως, νά ἀποτρέψῃ ταύτην ἀπ' ἀρχῆς διά τῆς ἀφαιρέσεως καί τοῦ ἀφανισμοῦ ἐκ τοῦ σχεδίου, διά τῆς μή ὀντοποιήσεως δηλαδή τῶν περὶ τῶν κτισμάτων τούτων ψιλῶν ἰδεῶν Του, προφανῶς διά νά μή ὑποστῇ οὕτω περιορισμόν ἡ ἀπειρία Του καί θεωρηθῆ φιβούμενος τάς συνεπείας αὐτῆς, ἐφόσον καί αἱ περὶ τῶν κτισμάτων τούτων ψιλαὶ ἰδέαι Του ἐκυρήθησαν ἐπίσης, δπως καί αἱ περὶ πάντων τῶν λοιπῶν, ἀγαθαί, καί ἀγαθά θά ἐδημιουργοῦντο τά ἀντίστοιχα πνεύματα - κτίσματα. Δέν ἥθελησεν ὥσαύτως, μετά τήν τοιαύτην πρόγνωσίν Του, νά ἀποτρέψῃ ἀκολούθως τήν πτῶσιν καί τήν διαστροφήν τῶν κτισμάτων τούτων ἀναγκαστικῶς, διά νά μή παραβιάσῃ τήν ὑποσχεθεῖσαν καί εἰς αὐτά πνευματικήν ἐλευθερίαν, ὡς ἀκριβῶς ἔπραξε καί διά τούς πονηρούς καί μέχρι τέλους

¹⁴ Ματθ. Ι'1, Λουκ. Ι'17-1 8, Ἰωάν. Η'44 κ.ἄ. Πρβλ. Β' Πετρ. Β'4, ώς καί Ἰούδ. στιχ. 6. «...Εἰ γάρ ὁ Θεός ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο ἀλλά σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρούμενους...».

¹⁵ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου, μνημ. ἔργ. σελ.. 144 «...Διά τῆς ἀμαρτίας εἰσῆλθεν εἰς τόν κόσμον ὁ θάνατος... Ὁ Θεός ἐπέτρεψε τόν θάνατον καί τήν διάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου (σ.σ.: Ἐν τῇ «διαλύσει» πρόκειται βεβαίως περὶ τοῦ φυσικοῦ θανάτου μόνον, διότι πλήν τούτου ὑπάρχει καί ὁ πνευματικός, ἥτοι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς θείας Χάριτος καί κοινωνίας...) ἀφ' ἐνός μέν ἵνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἀφ' ἐτέρου δέ ἵνα ἀναπλάσῃ αὐτόν ἐν τῇ ἀναστάσει καί ἐπί πλέον, ἵνα διά τῆς θέας τοῦ θανάτου δώσῃ εἰς τόν ἀνθρωπον εὑκαριόταν μετανοίας καί δοκιμάσῃ αὐτόν διά πειρασμῶν».

άμετανοήτους ἀμαρτωλούς ἀνθρώπους, τάς περί τῶν ὁποίων ψιλάς ίδεας εἶχεν ώσαύτως ἀπολύτως ἐν δψει Του κατά τήν κατάρτισιν τοῦ ὅλου περί τῆς δημιουργίας σχεδίου (Ματθ. Ι'30 κ.ἄ.). Προώρισεν δικιάς νά χρησιμοποιήσῃ τόσον τήν ἀποστασίαν, ώς καί τήν κατά τοῦ ὅλου, ἐν συνεχείᾳ, ἔργου Του ἀντίδρασιν τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων (ὅπως ἀκολούθως καί τήν ζωήν καί δρᾶσιν ἐν γένει πάντων τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων) πρός μεῖζονα ἔτι ἐκδήλωσιν τῆς ἀπείρου ἀγάπης Του. Ἐν ταυτῷ δέ καί τῆς ἀπείρου ἐπίσης Σοφίας Του, ὅπως καί τῆς παντοδυναμίας Αὐτοῦ¹⁶.

¹⁶ Οὕτω μόνον, βάσει τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, δυνάμεθα, κατά τήν ταπεινήν γνώμην ἡμῶν, νά ἔξηγήσωμεν τόν λόγον τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ ὀντοποιήσεως τῶν περί τοῦ σατανᾶ καί τῶν ἐκπεσόντων μετ' αὐτοῦ ἀγγέλων «ψιλῶν ἰδεῶν» Του, περί τῆς μετά τήν ὀντοποιήσιν πτώσεως τῶν ὁποίων, δπως, ἐν συνεχείᾳ καί περί πάντων τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων, ἔσχεν ἀναμφιβόλως ὁ Θεός τελείως πρόγνωσιν. Δέν ἀποκλείομεν βεβαίως τό δυνατόν τῆς ὑπάρξεως καί ἄλλων λόγων, ἐφ' ὅσον «... ἐκ μέρους γιγνώσκομεν καί ἐκ μέρους προφητεύομεν» (Α΄ Κορ. ΙΙ'9), «ἀνεξερεύνητοι δέ αἱ βουλαὶ τοῦ Θεοῦ...» (Ρωμ. ΙΔ'33-36 κ.ἄ.). Ἄλλα τούς λόγους ἐκείνους θά γνωρίσωμεν εἴτε κατόπιν νέων θείων ἀποκαλύψεων, ἢ ὅταν ἐκδημήσωμεν πλησίον τοῦ Θεοῦ. (Α΄ Κορ. ΙΙ'12 κ.ἄ.). Ποβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 108. «Ο Θεός γιγνώσκει νά διευθετῇ τό κακόν οὗτως ὥστε οὐ μόνον νά μή διαταράσσῃ τήν καθόλου τάξιν τοῦ Κόσμου, ἀλλά μᾶλλον καί νά ἔξυπηρετῇ τό γενικόν Αὐτοῦ σχέδιον». Περὶ τοῦ σατανᾶ δικιάς, καί τῶν δαιμόνων ἐν γένει, ὁ ἀείμνηστος καθηγητής Ἀνδρ. Θεοδώρου, ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Η περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία», σελ. 26, ὑπ. 1, γράφει τά ἔξης: «Παρ' ὅλον δτι ἡ περί ὑπάρξεως τῶν δαιμόνων δόξα εἶναι ἀριθμὸν πίστεως πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ἴστορούμενον καί πολυειδῶς ἐν τῇ Ι. Παραδόσει ἐπιμαρτυρούμενον, δικιάς ἡ διδασκαλία αὐτῇ τῷ γυμνῷ λόγῳ προσπίπτει τά μάλιστα μυστηριώδης καί ἀκατανόητος. Πῶς ὁ ὑπό τοῦ παναγάθου, πανσόφου καί παντοδυνάμου Θεοῦ πλασθεὶς ἄγγελος, ἀγαθός κατά τήν φύσιν αὐτοῦ καί συγγενῆς τῷ Θεῷ διά τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ προσδόντων καί χαρισμάτων, ὁ ὑπό τοῦ Θεοῦ τά μάλιστα εὐεργετηθείς καί εἰς τά ὕψιστα τῆς παρ' Αὐτῷ λειτουργίας καί διακονίας τιμηθείς, ἔγεται ἐν στιγμῇ εἰς τό παρότολμον διάβημα τῆς κατά τοῦ Θείου θελήματος ἐπαναστάσεως, τοῦθ' ὅπερ πλείστην ἐμφαίνει τῆς φύσεως τραχύτητα, ἐγωϊστικήν πώρωσιν καί στρέβλωσιν συνειδήσεως, παραμένει ἀπορὸν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν. Ή κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας δέν ἐπιλύει τό πρόβλημα, καθόδον θά ἀνέμενε τίς, ὁ λογικός καί ἐλευθερος νά ἔγετο μᾶλλον εἰς τήν παρά τῷ Θεῷ παγίωσιν τῆς ἡθικῆς αὐτοῦ βουλήσεως ἡ εἰς τήν κατά τῆς Θείας Βουλῆς ἀνταρσίαν, ἐπιδείξας κακίας ὡν ἐστερεότειο κατά τήν ἀρχαίαν τῆς φύσεως αὐτοῦ προικοδήτησιν, ὃν σχετικῶς ἀγαθός. Εάν μὲν εἶχεν ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ τόν ἐγωϊσμόν καί τήν ἀλαζονείαν, καταλήγομεν εἰς τό ἀτοπὸν συμπέρασμα δτι ἐπλάσθη κακός ὑπό τοῦ παναγάθου Θεοῦ. Εάν πάλιν ἀπλήν εἶχε τήν τάσιν πρός τάς κακίας ταύτας, πάλιν ἐμμέσως τοῦ κακοῦ αἵτιος εἶναι αὐτός ὁ Θεός, τοῦθ' ὅπερ βλάσφημιον. Εάν δέ ὁ πρῶτος ἄγγελος τῶν τοιούτων τῆς φύσεως κακῶν ἐκαθάρευε, οὐδαμῶς δ' ἐκτός τῆς φύσεως αὐτοῦ ὑπῆρχε τό κακόν, ὡς τις ἀρχή τῷ ἀγαθῷ ἀντιμέτωπος, κατά τάς ἀντιλήψεις τοῦ Δυϊσμοῦ, ὅπερ θεωρῶν οὗτος νά τεχνάται ἐσωτερικῶς καί νά μηχανεύηται τήν κακίαν εἰς ταύτην ἀπολογιθῶν, παραμένει ἀπορὸν πῶς ἀνεδείχθη τῆς κακίας ἐφευρέτης καί πρωταθλητής. Τό περί ὀντολογίας τοῦ κακοῦ πρόβλημα καλύπτεται, ὡς εἰκός, ὑπό τοῦ ζοφώδους τοῦ μυστηρίου πέπλου, καλεῖται δ' ὁ πιστός ὅπως ἀπολυπραγμανήτως συγκατατεθή εἰς τήν σχετικήν τῆς Θείας ἀποκαλύψεως πίστιν, παντοιτόρπως δέ, τῇ θείᾳ ἀρωγῇ ἐνισχύομενος, πολεμήσῃ κατά τοῦ ἐπιβούλου τῆς ιδίας αὐτοῦ εύτυχίας καί τῆς ποικιλῆς κακίας, ἡτίς τοσούτον δαψιλῶς ἐμφωλεύει εἰς τε τήν πεπτωκυναν αὐτοῦ φύσιν καί τήν κοινωνίαν ἐν ᾧ ζῇ». Ταῦτα ἐγραφε περὶ τοῦ σατανᾶ ὁ μακαριστός καθηγητής Α. Θεοδώρου, καί δτι μὲν βεβαίως τό πρόβλημα τῆς ὀντολογίας τοῦ κακοῦ καί τῆς ὑποστατικότητος τοῦ σατανᾶ ἀποτελεῖ, κατ' ἀρχήν, μυστηρίον, ὅπερ ὁ πιστός καλεῖται νά ἀντιμετωπίσῃ ἐν πίστει, εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἐφόσον τά πάντα, καί δή τά πνευματικά καί μεταφυσικά, «ἐκ μέρους γινώσκομεν...» (Α΄ Κορ. ΙΙ'9 κ.ἄ.): ἡ δέ περι αὐτῶν μαρτυρία τῆς Γραφῆς εἶναι διά τόν πιστόν, βεβαιότερα καί τῆς πειραματικῆς ἀποδείξεως (Β΄ Πετρ. Α΄10 κ.ἄ.). Πρός τούτοις δικιάς καί περί τῆς ὑποστατικότητος τοῦ σατανᾶ καί τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἔχομεν σήμερον, πλήν τῶν σχετικῶν ἀψευδῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, καί ἄλλας ἀμαχήτους ἀποδείξεις a contrario ἐκ τοῦ πνευματισμοῦ καί τῆς μαγείας. «Οσον δ' ἀφορᾶ εἰς τήν ἀπορίαν «...πῶς ὁ σατανᾶς, ἔξέχον μάλιστα ἀγαθόν πνεῦμα δημιουργηθείς ὑπό τοῦ Θεοῦ, ἔξετραπή τῆς φύσεως του καί ἐπανεστάτησε κατ' Αὐτοῦ...», τοῦτο, πλήν τῆς ἀψευδοῦς ἐπίσης μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἐπαρκῶς, φρονοῦμεν, ἔξηγεῖται διά τῆς «κακῆς χρήσεως» τῆς δωρηθείσης ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς τά πνευματικά κτίσματα συνειδητῆς ἐλευθερίας. Έχομεν ἐξ ἄλλου σχετικά παραδείγματα

Άλλα προέγνω ώσαύτως, κατόπιν τούτων, ἀναμφιβόλως ὁ Θεός ὅτι, ἐάν ἀπ' εὐθείας προέβαινεν εἰς τήν ὀντοποίησιν τῶν «ψιλῶν ἴδεων» Του καί περί τοῦ τάγματος τῶν «Θεῶν κατά χάριν», ἡ πτῶσις τοῦ τάγματος τούτου θά ἦτο περισσότερον ἐνδεχομένη, ἵνα μή εἴπωμεν ὅλως ἀναπόφευκτος. Διότι ἐάν κατά τήν φημίνην καί σαφῆ μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς (Ησ. ΙΔ'13, 14 κ.ἄ.), ἐφθόνησε τόν Θεόν δὲ Ἔωσφόρος ἀρχάγγελος ὃν, καί παραφρονήσας ἐσκέφθη νά γίνη δμοίδος Του κατά πάντα..., πόσον μᾶλλον δέν θά παρεσύροντο εἰς δμοίαν πτῶσιν οἱ «Θεοί κατά χάριν», οἵτινες ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὀντοποίησεως των θά ἔβλεπον ἔαυτούς κατά πάντα δμοίους πρός τάς πεπερασμένας ἐκφάνσεις Του, καί τούς δποίους, ἐφαρμόζων ἐπίσης τήν δικαιοσύνην Του, θά κατεδίκαζε δμοίως εἰς αἰωνίαν κόλασιν;

Προέβαλεν οὕτω πρός ὄλοκλήρωσην τῆς ὅλης **εὐδοκίας** τοῦ Θεοῦ, καί περάτωσιν τοῦ ὄλου **σχεδίου** τῆς δημιουργίας, ἡ ἀνάγκη τῆς προσθήκης τῆς «καμπύλης» καί τῆς ὑλικῆς τοιαύτης, ἦτοι, καί ἀρχικῶς, τῆς δημιουργίας τῶν ἄνευ συνειδήσεως καί ἐλευθερίας κτισμάτων, ἅτινα θά ὑπετάσσοντο εἰς τήν ἀέναον κίνησιν, ἀλλοίωσιν καί φθοράν... τῆς δημιουργίας δηλαδή τοῦ ὑλικοῦ τούτου Σύμπαντος μέ τούς ἀναριθμήτους ἔτι κόσμους του, τῶν ποικίλων οὐρανίων σωμάτων καί τῶν ἀστρικῶν συγκροτημάτων, καί τῆς δημιουργίας ώσαύτως, ἐν συνεχείᾳ, ἐπί τοῦ μικροσκοπικοῦ μέν ἀλλά τόσον γραφικοῦ τούτου πλανήτου, κτίσματος διφυοῦς - δισυνθέτου, ὑλικοῦ δηλαδή καί πνευματικοῦ, κτίσματος μέ ὑλικόν μέν σῶμα, ὑποκείμενον εἰς διάλυσιν καί φθοράν, ἐν περιπτώσει ἀμαρτίας, μέ ψυχήν δέ πνευματικήν, ἐνσυνείδητον ἄρα καί ἐλευθέροαν, ἐγκεκλεισμένην ἐν τῷ σώματι τούτῳ, ὥστε ἡ ἐνδεχομένη πτῶσις αὐτοῦ νά μή εἶναι ἀσύγγνωστος καί αἰωνία, ἀλλά (καί ὑπό τήν προϋπόθεσιν πάλιν τῆς μετανοίας) συγγνωστή. Καί ὡς τοιοῦτον κτίσμα προωρίσθη ὁ ἀνθρωπος, τόν δποίον δὲ Θεός ηὔδοκησε νά ποιήσῃ «κατ' εἰκόνα Του» (Γενεσ. Α'27), διά νά τόν δοκιμάσῃ... καί τόν ἔξομοιώσῃ οὕτως ἀκολούθως πρός Ἐαυτόν. Προωρίσθη δηλαδή, ὅπως δημιουργηθῇ ὁ ἀνθρωπος «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὡς τοιοῦτος δοκιμασθῇ ἐν πνευματικῇ δοκιμασίᾳ καί ἀθλήσει (Β' Τμ. Β'5 κ.ἄ.). Καί νικητής ἐν αὐτῇ ἀναδεικνύμενος (Ἄποκ. Β'7 κ.ἄ.), οὐχί μόνον νά καταστῇ ἄξιος τῆς πρός τόν Θεόν, κατά χάριν, ἔξομοιώσεως, γινόμενος «κατά χάριν Θεός», ἀλλά νά καταστῇ προσέτι, διά τῆς ἐκ τῶν «παθημάτων πείρας», καί αἰωνίως πλέον ἄπτωτος ἐν τῇ ἀτέρμονι ἐκείνη δόξῃ καί τιμῇ¹⁷.

ἀνθρώπων (στρατηγῶν, ἀνωτέρων αὐλικῶν κ.ἄ.) ἐπαναστατησάντων κατά τῶν εὐεργετῶν βασιλέων των... Ἡ ὑπό τοῦ ἀνθρώπου δέ κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας οὐδόλως διαφέρει τῆς τῶν πνευμάτων, ἐφόσον μάλιστα οἱ ἄγγελοι εἶναι «πνεύματα λειτουργικά εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα...» (Ἐφρ. Α'14), ήμεις δέ καί «ἄγγέλους κρινοῦμεν...» (Α΄ Κορ. ΣΤ'3) πλασθέντες, προδήλως, ἀνώτεροι αὐτῶν εἰς πνευματικήν δύναμιν διά νά «γίνωμεν, ὡς προείπομεν, κατά χάριν Θεού».

¹⁷ Ταύτην τήν ἔννοιαν ἔχει ἡ **εὐδοκία** τοῦ Θεοῦ «ποιήσωμεν ἀνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί δμοίωσιν» (Γενεσ. Α'26-27).

Κατά τήν ὁμόφωνον δ' ἐν τούτῳ γνώμην πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν ἐδημιουργήθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος οὗτε «φύσει θνητός», μήτε ἐπίσης «φύσει ἀθάνατος». Ἐδημιουργήθη ὡς «κατά χάριν Θεός» δυνάμει, διά νά καταστῆσῃ ἐκουσίως ἔαυτόν, βοηθούμενος ὑπό τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτον, βάσει τῆς θεοειδοῦς φύσεως αὐτοῦ¹⁸. Τό οὐλικόν σῶμα του, ὑποκείμενον ἐν περιπτώσει ἀμαρτίας, εἰς φθοράν καί διάλυσιν (θάνατον), δπως καί πάντα τά λοιπά κτίσματα τῆς οὐλικῆς δημιουργίας (Ρωμ. Η'22 κ.ἄ.), θά καθίστατο ἐπίσης ἀφθαρτον, πνευματικόν (Α΄ Κορ. 42-44 κ.ἄ.), ἐάν ἀνεδεικνύετο νικητής εἰς τήν προορισθεῖσαν δι' αὐτόν δοκιμασίαν καί ἀθλησιν, ἥτις θά συνίστατο εἰς τήν ἐλευθέραν ὑποταγήν του εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ (Γεν. Β'16-17). Ἐπίσης ἡ πνευματική ψυχή του θά καθίστατο αἰωνίως ἀπτωτος, ἐν τῷ ἔαυτης σώματι, ἔχουσα πάντοτε τήν χάριν, τήν κοινωνίαν καί τόν φωτισμόν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλως θά κατεδικάζετο καί αὕτη εἰς θάνατον, ὡς ὁ Ἔωσφόρος καί τό οὐπ' αὐτόν τάγμα. Εἰς στέρησιν δηλαδή πασῶν τῶν θείων τούτων δωρεῶν, προσέτι δέ, καί μετά τήν διάλυσιν τοῦ σώματός της (τόν θάνατόν του), εἰς αἰωνίαν πλέον κόλασιν, εἰς αἰώνιον βασανισμόν, μετά τοῦ σατανᾶ καί τῶν ἐκπεισόντων ἀγγέλων (Ματθ. ΚΕ'41, Ἀποκ. Κ'10 κ.ἄ.), ως καί εἰς μετατροπήν της εἰς «ἀστέρα ζόφους» (Ιούδ. στ. 3) εἰς τό διηνεκές. Διά τῆς τοιαύτης «ἀθλήσεως» καί «δοκιμασίας» ἐπεξηγήθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ἡ ὀλοκληρωτική ἐπίτευξις τῆς πλήρους διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως καί ἡ ἐμπέδωσις τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας, διά τῆς ἀπολύτου ἐλευθέρας ὑποταγῆς καί τῆς ἐκουσίας ἐναρμονίσεως αὐτῆς εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπακόλουθον δέ τῆς νίκης προωρίσθη ὁ θρίαμβος κατά τῶν παθῶν καί τοῦ διττοῦ θανάτου. Καί ἡ ἀνάδειξις τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τοῦ «κατά χάριν Θεοῦ».

Τοιαύτην ὅθεν εὔδοκίαν προτιθέμενος ἐν Ἐαυτῷ ὁ Θεός (Ἐφεσ. Α'9-10) διά τό τελειότερον καί ἀγαπητότερον τῶν κτισμάτων Του, τόν ἄνθρωπον, οὐχί μόνον προέγνω (καί προώρισεν, ως ἐκ τούτου, ἀναμφιβόλως) ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς Δημιουργίας καί τόν ἀριθμόν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες θά καθίσταντο ἄξιοι τῆς τοιαύτης εὔδοκίας καί τιμῆς (Ματθ. Ι'30, Ρωμ. Η'29 κ.ἄ.), ἐν προορισθέντι ὥσαύτως οὐπ' Αὐτοῦ «πληρώματι χρόνου» ἡ «καιρῶν» (Γαλάτας Δ'4, Ἐφεσ. Α'10), ἀλλά προέγνω ἀσφαλῶς ὥσαύτως, καί ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, πότε καί πῶς θά συνεπληροῦτο ὁ ἀριθμός οὗτος. Τότε προώρισε καί τόν τερματισμόν τῆς ὑπάρξεως καί τῆς οὐλικῆς Δημιουργίας -κτίσεως, ἐν τῷ συνόλῳ

¹⁸ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 144. Ἐπίσης Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 141. Ὡσαύτως ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας σχετικῶς γράφει (πρός Αὐτόλυκον Β'27). «Εἰ γάρ ἀθάνατον αὐτόν ἀπ' ἀρχῆς ἐπεποιήκει, Θεόν αὐτόν ἐπεποιήκει. Πάλιν, εἰ θνητόν αὐτόν ἐπεποιήκει, ἐδόκει ἂν ὁ Θεός αἴτιος εἶναι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὕτε οὖν ἀθάνατον αὐτόν ἐποίησεν, οὔτε μήν θνητόν, ἀλλά δεκτικόν ἀμφοτέρων ἵνα (εἰ) φέψῃ ἐπί τά τῆς ἀθανασίας, τηρήσας τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, μισθόν κομίσηται παρ' αὐτοῦ τήν ἀθανασίαν καί γένηται Θεός· εἰ δέ αὐτὸν τραπῇ ἐπί τά τοῦ θανάτου... παρακούσας τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἔαυτῷ αἴτιος ἡ τοῦ θανάτου...».

της, ύπό τήν ύλικήν αὐτῆς μιօρφήν, καί τήν δημιουργίαν τῶν «πάντων καινῶν» (Β' Πετρ. Γ' 10-13, Ἀποκ. ΚΑ' 1 κ.ἄ.). Τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον «στενάζει» καί αὕτη καί «συνωδίνει» (Ρωμ. Η' 22), κατά τόν ύπεροχον χαρακτηρισμόν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀποκαρδοκοῦσα τήν ἀπαλλαγήν της ἀπό τῆς δουλείας τῆς διηνεκοῦς κινήσεως καί φθορᾶς, διά τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν «ὑῖῶν τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. Η' 22-23).

Άλλα τοιαύτην πρόγνωσιν ἔχων ὁ Θεός περί πάντων, προέγνω ἀναμφιβόλως ἐπίσης, δτι καί τό τελειότερον τοῦτο καί ἀγαπητότερον πλάσμα Του, τόν ἄνθρωπον, θά ἐφθόνει καί θά ἐμίσει ἐξ ἵσου δ Σατανᾶς, δπως ἐφθόνησε καί ἐμίσησε τόν Θεόν. Ὄτι δχι μόνον θά ἐξηπάτα, ὡς ἐκ τούτου, καί θά παρέσυρεν εἰς τήν παρακοήν - τήν ἀμαρτίαν - καί τόν ἐξ αἰτίας τούτων θάνατον καί τούς πρωτοπλάστους, οἵτινες δέν θά ἡδύναντο ἐπίσης νά ἀνθέξωσιν εἰς τό «πῦρ» τῆς δοκιμασίας τῆς ἐνσυνειδήτου αὐτῶν ἐλευθερίας¹⁹ καί θά ἀπετύγχανον οὕτω τοῦ ἀρχικοῦ των προορισμοῦ, ἦτοι τῆς «ἀθανασίας» καί τῆς «κατά χάριν θεώσεως», ἀλλά καί ὡς «λέων λυσσῶν καί ωρούμενος ἐπιζητῶν τι νά καταπίη» (Α' Πετρ. Ε' 8), θά ἐπετίθετο πάντοτε καί ἐναντίον δλων τῶν ἀπογόνων των, τό πλεῖστον τῶν δποίων, ἐκτός δλίγων ἐξαιρέσεων προοδευτικῶς ἐλαττούμενων, θά παρέσυρεν ὥσαύτως εἰς τήν ἀμαρτίαν καί τόν αἰώνιον θάνατον. Οὕτως ή συμπλήρωσις, (ίνα μή εἴπωμεν καί αὐτή ή ἀνάδειξις) τοῦ **τάγματος** τῶν «**Θεῶν** κατά χάριν» θά καθίστατο ἀδύνατος, λόγω καί τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, τό δποιον θά ἐβάρυνεν ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, δν προώρισε νά τάξη ἐπίσης ὁ Θεός πρός ἐξυπηρέτησιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἀναπαραγωγῆς πάντων τῶν ἐνοργάνων δντων καί δή τῶν ἐμψύχων. Καί οἱ ἄνθρωποι δηλαδή, οἵτινες δέν θά παρεσύροντο εἰς ἀμαρτίας, δέν θά ἡδύναντο νά «τελειωθῶσι»²⁰ (Ἐβρ. ΙΑ' 40), βαρυνόμενοι ύπό τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος²¹. Πάντες δέ οἱ λοιποί θά κατεδικάζοντο, ὡς ὁ

¹⁹ Πρβλ. Δημ. Γ. Τσάμη, μνήμ. ἔργ., σελ. 54 «... Ὁθεν ή ἀφετηρία τῆς ἀμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου δέν εὑρίσκεται εἰς τήν φύσιν του, ἀλλ' εἰς τήν αὐτεξούσιον βούλησιν καί γενικώτερον εἰς τήν ψυχήν του. Αὕτη, ὡς οὐσία ζῶσα, ἀπλή, ἀσώματος, λογική καί νοερά, ἔχει ιδιον θέλημα καί ἐνέργειαν, ὡς κτιστή δέ εἶναι τρεπτή καί δύναται νά ἐλέγξῃ τό ἀγαθόν ή τό κακόν...».

²⁰ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ίωάν. Ρωμανίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 84-85.

²¹ Ρωμ. Ε' 12. «...δι' ἐνός ἀνθρώπου ή ἀμαρτία εἰς τόν κόσμον εἰσῆλθε καί διά τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καί οὔτως εἰς πάντας τους ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ὡ πάντες ἡμαρτον». Πάντως, περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος ὁ ἄγ. Κύριλλος, Ἀλεξανδρείας, ἐν τῇ Ἐρμηνείᾳ εἰς τήν πρός Ρωμ. Ἐπιστ. (Ε.Π.Μ. τ. 74, σ. 788-789) γράφει: «...Ἀμαρτωλοί δέ γεγόναμεν διά τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ διά ποτον δέ τοόπον. Πεποίητο μέν γάρ ἐπί ἀφθαρσίας καί ζωή, ἦν δέ αὐτῷ καί δί βίος ἀγιοπρεπής ἐν τῷ παραδείσῳ... Ἐπειδή δέ πέπτωκεν ὑφ' ἀμαρτίαν καί κατωλίσθησεν εἰς φθοράν, ἐντεῦθεν εἰσέδραμον τήν τῆς σαρκός φύσιν ἥδοναί τε καί ἀκαθαρσίαι, ἀνέφυ δέ καί δέν τοῖς μέλεσιν ἡμιῶν ἀγριαίνων νόμοις. Νενόσηκεν ούν ή φύσις τήν ἀμαρτίαν διά τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός... ἥροώστησεν ή ἀνθρωπίνη φύσις... διά τῆς παρακοῆς τήν φθοράν, εἰσέδυ δέ οὔτως αὐτήν τά πάθη...». Ωσαύτως ὅμοίαν ἐρμηνεύαν τοῦ ἄγ. Αθανασίου, τοῦ Μεγ., ίδε εἰς Παναγ. Δημητροπούλου «Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Μεγ. Αθανασίου», σελ. 90, ὑποσ. 12.

Σατανᾶς καί οἱ δαιμονες, εἰς αἰωνίαν κόλασιν καί βασανισμόν (Ματθ. ΚΕ'41 κ.ἄ.).

Ἐν τῇ θλιβερᾷ λοιπόν ταύτη περὶ τοῦ τελειοτέρου καί ἀγαπητότερου πλάσματός Του προγνώσει, προέγω ώσαύτως ὁ Θεός, ὅτι οὐδείς ἄλλος τρόπος ὑπῆρχε πρός ὀλοκλήρωσιν τῆς ορθείσης εὐδοκίας Του, «ἥν προέθετο ἐν Ἔαυτῷ» (Ἐφεσ. Α'10), εἰμή μόνον ἡ ἐνανθρώπησις, ἐν ὥρισμένῳ ἀνθρώπῳ καί ἐν προεγνωσμένῳ ώσαύτως καί προωρισμένῳ χρόνῳ (Γαλατ. Δ'4, Δαν. Θ'25 κ.ἄ.), τῆς μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν ὑποστάσεών Του, τοῦ ἐν «μιօρφῇ» δηλαδή Θεοῦ ἀνάρχως ὑπάρχοντος - μετά τοῦ Πατρός καί τοῦ Ἀγ. Πνεύματος - Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ (Ιωάν. Α'1, Φιλιππ. Β'6 κ.ἄ.). Ὁ ἀνθρωπὸς δέ οὗτος, γεννώμενος μόνον ἐκ γυναικός, διά Πνεύματος Ἀγίου (Ματθ. Α'20 κ.ἄ.), μή βαρυνόμενος, ὡς ἐκ τούτου, ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος (ἐκ τοῦ ὅποιου θά ἀπηλλάσσετο ώσαύτως καί ἡ μήτηρ Του μετά τήν ἐπ' αὐτῆς ἐπέλευσιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος - Λουκ. Α'35), καί ἐνέχων ἐν Ἔαυτῷ τόν Θεόν - Λόγον, ᾧτο ἀτρωτος εἰς τούς πειρασμούς τοῦ σατανᾶ, δστις τόσον προσωπικῶς (Ματθ. Δ'1 κ.ἄ.) δσον καί δι' ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων ὡς ὀργάνων του, ίδια δέ τοῦ Ἰούδα καί τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχῶν, θά ἐπετίθετο πολυτρόπως καί μετά λύσσης ἐναντίον Του, ἀλλά καί τελείαν ὑπακοήν δεικνύων εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός (Ιωάν. Ε'30 κ.ἄ.), παρά τήν προεγνωσθεῖσαν σκληροτάτην δι' Αὐτόν ἀθλησιν, δπως καί τόν δλως ἀδικον ἀλλά καί ἀτιμοτικώτατον ἄμα δέ καί ἐπωδυνότατον θάνατον Του ἐπί τοῦ Σταυροῦ, θά ᾧτο «τέλειος» (Ματθ. Ε'48 κ.ἄ.), εἰς πραγμάτωσιν οὗτω, δι' Αὐτοῦ, τῆς διά τόν ἀνθρωπον, γενικῶς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α'26).²²

Ὅτι δέ ἡ τοιαύτη περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου (τοῦ Κ. ἡ Ἰ. Χριστοῦ) πρόγνωσις του Θεοῦ καί ὁ ἐξ αἰτίας ταύτης προορισμός Του διά τόν Σταυρικόν θάνατον (Ιωάν. Γ'14 κ.ἄ.) ὀφείλεται εἰς τήν τελείαν θείαν πρόγνωσιν περὶ πασῶν τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὅλης ζωῆς καί τοῦ ἐπί τῆς Γῆς ἔργου τοῦ Κυρίου, δπως καί, τελικῶς, τοῦ ἐπί τοῦ Γολγοθᾶ Θείου δράματος, μόλις, μετά τά προεκτεθέντα, παρίσταται ἀνάγκη νά τονίσωμεν. Προεγνώσθη δηλαδή ὁ Σταυρός τοῦ Γολγοθᾶ ὡς τελική φάσις τῆς ὅλης ζωῆς καί τῆς ἀθλήσεως τοῦ Κυρίου καί ὡς τελείου ἀνθρωπού, οὐχί διότι ἡθέλησε τοῦτο ὁ Θεός, διά νά ἐκδηλώσῃ καί οὕτω τήν διά τόν ἀνθρωπον ἀγάπην Του... Τοιαύτη ἐκδήλωσις τῆς θείας ἀγάπης, κατά τοιοῦτον τρόπον γενομένη (διά τῆς προσφορᾶς εἰς Σταυρικήν θυσίαν τοῦ τελείως ἀθώου καί ἀναμάρτητου Κυρίου), ἔστω καί ἂν ἀπέβλεπε αὕτη εἰς

²² Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ιωάν. Ρωμανίδου μνημ. ἔργ., σελ. 84-85 καί βιβλ. αὐτόθι. «...Μετά μεγίστης ζωηρότητος περιγράφει ὁ Εἰρηναῖος τό γεγονός ὅτι ἡ δλη οἰκονομία τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπου ἐγένετο κατά τήν τοῦ Θεοῦ εὐδοκίαν, ὥστε οὔτε ἡ δύναμις οὔτε ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ νά ἀποδειχθῶσιν ἐλάσσονες. Διότι, ἐάν ὁ διά τήν ζωήν δημιουργηθείς ὑπό τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος, μετά τήν ἀπώλειαν τῆς ζωῆς ἔνεκα τῆς ὑπό τοῦ δφεως ζημίας αὐτοῦ καί διαφθορᾶς, δέν ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τήν ζωήν, ἀλλ' ἐγκατελείπετο ἐς ἀεί εἰς τόν θάνατον, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ θά εἶχε καμφθῆ καί ἡ κακία τοῦ δφεως θά εἶχεν ὑπερισχύση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ».

τήν σωτηρίαν τοῦ Κόσμου, χωρίς τῆς ἔννοιας τῆς «ίκανοποιήσεως τῆς δικαιοσύνης» Του, ως τιμωροῦ, οὐχί μόνον θά ἀπετέλει βλασφημίαν κατά τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης»... καί τῆς «ἀγάπης» τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί θά ἀπήλασσε σχεδόν πάσης εὐθύνης τόν τε Σατανᾶν ώς καί τά ὅργανα αὐτοῦ διά τό ὑπ’ αὐτῶν διαπραγμένην ἀνοσιούργημα. Ἀντιθέτως, ὁ προορισμός τοῦ Κυρίου διά τόν Σταυρικόν θάνατον ἐγένετο, διότι προέγνω ἀπολύτως ὁ Θεός τήν ἐναντίον τοῦ Κυρίου **μῆνιν** τοῦ σατανᾶ, κατ’ ὀρχήν, (διαβλέποντος, ἐν τῷ προσώπῳ Του, ...τόν μέλλοντα νά καταλύσῃ τήν κοσμοκρατορίαν Του), ἀκολούθως δέ τό μῆσος καί τόν φθόνον κατ’ Αὐτοῦ τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν, διότι θά ἥλεγχε τήν ὑποκρισίαν καί τάς βαρυτάτας ἀμαρτίας αὐτῶν, καί, τελικῶς, τόν φθόνον τοῦ Ἰούδα. Ὡς τελική, καί ἀναπόφευκτος φάσις τῆς ἐναντίον τοῦ Κυρίου πολεμικῆς πάντων τούτων προεγνώσθη ὑπό τοῦ Θεοῦ, κατά τήν κατάρτισιν ἔτι τοῦ σχεδίου τῆς Δημιουργίας, ὁ Σταυρός τοῦ Γολγοθᾶ²³. Καί τήν φάσιν ταύτην δέν ἥθελησεν ἐπίσης ὁ Θεός οὕτε νά ἔξαλείψῃ, νά ἀφαιρέσῃ, ἐκ τοῦ Σχεδίου τῆς δημιουργίας, μήτε καί νά παρεμποδίσῃ, αὐτήν, ως ἡδύνατο, κατά τήν ἐκδήλωσίν της, διά θαυμαστῶν παρεμβάσεων. Τήν ἥνεχθη καί τήν παρεχώρησε διά νά μή παραβιάσῃ καί πάλιν τήν δωρθεῖσαν εἰς τά πνευματικά ἐν γένει κτίσματά Του ἐλευθερίαν. Συνάμα δέ διά νά ἐκδηλώσῃ οὕτω καί τήν ὑπάτην διά τόν ἄνθρωπον ἀγάπην Του, ως ἐπίσης καί τήν πανσοφίαν καί τήν παντοδυναμίαν Του, χρησιμοποιῶν αὐτήν πρός πληρεστέραν ἔξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου ἔργου Του διά τῶν ἀντιθέσεων καί διά τῶν ὑπερόχων ὄντως πνευματικῶν ἐπακολούθων αὐτῆς.

Καί ως ἄμεσα πνευματικά ἐπακόλουθα τῆς **φάσεως** ταύτης, ὅπως καί ως ἔπαθλα τῆς πολλαπλῆς καί τελικῆς, δι’ αὐτῆς, νίκης τοῦ Κυρίου, καί ως τελείου ἀνθρώπου, ἐναντίον τοῦ σατανᾶ προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ, κατά τήν «βραβεύουσαν» πλέον δικαιοσύνην Του. α) Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίς Του «ἴνα μή τό παντάχραντον σῶμα Του ἵδη διαφθοράν» (Πράξ. Β’27), ως καί ἡ ταυτόχρονος «ἄλλαγή» τοῦ σώματός Του εἰς «σῶμα πνευματικόν», ἀφθαρτον (Α΄ Κορ. ΙΕ’44 κ.ἄ.). β) Ἡ σωτηρία πάντων τῶν ἀνθρώπων διά τῆς πρός Αὐτόν πίστεως, ως καί τοῦ βαπτίσματος, ἐκ

²³ Υπέροχα ἀληθῶς καί διά τήν ἐν προκειμένη ἀλήθεια εἶναι ὅσα γράφει ὁ ἄγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ΕΖ’ Ὁμιλίᾳ του (Ε.Π.Μ. τ. 59, σ. 372-373). Τήν ὅλην σχετικήν περικοπήν παραθέτομεν καί ἐν τῷ Γ’ κεφ. στιχ. β’. «... Νῦν κρίσις ἐστί του Κόσμου... Κρίσις καί ἐκδίκησις. Πῶς καί τίνι τρόπῳ; Ἄνετε τόν πρῶτον ἄνθρωπον, ὑπεύθυνον λαβών τήν ἀμαρτίαν (διά γάρ τῆς ἀμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος). (Ρωμ. Ε’12). Ἐν ἐμοὶ τοῦτο οὐχ’ εὑρε. Τίνος οὖν ἐνεπήδησε καί θανάτῳ μέ παρέδωκε; τίνος ἔνεκεν εἰς τήν Ἰούδα ψυχὴν ἐνέβαλε εἰς τό μέ ἀνελεῖν; Μή γάρ μοί εἴπεις νῦν ὅτι ὁ Θεός ὀλονόμησεν: Τοῦτο γάρ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, τῆς σοφίας αὐτοῦ γνῶμη..., τοῦ πονηροῦ...». Τονίζει δηλ. καί ὁ ἄγ. πατήρ ὅτι ἀσχέτως τῆς ἐκουσίας προσφορᾶς τοῦ Κυρίου διά τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ, ἡ σταύρωσίς Του, ὁ θάνατός Του, ὑπῆρξαν ἔργον τοῦ Σατανᾶ καί τῶν συνεργῶν του, τοῦ Ἰούδα δῆλ. καί τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν. Τό ἔργον δέ τοῦτο τῆς «σοφίας...» τοῦ σατανᾶ προέγνω ἀπολύτως, ως εἴπομεν, ὁ Θεός πρό καταβολῆς κόσμου, ἐν τῷ σχεδίῳ δηλ. ἔτι τῆς δημιουργίας. Καί ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀπερινοήτῳ προγνώσει Του προώρισεν ως ἀναπόφευκτον διά τόν Κύριον τό «ποτήριον» τοῦ Γολγοθᾶ, ως τελικήν φάσιν τοῦ θανασίμου πολέμου Του, τῆς ἔχθρας Του (Γεν. Γ’14-15), καί ως τελείου ἀνθρώπου ἐνάντιον του σατανᾶ.

παραλλήλουν, εἰς τό δνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος (Ματθ. ΚΗ'19 κ.ἄ.), γ) Ἡ διά τῆς πρός Αὐτόν καὶ πάλιν πίστεως τελείωσις (Ἐβρ. IA'40) καὶ πάντων τῶν πρός Αὐτοῦ θανόντων δικαίων (Α΄ Πέτρ. Γ'20 κ.ἄ.) καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μή γενθέντων σωματικοῦ θανάτου, ώς ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Ἡλίας (Ἐβρ. IA'5 καὶ Δ΄ Βασ. B'11). Καί δ) Ἡ «ἐπαγγελία» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Πράξ. B'33) καὶ «πᾶσα ἔξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ'18). Οὕτως οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτόν (καὶ δι' Αὐτοῦ εἰς τόν Τρισυπόστατον Θεόν), ἀλλά καὶ τηροῦντες προσέτι τάς ἐντολάς Του (Ματθ. ΚΗ' 20 κ.ἄ.), θά ἐλάμβανον δι' Αὐτοῦ (Ιωάν. A'12 κ.ἄ.) τήν τε «θείαν χάριν» ώς καὶ τά ἰδιαίτερα «χαρίσματα» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α΄ Κορ. IB'8-12, Ἐφεσ. Δ'11-12 κ.ἄ.), ἀναλόγως βεβαίως τῆς δι' Αὐτοῦ, ἀλλά καὶ ἐν Αὐτῷ, ώς αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ κλήσεως των, τοῦ «εἰδικοῦ» δηλαδή αὐτῶν προορισμοῦ (Ρωμ. H'29-30, Α΄ Κορ. Z'20 κ.ἄ.), ἀλλά καὶ τῆς δεκτικότητός των. Καί οὕτω - διά τῆς τοιαύτης προσθέτου εὐδοκίας καὶ συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ -οὐχί μόνον θά ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ὑπάτη ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης Του πρός τά κτίσματά Του, ώς καὶ ἡ ἔξ ἀνθρώπων ἀνάδειξις τοῦ τάγματος τῶν «Θεῶν κατά χάριν», ἀλλά καὶ ὁ χρόνος τῆς συμπληρώσεως Αὐτοῦ (Ἐφ. A'4 κ.ἄ.) θά συνετέμνετο οὐσιωδῶς.

Περί τῆς τοιαύτης **ἀπερινοήτου** προγνώσεως τοῦ Θεοῦ κατά τήν ἐν **ψιλαῖς** ἔτι ἰδέαις κατάρτισιν τοῦ δλού σχεδίου τῆς δημιουργίας καὶ περὶ τοῦ ἐκ τῆς προγνώσεως ταύτης προελθόντος καθολικοῦ προορισμοῦ πάντων, ὁ μέν ἀπόστολος Παῦλος γράφει, σύν ἄλλοις, καὶ τά ἔξης: α) Ἐφεσ. A'1-5: «Εὐλογητός ὁ Θεός καὶ πατήρ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, καθώς ἔξελέξατο ἡμᾶς ἐν Αὐτῷ πρό καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἀγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον Αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διά τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν κατά τήν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος Αὐτοῦ...» (πρβλ. Ματθ. KE'34 καὶ Ἐβρ. Δ'3 κ.ἄ.), καὶ β) Β΄ Τιμ. A' 8-10: «...Ἄλλα κακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατά δύναμιν Θεοῦ, τοῦ σώσαντος ἡμᾶς... κατ' ἴδιαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τήν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρό χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δέ νῦν διά τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...». Ο δέ ἀπόστολος Πέτρος προσθέτει: «...Δι' ὅ ἀναζωσάμενοι τάς δοσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν.... ἄγιοι γίνεσθε..., εἰδότες δτι... ἐλυτρώθητε... τιμίῳ αἵματι ώς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μέν πρό καταβολῆς κόσμου (πρβλ. καὶ Ἐβρ. Θ'26) φανερωθέντος δ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς τούς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς τόν Θεόν τόν ἐγείραντα αὐτόν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τήν πίστιν ἡμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν».

Ὄτι ὅμως ὁ τοιοῦτος προορισμός ἡμῶν εἰς υἱοθεσίαν (διά τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ) ὑπῆρξε καρπός τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπερίου Ἀγάπης Του δέν βεβαιοῦται ρητῶς μόνον ἐκ τῆς προμνησθείσης περικοπῆς τῆς Ἐφεσ. A'5, τονίζεται

κατηγορηματικῶς καί ὑπ’ Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διά τῶν: «Οὗτο γάρ ἡγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καί τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν²⁴, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ... ἵνα κρίνῃ τόν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι’ αὐτοῦ» (Ιωάν. Γ’ 16-17). Σύνολος ἡ Δημιουργία, πνευματική τε καί ὑλική, ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα - καρποί τῆς εὔδοκίας καί τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὑπάτη δέ τούτων ἐκδήλωσις, καί δή διά τόν ἄνθρωπον, ἡ ἄφατος συγκατάβασις Αὐτοῦ ὅπως ἡ μία ἐκ τῶν τριῶν ὑποστάσεών Του, ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός, γίνη καί τέλειος ἄνθρωπος ἐν τῷ Κ. ἡ. Ι. Χριστῷ²⁵.

Καί ἐν τῇ ἐκδήλωσει τῆς τοιαύτης ἀπείρου ἀγάπης καί συγκαταβάσεως Του προέγνω ἀπολύτως ὁ Θεός καί τήν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τῆς προσελεύσεως τοῦ Κυρίου εἰς τό μαρτύριον τοῦ Σταυρού θανάτου, οὐχί μόνον διά νά μή παραβιασθῇ οὐδὲ ἐπ’ ἐλάχιστον ἡ δωρηθεῖσα ὑπ’ Αὐτοῦ συνειδητή ἐλευθερία εἰς πάντα τά πνευματικά κτίσματά Του καί τόν ἄνθρωπον, ἀλλά καί ἵνα ἐκδηλωθῇ καί οὕτως τόσον ἡ ἀπειρος ἀγάπη Του δσον καί ἡ παντοδυναμία καί ἡ πανσοφία Του. Ἡ τοιαύτη δέ πρόγνωσίς Του προανηγγέλθη ἀρχικῶς ὑπό τοῦ ἰδίου κατά τήν ἐκ νέου τιμωρίαν τοῦ σατανᾶ διά τήν ἔξαπάτησιν τῶν πρωτοπλάστων. «...”Οτι ἐποίησας τοῦτο, εἶπεν ὁ Θεός πρός τόν σατανᾶν, ἐπικατάρατος σύ ἀπό πάντων... Καί ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σου καί ἀνά μέσον τῆς γυναικός²⁶ καί ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καί ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς²⁷. Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλήν, καί σύ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρωναν²⁸ (Γεν. Γ’ 14-15). Προανηγγέλθη ἐπίσης ἀκολούθως, πολυειδῶς καί πολυτρόπως (Ἐβρ. Α’ 1), ὑπό τῶν προφητῶν. (Ἡσ. ΝΓ’ 4-7, Ψαλμ. ΛΖ’ (ΛΗ’) 12-15, Ζαχαρ. ΙΓ’ 6-7 κ.ἄ.). Τέλος, προελέχθη σαφῶς ὑπ’ Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου

²⁹ Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «ἔδωκεν» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέν εἶναι κατά τό «ἀποκτεῖνον γράμμα» (Β’ Κορ. Γ’ 6) κυριολεκτική. Σημαίνει «ἡνέχθη - παρεχώρησεν ὅπως θυσιασθῇ...».

²⁵ ”Οτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ αἰώνιου Λόγου-Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ι. Χριστῷ εἶναι ὑπάτη ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης καί εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ ἰδίως πρός τόν ἄνθρωπον, βεβαιοῦται καί ἐκ τῶν χωρίων, α) Λουκ. Α’ 67-79 «... Καί Ζαχαρίας... ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου καί προεφήτευσε λέγων. Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεός Ισραὴλ ὅτι ἐπεσκέψατο καί ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Καί ἡγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῶν... Καί σύ παιδίον προφήτης Ὑψίστου κληθείσῃ, προπορεύσῃ γάρ... ἐτοιμᾶσαι ὁδούς αὐτοῦ τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν... ἀφέσει ἀμαρτιῶν αὐτῶν διά σπλάχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν...». Καί β) Αὐτόθι, Β’ 13-14. «Καί ἔξαιφνης ἐγένετο σύν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίων αἰνούντων τόν Θεόν καί λεγόντων «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπί γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ».

²⁶ Κατά τήν ὄμισφων γνώμην τῶν ἀγ. πατέρων ἡμῶν ὃ μέν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «δόφις» εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ σατανᾶς, ἡ δέ «γυνή» μεταφορικῶς, ἡ πάνσεπτος Θεομήτωρ.

²⁷ Ὁμοίως, ὡς «σπέρμα» τοῦ σατανᾶ νοεῖται τό «ψεῦδος» καί, γενικώτερον, οἱ ἀμαρτωλοί. «Σπέρμα» δέ τῆς γυναικός, ὁ Κ. ἡ. Ι. Χριστός.

²⁸ Προφητεύεται ἡ θανάσιμος «ἔχθρα» τοῦ σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Κυρίου καί ἡ ὑπ’ αὐτοῦ «σταύρωσίς» Του, ὡς τελική φάσις τῆς μεταξύ αὐτῶν «ἔχθρας» - πολέμου, καθ’ ἦν, καὶ δι’ ἡς, προεγνώσθη ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου, διά τῆς ὅλης ζωῆς Του καί τέλος διά τῆς σταυρικῆς θυσίας Του, τήρησις τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ.

ούχι μόνον διά τῶν ὑπ’ Αὐτοῦ συμβολικῶς λεχθέντων «...καθώς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθηναι δεῖ τὸν υἱόν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται ἀλλ’ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ιωάν. Γ'14-15), ἀλλά καὶ δι’ ὅσων ἀκολούθως καί κατ’ ἐπανάληψιν προσέθεσεν ὀλίγον πρό τῆς προσελεύσεως Του εἰς τὸν Γολγοθᾶν. (Ματθ. Κ'19, Μάρκ. Θ'31 κ.ἄ.).

Προϊδών, κατά ταῦτα, ὁ Θεός ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τό ἀναπόφευκτον τῆς ἑκουσίας προσελεύσεως τοῦ Κυρίου εἰς τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Γολγοθᾶ, ἡνέχθη καί τήν παρεμβολήν ταύτην ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας, κατ’ ἀρχήν μὲν, ἐπαναλαμβάνομεν, διά νά μή παραβιάσῃ τήν εἰς τά πνευματικά κτίσματά Του - ἐν οἷς ὁ σατανᾶς καί οἱ ἀνθρωποι - δωρηθεῖσαν ἐνσυνείδητον πνευματικήν ἐλευθερίαν, β) διά νά καταδειχθῇ οὕτω δι’ αὐτῆς ὁ τέλειος ἀνθρωπος, δστις ὑπήκουεν εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ «μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ» (Φιλιπ. Β'8 κ.ἄ.), γ) διά νά σωθῶσι, διά τῆς πρόσ Αὐτόν (καί δι’ Αὐτοῦ εἰς τὸν Τρισυπόστατον Θεόν) πίστεως πάντες ὅσοι θά ἐπίστευον, τελειωθῶσι δέ προσέτι (Ἐβρ. ΙΑ'40) καί οἱ πρό Αὐτοῦ θανόντες δίκαιοι καί αὐτοί οἱ μή γενθέντες σωματικοῦ θανάτου, πρός οὓς ὁ Κύριος μεταβάς ἐκήρυξε κατά τό τριήμερον τῆς ταφῆς τοῦ σώματός Του (Α΄ Πετρ. Γ'19)’ καί δ) διά νά καταργηθῇ ὁ τό κράτος ἔχων τοῦ θανάτου διάβολος (Ἐβρ. Β'14 κ.ἄ.), ἀλλά καί ἡ ἀμαρτία ὡς καί ὁ θάνατος, ἐφόσον δλως ἀδίκως θά ἐθανάτωναν Αὐτόν²⁹ (Β΄ Τιμ. Α'10 κ.ἄ.). Ὄποια ἔκτασις θείας ἀγάπης καί συγκαταβάσεως, δποῖον ὕψος καί βάθος σοφίας καί δυνάμεως Θεοῦ, δποῖος συσχετισμός μεγαλειωδῶν ἀντιθέσεων διά τε τήν θετικήν ἀλλά καί τήν ἀρνητικήν ἔξυπηρέτησιν τῆς δλης δημιουργίας, τοῦ «μυστηρίου» τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ (Ἐφεσ. Α'9, Ρωμ. ΙΔ'24-26 κ.ἄ.).

Τήν ἀπερινόητον δέ ταύτην καί ἄφατον ἀγάπην, συγκατάβασιν, δύναμιν καί σοφίαν τοῦ Θεοῦ καθιορῶν, ἐν πνεύματι, καί ὁ προφητάναξ Δαῦΐδ, γράφει ἐν τῷ Ψαλμ. ΛΘ'6-10 τά ἀκόλουθα περὶ τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ. «Πολλά ἐποίησας σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τά θαυμάσιά σου καί τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τις δμοιωθήσεταί σοι... θυσίαν καί προσφοράν οὐκ ἡθέλησας, σῶμα δέ κατηρτίσω μοι. Ὄλοκαυτώματα καί περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἔζητησας. Τότε εἶπον. Ἰδού ἡκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι τό θέλημά σου ὁ Θεός μου. Ἡβουλήθην καί τόν νόμον σου ἐν μέσῳ καρδίας μου. Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλη» (Πρβλ. Ἐβρ. Γ'5-10).

Εἶναι καί ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ δμως πρόδηλοι τόσον ὁ χαρακτήρ δσον καί ὁ σκοπός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστῷ. Τό βιβλίον περὶ τοῦ δποίου γράφει ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ ὁ προφητάναξ εἶναι ἡ Γένεσις, «κεφαλίς»

²⁹ Πρβλ. ἀγ. Ιωάννου Χρυσοστ. ὁμιλ. ΞΓ' (Ε.Π.Μ. σ.372-373) ἦν, ὅπως καί ἄλλας σχετικάς ὁμιλίας καί ἄλλων Ἀγ. Πατέρων, παραθέτομεν ἐν τῷ Γ' κεφ. § B'.

δέ, ἥτοι τό κεφάλαιον ἐνῷ ἀναφέρεται ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου, εἶναι τό προμνησθέν Γ' κεφ. τῆς Γενέσεως, ἐνῷ, καταδικάζων ἄπαξ ἔτι ὁ Θεός τόν σατανᾶν (ὅφιν), προεῖπε τήν μέλλουσαν κυρίαν ἀποστολήν τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, ἥτοι οὐχί τήν ἴκανοποίησιν! τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του, ἀλλά τήν τήρησιν, τήν διάτρησιν δηλαδή καί συντριψήν τῆς γεννησάσης τό ψεῦδος κεφαλῆς τοῦ Σατανᾶ ἐν τῇ θανασίμῳ πάλῃ (Ἐφεσ. ΣΤ' 12 κ.ἄ.), ἥτις μεταξύ αὐτῶν θά διεξήγετο. Εἰς τούς λόγους τοῦ Θεοῦ «Ἄντος σου τηρήσει τήν κεφαλήν καί σύ τηρήσεις αὐτοῦ τήν πτέρναν» περιλαμβάνεται ἄπαν τό δράμα τῆς Ἀνθρωπότητος καί καθιορίζεται ἡ ἀποστολή τοῦ Κυρίου, ὁ χαρακτήρα ταύτης, ὡς καί τό τέλος τῆς διά μέσου τῶν αἰώνων ἔξελισσομένης ἰστορίας.

Καί διά τήν πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, οὐσιῶδες ἀλλά καί βασικόν στοιχεῖον ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Κυρίου ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἡ «αὐτοαλήθεια» (Ιωάν. ΙΔ' 6 κ.ἄ.) καί «...ό Λόγος Του ἀλήθεια ἐστί» (αὐτόθι ΙΖ' 7). Ἡ ἐντολή ὅθεν πρός τούς πρωτοπλάστους διά τήν μή βρῶσιν τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ (Γεν. Β' 16-17) ἐδόθη εἰς αὐτούς διά νά προφυλαχθῶσιν ἀπό καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας των, χρήσεως δηλαδή ταύτης πέραν τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ τεταγμένων ὁρίων, δι' ᾧν καθιορίζεται ἡ κυριότης τῆς βουλήσεως τοῦ Δημιουργοῦ ἐπί τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, σωζομένου, προαγομένου καί τελειουμένου τοῦ ἀνθρώπου μόνον ἐν τῷ ἐναρμονισμῷ τῆς θελήσεώς του πρός τήν κυριότητα ταύτην. Διότι δριον τῆς ἐνσυνειδήτου ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας εἶναι «τὸ θέλημα», ὁ «νόμος» τοῦ Θεοῦ (Ματθ. ΣΤ' 10 κ.ἄ.) διά τήν ἐπ' ἀγαθῷ χρῆσιν αὐτῆς, ἥτοι πρός τό συμφέρον πάντοτε τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι ἀνενδεής. Ἄλλα καί πάντων τῶν πνευματικῶν κτισμάτων ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας περιορίζεται ἐντός τοῦ πλαισίου τοῦ περί τῆς δλης δημιουργίας «θελήματος» τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀπειρώ δ' Αὐτοῦ προγνώσει περί τοῦ τρόπου τῆς ἐκδήλωσεως αὐτῆς, δπως καί τῇ παντοδυναμίᾳ καί τῇ πανσοφίᾳ Αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖται αὕτη, χωρίς νά παραβιάζηται ἡ ἐλευθερία τῶν κτισμάτων, εἴτε πρός θετικήν ἥ καί πρός ἀρνητικήν ἐξυπηρέτησιν τῆς Δημιουργίας. Ὡς ἐκ τούτων εἶχον ἐπιτακτικόν καθηκον οἱ πρωτόπλαστοι νά πιστεύσωσιν, ἀλλά καί νά ὑπακούσωσιν εἰς τήν θείαν ἐντολήν.

Διά τοῦτο ἐπίσης ἀκριβῶς ἀπεκλήθη ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ σατανᾶς «πατήρ τοῦ ψεῦδον» καί «ἀνθρωποκτόνος» (Ιωάν. Η' 44 κ.ἄ.). Διότι αὐτός πρώτος γεννήσας τό ψεῦδος καί μεταδώσας αὐτό εἰς τήν Εὔα, ἐξηπάτησε καί ἐθανάτωσε τούς πρωτοπλάστους διά τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτούς τῆς θανατηφόρου ἀπιστίας καί παρακοῆς εἰς τόν «λόγον» τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τῆς «ἀμαρτίας», ἥτις, φιλοσοφικῶς, δύναται νά δρισθῇ ὡς «πίστις πρός τό ψεῦδος», δπερ πιστευτόν καί ἀποδεκτόν γενόμενον ὑπό τῶν πρωτοπλάστων ἔξεβαλεν ἀπό τῆς συνειδήσεως αὐτῶν τήν «ἀλήθειαν» περί τοῦ νόμου τῆς ζωῆς.

Ἐναντίον λοιπόν τοῦ θανατηφόρου ψεύδους τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ ἔφερεν ὁ Κύριος τήν «ἀλήθειαν» καὶ τήν «πίστιν» εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἅρα δέ καὶ τήν τελείαν ὑπακοήν εἰς τὸ θέλημα Αὐτοῦ (Λουκ. KB'42, Ἰωάν. E'30 κ.ἄ.). Καί τό βασικόν τοῦτο σημεῖον τῆς ὅλης ἀποστολῆς Του διακηρύσσων ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου ἐτόνισε ρητῶς ὅτι, «ἐγώ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ...» (Ἰωάν. IΘ'37). Περὶ τῆς ὅλης βεβαίως ἀποστολῆς Του εἶπε προηγούμενως ἐν τῇ Συναγωγῇ τῆς Ναζαρέτ πρός τοὺς καταπλήκτους Ἰουδαίους, «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὐδὲνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκε με, ίασασθαι τοὺς συντεριψμένους τήν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦξαι ἐνιαυτόν Κυρίου δεκτόν» (Λουκ. Δ'18-19). Ωσαύτως, σύν ἄλλοις, προσέθεσεν ἀκολούθως, ἀποκαλύπτων καὶ τὸν κύριον σκοπόν αὐτῆς: «...Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω» καὶ «...ὅ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται» (Ἰωάν. IB'31 καὶ IΣΤ'11). Πλὴν ἡ βάσις ἐφ' ἣς ἡ ὅλη ἀποστολή Του ἔμελλε νά στηριχθῇ καὶ νά δλοκληρωθῇ ἣτο ἡ μαρτυρία, ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας ἀλλά καὶ ἡ μέχρι τοῦ ὁδυνηροτέρου θανάτου ἐφαρμογή αὐτῆς. Ἡ ἀπόλυτος δηλαδή καὶ τελεία ὑπακοή εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός (Λουκ. KB'42, Ἰωάν. Δ'34, E'30, ΣΤ'39 κ.ἄ.).

Μαρτυρήσας δ' οὗτως, ἀποκαλύψας δηλαδή πρός ἡμᾶς τήν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, καταστήσας ταύτην **βεβαίαν** διά τῆς ὅλης ζωῆς Του, διά τῆς ὅλως ἐκουσίας προσελεύσεώς Του εἰς τὸν Σταυρικόν θάνατον καὶ τῆς τελείας, οὗτως ὑπακοῆς Του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, καὶ νικητής οὕτω γενόμενος τοῦ κόσμου καὶ τοῦ θανάτου (Ἰωάν. IΣΤ'33, Α΄ Κορ. IE' 25 κ.ἄ.), ἀπέδειξε καὶ διά τῆς θείας, ἀναμφιβόλως, διδασκαλίας Του, τῶν ὑπερφυῶν θαυμάτων Του καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεώς Του, δτι πάντα δσα εἶπεν εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια καὶ δτι Αὐτός, ώσαύτως, εἶναι ἡ σώζουσα καὶ ζωοποιοῦσα «αὐτοαλήθεια» (Ἰωάν. ID'6 κ.ἄ.). Ὅτι «ἢν τό φῶς τό ἀληθινόν τό ἐλθόν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν «μή ἀπόληται... καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ μή μείνῃ» (Ἰωάν. Γ'15, IB'46 κ.ἄ.). Διά τοῦτο καὶ ἐπανειλημμένως ἐτόνισεν: «...Ο πιστεύων εἰς ἐμέ τά ἔργα ἃ ἐγώ ποιῶ κακεῖνος ποιήσει καὶ μεῖζονα τούτων ποιήσει...» (Ἰωάν. IΔ'12). «Ο πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωήν αἰώνιον» (αὐτόθι ΣΤ'40 κ.ἄ.) καὶ «...εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλά μεταβέβηκεν ἀπό τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν» (αὐτόθι E'24). Καὶ εἰς τὸν ἀπιστήσαντα, μετά τήν ἀνάστασιν, Θωμᾶν ἐμακάρισε τοὺς μή ἰδόντας καὶ πιστεύσαντας. (Ἰωάν. K'29). Διατί; Διότι οἱ ἀληθῶς πιστεύοντες καὶ ἐναργῆ ἔχοντες τήν πίστιν δύνανται νά ἀποκρούωσι τό ψεύδος, τό θανατηφόρον δηλητήριον τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ. Ο δέ εὐαγγελιστής Ἰωάννης προσέθεσε. «Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τό δόνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἴδητε δτι ζωήν αἰώνιον ἔχετε» (Α΄ Ἰωάν. E'13-14).

Άλλ' ή πίστις ἀποδεικνύεται διά τῶν ἔργων (Ιακώβ. Β' 18-20 κ.ά.). Πρώτιστον δέ ἔργον τοῦ ἀληθῶς πιστοῦ εἶναι ή τελεία ὑπακοή εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καί διά τήν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ κατηρτίσθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς δημιουργίας καί πρό καταβολῆς κόσμου καί τό μετά ψυχῆς σῶμα τοῦ Κυρίου (Ψαλμ. ΛΘ' (39) 7) καί ὡς τελείου ἀνθρώπου, τῆς δοτικῆς «μοι» (κατηρτίσω «μοι») σαφῶς διακηρυσσούσης τήν ἄναρχον προύπαρξιν τοῦ Κυρίου «ἐν μιροφῇ Θεοῦ» (Φιλιπ. Β' 6) ὡς «αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ» (Ιωάν. Α' 1 κ.ά.). Οὐχί βεβαίως διά νά σταυρωθῇ τό σῶμα τοῦτο καί δοκιμάσῃ ὁ Κύριος, καί ὡς τέλειος ἀνθρώπος, δλως ἀδίκως (ἐφόσον «ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ εὔρεθη δόλος ἐν τῷ στόματι Αὐτοῦ» - Α΄ Πέτρο. Β' 22 κ.ά.) τάς φρικτάς ὁδύνας, ψυχικάς καί σωματικάς, τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Γολγοθᾶ πρός ἵκανοποίησιν!!! τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων προσβληθείσης δῆθεν θείας δικαιοσύνης! Άλλα διά τήν ἄρσιν ἀπό τῆς γῆς τοῦ ψεύδους, καί, κατά τήν ρητήν καί πάλιν καί κατηγορηματικήν διακήρυξιν τῆς Γραφῆς, διά τήν «τήρησιν» ὥσαύτως, τήν θανάτωσιν δηλαδή τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ (Γενέσ. Γ' 14-15). Τοῦτο ἀπήτει ή θεία δικαιοσύνη. Τήν τιμωρίαν καί τήν θανάτωσιν τοῦ κυρίως ὑπαιτίου, τοῦ ἡθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς παρακοῆς, τῆς ἀμαρτίας, δστις ἐγένετο αἴτιος τῆς θανατώσεως τοῦ ἀνθρώπου, καί τήν ζωοποίησιν τοῦ πλανηθέντος καί ἐξαπατηθέντος ἀνθρώπου, ἐξ οὗ καί δ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ἐπεί οὖν τά παιδία κεκοινώνηκε σαρκός καί αἷματος, καί αὐτός παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν το δράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τόν διάβολον, καί ἀπαλάξῃ τούτους, δσοι φόβω θανάτου διά παντός τοῦ ζῆν ἐνοχοὶ ἥσαν δουλείας» (Ἐβρ. Γ' 14-15). Ωσαύτως διά νά καταργηθῇ καί αὐτός ὁ θάνατος ἀλλά καί ή προκαλέσασα αὐτόν ἀμαρτία, διότι δλως ἀδίκως καί ἄνευ οὐδενός δικαιώματος ἐθανάτωσαν Αὐτόν (Β' Τιμ. Α' 10, Ρωμ. ΣΤ' 6 κ.ά.)³⁰.

Καί ἀληθῶς. Πάντα ταῦτα ἀπετέλεσαν τήν **ἴκανοποίησιν** τῆς θείας δικαιοσύνης ὡς «τιμωροῦ» (ποινικῆς) εἰς δ,τι ἀφεώρα τόν κύριον αἴτιον τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων καί τά ἀπότοκα αὐτοῦ ἦτοι τό «ψεύδος», τήν «ἀμαρτίαν», τόν «θάνατον». Άν δέ, πρός τούτοις, καί ἄλλως πῶς θά ἡδυνάμεθα νά χαρακτηρίσωμεν τήν δλην ζωήν καί τήν μέχρι θανάτου («θανάτου δέ σταυροῦ») ὑπακοήν τοῦ Κυρίου εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ (Φιλιπ. Β' 8 κ.ά.) ὡς «ίκανοποίησιν» τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀντιθέτῳ πλέον ἔννοια τῆς «ἀγαλλιάσεως καί τῆς χαρᾶς», αὕτη θά συνίστατο εἰς τό δτι, σύν τῇ ἐκουσίᾳ καί ἀφάτω συγκαταβάσει τοῦ ἐν «μιροφῇ Θεοῦ» ἀνάρχως ὑπάρχοντος αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ, δπως ἐπενδυθῇ τό σῶμα τῆς

³⁰ Πρβλ. Ἀγ. Ιωάν. Χρυσοστ. «Ομιλ. Δ' εἰς τήν πρός Ἐβρ. Ἐπιστολήν, Ε.Π.Μ. τ. 63, σ. 41-42, τήν σχετικήν περικοπήν τῆς ὁποίας παραθέτομεν ἐν τῇ Β' § τοῦ Γ' κεφ., καί Εὐθ. Ζιγαβινοῦ «Ἐρμην. τῶν 14 Ἐπιστολ. τοῦ Ἀποστ. Παῦλου», σελ. 85.

ταπεινώσεως ήμων καί λάβη «δούλου μιօρφήν» (Φιλιπ. Β'8 κ.ά.), εἰς ὑψίστην ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τὸν ἄνθρωπον, καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος ὁ Κύριος προσέφερεν Ἐαυτὸν δλως ἐκουσίως εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ διά τὴν σωτηρίαν ήμων. Διά τοῦτο καί ἐτόνισε σύν ἄλλοις: «...Καί τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπέρ τῶν προβάτων... Οὐδεὶς αἴρει αὐτήν ἀπ'έμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν καί ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν» (Ιωάν. Ι'15-18). Προσέφερε δηλαδή καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος τὴν ζωήν καί τὴν ψυχήν Του διά τὴν σωτηρίαν ήμων οὐχί συνεπείᾳ οίασδήποτε ἀπαιτήσεως τοῦ Θεοῦ καί δή πρός «ἰκανοποίησιν!!! τῆς δῆθεν προσβληθείσης ἐκ τῆς παρακοής τῶν πρωτοπλάστων δικαιοσύνης Του...», ἀλλ' ὡς «ὁ καλός ποιμήν» (Ιωάν. Ι'14 ἔξ.), εἰς ὑπάτην ἐκδήλωσιν καί πάλιν τῆς ὑπέρ τῶν προβάτων ἀγάπης Του, «ὑπολιμπάνων ἡμῖν, καί ἐν τούτῳ ὑπογραμμόν, ἵνα τοῖς ἵχνεσιν Αὐτοῦ ἀκολουθήσωμεν» (Α΄ Πετρ. Β'21 κ.ά.). Πολυειδῶς δέ καί πολυτρόπως ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς διά μέσου τῶν αἰώνων, δτι τοῦτο καί ἡμεῖς πράττοντες ἀξιούμεθα θείων δωρεῶν ἀναλόγων πρός τάς δοθείσας εἰς Αὐτόν ὡς τέλειον ἄνθρωπον ὑπό τοῦ Θεοῦ. Καθιστάμεθα δηλαδή «τέκνα Θεοῦ», καί ἡμεῖς κατά χάριν (Ιωάν. Α'12), καί «ἀδελφοί» Αὐτοῦ αἰώνιοι (Ἐβρ. Β'11 κ.ά.), συγκληρονόμοι τῆς αἰώνιου δόξης καί μακαριότητος Αὐτοῦ (Ρωμ. Η'17 κ.ά.).

Ἡ δὴ δθεν δημιουργία «ἔξ ούκ δντων» τῶν πολυποικίλων θείων κτισμάτων πνευματικῶν τε καί ὑλικῶν ὑπῆρξε καρπός τῆς «εὔδοκίας» καί τῆς ἐκδήλωσεως τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἥτις καί κατά τάς σαφεῖς διακηρύξεις τῆς Γραφῆς, εῖναι ἡ κυρία ἴδιότης Του. Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ αἰώνιου Λόγου-Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ι. Χριστῷ ἐπηκολούθησεν ὡς ὑπάτη ἐκδήλωσις τῆς θείας ταύτης ἀγάπης διά τό τελειότερον ἰδίᾳ τῶν κτισμάτων Του, τόν ἄνθρωπον³¹, ἀλλά καί τὴν δλην ὑλικήν κτίσιν (Ρωμ. Η'21). Ἡ δέ προεγνωσμένη καί προπεφητευμένη, ἐκουσία προσέλευσις τοῦ Κυρίου (ἐν Ω ἐνώκησεν ὁ Θεός Λόγος ἡ, ἀλλως, «ἄπαν τό πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» - Κολασ. Β'9 κ.ά.) εἰς τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ, ἀπετέλεσε τό ἀποκορύφωμα τῆς ἐκδήλωσεως τῆς θείας ἀγάπης διά τόν ἄνθρωπον πάλιν, ἀλλά καί τὴν δλην ὑλικήν δημιουργίαν³², ἥτοι διά τήν ἐπίσπευσίν της «... ἀπελευθερώσεως», τῆς «ἀνακαίνισεως» καί τῆς «τελειώσεως» καί αὐτῆς (Ρωμ. Η'21, Ἐφεσ. Α'10, Β΄ Πετρ. Γ'12-13, Ἀποκάλ. ΚΑ'1-2 κ.ά.). Πῶς λοιπόν ἡ

³¹ Πρβλ. Μέγ. Ἀθανασίου «Λόγος περί ἐνανθρώπησεως τοῦ Λόγου...» Ε.Π.Μ. τ.25, σ.104. «... ἡ ήμων αἰτία ἐκείνῳ γέγονε πρόφασις τῆς καθόδου καί ἡ ήμων παράβασις τοῦ Λόγου τήν φιλανθρωπίαν ἐξεκαλέσατο, ὥστε καί εἰς ήμᾶς φθάσαι καί φανηναι τόν Κύριον ἐν ἀνθρώποις».

³² Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ αἰώνιου Λόγου - Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ι. Χριστῷ ἀποκαλεῖται ὑπό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί «κένωσις» - συγκατάβασις (Φιλιππ. Β'8 κ.ά.). Ὁ σταυρικός δθεν θάνατος Του εἶναι ἀναμφιβόλως τό «ἀποκορύφωμα» τῆς «κενώσεως» ταύτης καί τῆς «ἀγάπης» Του πρός ήμᾶς.

τοιαύτη θεία ἀγάπη, ἡ ὑπερόχως ἐκφραζομένη καί διά τῆς «παραβολῆς τοῦ ἀσώτου υἱοῦ» (Λουκ. ΙΕ'20-24), ἵνα δυνατόν νά μετατραπῇ εἰς **σαδιστικήν** καί ἐγωπαθῆ **«φιλαντίαν»** ἀπαιτοῦσαν τήν θυσίαν τελείως ἀθώου καί **ἀναμαρτήτου** «θύματος» πρός ίκανοποίησιν της διά τήν δῆθεν προσβολήν ἢν ὑπέστη ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος; !!! Άλλα περί τῆς βλασφήμου καί αἰρετικῆς δοξασίας ταύτης θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενῶς εἰς τό Δ' κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ «ΔΙΚΑΙΟΝ» ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Δικαίου, «Δίκαιον» εἶναι τὸ σύνολον τῶν διατάξεων τῶν διὰ τῆς βίας, ἐν ἀνάγκῃ, ἐπιβαλλομένων, τάς ὅποίας λαός τις, δι' «ώρισμένων» ἢ «ώρισμένου» προσώπου, ἐθέσπισε πρὸς διατήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συλλογικῶν του δυνάμεων καὶ πρὸς ἔξασφάλισιν τῆς εἰρήνης εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ. Τὸ «Δίκαιον» τοῦτο λέγεται «θετικόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «Φυσικόν» τὸ ἀποτελούμενον ἐκ διατάξεων ἔξευρεθεισῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν περὶ «Δικαίου» ἴδεαν, καθ' ἣν ὁφεῖται τοῦτο νὰ ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς ἡθικῆς οὐχὶ μόνον ως ὅλον ἀλλὰ καὶ εἰς τάς ἐπὶ μέρους διατάξεις. Διότι μετὰ τῆς ἡθικότητος ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ἀδιασπάστως ἡγωμένον καὶ διατέλει ἀείποτε μετ' αὐτῆς ἐν ἐσωτερικῇ ἐπαφῇ καὶ ἀλληλουχίᾳ. Κατὰ τὴν παναρχαίαν δὲ παράδοσιν τῶν λαῶν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἦτο κατ' ἀρχὴν ἄγραφον, διατηρούμενον διὰ τῆς παραδόσεως, ἥτις ἐπίσης ἐθεωρεῖτο ἰερὰ³³.

Ως ἴδρυται τῆς θεωρίας τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» θεωροῦνται οἱ Στωϊκοί, τὴν συστηματικὴν ὅμως αὐτοῦ διαμόρφωσιν ἐπετέλεσε κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα ὁ Οὔγος Γρότιος, λαβὼν ως ἀφετηρίαν τὴν κοινωνικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ λογικῶν παραστάσεων ἀναπτύξας τὴν ὅλην θεωρία του. Ἡ θεωρία τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» ἵσχυσε μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐκτοτε ἥρξατο ἔξεταξόμενον καὶ τὸ Δίκαιον ὑπὸ τῆς λεγομένης «Ιστορικῆς Σχολῆς τοῦ Δικαίου» ὅλως διαφόρως, θεωρούμενον ως ἔκφρασις τῆς ἐξ ἴστορικῶν ὅρων ἔξαρτωμένης καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν διαμορφουμένης λαϊκῆς θελήσεως. Καὶ οἱ μὲν φιλόσοφοι Ἐρβαρτος, Φίχτε, Χάρτμαν, Βούντ κ.ἄ. παρεδέχθησαν τὸν σύνδεσμον, ὅπωσδήποτε, τοῦ Δικαίου μετὰ τῆς ἡθικῆς, ἐνῶ τούναντίον ὁ Μὰρξ καὶ οἱ ὅμοφρονες ἡ ὄπαδοὶ αὐτοῦ «κοινωνιοράται» τὸ ἐθεώρησαν ἀπλῶς «θετικόν», ἄρα δὲ καὶ «συμβατικόν», προερχόμενον δηλαδὴ ἐκάστοτε ἐκ τῆς θελήσεως τῶν κρατουσῶν κοινωνικῶν τάξεων, βιαίως ἐπιβαλλομένης.

Οὕτως ως «Φυσικόν» μὲν Δίκαιον ἔχαρακτηρίσθη ἡ ἐκ τῆς λογικότητος τοῦ ἀνθρώπου - καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν κοινωνίᾳ διαβιώσεως αὐτοῦ - ἐκπηγάσασα ἔννοια (ἴδεα) τοῦ δικαίου, ἀσχέτως ἀν ἡ ἀρχικὴ σύλληψις ἡ γένεσις τῆς ἐννοίας ἡ ἴδεας ταύτης προηλθεν ἐξ «ἀποκαλύψεως» ἡ «ἐπινεύσεως» τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐθεωρήθη Δίκαιον πᾶν δικαίωμα νόμιμον, ἀρμόζον, ὀρθόν, συμφωνοῦν δηλαδὴ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἡθικήν, τὸ δόπιον, ως ἐκ τούτων, εἶναι καὶ «ἀίδιον», ἀναλλοίωτον ἐν παντὶ

³³ Πρβλ. Κωντ. Δεσποτοπούλου «Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου», σελ. 221 καὶ βιβλ. αὐτ., ως καὶ Fustel de Coulanges «Τὸ ἀρχαῖον Ἀστυ», κατὰ μεταφρ. Τιμολ. Φιλήμονος, σελ. 204 - 208 καὶ 228 - 234.

τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὡς «θετικόν» δὲ ἡ «συμβατικόν» ἐθεωρήθη τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας - Πολιτείας, ἡ τῆς ἐκάστοτε κρατούσης ἐν αὐτῇ κοινωνικῆς τάξεως, τιθεμένων καὶ διὰ τῆς «ἐξουσίας» ἐπιβαλλομένων, καθ' οὓς ὁφεῖλουσι νὰ διάγωσι πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Πολιτείαν ταύτην ἄνθρωποι εἰς τάς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ ἡ «ἰδέα» τοῦ «θετικοῦ Δικαίου» εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐκάστοτε βούλησις τῆς κοινωνίας τῆς Πολιτείας καὶ συγκεκριμένως ἡ βούλησις τῆς ἡ τῶν κρατουσῶν ἐκάστοτε κοινωνικῶν τάξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀλίγων ἀτόμων (όλιγαρχία) ἡ καὶ ἐνδὸς (ἀπολυταρχία - δικτατορία), δτε τὸ Δίκαιον εἶναι ἡ βούλησις τοῦ μονάρχου ἡ δικτάτορος, ἔστω καὶ ἀν αὐτῇ δέν εἶναι «ἡθική»³⁴.

Πάντως, τὸ «Φυσικὸν Δίκαιον» ἐθεωρήθη ἀπολύτως ἀπ' ἀρχῆς συνυφασμένον μετὰ τῆς ἡθικῆς. Κατ' αὐτό, ἡ ἡθικῶς τιθεμένη πολιτικὴ κοινωνία ὑπάρχει μόνον πρὸς ἐκπληρωσιν, καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει, τοῦ ἡθικῶς θεμελιωτικοῦ σκοποῦ αὐτῆς, «ἔκαστος ἄνθρωπος νὰ τελέσῃ, νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ δι' ἀξιωτάτης πληρωσεως». Καὶ συνίσταται «δι' ἀδιαλείπτου πολυπλέξεως διανθρωπίνων στάσεων ἡ πράξεων τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀνθρώπων, καθ' ἥν ἡ συμπεριφορὰ ἐκάστου τελεῖ ἐν ἀρμονίᾳ ἔναντι παντὸς ἄλλου». Ἡ ὁυθμιστικὴ αὐτὴ λειτουργία εἶναι ὅ,τι ἀποκαλεῖται Δίκαιον. Ὡς λέξις ἀναφέρεται ἥδη ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου («Ἐργα καὶ ἡμέραι» 224) ὡς καὶ παρ' ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων. Υπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους χρησιμοποιεῖται αὐτὴ ὑπὸ ἔννοιαν προσεγγίζουσαν τὴν σύγχρονον³⁵. Διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς συνύπαρξιν ἡ συνύφασιν τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» μετὰ τῆς «ἡθικῆς» καὶ ὁ μακαριστός καθηγητὴς Χρ. Ἀνδρούτσος, ἐν τῇ «Δογματικῇ» αὐτοῦ, σελ. 68-70, γράφει τὰ ἔξῆς: «Καθόσον ὁ ἡθικὸς νόμος δέν τηρεῖται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων ὅντων, ἡ θεία θέλησις ἐκδηλοῦται ὡς φρουρὸς αὐτοῦ, ὡς δικαστικὴ ἀρχή, ἀμείβοντα μὲν τὴν εἰς Αὐτὸν ὑπακοήν, κολάζοντα δὲ τὴν παράβασιν. Ἡ δικαιοσύνη δέν εἶναι στοιχεῖον τῆς ἀγιότητος, ὡς ἐφρόνουν οἱ Ἀλεξανδρινοί, συνεπινεύοντων καὶ τινῶν νεωτέρων θεολόγων, οὕτε ἴδιότης ἀρδην πρὸς τὴν ἀγιότητα ἀντικειμένη κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Μαρκίωνος, ἀλλ' ἀμφότεραι εἶναι ὅμοούσιοι δηλώσεις τῆς σχέσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἡθικὴν τάξιν τὴν ἐν τῇ συνειδήσει ἐκφαινομένην

³⁴ Πρβλ. Κωνστ. Τσάτσου «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ Δικαίου», σελ. 49.

³⁵ Πρβλ. Κωνστ. Δεσποτοπούλου μνημ. ἐργ., σελ. 136 - 139 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Ὡσαύτως καὶ Κωντ. Τσάτσου «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου», σελ. 255 καὶ βιβλ. αὐτ. «... Ἡ ἔννοιας «φύσις τοῦ πράγματος» δέν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα καὶ εἰς τάς ἀναλόγους ἀναγκαιότητας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔλλογον φύσιν τῶν πραγμάτων. Υπάρχει ἐν τῇ φύσει τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου ὁ λόγος ὁ ἐνσαρκούμενος εἰς ὡρισμένας ἡθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρχὰς ἀναποσπάστους ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ. Εἶναι αὗται κατὰ τοῦτο ἀπόλυτοι, ἀδιοι καὶ ἀνευ αὐτῶν δέν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία. Προϋπάρχουσι τῶν θετικῶν κοινωνικῶν ὁυθμίσεων καὶ εἴτε ὑπερισχύουν αὐτῶν ἡ καὶ συνισχύουν μετ' αὐτῶν. Ἐκ τούτων ἀποτελεῖται τὸ «Φυσικὸν Δίκαιον» ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν εἴτε φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο, ἡ καὶ ἔὰν ἐμφανίζεται κεκαλυμένον δι' ἄλλων περιφράσεων».

καὶ ὑπὸ τῆς ἀποκαλύψεως αηρυσσομένην. Ὁ Θεός, ώς Δημιουργὸς τῆς ἡθικῆς τάξεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἴσχυόντων νόμων, εἶναι ἄγιος. Καθόσον δῆμος ἀμερολήπτως συγκρατεῖ τὴν ἡθικὴν τάξιν, καὶ ἄγει τὰ πάντα εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῶν ἡθικὸν τέλος, εἶναι δίκαιος. Οἴα λοιπὸν σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ νομοθέτου καὶ φύλακος τῆς ἡθικῆς τάξεως, τοιαύτη καὶ μεταξὺ ἀγιότητος καὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, τῆς μὲν ἀγιότητος ἀποτελούσης τὴν καλουμένην «*justitiam legis tatoriam*», τῆς δὲ δικαιοσύνης ἀναφερομένης εἰς τὴν δικαστικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς ὑφεστώσης καὶ παρὰ τῆς ἀγιότητος ἰδρυθείσης ἡθικῆς τάξεως.

»Ως πρὸς δὲ τὰ εἰδη τῆς δικαστικῆς ἐνεργείας ἡ μὲν ἀμείβουσα εἶναι προφανῶς μισθὸς τῆς ἀρετῆς, ποικίλων κατὰ τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους. Μάτην ἐνίστανται τινές κατὰ τοῦ εἴδους τούτου τῆς δικαιοσύνης, ἀξιοῦντες ὅτι οὗτε τὸ ἀμείβειν περιλαμβάνεται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δικαστικῆς λειτουργίας, οὗτε ὁ ἀνθρωπὸς δικαιοῦται νὰ αἰτῇ ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ως ὁρθῶς παρετηρήθη πολλαχόθεν, ὁ κύκλος τῆς δικαστικῆς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας πρέπει νὰ ἔννοηθῇ εὑρύτερος τῆς ἀνθρωπίνης. Τῆς δὲ ἀμοιβῆς τῆς χορηγούμενης τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δέν εἶναι μὲν κατ’ ἀρχὴν δικαιοῦχος ὁ ἀνθρωπὸς, γίνεται δῆμος τοιοῦτος, διότι οὕτω πως διέταξε τὰ πράγματα ὁ Θεός, σχετίσας τὴν ἀγιότητα μετὰ τῆς μακαριότητος. Ἀλλως δέ, ἀφοῦ ὁ κακὸς τιμωρεῖται διὰ τὴν κακὴν τῆς ἐλευθερίας χρῆσιν, ὁ ἀγαθὸς πρέπει νὰ ἀμείβεται, ώς καλῶς ταῖς ιδίαις δυνάμεσι χρώμενος. (σ.σ. Καὶ πρέπει νὰ ἀμείβεται κατὰ μεῖζονα λόγον, διότι ἡ τήρησις τοῦ ἡθικοῦ νόμου - τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ - εἶναι πάντοτε συνυφασμένη μετὰ δοκιμασιῶν καὶ ἀθλήσεως σκληροτάτης ἐνίοτε καὶ ἐπωδύνου, μετὰ πολλῶν δηλαδὴ «θλίψεων καὶ ὀδυνῶν» - Πράξ. ΙΔ'22 κ. ἄ.). Ή δὲ κολάζουσα θεία δικαιοσύνη ἐκφαίνεται ἡ ἐν φυσικαῖς ποιναῖς, προϊούσσαις ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸν κόσμον, ἡ ἐν θετικαῖς, ἐπιβαλλομέναις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐννοεῖται δῆμος, ὅτι δέν πρέπει πᾶσα πάθησις νὰ θεωρῆται καὶ ὡς ποινὴ ὥρισμένης ἀμαρτίας καὶ τὸ κύριον εἴδος τῆς παρὰ Θεοῦ τιμωρίας. Αὕτη, ώς καὶ ἡ ἀμοιβὴ, ἐπιφυλάσσονται κυρίως εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωήν. Ἀλλως δὲ τὰ αὐτὰ παθήματα δυνατὸν νὰ εἶναι διὰ μὲν τοὺς ἀσεβεῖς ποιναὶ κατὰ τῆς ἀμαρτίας, διὰ δὲ τοὺς εὔσεβεῖς, μέσα δοκιμασίας, καθαρμοῦ καὶ τελειώσεως ἡθικῆς»³⁶.

³⁶ Πρβλ. καὶ μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ψωμανίδου μνημ. ἑργ., σελ. 84 καὶ βιβλ. αὐτ. «... Ἡ λέξις δικαιοσύνη διὰ τὸν Παῦλον ἔχει τὴν ίδιαν σημασίαν, ἣν ἔχει ἐν τῇ Π.Δ. Κατ’ αὐτὸν ἡ θεία δικαιοσύνη.. εἶναι μία ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἥτις προϋποθέτει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικράτησιν τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐπομένως, ὅταν ὁ Παῦλος γράφῃ ὅτι «δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ πεφανέρωται» (Ρωμ. Γ'21), ἐννοεῖ, ὅτι ἐν Χριστῷ φανεροῦται ὁ Θεὸς καταστρέφων τὸ κακόν, καταλύων τὴν ἀδικίαν καὶ ἀποκαθιστῶν τὸν κάκως ὑπὸ τοῦ κακοῦ κρατουμένους δικαίους».

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ «θετικοῦ Δικαίου» ὁ αὐτὸς καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς ἀεύμνηστος Κωντ. Τσάτσος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του γράφει, σὺν ἄλλοις, τὰ ἔξῆς:

«...Κοινωνία εἴτε ἡθικὴ εἴτε Πολιτειακή, θεωρουμένη ως νοητὴ ἐνότης, ταυτίζεται μὲ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, μὲ τὸ σύνολον τῶν νοημάτων τῶν πραγματοποιούντων τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ δικαίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων τὰ ὅποια ἐκάστοτε θεσπίζουσι τοὺς κανόνας ἥτοι τὴν ἔννοιαν τοῦ θετικοῦ δικαίου ποικίλει ἐκάστοτε ἀναλόγως τῆς μιροφῆς τῶν πολιτευμάτων...».

«...Τὸ δίκαιον», ὅπως πᾶν ἴστορικὸν γεγονός, θεμελιοῦται μόνον ἐπὶ μιᾶς ἀπολύτου ἀξίας, μόνον διότι ἐνέχει τὴν δυνατότητα τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς ἀξίας ἔχει λόγον ὑπάρξεως, θεμελιοῦται κατὰ λόγον...».

«...Διὰ νὰ ὑπάρξῃ κοινωνικὴ τάξις καὶ δίκαιον πρέπει ἡ νομοθεσία νὰ διαπνέεται ὑπὸ ὥρισμένης ἔνιαίας πνοῆς... Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐν τελεολογικῷ συστήματι κανόνων δικαίου...».

«...Ο γενικὸς κανὼν τοῦ δικαίου ὁρίζει ὅτι «πᾶς τις εὐθύνεται», πλὴν εἰδικῶν ὥρισμάν τοῦ νόμου ἐξαιρέσεων (σ.σ. οἶαι αἱ ἐπιτροπεῖαι ἀνηλίκων κ.ἄ.) μόνον δι’ ἕδιον πταῖσμα...».

«...Κανόνες οὐσιαστικῶς προσδιωρισμένοι, ἔχοντες συγχρόνως ἀπόλυτον ἴσχυν, δέν ὑπάρχουσι, διότι ἴσχύει ἀπολύτως μόνον τὸ δέον, τὸ ἀποτελοῦν ἐκάστοτε τὴν ὁρθὴν εἰδικὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου, ἡ δὲ εἰδικὴ αὐτὴ πραγματοποίησις εἶναι ἀνὰ πᾶν σημεῖον τῆς ἴστορικῆς ζωῆς ἀλλοίᾳ καὶ ἡ ἴσχυς αὐτῆς κατ’ ἀκολουθίαν εἶναι χρονικῶς περιωρισμένη. Ἄλλ’ ἀνεξαρτήτως τούτου, τὸ «δίκαιον» δέν νοεῖται παρὰ ως θετικῶς τεθειμένον δίκαιον...».

«...Δίκαιον, κατὰ τὸν Κάντ, εἶναι πᾶσα πρᾶξις, κατὰ τὴν διέπουσαν ἀρχὴν τῆς ὅποιας ἡ ἐλευθερία τοῦ βιούλεσθαι ἐνὸς ἐκάστου δύναται, συμφώνως πρὸς γενικὸν νόμον, νὰ συνυπάρχῃ μετὰ τῆς ἐλευθερίας παντὸς ἐτέρου...».

«...Ἐκ τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰώνα ἐπικρατήσαντος «θετικισμοῦ» ἀπέρρευσεν ἡ Σχολὴ τοῦ «ἐλευθέρου δικαίου», ἥτις ἡρνήθη τὴν ἐνότητα καὶ τὴν αὐτάρκειαν τοῦ «θετικοῦ «δικαίου». Διότι ἔκαστον «θετικὸν δίκαιον» ἐμφανίζεται ως μία πραγματικὴ πολλότης ἀσυνδέτων, ἐνίστε καὶ ἀντιφατικῶν κανόνων δικαίου, οἵτινες μόνον μερικάς, καὶ δὴ τάς ὀλιγωτέρας τῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ἐμφανιζομένων περιπτώσεων προβλέπει. Ἐκ τούτου ἀπαιτοῦνται ἐκάστοτε νέοι καὶ ἰδιογενεῖς κανόνες συμπληρωματικοί, ἡ τουλάχιστον συμπληρωματικαὶ ἐρμηνευτικαὶ ἐργασίαι, συγγενεῖς πάντοτε πρὸς τὸ «φυσικὸν δίκαιον» ἢ τοὺς προϋπάρχοντας κανόνας «θετικοῦ δικαίου...».

Τέλος, διὰ τάς συνεπείας τῆς παραβιάσεως τοῦ δικαίου, φυσικοῦ τε καὶ θετικοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ «Φιλοσοφίᾳ τοῦ δικαίου» τοῦ Κωντ. Δεσποτοπούλου ἀναφέρονται ώσαύτως πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἔξῆς:

«...Ἡ διαπίστωσις πραγματικοῦ περιστατικοῦ (σ.σ. δηλαδὴ παραβιάσεως τοῦ νόμου) ὡς καὶ ἡ ἔξειδίκευσις τῆς «συνεπείας» τοῦ δικαίου ἔξαντλεῖται κατ' ἀνάγκην, ἀμέσως τουλάχιστον, ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' οὗ ἡ ἐφ' ᾧν ἐκάστοτε ὑπάρχει τὸ πραγματικὸν περιστατικόν, καὶ ἐπέρχεται οὕτω ἡ συνέπεια τοῦ δικαίου...».

«...Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἀδικήματος ἡ συνοχὴ - ἡ συνέχεια τοῦ δικαίου ἀποκαθίσταται διὰ τῆς ἐπιβολῆς προσωπικῶς εἰς τὸν δράστην ἀναλόγου ποινῆς...».

«...Ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται μὲν εἰς τὸν ἀδικοῦντα - παρανομοῦντα ὡς **ἱδιαίτερον κακόν**, καὶ οὐδόλως ἀποτελεῖ **μέσον ἐπανορθώσεως** τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος (πρβλ. Πλάτωνος Νόμοι 933e, 934ab, Πρωταγόρας 324ab. Γοργίας 525bc κ. ἄ.), ὅμως εύρισκεται πάντοτε ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ διαπραχθὲν ἀδίκημα, καθ' ὃ ἐπερχομένη ὡς «κατὰ δίκαιον», συνέπεια αὐτοῦ. Ἡ συνάφεια αὗτη ἐκδηλοῦται ἀπὸ τῆς πρώτης ἥδη φάσεως τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, ἥτοι ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς ποινῆς καὶ ἄρα, ὅπωσδήποτε, πρὸ τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος. Ἐν τῇ ἀπειλῇ τῆς ποινῆς, ἥτοι τῇ διαμορφώσει τοῦ θετικιστικοῦ τῆς ποινῆς κανόνος δικαίου, ἐνυπάρχει πάντοτε ἡ συνάφεια τῆς ἀπειλουμένης ποινῆς πρὸς τὸ ἐνδεχομένως διαπραχθησόμενον ἀδίκημα καὶ πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς διαπράξεως αὐτοῦ. Οὕτως ἀναλογίζεται πᾶς τις, ὅτι ἐὰν διαπράξῃ τὸ ἀδίκημα, θὰ ὑποστῇ ὡς συνέπειαν τὴν ποινήν... Ἡ κατάγνωσις τῆς ποινῆς εἰς τὸν διαπράξαντα τὸ ἀδίκημα εἶναι ἡ δευτέρα φάσις τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, καὶ ἔπειται τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος..., ἡ δὲ τρίτη φάσις εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῆς καταγνωσθείσης ποινῆς...».

«...Δόγμα τῆς ποινικῆς πολιτικῆς εἶναι: «*nulla poena sine lege*». (σ.σ.: ἥτοι «οὐδεμία ποινὴ ἄνευ νόμου»).

«...Τὸ ἀδίκημα εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν πρόκυψιν τῆς κυρωτικῆς λειτουργίας τοῦ δικαίου, ἐλλείποντος δὲ τοῦ ἀδικήματος, ἐλλείπει καὶ αὕτη...».

Τοιαῦται, ἐν ἀκρᾳ συνόψει, φιλοσοφικαὶ κλπ. ἔννοιαι διετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος περὶ τοῦ δικαίου ἐν γένει μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς, εἶναι δὲ ὅμως πρόδηλον ὅτι αἱ μεταξὺ αὐτῶν διαφοραὶ διφεῖλονται εἰς τὸν συνεπείᾳ τῆς ἀμαρτίας ἐπακολουθήσαντα πνευματικὸν σκοτισμὸν καὶ τὴν διαστροφὴν ἡ τελείαν ἐνιαχοῦ πώρωσιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Ἐξ αἰτίας τοῦ σκοτισμοῦ τούτου καὶ ἡ περὶ δικαίου ἴδεα, ἥτις ἀναμφιβόλως ἐπίσης ἐδόθη εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἀπ' ἀρχῆς, ἐπίστευον (ἥτο δ' ὡσαύτως αὕτη ἀπολύτως συνυφασμένη, ἀπ' ἀρχῆς μετὰ τῆς ἡθικῆς), παρεποιήθη ἡ διεστράφη εἴτε ἐν μέρει ἡ καὶ καθ' ὅλοκληρίαν κατὰ τόπους καὶ χρόνους. Ἡ παραποίησις ὅμως ἡ ἡ τελεία διαστροφὴ ὑπῆρξε πάντοτε συναφὴς καὶ ἀνάλογος πρὸς τάς μεταφυσικὰς πεποιθήσεις τῶν λαῶν καὶ δὴ τῶν ἐκάστοτε «φυλάκων» - θεσμοθετῶν (νομοθετῶν) ἡ καὶ λειτουργῶν ἀπλῶς τοῦ δικαίου. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνετράπησαν ἄρδην

ἡ μετεβλήθησαν όιζικῶς ὥρισμέναι καὶ βασικὰ περὶ αὐτοῦ ἔννοιαι, κατά τε τάς προηγουμένας ἐποχὰς ὡς καὶ κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, εἰς ὥρισμένας χώρας, μετὰ τὴν εἰς αὐτὰς ἐπικράτησιν πεπλανημένων, ἡ ὅλως ἀθείστικῶν δοξασιῶν³⁷.

Ταυτόσημος δὲ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου ὑπῆρξεν καὶ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, ἐξ οὗ καὶ κατὰ τόπους καὶ χρόνους ὑπέστη καὶ αὕτη τάς αὐτὰς παραποιήσεις καὶ διαστροφάς. Πάντως ὡς δικαιοσύνη νοεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ νὰ εἶναι τις δίκαιος καὶ νὰ πολιτεύεται συμφώνως πρὸς τάς ὑπαγορεύσεις τῆς Πολιτείας, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ εἰδικὴ ἀποστολὴ τῆς Πολιτείας πρὸς προστασίαν τοῦ δικαίου καὶ ἀποκατάστασιν αὐτοῦ παραβιαζομένου. Ὡς «ἡθικὴ ἔννοια», ἀποτελοῦσα τὴν στοιχειώδη καὶ ἀπαραίτητον πρώτην βαθμίδα τῆς ἀγάπης, ἐκδηλοῦται ὡς σεβασμὸς τῆς ζωῆς, τῆς ὑγείας, τῆς περιουσίας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πλησίον, τοῦ συνανθρώπου. Περιλαμβάνει δὲ ὁ σεβασμὸς οὗτος δύο στοιχεῖα. Τὸ μὲν νὰ μὴ βλάπτῃ τις τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων, τὸ δὲ νὰ προστατεύῃ τὸ δίκαιον κατὰ τοῦ ἀδίκου. Φύσει ὁ ἀνθρωπος ἔξεγειρεται κατὰ τοῦ ἀδίκου, τὸ διποῖον γίνεται οὐχὶ μόνον εἰς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους καὶ σπεύδει εἰς βοήθειαν τοῦ παθόντος. Τὴν συμμετοχὴν δὲ ταύτην ἐκπροσωπεῖ κυρίως ἡ Πολιτεία ἀντιδρῶσα διὰ τῆς δικαστικῆς ἔξουσίας κατὰ τῆς προσβολῆς τὴν διποίαν ἔπαθε μέλος τι τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς³⁸.

Ἡ λέξις ἄλλως τε δικαιοσύνη εἶναι τὸ ἀφηρημένον τῆς λέξεως δίκαιος, ἥτις παράγεται ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ δίκη. Ἡ ὁἶζα τῆς λέξεως ταύτης εἶναι «δικ» - «διχ», καὶ σημαίνει «σχισμόν» καὶ ἀπονομὴν ἐκάστῳ τοῦ προσήκοντος μετ' ἀκριβείας. Οὕτως, ἐν κυριολεξίᾳ, δίκαιος σημαίνει «σωστός», «ἰσόμερος». Ἐν τῇ ἔννοιᾳ δὲ ταύτῃ, τῇ κυριολεκτικῇ, γράφει ὁ Ξενοφῶν «ἄρμα οὐ δίκαιον, ἀδίκων ἵππων συνεζευγμένων». Καὶ ὁ Ἰπποκράτης. «Δίκαιον ἔχουσι τὸ σῶμα οἱ ἀνθρωποι». Ἐρμηνεύων δὲ τοῦτο ὁ Γαληνός, λέγει: «Ἀκριβῶς ἵσον ἐκατέρωθεν, ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν». Καὶ ὁ Στοβαῖος γράφει ἐπίσης. «...Θάλασσα δικαιοτάτη», μὴ ἔχουσα δηλαδὴ κύματα, ἔξαρσεις, κοιλώματα: ἐντελῶς γαληνιῶσα. Ἡ ἄλλη σημασία, ὑφ' ἧν συνήθως μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν, ἥτοι τοῦ «ἀκριβοῦς, τοῦ εἰλικρινοῦς, τοῦ φιλαλλήλου, τοῦ ἀπροσωπολήπτου, εἴναι μεταφορική. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι ἡμῶν παρίστανον τὸν δικάζοντα ἄνευ χειρῶν καὶ ἐστερημένων ὀφθαλμῶν, ὅπως μὴ βλέπῃ καὶ μὴ λαμβάνῃ δῶρα».

Ἐκ τῶν ἐν ἀκρᾳ λοιπὸν συνόψει περὶ Δικαίου καὶ δικαιοσύνης, ὡς ἀνωτέρω, ἐκτεθέντων, ἀπολύτως, φρονοῦμεν,

³⁷ Βασικὰ μερικὰ ἡ καὶ ὄλικὰ παραποιήσεις καὶ τῆς περὶ δικαίου ἰδέας ἐγένοντο, ὡς εἶναι ίστορικῶς γνωστόν, ὑπὸ τῶν βαρβάρων λαῶν κατὰ τάς ἐκάστοτε ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις των. Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, τοῦ Παπισμοῦ, τοῦ φασισμοῦ-ἐθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ὀνομασθέντος Ὑπαρκτοῦ Σοσιαλισμοῦ.

³⁸ Πρβλ. Χρ. Ανδρούτσου «Σύστημα ἡθικῆς», σελ. 246 ἐξ.

ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, παρὰ τάς παραποιήσεις ἡ καὶ τάς ὀλικὰς διαστροφάς, τάς ὁποίας ὑπέστησαν κατὰ τόπους ἡ καιροὺς αἱ περὶ δικαίου καὶ δικαιοσύνης ἔννοιαι, ἐξ αἰτίας τοῦ σκοτισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως συνεπείᾳ τῆς ἀμαρτίας, ἀνυψώθη εἰς δόγμα καὶ γενικὸν κανόνα δικαίου, ἡ ἀρχὴ «ὅτι πᾶς τις εὐθύνεται μόνον δι’ ἴδιον πταῖσμα», ἐκτὸς εἰδικῶν τίνων περιπτώσεων, οἷαι αἱ ἐπιτροπεῖαι ἀνηλίκων κ.ἄ., ὑπὸ νόμου καὶ πάλιν ὅριζομένων. Ὄτι ἡ ἔξειδίκευσις τῆς συνεπείας τοῦ δικαίου ἔξαντλεῖται κατ’ ἀνάγκην, ἀμέσως τούλαχιστον, μόνον ἐπὶ τοῦ παραβιάζοντος αὐτὸν ἀνθρώπου, ἵνα οὕτως ἐπαναλαμβάνεται ἡ συνέχειά του· καὶ «...μηδένα βλάπτειν, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐκάστῳ ἀποδίδειν». Τέλος, ὅτι «οὐδεμία ποινὴ ἐπιβάλλεται, μὴ ὑπάρχοντος σχετικοῦ νόμου ὁρίζοντος αὐτήν». Οὐδαμοῦ τῆς Οἰκουμένης, κατὰ τὴν Ἰστορικὴν ἐποχήν, ἐθεσμοθετήθη διάταξις δικαίου ἀντίθετος - καὶ δὴ ἀπαιτοῦσα ἀθῷον θῦμα πρὸς ἀπότισιν εὐθύνης ἄλλου... - οὐδὲ παράδοσίς τις σχετικὴ ὑπῆρξεν ἐκ χρόνων προϊστορικῶν. Μόνον ἄγριοι τίνες λαοὶ περιεῖχον ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ψευδῶν Θεῶν των ἀνθρωποθυσίας, καὶ δὴ ἀθῷων θυμάτων, παίδων καὶ παρθένων, πρὸς ἔξευμένισιν αὐτῶν, ὡς οἱ Σιδώνιοι πρὸς τὸν Θεὸν των «Μολόχ» καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἱερεῖς τῶν ὅποιων ἔξετόξευον καὶ ἐφόνευον παρθένους διὰ νὰ τάς προσφέρουν θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν. Ἀλλ’ ἡ τοιαύτη λατρεία καθιερώθη ἀναμφιβόλως κατ’ ἐπίνευσιν τοῦ σατανᾶ, διστις «...ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν» (Ιωάν. Η'44 κ.ἄ.). Καὶ διετηρήθη ὑπὸ τῆς «μαύρης μαγείας» μέχρι καὶ τῆς καθ’ ἡμᾶς ἐποχῆς.

Ἐὰν συνεπῶς τὸ ἀνθρωπίνον πνεῦμα, παρὰ τὸν συνεπείᾳ τῆς ἀμαρτίας σκοτισμὸν αὐτοῦ (καὶ τὴν ἐκ τούτου μερικὴν ἡ καὶ ὀλικὴν διαστροφὴν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως), τοιαῦτα δόγματα καὶ τοιούτους κανόνας περὶ Δικαίου καὶ δικαιοσύνης ἐθέσπισε, πόσῳ μᾶλλον «ὁ Θεός, ὁ ἀληθινὸς καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν» (Ἐξοδ. ΛΔ'6-7), «...ὁ λαλῶν δικαιοσύνην» καὶ «ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην» (Ησ. ΜΕ'19 καὶ ΞΑ'8), ἥτοι ἡ «θεία Δικαιοσύνη», εἴτε ὡς «βραβεύοντα», εἴτε ὡς «τιμωρός» - ποινική», δέον νὰ νοηθῇ ὡς ἀπολύτως, ὡς ἀπείρως τελεία καὶ ὡς ἔκφρασις τοῦ συνόλου τῶν ἥθικῶν νόμων οἵτινες ἔξ αὐτῆς ἀπορρέουσιν, ἀποκλείοντα παντελῶς τὴν ἐγκληματικήν, κυριολεκτικῶς, ἀπαίτησιν τῆς θυσίας ἀθῷου θύματος πρὸς ἀποκατάστασιν ἡ ἱκανοποίησίν της δι’ ἀμάρτημα διαπραχθὲν παρ’ ἄλλου; Τοιαύτη βλάσφημος καὶ ἀληθῶς κακούργος ἀπαίτησις θὰ ἀπετέλει ἀναντιρρήτως ἀναίρεσιν αὐτῆς τῆς ἔννοιάς τῆς δικαιοσύνης προκειμένου περὶ ἐπανορθώσεως ἀμαρτήματος καὶ καταγνώσεως τῆς σχετικῆς ποινῆς. Ἀμάχητον ἐξ ἄλλου βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἀποτελοῦσι καὶ τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Γραφῆς (ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεὶς εἰς ἡμᾶς γραπτὸς Νόμος, ὁ ἀποτελῶν ὁρτὴν «ἀποκάλυψιν» καὶ «ἔκφρασιν» τοῦ ἐν προκειμένῳ πνεύματος τῆς «θείας δικαιοσύνης» - τοῦ «θελήματος» τοῦ Θεοῦ) τὰ οὐδεμίαν παρερμηνείαν ἐπιδεχόμενα. α) «...Ἄθῷον καὶ

δίκαιιον οὐκ ἀποκτενεῖς (Ἐξοδ. ΚΓ'7). β) «...Ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου» (Λευΐτ ΙΘ'9). γ) «Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων ἔκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀμαρτίᾳ ἀποθανεῖται» (Δευτερον. ΚΔ'26), δ) ὡσαύτως: «Υἱὲ ἀνθρώπου τί ὑμῖν ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγοντες οἱ πατέρες ἔφαγον ὅμιφακα καὶ οἱ ὁδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν; Ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος, ἐὰν γένηται ἔτι λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη..., δτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαὶ εἰσί, δν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς οὗτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ... Ἡ ψυχὴ ἡ ἀμαρτάνουσα αὕτη ἀποθανεῖται ...Δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται». (Ιεζεκ. ΙΗ'2-5, 20, πρβλ. καὶ Ιερεμ. ΛΗ'29-30)³⁹. Αὐτὸν ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ πνεῦμα τῶν ποιηκῶν διατάξεων τῆς θείας δικαιοσύνης ὡς «τιμωροῦ», ἐφόσον δέν θὰ ἐτηρητὸ δ θεῖος Νόμος, ἡ θεία ἐντολή.

Ίκανοποίησις ὅθεν τῆς δικαιοσύνης τόσον τῆς ἀνθρωπίνης, πολὺ δὲ μᾶλλον τῆς θείας, εἰς περίπτωσιν ἀθετήσεως ἐντολῆς ἡ διατάξεως, πραγματοποιεῖται μόνον ἐν τῇ ἐπαληθεύσει καὶ ἐπιβολῇ προσωπικῶς ἐπὶ τοῦ παρανομοῦντος τῆς ὁρισθείσης ἡ ἀπειληθείσης σχετικῆς ποινῆς. Ἐπομένως, ἡ θεία δικαιοσύνη, μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας καθορίσασα εἰς τάς πρωταρχικὰς αὐτῆς διατάξεις (Γενέσ. Α'28-30), τάς συνεπείας τῆς κυριότητος μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ἀπάντων τῶν λοιπῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον θὰ διετήρει τὸ «κατ' εἰκόνα», τῆς ἀπογυμνώσεώς του δέ, τῆς καταισχύνης καὶ τοῦ θανάτου, ἐὰν παρήκουε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ (αὐτόθι Β'17), ίκανοποιήθη, ὡς «τιμωρός», πλήρως ἄμα τῇ παρακοῇ. Οἱ ἀμαρτήσαντες ἀνθρώποι συνηθάνθησαν ἀμέσως τὴν ἀπογύμνωσιν των (αὐτόθι Γ'7), σωματικὴν καὶ ψυχικήν, ἄρα δὲ καὶ τὸν θάνατόν των, σωματικὸν ἐπίσης καὶ ψυχικόν, ἥτοι τὴν ἄμεσον, ἀφ' ἐνός, στέρησιν τῆς θείας χάριτος καὶ κοινωνίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ τὸν, ἐν καιρῷ, χωρισμὸν τῆς κτιστῆς καὶ ἀθανάτου ψυχῆς των ἀπὸ τοῦ σώματος των, ἀλλὰ καὶ τὴν

³⁹ Γενικωτέραν διάταξιν τῆς θείας δικαιοσύνης (τοῦ «θελήματος» τοῦ Θεοῦ) ὁ υθμίζουσαν τελείως πάσας τάς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν καὶ τοὺς ὄμιούς του (Ματθ. ΣΤ'33) ἀποτελοῦσιν, ἀναντιρρόγνως, ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ ἐν τῷ νόμῳ «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου», ὡς καὶ ἡ δευτέρα, ἡ ὄμοιά αὐτῆς, «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον του ὡς σεαυτόν». Ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις ἐντολαῖς, δύος ἐτόνισεν ὁ Κύριος, «ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» (Ματθ. ΚΒ'37-40). Νοοῦμεν δὲ πόσον ἀπολύτως δίκαιαι εἴναι αἱ διατάξεις αὗται, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, διὰ μὲν τὴν πρώτην, πόσον ὀφείλει ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀγαπᾷ τὸν «ἄληθινὸν Θεόν» (Ιωάν. ΙΖ'3), ὅστις τὸν ἐδημιούργησεν ἐξ οὐκ ὄντων -καὶ ἀνάτερον πάντων τῶν κτισμάτων Του- προορίσας αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἔξομοιώσιν, ὡς καὶ δὲ αἰώνια ἀγαθά, «ἄ δοφθαλμὸς οὐκ εἰδε, οὔς οὐκ ἥκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» (Α΄ Κορινθ. Β'9). καὶ οὕτως, ἀγαπῶν ὁ ἀνθρώπος τὸν Θεόν, πόσον ὀφείλει νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν Λόγον Του καὶ νὰ τηρῇ τάς ἐντολὰς Του... Διὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτι, ἐὰν καὶ μόνον αὐτὴ ἐφημιδέζετο πράγματι παρ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἐπερίττευνον ἀμέσως πάντες οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι, θὰ ἐξέλιπτον πᾶσαι αἱ ἀτομικαὶ καὶ αἱ ὀμαδικαὶ διαφοραὶ καὶ ἡ γῆ θὰ μετεβάλλετο εἰς παράδεισον... Άλλ' ἡ ἀποστασία καὶ ἡ ἀμαρτίᾳ ἐπέφερον τὸν σκοτισμόν. Καὶ προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀστικὴ (πολιτικὴ κ.λ.π.) δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀφάνταστον πολυνομίαν της καὶ τὰ δυσβάστακτα βάρη της... (Λουκ. ΙΑ'46, 52), ἐνῶ αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους ὁ υθμίζονται τελείως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μόνον τῆς ὀλιγολόγου δευτέρας θείας ἐντολῆς. «Ἀγαπήσεις καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

διάλυσιν ὡσαύτως τοῦ σώματος των, σαφῶς γνωστοποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (αὐτόθι Γ'20). Ἐδόθη ἡ ἐντολὴ (ὁ νόμος) εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, ἐγένετο ὑπ’ αὐτῶν ἡ παράβασις, ἐπῆλθεν ἡ προσωπικὴ τιμωρία των ἡ ὑπὸ τῆς ἐντολῆς δοισθεῖσα. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἴκανοποίησις, ὡς «τιμωροῦ», τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπελείφθη διὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων παρακοὴν⁴⁰.

Άλλ’ ὡς «τιμωρός» ἡ θεία δικαιοσύνη ἐπεξετάθη προσέτι ταυτοχρόνως, κατὰ τὴν ὁγητὴν καὶ πάλιν μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς (Γενέσ. Γ'14-16), καὶ ἐναντίον τοῦ ἡθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς. Καὶ χωρὶς κἄν νὰ κληθῇ οὗτος εἰς ἀπολογίαν, ὡς οἱ πρωτόπλαστοι (διὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ οὗτως ἡ πρὸς αὐτοὺς μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ἄλλὰ καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀπάτης ἣς ἐγένοντο θύματα), ἀπηγγέλθη κατ’ αὐτοῦ ἡ προμνησθεῖσα, καταδικαστικὴ ἀπόφασις, δι’ ἣς ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπικατάρατος, καὶ τῷ προανηγγέλθη ὅτι «τὸ σπέρμα τῆς γυναικός, τὴν ὅποιαν ἔξηπάτησεν, ἥτοι ὁ Κ. ἢ. Ι. Χριστός, θὰ «έτήρει» τὴν κεφαλὴν του, ἐνῷ αὐτὸς θὰ τὸν ἐσταύρωνε. Διότι ὁ Θεὸς προέγνω, ὡς προείπομεν, πρὸ καταβολῆς κόσμου τὴν ὑπὸ αὐτοῦ διαπραχθεῖσα ἀπάτην. Καὶ ἀπήγγειλεν ἀμέσως τὴν κατ’ αὐτοῦ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἐν ᾧ προανηγγέλλετο ἐπίσης προφητικῶς καὶ ἡ ἔκουσία ἔξιλαστήριος θυσία τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ⁴¹.

Ἡ καταδικαστικὴ λοιπὸν ἔκείνη ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ σατανᾶ ὡς ἡθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς, προωρίσθη, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἐν τῇ ἀπείρῳ θείᾳ προγνώσει, νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Κ. ἢ. Ι. Χριστοῦ διὰ τῆς ἔκουσίας Σταυρικῆς θυσίας Του. Ἡ αὐτὴ δὲ θυσία προωρίσθη ἐπίσης ὅπως συντελέσῃ διὰ νὰ ἐπεκταθῇ, ὡς «τιμωρός» καὶ πάλιν, ἡ θεία δικαιοσύνη καὶ ἐπὶ τῶν «ἐπακολούθων», τῆς γενομένης παρακοῆς, ἥτοι τῆς «ἀμαρτίας» καὶ τοῦ ἔξ αυτῆς προελθόντος «θανάτου», δι’ ὅσους θὰ ἐπίστευον εἰς τὸν Κ. ἢ. Ι. Χριστόν. Άλλὰ τὴν θυσίαν ταύτην τοῦ τελείως ἀναμαρτήτου, τοῦ «μὴ γνόντος ἀμαρτίαν» Κυρίου (Α΄ Πετρ. Β'22 κ.ἄ.), οὐδόλως ἀπήτησεν ὁ Θεὸς πρὸς ἴκανοποίησιν τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης

⁴⁰ Αἱ πρόσθετοι δὲ ποιναί, αἱ ἐπιβληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὕαν μετὰ τὴν ἀπολογίαν των (Γενέσ. Γ'16-20), ἀναμφιβόλως περιείχοντο ἐν τῇ ἀρχικῶς ἀπειληθείσῃ κατ’ αὐτῶν ποινὴ τοῦ θανάτου, καὶ δὴ τοῦ ψυχικοῦ, ὡς φυσιολογικαὶ τούτου συνέπειαι, ἥτοι ὡς ἐπακόλουθα τῆς ἀποικαρχύνσεως τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς θείας κοινωνίας. Διότι τὸ «ἔλαττον» πάντοτε περιέχεται ἐν τῷ «μείζονι».

⁴¹ Πρὸς τούτοις ὅμως εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ἐν τῇ καταδικαστικῇ ταύτῃ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ σατανᾶ ἐνυπῆρχε καὶ ἡ ἔμμεσος ἐπαγγελία τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. ἢ. Ι. Χριστοῦ σωτηρίας οὐχὶ μόνον τῶν πρωτοπλάστων ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἀμαρτωλῶν, οἵτινες, θὰ ἐπίστευον εἰς Αὐτόν, τὴν ἐπαγγελίαν δὲ ταύτην κατενόησαν οἱ πρωτόπλαστοι καὶ μετέδωσαν τὴν σχετικὴν προσδοκίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. Καὶ ἡ «προσδοκία» ἔκείνη διετηρήθη ὡς ζῶσα προφορικὴ ἀρχικῶς παράδοσις εἰς πάντας τοὺς προχριστιανικοὺς λαούς.

Του, κατὰ τὴν βλάσφημον, κυριολεκτικῶς, διδασκαλίαν τοῦ Ρωμαιοκαθολισμοῦ ἐκ τῆς ὁποίας, δυστυχῶς, καὶ ἀβασανίστως, ἐπηρεάσθη καὶ ἡ Θεολογία ἐννοίων ἐξ ἡμῶν. Διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἄκρα ἀδικία. Οὕτε προώρισεν ἐπίσης αὐτήν, ἔστω καὶ χωρὶς τῆς ἐννοίας τῆς ἵκανοποιήσεως..., ἵνα μόνον ἐκδηλώσῃ καὶ οὕτω τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἴδια ἀγάπην Του. Διότι καὶ τοῦτο θὰ ἦτο ἐπίσης ὅμοία ἀδικία... Ἀπλῶς τὴν ἥνεχθη ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς ὅλης δημιουργίας, διὰ νὰ μὴ παραβιάσῃ, ὡς προείπομεν, τὴν εἰς τὰ πνευματικὰ κτίσματα Του ὑποσχεθεῖσαν καὶ δωρηθεῖσαν ὑπ’ Αὐτοῦ ἐνσυνείδητον ἐλευθερίαν, ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει ὅτι αὗτη θὰ ἦτο ἀναπόφευκτος, λόγῳ τοῦ θανασίμου μίσους ἐναντίον τοῦ Κυρίου τόσον τοῦ σατανᾶ ὅσον καὶ τῶν ἐξ ἀνθρώπων ὀργάνων καὶ «συνεργῶν» αὐτοῦ.

Καὶ ἐκδηλώνων οὕτως ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦ τρόπου δηλαδὴ τούτου, εἰς ὑπάτην μάλιστα ἐκδήλωσιν τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἀπειρον ἀγάπην Του (ὅπως, ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἀπειρον δύναμιν καὶ σοφίαν Του), τὴν προώρισεν τήν σταυρικήν θυσίαν ὅπως ἔξυπηρέτησῃ καὶ δι’ αὐτῆς, θετικῶς τε καὶ ἀρνητικῶς, τὸ δόλον σχέδιον τῆς δημιουργίας, τὴν «εὔδοκίαν» ἣν προέθετο ἐν Ἐαυτῷ, ὅπως ἐν τοῖς πολυποικίλοις κτίσμασί Του ἀναδεῖξῃ καὶ τάγμα «Θεῶν κατὰ χάριν», ἐν τῷ «πληρώματι δὲ τῶν καιρῶν ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ πάντα ἐν Χριστῷ, τά τε ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφεσ. Α'1-10), καὶ «...Αὐτῷ, ἐπίσης, κάμψῃ πᾶν γόνυ ἐπιγείων, ἐπουρανίων καὶ καταχθονίων» (Φιλιπ. Β'10 κ.ά.). Αἱ περὶ τῆς τοιαύτης σημασίας τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς εἶναι, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἀπολύτως σαφεῖς καὶ κατηγορηματικαί. Σύμφωνοι δμως ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ σχετικαὶ γνῶμαι καὶ πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο θὰ ἀποδεῖξωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΑΛΗΘΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ

Α) Τά κυριώτερα χωρία τῆς Γραφῆς⁴²

Ίωάν. Γ' 16-17. «Οὗτο γάρ ἡγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καὶ τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον...»...

Ἐφεσ. Α' 5. «Ἐύλογητός ὁ Θεός καὶ πατήρ τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρό καταβολῆς κόσμου...., ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς νίοθεσίαν διά Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ίωάν. Ι' 14-19. «...Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμήν ὁ καλός... καὶ τήν ψυχήν μου τίθημι ὑπέρ τῶν προβάτων... Διά τοῦτο ὁ πατήρ μέ ἀγαπᾷ ὅτι ἔγώ τίθημι τήν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδείς αἴρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ’ ἔγώ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν...».

Ψαλμ. ΛΘ'(39) 6-10, πρβλ. καὶ Ἐβρ. Ι' 5-8. «Πολλά ἐποίησας σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τά θαυμάσια... θυσίαν καὶ προσφοράν οὐκ ἡθέλησας, σῶμα δέ κατηρτίσω μοι. Ὄλοκαυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἔζητησας. Τότε εἶπον. Ἰδού ἦκω... τοῦ ποιῆσαι τό θέλημά σου ὁ Θεός μου».

Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ρητῶς βεβαιοῦται, ὅτι οὐχί μόνον ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστῷ, ἀλλά καὶ ἡ προσέλευσις τοῦ Κυρίου εἰς τόν Σταυρόν τοῦ Γολγοθᾶ ἐγένοντο εἰς ἐκδήλωσιν τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπον, ἀποκορύφωμα δέ ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐκουσία Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου, ἐφόσον αὕτη, κατά τήν ἀπειρον θείαν πρόγνωσιν, θά ἦτο, δι’ ὅσους λόγους προανεπτύξαμεν, ἀναπόφευκτος. Σαφῶς δηλαδή καὶ κατηγορηματικῶς τονίζεται ἐν τῷ α' χωρίῳ ὅτι, ἐξ ἀπείρου ἀγάπης ὁ Θεός ἔδωκε (..ἡνέχθη..., παρεχώρησεν, νά θυσιασθῇ...) τόν Μονογενῆ Υἱόν Του, ἵνα «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μή ἀπόληται...». Ρητῶς ἐπίσης τονίζει ὁ προφητανάξ Δαϊδ, ἐν Πνεύματι Ἀγίω, ὅτι «θυσίαν... καὶ δλοκαυτώματα περὶ ἀμαρτίας...» ὁ Θεός δέν ἡθέλησε. Τέλος, καὶ συμπληρωματικῶς, ὁ Κύριος προσέθεσεν: «...Οὐδείς αἴρει τήν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ’ ἔγώ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ ἔξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν». Ἐκουσίως προσῆλθεν εἰς τήν προσφοράν τῆς ὑπάτης ταύτης θυσίας, οὐχί μόνον ὡς αἰώνιος Λόγος - Υἱός, κατά τήν σχετικήν εύδοκίαν τοῦ Παναγάθου Πατρός (Ἐφεσ. Α' 9 κ.ἄ.), ἀλλά καὶ ὡς τέλειος

⁴² Τινά τῶν χωρίων τούτων ἐμνημονεύσαμεν καὶ ἐν τοῖς προηγούμενοις

ἄνθρωπος. Ὡς Θεός μέν, εἰς ἐκδήλωσιν τῆς ὑπάτης ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεώς Του πρός τὸν ἄνθρωπον. Ὡς τέλειος δέ ἄνθρωπος καὶ «καλός ποιῆν», εἰς ἐκδήλωσιν τελείας καὶ πάλιν ἀγάπης πρός τὰ λογικά πρόβατα, ἀλλά καὶ πρός ἀπόδειξιν τῆς ἀπολύτου ὑπακοῆς Του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. (Φιλιπ. Β'8 κ.ά.).

β) Ἡ τελεία ὡσαύτως **ἀναμαρτησία** τοῦ Κυρίου βεβαιοῦται διά τῶν ἔξης χωρίων: Ἰωάν. Η'46. «Τίς ἐξ ἡμῶν ἐλέγχει με περί ἀμαρτίας;»

Ἰωάν. ΙΔ'30. «Ἐρχεται γάρ ὁ τοῦ κόσμου ἀρχων καὶ ἐν ἐμοί οὐκ ἔχει οὐδέν.»

Ἰωάν. ΙΗ'38. «...Ἐγώ (σ.σ. ὁ Πιλᾶτος) οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ· καὶ ΙΘ'4-7. «Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος καὶ λέγει αὐτοῖς ...ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω....» καὶ «...ἐγώ γάρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτία....».

Β' Κορ. Ε'21. «**Τόν μή γνόντα ἀμαρτίαν** ὑπέρ ἡμῶν ἀμαρτία ἐποίησεν....».

Α' Πετρ. Α'18-20. «...Εἰδότες ὅτι... ἐλυτρώθητε... τιμώ αἴματι ως ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ..... Καί Β'22. «...Ος ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδέ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ».

γ) Ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου, καὶ διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας Του, συντριψθή τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ τονίζεται ἐν τοῖς χωρίοις:

Γενέσ. Γ'14-15. «...Καί ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σοῦ καὶ ἀνά μέσον τῆς γυναικός καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλήν...».

Ἰωάν. ΙΒ'31. «Νῦν ὁ ἀρχων τοῦ κόσμου τούτου **ἐκβληθήσεται** ἔξω». Καί, αὐτόθι, ΙΣΤ'11. «...Ο ἀρχων τοῦ κόσμου τούτου **κέκριται**.»

Ἐβρ. Β'14-15. «...Ἐπεί οὖν τά παιδία κεκοινώνηκε σαρκός καὶ αἵματος καὶ αὐτός παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διά τοῦ θανάτου, καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου τουτέστι τόν διάβολον...».

δ) Ἡ διά τῆς αὐτῆς θυσίας τοῦ Κυρίου κατάκρισις (κατάργησις δυνάμει) τῆς τε ἀμαρτίας ως καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου μαρτυρεῖται ἐπίσης ἐν τοῖς χωρίοις:

Ρωμ. Γ'23-26. «...Πάντες γάρ ἡμιαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ Χάριτι δι' ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ Θεός ἱλαστήριον διά τῆς πίστεως..., εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ...»

Αὐτόθι, Ε'10. «..ἔχθροι διά τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ...».

Αὐτόθι, Η'2-4. «Ο γάρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέ με ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τό γάρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διά τῆς σαρκός, ὁ Θεός τόν Έαυτοῦ Υἱόν πέμψας ἐν ὅμοιώματι σαρκός ἀμαρτίας... κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ἐν σαρκί.»

Α΄ Κορινθ. ΙΕ'22-56. « ...Ἐπειδὴ γάρ δι’ ἀνθρώπου ὁ θάνατος καί δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ γάρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καί ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἐσχατος ἔχθρος καταργεῖται ὁ θάνατος... Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῦν. Ποῦ σου θάνατε τό κέντρον; Ποῦ σου Ἀδη τό νῦν; τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία».

Β΄ Τιμ. Α'9-10. (Πρβλ. καί Κολασ. Β'15). « ...Ἄλλα κακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατά δύναμιν Θεοῦ, τοῦ σώσαντος ἡμᾶς... κατ’ ἴδιαν πρόθεσιν καί χάριν, τήν δοθεῖσαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρό χρόνων αἰώνιων, φανερωθεῖσαν δέ νῦν διά τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργήσαντος μέν τόν θάνατον, φωτίσαντος δέ ζωήν καί ἀφθαρσίαν διά τοῦ Εὐαγγελίου».

Α΄ Πέτρ. Α'18-20. (Πρβλ. καί Α΄ Κορινθ. ΣΤ'20 καί Ζ'23). « ...Εἰδότες δτι οὐ φθαρτοῖς... ἐλυτρώθητε... ἀλλά τιμίω αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου... Χριστοῦ».

Τέλος, ἡ προσφορά εἰς τόν Θεόν τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ὑπέρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἀναφέρεται ἐν τοῖς χωρίοις:

Ματθ. Κ'28 (πρβλ. καί Μαρκ. Γ'45, Τιτ. Β'14 καί Α΄ Πετρ. Α'18). « ...ὅ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τήν ψυχήν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν».

Ἐφεσ. Ε'2. (Πρβλ. καί Α΄ Κορ. Ε'7). « ...Καθὼς ὁ Χριστός ἡγάπησεν ἡμᾶς καί παρέδωκεν ἑαυτόν ὑπέρ ἡμῶν προσφοράν καί θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὅσμήν εὐώδιας...».

Ἐβρ. Ι'12. « ...Αὐτός δέ μίαν ὑπέρ ἀμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν».

Β) Αἱ κυριώτεραι γνῶμαι τῶν Ἅγιων Πατέρων τῆς ἀγ. ἡμῶν Ἐκκλησίας περὶ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου

α) Τον Ἅγ. Ἀθανασίον (τοῦ Μεγάλου).

Τάς περὶ τῆς Σταυρικῆς θυσίας, ἀλλά καί τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, γνώμας τοῦ ἀγίου τούτου Πατρός συνοψίσας ὁ μακαριστός καθηγητής Παναγ. Δημητρόπουλος, ἐν τῷ περισποδάστῳ συγγράμματί του «Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Μέγ. Ἀθανασίου», ἔκδ. 1954, σελ. 105-109, γράφει, σύν ἄλλοις, τά ἔξης:

« ...Τοιαύτη τις ἐν συντομίᾳ εἶναι ἡ σχέσις τῆς σωτηριολογίας τοῦ Ἀθανασίου πρός τήν Χριστολογίαν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης προκύπτει τό ἀναμφίρηστον συμπέρασμα δτι τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἥδυνατο νά ἀγάγῃ καί ἥγαγεν εἰς πέρας μόνον ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ, τοῦτο μέν, διά τῆς λύσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀπαγγελθείσης ὑπό τοῦ Θεοῦ κατά τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου αὐτοῦ..., τοῦτο δέ, διά τῆς καταργήσεως τῆς ἀμαρτίας καί τοῦ ἔξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου. Ἀμφότερα ἐνήργησεν ὁ σωτήρ οὐχί αὐθαιρέτως, ἀλλά συμφώνως πρός τόν

Ιδιον νόμον. Καθώς δηλαδή ἡ φθορά καιί ὁ θάνατος ὑπῆρξαν ποιναί καιί ἀκολουθίαι τῆς παραβάσεως ὑπό τοῦ Θείου νόμου δριζόμεναι, οὕτω καιί ἡ κατάργησις τῆς ἀμαρτίας καιί τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου ὥφειλον νά ἀκολουθήσωσι τήν πλήρωσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ νόμου⁴³, ὅπερ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις διά τήν ἀσθένειαν τῆς σαρκός καιί διά τό εἶναι αὐτήν ὑποκειμένην εἰς τόν νόμον τοῦ θανάτου δέν ἥδυνατο ἀφ' ἔαυτῆς νά πληρώσῃ⁴⁴. Τό δικαιώμα τοῦτο τοῦ νόμου ἐπλήρωσεν ἐξ δλοκλήρου Αὐτός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅτε γενόμενος ἄνθρωπος «εἰς ἔαυτόν ἀνεδέξατο τό κρίμα, καιί τῷ σώματι παθῶν ὑπέρ πάντων, σωτηρίαν τοῖς πᾶσιν ἔχαρίσατο⁴⁵. Τήν τοῦ σωτῆρος πλήρη ὑποταγήν τῷ ἰδίῳ νόμῳ ἐμφαίνει μέν καιί δλος ὁ βίος καιί ἡ πολιτεία αὐτοῦ κατά τό ἀνθρώπινον, κατ' ἔξοχήν ὅμως ἔξαίρει ὁ ἐκούσιος Αὐτοῦ θάνατος, ὅν ἀνεδέχθη «τήν ἡμετέραν ὑπακοήν πληρῶν ἀνθ' ἡμῶν»⁴⁶. Ἀναλαβών δηλαδή ὁ Υἱός καιί λόγος τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τήν ἀνθρωπίνην φύσιν δλόκληρον, ώς ἄνθρωπος δέ, πλήν ἀμαρτίας, πολιτευθείς καιί ὑπέρ ἀμαρτιῶν δούς ἔαυτόν τῷ θανάτῳ, τήν μέν ἀμαρτίαν περὶ ἀμαρτίας κατέκρινεν ἐν τῇ σαρκί⁴⁷, ἐκστήσας ἀπ' αὐτῆς τό παράπτωμα ἐν ᾧ ἡχμαλωτίζετο, ὥστε μή δέχεσθαι τόν Θείον νοῦν⁴⁸, τὸν δὲ νόμον τῆς ἀμαρτίας καιί τῆς φθορᾶς ἔλυσε καιί **κατήργησε**⁴⁹.

»Οτι ὁ Κύριος ἡμῶν κατακρίνας περὶ ἀμαρτίας τήν ἀμαρτίαν ἔπραξε τοῦτο δυνάμει καιί συμφώνως τῷ νόμῳ ἐφ' οὗ εἶχεν ἐδραιώσει τό κράτος αὐτῆς ἡ ἀμαρτία εἶναι ὅμως φανερόν. Κατά τά ἥδη λεχθέντα, ἡ ἀμαρτία, ώς πρᾶξις τοῦ αὐτεξουσίου, ὑπό τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθέρως τελεσθεῖσα, ἐγκατέστησε ώς νόμον αὐτῆς τόν θάνατον ἐφ' δλοκλήρου του ἀνθρώπινου γένους⁵⁰. Όθεν ἐφόσον ὁ θάνατος ὑπῆρξε ποινή καιί ἀκολουθία τῆς ἀμαρτίας, ὁ ἄνθρωπος Χριστός, μακράν πάσης ἀμαρτίας Ἐαυτόν τηρήσας, παρά τό θνητόν τῆς σαρκός Αὐτοῦ, ώς ἀναμάρτητος κατ' οὐδένα λόγον ἥδυνατο νά ἦ ὑπεύθυνος θανάτου, οὕτινος ἡ βασιλεία στηρίζεται ἐπί τῆς ἴσχύος τῆς ἀμαρτίας. Κατά **νομικήν** λοιπόν ἀκολουθίαν, ὁ ἐν Χριστῷ ἐνυποστάτως ἡνωμένος Λόγος, ἐπί τῇ ὑπό τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων εἰς θάνατον καταδίκη ώς ἀμαρτωλοῦ τοῦ ἀναμαρτήτου ἀνθρώπου Χριστοῦ, ἥλεγξε καιί κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ἐπί παρανομίᾳ κατά τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός, ἦν αὕτη, καιίτοι ἀναμάρτητον οὔσαν ἀνόμως ἐθανάτωσε διά τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

⁴³ Κ. Ἀρ. 1, 51, 26, 120 Α', ἐναρθρ. 8, 25, 109 Β' ἐξ. αὕτ.

⁴⁴ Ἐναρθρ. 6, 25, 105 Δ.Κ. Αρ. I' 60, 26, 137 C.

⁴⁵ Κ. Αρ. I' 60, 26, 137, 140 Α', Ιωάν. I' 17.

⁴⁶ Αποσπ... διαφ. 26, 1 = 241 C.

⁴⁷ Ρωμ. 8, 3, Κ. Αρ. I' 51, 60. 26, 120 Α', 137 C. II, 55, 26, 264 B

⁴⁸ Κ. Αρ. 1.60, 26, 137 C.

⁴⁹ Ἐναρθρ. 10, 25, 113 C.

⁵⁰ Ἐναρθρ. 8, 25, 109 Δ'

Οὕτω ἐπί παραβάσει καί παρανομίᾳ τῆς ἀμαρτίας κατακριθείσης⁵¹, ἡ μέν ισχύς αὐτῆς κατελύθη, ὁ δέ ὑπὸ αὐτῆς ἐγκαθιδρυθείς νόμος τῆς φθιοδᾶς καί τοῦ θανάτου κατηργήθη διά τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ⁵², ὅστις ἀναμάρτητος ὥν καί φέρων ἐν Ἐαυτῷ ὑποστατικῶς ἡνωμένον τὸν ἀθάνατον Λόγον «οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου⁵³, δι’ ὃ καί ἀνέλαβεν ἀφ’ Ἐαυτοῦ πάλιν τήν ζωήν ἐγερθείς ἐκ νεκρῶν⁵⁴. Οὕτω τήν τοῦ δούλου μορφήν κατά τοῦ ἀδίκου ἔχθρον προβαλλόμενος ὁ Λόγος ἤρατο τήν κατ’ αὐτοῦ νίκην⁵⁵ καί τήν ἦν ἀνέλαβε τρεπτήν σάρκα δεκτικήν τοῦ Λόγου κατασκευάσας, ἐλευθέρων ἀνέδειξε, ποιήσας ἡμᾶς «μηκέτι κατά σάρκα περιπατεῖν ἀλλά κατά πνεῦμα⁵⁶. Ἐλαβε σῶμα θνητόν, ἵνα θάνατον εύρων ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ ἀπαλείψῃ⁵⁷ καί οὕτω τὸν ὑπέρ ἡμῶν ἀναδεξάμενος θάνατον καί τοῦτον καταργήσας, ἀνέστη πρῶτος ὡς ἄνθρωπος, ὑπέρ ἡμῶν ἀναστήσας τὸ Ἐαυτοῦ σῶμα⁵⁸ καί τήν ἀπόφασιν περὶ καταδίκης τοῦ παραβάντος τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ πρώτου ἀνθρώπου Αὐτός δι’ Ἐαυτοῦ ἔλυσε»⁵⁹. Καί «πάντας τούς ὑπὸ κατάραν γενομένους ἡλευθέρωσε». Καί ἐνδυσάμενος τό ἡμέτερον σῶμα πάντας ἡμᾶς φορεῖ»⁶⁰. **Υπέρ ἡμῶν δέ τό πάθος καί τόν θάνατον ἀναδεξάμενος**⁶¹, Ἐαυτόν ὑπέρ πάντων τῷ θανάτῳ προσήνεγκε, ἵνα ὡς πάντων δι’ Αὐτοῦ ἀποθανόντων, ὁ μέν λόγος

⁵¹ Ρωμ. 7.13.

⁵² 10. Ἐναρθρ. 9.25. 112 = Α', Ἀποσπ. διαφ. 1245. Πρβλ. Ζιγαβηνοῦ, Ἐρμ. εἰς τήν πρός Ρωμ. (στ' 8. 3): «Ἐν σαρκὶ ἐνίκησε τήν ἀμαρτίαν, ἡ γάρ δεσποτικὴ σάρξ τῷ μέν ἀμαρτάνειν οὐκ ἐνικήθη, τῷ δέ ἀποθανεῖν καί ἐνίκησε καί κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ὡς ἀδικήσασαν. Ἔως μέν γάρ ἀμαρτωλούς ἐλάμψανε δικαίως ἀνήρει. Ἐπεί δέ ἀναμάρτητον σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκε, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη καί ἔξελύθη. Ο δέ Χρυσόστομος τό «καί περὶ ἀμαρτίας» τῷ «κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν» συντάσσει λέγων, διτὶ «ἀμαρτήσασαν κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν».

⁵³ K. Ἀρ. 1, 44, 26, 104 A' 42, II, 16, 26, 180 C. 10. Ἐνσ. Ἐπιφ. 21, 26, 1024 A1, πρβλ. 2, 24 καί K. Ἀπολλ. 1, 17, 26, 1 124 Cβ. Παρά τοῖς Ἐλλησι Πατρᾶσιν ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι καί οἱ πρό Χριστοῦ δίκαιοι παρανόμως ἐκρατοῦντο ὑπὸ τοῦ θανάτου... «Καί ἦν τό δεινόν τοῖς πενθοῦσιν ἀπαραμύθητον καί πρός θαυματούντον, εἰμή Χριστός σταυρωθείς τοῦ θανάτου τήν τυραννίδα κατήγεκε...».

⁵⁴ Ἐνανθρ. 44, 25, 176 A'.

⁵⁵ K. Ἀρ. III, 32, 26, 392β: ...Πρβλ. Ἀπολλ. II, 9.26, 1148 A'. Ὄμοιώς Εἰρηναίου. Ἐλεγχος III, 18. 7, 7, 937 A'. «Εἰμή ἄνθρωπος ἐνίκησε τόν ἀντίπαλον τοῦ ἀνθρώπου οὐ ἄν δικαίως... ἐνικήθη ὁ ἔχθρός».

⁵⁶ 14. K. Ἀρ. I, 51, 60, 26, 120 A', 137 C

⁵⁷ 17. Ἐνανθρ. 13, 44, 25, 120 β', 176 A' ἐξ. Πρβλ. K. Ἀρ. II, 25, 26, 261 ἐξ. «Διά τό μαρτυρησαί» ἄρα ὑπέρ ἡμῶν ἀνεδέξατο θάνατον καί διά τό ἀναστῆναι τούς ἀνθρώπους... ἐλήλυθεν ὁ σωτήρ καί αὐτῇ ἐστίν ἡ αἰτία τῆς ἐνσάρκου παρουσίας αὐτοῦ... Καί διά τό ἀναστῆναι πάντας ἐκ νεκρῶν ἐλήλυθεν».

⁵⁸ K. Ἀρ. I, 51, 60, 26, 277 β.

⁵⁹ K. Ἀρ. II 67, 26, 289 C.

⁶⁰ K. Ἀρ. III 22, 26, 368 C 10.

⁶¹ K. Ἀρ. 11, 55, 26, 261, C 12.

πληρωθῇ (πάντες γάρ ἀπέθανον ἐν Χριστῷ) πάντες δέ δι' Αὐτοῦ ἡλευθερώθημεν ἀπό τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς δι' αὐτήν κατάρας»⁶²

‘Ωσαύτως ἐν σελ. 112-113 τά ἀκόλουθα:

«Οὕτω τοῦ νόμου ἀνισχύρου⁶³ ὅντος: 1) νά ἀπαλλάξῃ τόν ἄνθρωπον ἀπό τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ διά τῶν καθ' ἡμέραν θυσιῶν, ὑπέρ ἀμαρτιῶν προσφερομένων ὑπό τοῦ ἀρχιερέως τοῦ νόμου, ἥ μία θυσία τοῦ Κυρίου ἄπαξ ὑπέρ ἀμαρτιῶν προσενεχθεῖσα «τετελείωκε τό πᾶν καὶ πιστή μένουσα διά παντός», κατήργησεν ἐφ' ἔξῆς ὡς περιττάς, τάς θυσίας τοῦ νόμου⁶⁴. Και καθώς τότε ἐπί τοῦ Σταυροῦ, ὡς Ἀρχιερεὺς τῆς δομολογίας ἡμῶν, προσφέρων ἑαυτόν εἰς θυσίαν ὑπέρ ἀμαρτιῶν⁶⁵ πάντας ἡμᾶς δι' Ἐαυτοῦ, ἦν παρατιθέμενος τῷ πατρὶ⁶⁶, οὗτω καὶ νῦν πάντοτε δὲ αὐτός τούς ἐν πίστει αὐτῷ προσερχομένους προσάγει καὶ προσφέρει τῷ Πατρὶ, λυτρούμενος πάντας ὑπέρ πάντων ἰλασκόμενος τά πρός τόν Θεόν.⁶⁷

»Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἄμεσον τῆς ἀμαρτίας ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ κατά φύσιν φθορά καὶ ὁ αὐτῆς ἀκόλουθος θάνατος..., εἰς τήν κατά φύσιν φθοράν ἐκρατοῦντο οἱ ἄνθρωποι καὶ τήν κατ’ εἰκόνα χάριν ἀφαιρεθέντες ἥσαν⁶⁸, μέχρις οὖν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τό δπερ ἀνείληφε σῶμα «ὡς ἴερεῖον καὶ θῦμα παντός ἐλεύθερον σπίλου» προσαγαγών εἰς θάνατον ἀντίψυχον ὑπέρ πάντων, ἐπλήρου τό ὀφειλόμενον ἐν τῷ θανάτῳ», μεθ’ δὲ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι, τήν τοῦ θανάτου ἡφάντισε φθοράν τήν πάλαι κατ’ αὐτῶν ἵσχυονσαν»⁶⁹.

Τέλος καὶ τά ἐπόμενα:

«...Ἄλλα μήν, οὐ μόνον δέν παρορῶσιν οἱ Ἑλληνες πατέρες τήν σημασίαν τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, θεωροῦντες αὐτόν ἐκ τῶν ὅν οὐκ ἄνευ πρός σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου⁷⁰, ἀλλὰ καί... ἀποφαίνονται δτι ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ μέν λόγος τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ, «τῆς ἀποφαινομένης τόν ἀμαρτάνοντα ἄνθρωπον ἀξιον θανάτου», δεόντως ἐπληρώθη, διότι πάντες ἀπεθάνομεν ἐν Χριστῷ⁷¹ καὶ ἐλύθη ὁ νόμος τῆς φθορᾶς καί

⁶² K. Ἀρ. I, 41, 26, 97 A3, 11, 69, 293 B'. Πρβλ. Ἐνανθρ. 8.25, 109 ἐξ. «Ἀπό τῶν ἡμετέρων τό δομοιν λαβών διά τό πάντας ὑπευθύνους εἶναι τῇ τοῦ θανάτου φθορᾶ ἀντί πάντων τῷ θανάτῳ αὐτό παραδίδούς, προσῆγε τῷ πατρὶ καὶ τοῦτο φιλανθρώπως ποιῶν ἵνα, ὡς μέν πάντων ἀποθανόντων ἐν αὐτῷ λυθῇ ὁ κατά τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων νόμος, ἄτε δῆ πληρωθείσης τῆς ἔξουσίας...»

⁶³ K. Ἀρ. I, 59, 26, 136C

⁶⁴ K. Ἀρ. 11, 9, 29, 165 B'

⁶⁵ K. Ἀρ. 11, 7, 26, 992 CI

⁶⁶ Ἐπιφ. 5, 26, 992 CI

⁶⁷ K. Ἀρ. 11, ἐνθ. ἀν.

⁶⁸ Ἐναθρ. 7, 25, 108 Δ

⁶⁹ Ἐναθρ. 9, 25, 122 A C

⁷⁰ Ἐναθρ. 9, 24, 112 A'

⁷¹ K. Ἀρ. 11, 69, 26, 293B' ἐξ.

τοῦ θανάτου καί ἡ ἀμαρτία κατηργήθη⁷² οἱ δέ ἄνθρωποι πάντες ἡλευθερώθημεν ἀπό τῆς ἀμαρτίας καί τῆς δι' αὐτήν κατάρας⁷³.

Ἀναλυτικώτερον ὁ ἄγιος οὗτος πατήρ, ἐν τῷ «Λόγῳ του περὶ ἐνανθρωπήσεως» (Ε.Π.Μ. τ. 25, σελ. 109), γράφει τά ἔξῆς: «....Λόγος ὃν τοῦ Πατρός καί ὑπέρ πάντας ὃν, ἀκολούθως καί ἀνακτίσαι τά ὅλα μόνος ἦν δυνατός.... Τούτου δή ἔνεκεν ὁ ἀσώματος καί ἀφθαρτος καί ἄϋλος τοῦ Θεοῦ Λόγος παραγίνεται εἰς τήν ἡμετέραν χώραν... **συγκαταβαίνων** τῇ εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ **φιλανθρωπία** καί ἐπιφανείᾳ. Καί ίδων τό λογικόν ἀπολλύμενον γένος καί τόν θάνατον κατ' αὐτῶν βασιλεύοντα τῇ φθιρᾶ ὁρῶν δέ καί τήν ἀπειλήν τῆς παραβάσεως διακρατοῦσαν τήν καθ' ἡμῶν φθιράν καί δτι ἀτοπον ἦν πρό τοῦ πληρωθῆναι τόν **νόμον** λυθῆναι· ὁρῶν δέ καί τό ἀπρεπές ἐν τῷ συμβεβηκότι, δτι ὃν αὐτός ἦν δημιουργός ταῦτα παρηφανίζετο.... ὁρῶν δέ καί τό ὑπεύθυνον πάντων τῶν ἀνθρώπων πρός τόν θάνατον· **ἐλεήσας** τό γένος ἡμῶν καί τήν ἀσθένειαν ἡμῶν **οἰκτήρησας**, καί τῇ φθιρᾷ ἡμῶν **συγκαταβάς**, καί τήν τοῦ θανάτου κράτησιν οὐκ ἐνέγκας· ἵνα μή τό γενόμενον ἀπόλλυται..., λαμβάνει Ἐαυτῷ σῶμα καί τοῦτο οὐκ ἀλλότριόν τοῦ ἡμετέρου... Καί οὕτω ἀπό τῶν ἡμετέρων ὅμοιον λαβών, διά τό πάντας ὑπευθύνους εἶναι τῇ τοῦ θανάτου φθιρᾷ ἀντί πάντων αὐτό θανάτῳ παραδιδούς προσῆγε τῷ πατρί, καί τοῦτο **φιλανθρώπως** ποιῶν, ἵνα, ὡς μέν πάντων ἀποθανόντων ἐν αὐτῷ, **λυθῆ ὁ κατά τῆς φθιρᾶς τῶν ἀνθρώπων νόμος**, δτε δή πληρωθείσης τῆς ἔξουσίας ἐν τῷ κυριακῷ σώματι καί μηκέτι χώραν ἔχοντος κατά τῶν ὅμοιῶν ἀνθρώπων· ὡς δέ εἰς φθιράν ἀνατρέψαντος τούς ἀνθρώπους πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν ἐπιστρέψῃ, καί ζωοποιήσῃ τούτους ἀπό τοῦ θανάτου τῇ τοῦ σώματος ἰδιοποιήσει καί τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι⁷⁴, τόν θάνατον αὐτῶν ἀφανίζων».

(Αὐτόθι, σελ. 112) (...Συνιδών γάρ ὁ Λόγος δτι ἄλλως οὐκ ἦν λυθείη τῶν ἀνθρώπων ἡ φθιρά, εἰμή διά τοῦ πάντως ἀποθανεῖν..., τούτου ἔνεκεν τό δυνάμενον ἀποθανεῖν ἐαυτῷ λαμβάνει σῶμα, ἵνα τοῦτο... ἀντί πάντων ἴκανόν γένηται τῷ θανάτῳ, καί διά τόν ἐνοικήσαντα Λόγον ἀφθαρτον διαμείνῃ, καί λοιπόν ἀπό πάντων ἡ φθιρά παύσηται τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι⁷⁵. Ὁθεν ὡς ιερεῖον καί θῦμα, παντός ἐλεύθερον σπίλου, ὁ αὐτός ἔλαβε σῶμα προσάγων εἰς θάνατον ἀπό πάντων εὐθύς τῶν ὅμοιῶν ἡφάνιζε τόν θάνατον τῇ

⁷² Ἔναθρ. 9, 25, 112 C.

⁷³ K. Ἀρ. 11, 69, 26, 293E.

⁷⁴ σ.σ. Ἡ σωτηρία καί ἡ ζωοποίησις ἡμῶν ἐγένετο δθεν, καί γίνεται οὐχί διά τῆς ἔξιλαστηρίου σταυροικῆς θυσίας, ἀλλά «τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι...» (Πρβλ. Ρωμ. Δ'24, Α' Κορ. ΙΕ'22 κ.ἄ.).

⁷⁵ σ.σ. Καί πάλιν ἐπαναλαμβάνει ὁ ἄγ. πατήρ δτι «ἡ φθιρά πάντων κατέπαυσε τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι», δπως τονίζει, εὐθύς ἐν συνέχειᾳ ἐν τῇ περὶ ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Περὶ τῆς τοιαύτης γνώμης τοῦ ἄγιου Πατρός διά τήν σημασίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου θά ασχοληθῶμεν καί ἐν τοῖς ἐπομένοις.

προσφορᾶς τοῦ καταλλήλου.... Ὅπερ πάντας γάρ ὡν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἰκότως τόν Ἐαυτοῦ ναόν καὶ τό σωματικόν ὅργανον προσάγων ἀντίψυχον ὑπέρ πάντων, ἐπλήρου τό ὄφειλόμενον τῷ θανάτῳ καὶ οὕτως συνῶν διά τοῦ ὄμοιού τοῖς πᾶσιν ὁ ἄφθαρτος τοῦ Θεοῦ Υἱός, εἰκότως πάντας ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν ἐν τῇ περὶ ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Πρέπον δέ καὶ μάλιστα τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ ἀληθῆ τό μέγα τοῦτο ἔργον... Ὁ τοῦ Παναγάθου Θεός Λόγος εἰς φθοράν κατεχόμενον τό δι' Αὐτοῦ γενόμενον τῶν ἀνθρώπων γένος οὐ παρεῖδεν· ἀλλά τόν μέν συμβεβηκότα θάνατον ἀπήλειψε διά τῆς προσφορᾶς τοῦ ἰδίου σώματος, τήν δέ ἀτέλειαν αὐτῶν διορθώσατο τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ.

(Αὐτόθι, σελ. 129) «...Οὐδέ γάρ τήν κτίσιν αὐτήν σιωπήσαι πεποίησεν, ἀλλά... καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, μᾶλλον δέ ἐν αὐτῷ τῷ κατά τοῦ θανάτου τροπαίῳ, λέγω δή τῷ σταυρῷ, πᾶσα ἡ κτίσις ώμοιλόγει τόν ἐν τῷ σώματι γνωριζόμενον καὶ πάσχοντα...

»...Ἐπειδή δέ κατά τό ὄφειλόμενον παρά πάντων ἔδει λοιπόν ἀποδοθῆναι· ὥφειλετο καὶ πάντας ὡς προεῖπον ἀποθανεῖν δι' ὅ μάλιστα καὶ ἐπεδῆμησε...».

(Αὐτόθι, σελ. 132). «...Τούτου ἔνεκεν καὶ ὑπέρ πάντων τήν θυσίαν ἀνέφερεν, ἀντί πάντων τόν ἑαυτοῦ ναόν εἰς θάνατον παραδιδούς, ἵνα τούς μέν πάντας ἀνυπευθύνους καὶ ἐλευθέρους τῆς ἀρχαίας παραβάσεως ποιήσῃ· δεῖξη δέ Ἐαυτόν καὶ θανάτου κρείττονα... Καὶ μή τοι θαυμάσῃς εἰ πολλάκις τά αὐτά περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν. Ἐπειδή γάρ περί εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ λαλοῦμεν⁷⁶.

Ίδιον, Ἐπιστολή πρὸς Ἀδελφ. κατά Ἀρ. (Ε.Π.Μ. τ. 26, σελ. 107). «....Οὐδέ ἐπειδή δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων Υἱός, ἡλαττώθη τῆς θεότητος· ἀλλά μᾶλλον αὐτός ἐλευθερωτῆς πάσης σαρκός καὶ πάσης κτίσεως γέγονε».

β) Τοῦ Ἅγ. Κυρίλλου Ἄλεξανδρείας.

«Εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον» «Βιβλίον Δέκατον» (Ε.Π.Μ. τ. 74, σελ. 329). «....Πλήν ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν τούτ' ἔστιν, οὐχ ἀλώσομαι πεπλημεληκώς, ἀλλ' οὐδέ πρόφασις ἔσται τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς ἐμέ παρανομίας εὔλογος. Οὐδέν ἐν ἐμοὶ τῶν ἰδίων ὁ διάβολος ἔχει...».⁷⁷

«Βιβλίον Ἐνδέκατον» (Αὐτ. σελ. 545-548).

«...Φαμέν οὖν ὅτι Θεός κατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Μονογενής, καὶ ἐν μορφῇ καὶ ισότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, κεκένωκεν Ἐαυτόν κατά τάς Γραφάς, καὶ γέγονεν ἀνθρωπος... κατά πάντα... δίχα ἀμαρτίας, καὶ ἀρρήτως Ἐαυτόν ἐνώσας τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, καθ' ἔκούσιον βούλησιν, ὅπως ἀν αὐτήν ἐν Ἐαυτῷ τε πρώτῳ καὶ δι'

⁷⁶ σ.σ. Τονίζει ὁ ἄγιος πατήρ ὅτι ἡ προσφορά τοῦ Κυρίου εἰς τήν θυσίαν τοῦ Σταυροῦ ἀπετέλει εὐδοκίαν Θεοῦ.

⁷⁷ Πρβλ. Ἰωάν. Η'46, ΙΔ'30, ΙΗ'38 καὶ ΙΘ'4, Β' Κορ. Ε'21, Α' Πετρ. Α'18-20 καὶ Β'22. Τονίζει δήλ. σαφῶς ὁ ἄγ. πατήρ ὅτι ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἦτο ἄδικος καὶ παράνομος.

Ἐαυτοῦ πρός ἐκεῖνο πάλιν ἀναστοιχειώσας κάλλος, φημί δή τό ἐν ἀρχαῖς καὶ δεύτερος ἡμῖν Ἄδαμ εὑρεθείς..., πρῶτος τε ἀπάντων καὶ ἀπαρχῆ τῶν ἀνακτιζομένων εἰς καινότητα ζωῆς... παραπέμψη λοιπόν δι' Ἐαυτοῦ πρός ἄπαν τό γένος τά ἀγαθά. Διά τοῦτο καίτοι ζωὴ κατά φύσιν ὑπάρχων, γέγονεν ἐν νεκροῖς, ἵνα τόν ἡμῶν ἐν ἡμῖν καταργήσῃ θάνατον. Καί αὐτός ὑπάρχων ἡ δικαιοσύνη⁷⁸ τοῦ Θεοῦ Πατρός, γέγονεν ὑπέρ ἡμῶν ἀμαρτία. Κατά γάρ τήν τοῦ προφήτου φωνήν, αὐτός τάς ἀμαρτίας ἡμῶν αἴρει καὶ ἐλογίσθη μεθ' ἡμῶν ἐν νόμοις, ἵνα ἡμᾶς δικαιώσῃ δι' Ἐαυτόν... Ὡσπερ διά τῆς ἐν Ἄδαμ παραβάσεως καὶ παρακοῆς, ὡς ἀπαρχῆ τοῦ γένους ἡ φύσις θανάτῳ κατεδικάζετο..., τόν αὐτόν, οἷμαι, τρόπον, διά τῆς ὑπακοῆς καὶ δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ, καθό γέγονεν ὑπό νόμον, καίτοι νομοθέτης ὑπάρχων ὡς Θεός, εἰς δλην ἄν διήκει τήν φύσιν ἡ εὐλογία καὶ ἡ διά Πνεύματος ζωοποίησις».

Τοῦ αὐτοῦ. «Λόγος δτι εἰς ὁ Χριστός». (Ε.Π.Μ. τ. 75, σ. 1337):

«...Τόν μή γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπέρ ἡμῶν ἀμαρτιῶν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἀρα οὖν ἀμαρτίαν αὐτόν γενέσθαι νοοῦμεν; ἢ δτι μᾶλλον ώμοιώθη τοῖς ὑπό ἀμαρτίαν, ταύτη τοι καὶ ἀμαρτία λέγεται...». Καί κατωτέρω: «...”Ἐξη γάρ ὁ Λόγος καὶ γενομένης θανάτου τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ἵνα ἡττηθέντον θανάτου καὶ πεπατημένης τῆς φθορᾶς, ἡ τῆς ἀναστάσεως δύναμις εἰς ἄπαν ἔρχηται τό ἀνθρώπινον γένος⁷⁹.»

Τοῦ αὐτοῦ. «Γλαφυρῶν εἰς τό Λευϊτ. Βιβλ. (Αὐτ. τ. 69, σ. 549).

«....Γέγονε γάρ ὑπέρ ἡμῶν ἀμαρτία ὁ Χριστός, καθώς γέγραπαι καὶ οὐ δήποτε παντός ἀμαρτίας ἔνοχος... Λελόγισται γάρ ἐν ἀνόμοις καὶ συνεσταυρώθη λησταῖς... Γέγραπται γάρ δτι «κατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπί ξύλου... Ἀλλ' ἦν τε καὶ ἔστιν ἄγιος... Οὐκοῦν κάν γέγονεν ἀμαρτία, ὅπερ ἦν, τουτέστιν ἄγιος, κατά φύσιν Θεός.. Ὄτι δέ καὶ ὁ τῆς σαρκός αὐτοῦ θάνατος... ἄγιος καὶ ἀβέβηλος ἦν...».

Τοῦ αὐτοῦ. «Ἐρμηνεία εἰς τήν πρός Ρωμ. Ἐπιστολήν». Ε.Π.Μ. τ. 74, σ. 781-783.

«....Οὐ γάρ ἐτέρου τινος χάριν γέγονε σάρξ ὁ Λόγος καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἢ ἵνα τόν τῆς σαρκός θάνατον ἀνατλάς, θριαμβεύσῃ μέν ἀρχάς καὶ ἔξουσίας καταργήσῃ δέ καὶ αὐτόν τόν το κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτεστι τόν σατανᾶν· καὶ ἀνέλη μέν

⁷⁸ Ὁ ἀγ. Πατήρ ἀποκαλεῖ τόν Κύριον καὶ «δικαιοσύνην» τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἐφόσον ἄλλως τε ὡς αἰώνιος Λόγος-Υἱός καὶ «...Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία» (Α΄ Κορ. Α΄24) ἔχει «πᾶσαν κρίσιν», παρὰ τοῦ Πατρός. Διότι «...πᾶσαν κρίσιν ὁ Πατήρ δέδωκε τῷ Υἱῷ» (Ιωάν. Ε΄22). Καί ὁ χαρακτηρισμός ὅμως οὗτος, διά τό ἐπίμαχον θέμα, εἶναι ὑψίστης σημασίας, περὶ ἣς θά ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ.

⁷⁹ Τονίζει ὁ ἀγ. Πατήρ (ὅπως καὶ, κατά τά προεκτεθέντα, καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος), δτι ἡ τῆς ἀναστάσεως δύναμις καὶ οὐχὶ ἡ τόν σταυροῦ, ὡς πιστεύοντι πάντες οἱ Δυτικοί, ἔρχεται εἰς ἄπαν τό ἀνθρώπινον γένος. Ἡ πίστις ἄλλως τε αὕτη τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπί τῆς σαφοῦς διακηρύξεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου «εὶ δέ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν...» (Α΄ Κορ. ΙΕ΄17).

τήν φθιοράν, «ἀποστήσῃ δέ σύν αὐτῇ καί τήν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἀμαρτίαν».

γ) Τοῦ ἄγ. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου.

«Ομιλία εἰς τόν ΜΗ «Ψαλμ.» (Ε.Π.Μ. τ. 29, σ. 440 - 441).

«§ 3.... Ὄτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή ὑπέκυψε τῷ πονηρῷ τῆς δουλείας ζυγῷ τοῦ κοινοῦ πάντων ἔχθροῦ καί... αἰχμάλωτος ἥχθη διά τῆς ἀμαρτίας. Παντί δέ αἰχμαλώτῳ λύτρων χρεία πρός τήν ἐλευθερίαν. Οὕτε οὖν ἀδελφός τόν ἑαυτοῦ ἀδελφόν δύναται λυτρώσασθαι, οὕτε αὐτός ἔκαστος ἑαυτόν. Ἀλλά καί οὐδέ δικαίως ἀνθρωπος ἔξουσίαν ἔχει πρός Θεόν ὡς καί ἔξιλάσθαι περὶ ἀμαρτηκότητος ἐπεί καί αὐτός ἀμαρτίας ὑπόδικος. Πάντες γάρ ημαρτον...».

«§4 ...Μῆτοι οὖν τόν ἀδελφόν ζήτει εἰς ἀπολύτρωσιν ἀλλά τόν ὑπερβαίνοντά σου τήν φύσιν... δις μόνος δύναται δοῦναι ἔξιλασμα τῷ Θεῷ ὑπέρ πάντων ἡμῶν, διτι αὐτόν προέθετο ὁ Θεός ἱλαστήριον διά τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἷματι... Τί γάρ δύναται ἀνθρώπῳ εὑρεῖν τηλικοῦτον, ἵνα δῶ ὑπέρ λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ἀλλ' εὑρέθη ἐν δικοῖ πάντων ἀνθρώπων ἀντάξιον, ὃ ἐδόθη εἰς τιμήν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν, τό ἄγιον καί πολύτιμον αἷμα τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ, ὃ ὑπέρ ἡμῶν ἔξέχεε πάντων δι' ὅπερ καί τιμῆς ἥγιοράσθημεν». ⁸⁰

δ) Τοῦ ἄγ. Γρηγορίου, τοῦ Θεολόγου.

«Λόγος ΜΕ' εἰς τό Ἅγιον Πάσχα (Ε.Π.Μ. τ.36, σ.653).

«Ἐσται τοίνυν ἔξετάσαι πρᾶγμα καί δόγμα, τοῖς μέν πολλοῖς παρορθόμενον, ἐμοί δέ καί λίαν ἔξεταζόμενον. Τίνι γάρ τού ὑπέρ ἡμῶν αἷμα καί περί τίνος ἔχύθη, τό μέγα καί περιβόητον τοῦ Θεοῦ καί ἀρχιερέως καί θύματος; Κατεχόμεθα μέν γάρ ὑπό τοῦ πονηροῦ, πεπραμένοι, ὑπό τήν ἀμαρτίαν καί ἀντιλαβόντες τῆς κακίας τήν ἡδονήν. Εἰ δέ τό λύτρον οὐκ ἄλλου τινός, ἢ τοῦ κατέχοντος γίνεται, ζητῶ τίνι τοῦτο εἰσηγέθη καί δι' ἣν τινα αἰτίαν; Εἰ μέν γάρ τῷ πονηρῷ, φεῦ τῆς ὑβρεως. Εἰ μή παρά τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλά καί τόν Θεόν αὐτόν λύτρον ὁ ληστής λαμβάνει, καί μισθόν οὔτως ὑπερφυῆ τῆς ἑαυτοῦ τυραννίδος, δι' ὃν καί ἡμῶν φείδεσθαι δίκαιον ἦν· εἰ δέ

⁸⁰ Τονίζει ὁ ἄγ. Πατήρ ὅτι ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ἐκουσίως γενομένη, καί εἰς ἐκδήλωσιν ἀπείρου ἀγάπης, ἐλέους καί συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἀνθρωπον, εἶχε μόνη τήν δύναμιν νά ἔξιφλήσῃ τάς ἀμαρτίας πάντων τῶν ἀνθρώπων ὡς «ἱλαστήριον», ὡς προσφορά καί λυτρωτική δωρεά, καί οὐχί εἰς «ίκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης». Καί τήν «λύτρωσιν» ταύτην προέθετο ὁ Θεός «διά πίστεως ἐν τῷ αἷματι τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ». Προώρισεν δηλ. δύπισ αὐτῇ ἔχῃ τήν δύναμιν τῆς λυτρώσεως μόνον ἐκείνων οἵτινες θά ἐπίστευον εἰς τήν Θεότητα Αὐτοῦ (ἥτοι «πολλῶν» - Ματθ. Κ'28) καί οὐχί γενικῶς, καί, κατά κυριολεξίαν, πάντων ἀνεξαιρέτως, ὡς θά συνέβαινεν ἐάν εἶχεν αὐτή, ὡς νομικόν ἐπακόλουθον, τήν «ίκανοποίησιν» τῆς θείας δικαιοσύνης. Περί τῆς ἀληθείας ταύτης, σαφῶς τονίζουμενης ἐν τῇ Γραφῇ, εἶναι σύμφωνοι πάντες οἱ ἄγ. Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Θά ἀσχοληθῶμεν δέ καί ἡμεῖς ἐκτενῶς ἐν τῇ συνεχείᾳ, προσθέτοντες, διτι, ἐν ἐνάντιᾳ περιπτώσει, οὐδείς λόγος θά ὑπῆρχε καί τοῦ δι' ὄδατος βαπτίσματος, ἐφόσον τό «προοπτορικόν ἀμάρτημα» θά εἶχε διά τῆς σταυρικῆς θυσίας παντελῶς ἔξαλειφθῆ...

τῷ Πατρὶ, πρῶτον μέν πῶς; οὐχ ὑπὲρ Ἐκείνου γάρ ἐκρατούμεθα. Δεύτερον δέ, τίς ὁ λόγος, Μονογενοῦς αἷμα τέρπειν Πατέρα, διὸ οὐδέ τόν Ἰσαάκ ἐδέξατο παρά τοῦ πατρός προσφερόμενον, ἀλλ’ ἀντηλλάξατο τήν θυσίαν, κριόν ἀντιδιδούς τοῦ λογικοῦ θύματος; Ἡ δῆλον, ὅτι λαμβάνει μέν ὁ Πατήρ, οὐκ αἰτήσας δέ, οὐδέ δεηθεῖς, ἀλλά διά τήν οἰκονομίαν καὶ τό χρῆναι ἀγιασθῆναι.... τόν ἄνθρωπον⁸¹. Ἰν’ αὐτός ἡμᾶς ἐξέληται, τοῦ τυράννου βίᾳ κρατήσας καὶ πρός Ἐαυτόν ἐπαναγάγῃ διά τοῦ Υἱοῦ μεσιτεύσαντος, καὶ εἰς τιμήν τοῦτο οἰκονομήσαντος. Ω, τά πάντα παραχωρῶν φαίνεται...».

ε) Τοῦ ἀγ. Γρηγορίου, Νύσσης. «Λόγος Κατηχητικός» (Ε.Π.Μ. τ.45, σ.61-64).

«...Τούτου χάριν αὐτόν αἰρεῖται λύτρον τῶν ἐν τῇ τοῦ θανάτου φθιορᾶ καθειργμένων γενέσθαι. Ἀλλά μήν ἀμήχανον ἦν γυμνὴ προσβλέψαι τῇ τοῦ Θεοῦ φαντασίᾳ, μή σαρκός τινά μοῖραν ἐν αὐτῷ θεωρήσαντα, ἦν ἡδη διά τῆς ἀμαρτίας κεχείρωτο. Διά τοῦτο περικεκάλυπται τῇ σαρκὶ ἡ θεότης, ὡς πρός τό σύντροφον τε καὶ συγγενές αὐτῷ βλέπων (σ.σ. ὁ θάνατος) μή πτοηθῇ τόν προσεγγισμόν τῆς ὑπερεχούσης δυνάμεως... Όρᾶς ὅπως τό ἀγαθόν τῷ δικαίῳ συνέζευκται καὶ τό σοφόν τούτων οὐκ ἀποκέριται... Τό μέν γάρ ἐθέλεσθαι σῶσαι τῆς ἀγαθότητος ἐστί μαρτυρία...»

στ) Τοῦ ἀγ. Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

«Ομιλία ΙΑ΄ § Γ' εἰς τήν Β΄ Κορινθ.» (Ε.Π.Μ. τ.61, σ.478).
 «...Αὐτός γάρ ὁ μυρία εὐεργετήσας ὑβρισθεῖς, οὐ μόνον οὐκ ἀπήτησε δίκην⁸², ἀλλά καὶ ἔδωκε τόν Υἱόν αὐτοῦ ἵνα καταλλαγῶμεν. Οὐ γάρ ἐκεῖνος ἐστίν ὁ ἔχθραινων ἀλλ' ἡμεῖς, Θεός οὐδέποτε ἔχθραινει... Οὐ λέγω τά πρότερα, ὅτι ὑβρίσατε, ὅτι οὐδέν ἡδικηκότα, ὅτι εὐεργετήσαντα... δίκην οὐκ ἀπήτησεν, ἀλλά παρακαλεῖ πρῶτος, ὑβρισθεῖς πρῶτος... Ἐννόησον ἡλίκον ἦν τό ὑπέρ τῶν ὑβρικότων τόν Υἱόν δοῦναι..., τόν οὐδέν ἡδικηκότα ὑπέρ τῶν ἡδικηκότων κολασθῆναι εἴασε. Τόν μή γνόντα ἀμαρτίαν, τόν αὐτοδικαιοσύνην δοντα⁸³ ἀμαρτίαν ἐποίησε· τουτέστιν, ὡς ἀμαρτωλόν κατακριθῆναι ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν. Ἐπικατάρατος γάρ ὁ κρεμάμενος ἐπί ξύλου⁸⁴... Ἐννόησον τοίνυν δσα σοί παρέσχε... Τά

⁸¹ Ρητῶς τονίζει ὁ ἄγ. Πατήρ ὅτι τό «αἷμα τοῦ Μονογενοῦς δέν ἦτο δυνατόν νά τέρψῃ τόν Πατέρα...», τό δέ «λύτρον» λαμβάνει μέν, κατά τήν γνώμην του, ὁ Πατήρ, «οὐκ αἰτήσας δημιως οὐδέ δεηθεῖς...», ἀλλά διά τήν «οἰκονομίαν» καί διά νά «...ἀγιασθῇ ὁ ἄνθρωπος... καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τόν Θεόν». Περὶ τῆς ἀληθοῦς δημιως ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου» θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τῇ συνεχείᾳ.

⁸² Προβλ. Ιωάν. Γ'17. «Οὐ γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν Αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ...». Οὐκ ἀπήτησε, λοιπόν, δίκην ὁ Θεός, καὶ κατά τόν ἄγιον Ιωάννην τόν Χρυσόστομον, οὐδ' «ἰκανοποίησιν». Ἀλλ' ἀπεστάλη (ἐδόθη) ὁ Υἱός ἐξ ἀγάπης, ἵνα «σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ...», ἵνα «πάς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μή ἀπόληται...» (αὐτόθι).

⁸³ Καί ὁ ἄγ. οὗτος Πατήρ ἀποκαλεῖ τόν Κύριον αὐτοδικαιοσύνην.

⁸⁴ Περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου τούτου θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τῇ συνεχείᾳ.

μεγάλα ήμιν ἐντεῦθεν χαρίζεται ἀγαθά... Τόν γάρ δίκαιον φησίν ἐποίησεν ἀμαρτωλόν, ίνα τούς ἀμαρτωλούς ποιήσῃ δικαίους... ίνα καί ήμεῖς γενώμεθα οὐκ εἶπε δίκαιοι, ἀλλά δικαιοσύνη καί Θεοῦ δικαιοσύνη, δταν μή ἔξ ἔργων... ἀλλ' ἀπό χάριτος δικαιωθῶμεν, ἔνθα πᾶσα ἀμαρτία ἡφάνισται».

‘Ομιλ. Β’ (Ε.Π.Μ. τ.61, σελ.647).

«... Ή μέν οὖν θυσία ὑπέρ πάσης προσενήνεκτο τῆς φύσεως καί ίκανή πάντας ἦν σῶσαι οἱ δέ τῇ εὐεργεσίᾳ χρησάμενοι οἱ πιστεύοντες εἰσί μόνοι⁸⁵. Εἴτα Αὐτός μέν οὗτο σέ ἡγάπησε, ὡς Ἐαυτόν παραδοῦναι, καί οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα εἰς τοιαύτην καί τοιαύτην ζωήν ἀγαγεῖν»⁸⁶. Καί, αὐτόθι, σελ. 655. «...Ἄλλα συνέκλεισεν ἡ Γραφή τά πάντα ὑπό ἀμαρτίαν, ίνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν».

«Ομιλία ΞΖ’ (Ε.Π.Μ. τ. 59, σ. 372 - 373).

«...Νῦν ιρίσις ἐστί τοῦ κόσμου· νῦν δέ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω (Ιωάν.. ΙΒ’31). Τοῦτο ποίαν ἀκολουθίαν ἔχει πρός τό ἐδόξασα καί δοξάσω; πολλήν σφόδρα συνάδουσαν. Ἐπειδὴ γάρ εἶπε: «Δόξασον...» δείκνυσι καί τόν τρόπον τῆς δόξης. Τίς δέ ἐστι; «Κρίσις ἐσται καί ἐκδίκησις». Πῶς καί τίνι τρόπῳ; Ἀνεῖλε τόν πρώτον ἀνθρωπον, ὑπεύθυνον λαβών τήν ἀμαρτίαν (διά γάρ τῆς ἀμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος). (Ρωμ. Ε’12). Ἐν ἐμοί τοῦτο οὐχ εὔρε. Τίνος οὖν ἐνεπήδησε καί θανάτῳ μέ παρέδωκε; τίνος ἐνεκεν εἰς τήν Ιούδα ψυχήν ἐνέβαλεν εἰς τό μέ ἀνελεῖν; Μή γάρ εἴπης νῦν ὅτι ὁ Θεός ὀκονόμησεν. Τοῦτο γάρ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, τῆς σοφίας αὐτοῦ γνώμη... τοῦ πονηροῦ. Πῶς οὖν ιρίνεται ὁ κόσμος ἐν ἐμοί; «Ωσανεί δικαστηρίου καθεξόμενου λεχθήσεται πρός αὐτόν...»· ἐστω πάντας ἀνεῖλες διά τό ἀμαρτίας εύρειν τόν Χριστόν διατί ἀνεῖλες; Οὐκ ἐκδηλον ὅτι ἀδίκως; Οὐκοῦν δι’ αὐτοῦ ἐκδικήσεται ὁ κόσμος ἀπας⁸⁷. Ίνα δέ σαφέστερον ἦ, καί ἐπί παραδείγματος αὐτό ποιήσω φανερόν. Ἐσται τις τύραννος βίαιος, πάντας τούς ἐμπίπτοντας αὐτῷ μυρίας περιβάλλει ποιναῖς· οὗτος ἔαν συμβαλών βασιλεῖ ἦ υἱῷ βασιλέως ἀνέλῃ αὐτόν ἀδίκως, ὁ ἐκείνου θάνατος καί τούς ἄλλους ἐκδικῆσαι δυνήσεται... Οὗτος καί ἐπί Υἱοῦ γέγονεν. Ὡν γάρ εἰς ήμᾶς ἐποίησεν ὁ διάβολος, δι’ ὃν εἰς τόν Χριστόν ἐτόλμησεν, ἀπαιτηθήσεται δίκην. Καί ὅτι τοῦτο αἰνίττεται ἀκουσον τί φησι. Νῦν δὲ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται κάτω διά τοῦ θανάτου τοῦ ἐμοῦ. Καί ἐγώ δέ ἐάν ψωθῶ

⁸⁵ Τονίζει καί ὁ ἄγ. οὗτος Πατήρ ὅτι οἱ ἐκ τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ὠφελούμενοι εἶναι μόνον οἱ πιστεύοντες.

⁸⁶ Τονίζει ἐπίσης ὅτι ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ἐγένετο ἔξ ἡγάπης.

⁸⁷ Πρβλ. καί Ἀββᾶ Μακαρίου, τοῦ Αἰγυπτίου, «Ομιλ. ΙΆ» (Ε.Π.Μ. τ.34, σ.552). «...Εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἄδῃ τοῦ Κ.ἡ. Ι. Χριστοῦ τά δαιμόνια... ἐταράχθησαν καί ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας παρουσίασε τά χειρόγραφα (σ.σ. χρεωστικά) τῶν κρατουμένων, ὅτι δικαίως τούς ἐκράτει. Ό Κύριος δημιουργός εἶπεν εἰς αὐτόν. Άλλα τό ἐμόν σῶμα τί ποιεῖ ὅδε; Τοῦτο ἀναμάρτητον ἐστίν... Οὐ χρεωστῶ οὐδέν... ἔξαγοράζω οὖν τό σῶμα τό πραθέν σοι διά τοῦ πρώτου Ἄδαμ, παραλύω σου τά χειρόγραφα...».

πάντας ἐλκύσω πρός ἐμαυτόν... Καί ἵνα μή τις εἴπη πῶς βληθήσεται κάτω, εἰ καὶ σοῦ περιγίνεται; λέγει, οὐ περιγίνεται... Καί οὐ λέγει τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' ὁ τῆς ἀναστάσεως πλέον ἐστι πάντας ἐλκύσω πρός ἐμαυτόν⁸⁸. Εἰ μὲν γάρ εἴπεν ὅτι ἀναστήσουμαι, οὕπω δῆλον ὅτι καί πιστεύουσι τῷ δέ εἰπεῖν ὅτι πιστεύουσιν ἀμφότερα συναποδέδεικται, ὅτι καί ἀναστήσεται. Εἰ γάρ νεκρός ἔμεινε καί ψιλός ἀνθρωπος ἦν, οὐδείς ἂν ἐπίστευσε... Ἐλκύσω δέ φησίν, ἄτε ὑπό τοῦ τυράννου κατεχομένους καί ἀφ' ἑαυτῶν μόνον οὐ δυναμένους προσελθεῖν... Ἀλλαχοῦ δέ τοῦτο ἀρπαγήν καλεῖ. Οὐδείς δύναται τά σκεύη τοῦ ἴσχυροῦ διαρπάσαι, ἐάν μή πρῶτον δήσῃ τόν ἴσχυρόν καί τότε τά σκεύη αὐτοῦ διαρπάσῃ... Ὁπερ οὖν ἔκει ἀρπαγήν ἐνταῦθα ἔλξιν ἐκάλεσε».

«Ομιλία Δ' εἰς τὴν πρός Ἐβρ. Ἔπιστολ., κεφ. δ' (Ε.Π.Μ. τ.63, σ.41-42).

«....Εἴτα δεῖξας τὴν ἀδελφότητα (Ἐβρ. Β'14) καί τὴν αἰτίαν τίθησι τῆς οἰκονομίας. Ὁπως διά τοῦ θανάτου, φησί, καταργήσῃ τὸν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτεστι, τὸν διάβολον. Ἐνταῦθα τό θαυμαστόν δείκνυσιν, ὅτι δι' οὗ ἐκράτησεν ὁ διάβολος διά τούτου ἡττήθη, καί ὅπερ ἴσχυρόν ἦν αὐτῷ ὅπλον... ὁ θάνατος, τούτῳ αὐτόν ἔπληξεν ὁ Χριστός· καί τό πολύ τῆς δυνάμεως τοῦ νικήσαντος ἐμφαίνει. Ὁρᾶς ὅσον ὁ θάνατος εἰργάσατο καλόν· καί ἀπαλλάξη φησί, τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διά παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. Τίνος ἔνεκεν φρύττει, φησί, τί δεδοίκατε τὸν καταργηθέντα; οὐκέτι φοβερός ἐστιν, ἀλλά πέπαυται, καταπεφρόνηται... Δείκνυσι δέ οὐ τὸν θάνατον μόνον πεπαυμένον, ἀλλά διά τούτου κακεῖνον τὸν ἀσπονδον πρός ἡμᾶς ἀεί τὸν πόλεμον ἐπανηρημένον..., τὸν διάβολον λέγω καταργηθέντα... Ὁρᾶς ὅτι τοῦ θανάτου τὴν τυραννίδα ἐκβαλών, συγκατέλυσε καί τοῦ διαβόλου τὴν ἴσχυν; ...Οὕτω γάρ λαμπροτέρα ἡ νίκη γίνεται... Τό δέ θαυμαστόν... ὅτι δι' αὐτῶν αὐτόν ἐνίκησε, δι' ὃν ἴσχυσε, τό εὔπορον αὐτοῦ πανταχοῦ καί εὐμήχανον δεικνύσ...

ζ) Τοῦ ἀγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων.

Κατήχησις ΙΒ' (Ε.Π.Μ. τ.33, σ.741).

«...Ἀνέλαβε τό ὅμοιον ἡμῶν ἐξ ἡμῶν ὁ Κύριος ἵνα τὴν ἀνθρωπότητα σώσῃ..., ἵνα τῷ λείποντι μεῖζονα δῶ τὴν χάριν, ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἡ ἀμαρτωλός Θεοῦ γένηται κοινωνός... Δέλεαρ τοίνυν τοῦ θανάτου γέγονε τό σῶμα, ἵνα ἐλπίσας καταπιεῖν ὁ δράκων, ἐξεμέση καί τούς ἥδη καταποθέντας....»

Ίδιον, αὐτόθι, σελ. 773.

«...Καί μή θαυμάσῃς εἰ ὁ κόσμος ὅλος ἐλυτρώθη. Οὐ γάρ ἀνθρωπος ψιλός, ἀλλά Υἱός τοῦ Θεοῦ μονογενῆς ὁ ὑπεραποθνήσκων. Καίτοιγε ἴσχυσεν ἐνός ἀνδρός, τοῦ Ἀδάμ, ἡ

⁸⁸ Τονίζει ρητῶς καί ὁ ἄγιος οὗτος Πατήρ ὅτι διά τῆς ἀναστάσεως ὁ Κύριος θά ἐλκύσῃ πάντας πρός Έαυτόν καί οὐχί διά τῆς σταυρώσεως.

άμαρτία, θάνατον ἐνέγκαι τῷ κόσμῳ... Πῶς οὐχί μᾶλλον τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ ἐνός ἡ ζωὴ βασιλεύσῃ; Καί εἰ τότε διά τὸ ξύλον τῆς βρώσεως ἔξεβλήθησαν ἐκ τοῦ Παραδείσου, ἀρά διά τὸ ξύλον Ἰησοῦ νῦν εὐκολώτερον οἱ πιστεύοντες εἰς παράδεισον οὐκ εὔσελεύσονται; Εἰ δὲ πρωτόπλαστος ὁ ἀπό γῆς ἤνεγκεν οἰκουμενικόν θάνατον· ὁ πλάσας αὐτόν ἀπό γῆς ἀρά οὐ φέρει ζωὴν αἰώνιον, Αὐτός ὅν ἡ ζωὴ; Εἰ Φινεές ζηλώσας καὶ ἀνελών τόν αἰσχροποιόν, κατέπαυσε τοῦ Θεοῦ τήν ὀργήν Ἰησοῦς οὐκ ἄλλον ἀνελών ἀλλ' Ἔαυτόν ἀντίλυτρον παραδιδούς, ἀρά τήν ὀργήν, οὐ λύει τήν κατά τῶν ἀνθρώπων;... Εἴτα, τό μεν ἐπί Μωϋσέως πρόβατον μακράν ἀπήλασε τόν ὀλεθρεύοντα, τό δέ τοῦ Θεοῦ πρόβατον, τό αἷρον τήν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, πολύ μᾶλλον οὐκ ἐλευθέρου τῶν ἀμαρτιῶν;....».

Ίδιον, αὐτόθι, σελ. 813. «Κατήχησις ΙΓ'».

«....Άλλα βλέπε τοῦ Θεοῦ σοφίαν. Ἐτήρησε καί τῇ ἀποφάσει τήν ἀλήθειαν καί τῇ φιλανθρωπίᾳ τήν ἐνέργειαν. Ἀνέλαβε Χριστός τάς ἀμαρτίας ἐν τῷ σώματι ἐπί τό ξύλον, ἵνα διά τοῦ θανάτου αὐτοῦ ταίς ἀμαρτίαις ἡμεῖς ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν... Οὐ τοσαύτῃ ἦν τῶν ἀμαρτωλῶν ἡ ἀνομία, δοῦ τοῦ ὑπεραποθνήσκοντος ἡ δικαιοσύνη. Οὐ τοσοῦτον ἡμάρτομεν, δούν ἐδικαιοπράγησεν δὲ τήν ζωὴν ὑπέρ ἡμῶν τεθεικώς, δὲ τεθεικώς δὲ ἥθελε καί πάλιν λαβών δύτε ἥθελε...»

η) Τοῦ ἀγ. Ἐπιφανίου.

«Ἀντεπιστολή» (Ε.Π.Μ. τ.43, σ.133).

«ΞΕ'. «Αὐτός γάρ θανών ὄδος ζωῆς ὑπέρ ἡμῶν γέγονε... Παρεγένετο τοίνυν εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, καθώς ἐπήγγελται Ἀβραάμ καί λοιποῖς ἀγίοις, ἀνακεφαλαιώσασθαι τά πάντα ἐν αὐτῷ... Διάστασις δέ ἦν καί ἔχθρα ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, ἀποκατήλλαξε δέ ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκός αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ ποιήσας τά ἀμφότερα ἔν. Ἡλθε γάρ ἡ εἰρήνη ἡμῶν καί τό μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τήν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τόν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τούς δύο κτίσῃ εἰς ἔνα καινόν ἀνθρωπον... Ἀπεστάλη μοι ὁ Σωτήρ..., ἵνα με δουλείας ἐξαγοράσῃ... φθιορᾶς..., θανάτου. Καί ἐγένετο μοι δικαιοσύνη, ἀγιασμός καί ἀπολύτρωσις. Δικαιοσύνη μέν, διά πίστεως αὐτοῦ ἀμαρτίας λύσας· ἀγιασμός δέ, δι' ὑδατος καί πνεύματος... ἐλευθερώσας· ἀπολύτρωσις δέ, τό αἷμα αὐτοῦ, λύτρον ὁμοῦ... ὑπέρ ἐμοῦ Ἔαυτόν παραδούς. Ἰλαστήριον καθάρσεως κόσμου, καταλλαγῆς ἀπάντων ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς».

Ίδιον, αὐτόθι, σελ. 185-188.

«...Ο δέ Χριστός... ἄπαξ... ἀπέθανεν ὑπέρ ἡμῶν ὑπομείνας τό πάθος διά τά ἡμέτερα πάθη, ἄπαξ ἐγεύσατο θανάτου...ἐκών δι' ἡμᾶς ὁ Λόγος ἐλθών εἰς θάνατον, ἵνα θανάτῳ θάνατον θανατώσῃ. Ο Λόγος σάρκη γενόμενος, οὐ πάσχων ἐν τῇ θεότητι, συμπάσχων δέ μετά τῆς ἀνθρωπότητος... Ὁθεν ἀπό τῆς ἡμῶν σαρκός ἀνέλαβεν δὲ Κύριος ἐλθών τήν σάρκα, καί ἀνθρωπος γέγονεν ἡμῖν δόμοιος δὲ Θεός

Λόγος. „Ινα ἐν τῇ θεότητι δώῃ ἡμῖν τήν σωτηρίαν καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι πάθη ὑπέρ ἡμῶν..., πάθος διά τοῦ πάθους λύσας καὶ θάνατον διά τοῦ ἴδιου θανάτου θανατώσας».

θ) Τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

«Βιβλίον Τέταρτον», κεφ. ΚΖ' (Ε.Π.Μ. τ.94, σ.1096-1097).

«Ἀναμάρτητος ὥν ὁ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστός, ἀμαρτίαν γάρ οὐκ ἐποίησεν... οὐδέ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, **οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ**, εἴπερ διά τῆς ἀμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος. Θνήσκει τοίνυν ὑπέρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος καὶ ἔαυτόν τῷ πατρὶ **προσφέρει** θυσίαν ὑπέρ ἡμῶν· Αὐτῷ γάρ πεπλημμελήκαμεν, καὶ Αὐτόν ἔδει τό ὑπέρ ἡμῶν λύτρον δέξασθαι, καὶ οὕτως ἡμᾶς λυθῆναι τῆς κατακρίσεως· μή γάρ γένοιτο τῷ τυράννῳ τό τοῦ δεσπότου προσενεχθῆναι αἷμα. Πρόσεισι τοιγαροῦν ὁ θάνατος καὶ καταπιών τό σώματος δέλεαρ, τῷ τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περιπείρεται καὶ ἀναμαρτήτου καὶ ζωοποιοῦ γενυσάμενος σώματος, διαφθείρεται καὶ πάντας ἀνάγει οὗς πάλαι κατέπιεν. Ὡσπερ γάρ τό σκότος τῇ τοῦ φωτός ἐπεισαγωγῇ ἔξαφανίζεται, οὕτω καὶ ἡ φθορά τῇ τῆς ζωῆς προσβολῇ ἀπελαύνεται καὶ γίνεται πᾶσι ζωή, φθορά δέ τῷ φθείραντι»⁸⁹.

⁸⁹ Ἐπαναλαμβάνει ὁ ἄγ. πατήρ ὅσα σχετικῶς γράφουν ἴδιᾳ οἱ ἄγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος καὶ Κύριλλος, Τεροσολύμιων, ἐν ταῖς προμνησθείσαις ὁμιλίαις των. Τοῦ αὐτοῦ ἄγ. Πατρός καὶ ἄλλην § τῆς ἴδιας ὁμιλίας παραθέτομεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ. Ὁσαύτως ὅμοιαι, σχεδόν, είναι αἱ ἐν προκειμένῃ γνῶμαι αἱ ἀναφερόμεναι ὑπό τοῦ Δημ. Τσάμη ἐν τῇ Διατριβῇ του «Ἡ περὶ τοῦ ἀποδέκτου τοῦ λύτρου διδασκαλία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 24, ὑποσ. 3. α) τοῦ Ἀγίου Νικολάου Καβάσιλα: «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς», Λόγος 1^{ος}, Ε.Π.Μ. τ.150, σελ.508 ἐξ. «Οὐ γάρ ἦρπασε τούς αἰχμαλώτους, ἀλλά λύτρον ἔδωκε καὶ ἔδησε τόν ισχυρόν, οὐ τῷ μεῖζῳ δύναμιν ἔχειν, ψήφῳ δέ δικαίᾳ κατακριθέντα..., τήν τυραννίδα λύσας, οὐχ ὅτι ἡδύνατο λῦσαι, ἀλλ’ ὅτι λυθῆναι δίκαιον ἦν». Καί β) Εὐθ. Ζιγαβήνον. Ὅποιν. εἰς Ματθ. 20,28: «Τίνι δέ τήν ψυχήν ἔδωκε, τῷ Πατρί... Καί πῶς ἔδωκε τήν ψυχήν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν; Ὡς ἐκουσίως ἐπιδούς Ἐαυτόν εἰς θάνατον ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀποθανών γάρ καθεῖλεν εὐαφόριως τόν τύραννον, ὃς ἀνελόντα τόν ἀναμάρτητον. Ἀμαρτίας γάρ ἐστιν ἐπιτίμιον ὁ θάνατος. Μόνος δέ ὁ Χριστός ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησε».

**ι) Τῶν ἀγ. Ἰγνατίου καὶ Εἰρηναίου, ως καὶ ἄλλων τινῶν ἀγ.
Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων.**

Τάς γνώμας τῶν ἀγ. Ἰγνατίου καὶ Εἰρηναίου, ὅπως καὶ ἄλλων ἀγ. Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ τῆς Σταυρικῆς θυσίας, ἀλλά καὶ τοῦ δόλου μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, συνοψίσας ἐπίσης ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάν. Ρωμανίδης ἐν τῷ μνησθέντι περισπουδάστῳ συγγράμματι αὐτοῦ γράφει, σύν ἄλλοις, ὡσαύτως τά ἔξης:⁹⁰

Σελ. 78-80. «Εἰς τήν σκέψιν τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ὅπως καὶ δὲλων τῶν Ἐλλήνων πατέρων, κεντρικήν καὶ δὲλως οὐσιαστικήν θέσιν κατέχει ἡ βιβλική διδασκαλία, ὅτι ὁ Θεός ἔγινεν ἀνθρωπος ἵνα καταλύσῃ τὸν διάβολον καὶ πατήσῃ τὸν θάνατον. Ὁ ἄγιος Ἰγνάτιος γράφει ὅτι «ἔλαβε τὸν ἀρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τοκετός αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ Θεοῦ ἐπράχθη... ἐνθεν τά πάντα συνεκινεῖτο διά τὸ μελετᾶσθαι θανάτου κατάλυσιν»⁹¹. Ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰησοῦς «ἀνθρωπος... γέγονε κατά τὴν τοῦ Πατρός βουλήν ἀποκυνηθείς ὑπέρ τῶν πιστευόντων ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ καταλύσει τῶν δαιμόνων...»⁹² διά παρθένου... σαρκοποιηθείς ὑπέμεινεν ἵνα διά τῆς οἰκονομίας ταύτης ὁ πονηρευσάμενος τήν ἀρχήν ὅφις καὶ οἱ ἔξομοι ιωθέντες αὐτῷ ἀγγελοι καταλυθῶσι....»⁹³. «Μυστήριον γάρ διά τούτου... ἐκήρυξε, δι' οὗ καταλύειν μὲν τήν δύναμιν τοῦ ὅφεως, τοῦ καὶ τήν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ γενέσθαι ἐργασαμένου»⁹⁴. Διά τοῦ Χριστοῦ «ὁ Θεός τὸν τε ὅφιν καὶ τοὺς δόμοι ιωθέντας αὐτῷ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους καταλύει, ἀπαλλαγήν δέ τοῦ θανάτου μεταγινώσκουσιν ἀπό τῶν φαύλων καὶ πιστεύουσιν εἰς Αὐτόν ἐργάζεται»⁹⁵. «Διότι, ἐάν μή εἶχεν ὑπερονικήσει ὁ ἀνθρωπος τὸν ἐχθρόν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐχθρός δέν θά εἶχε κανονικῶς ἥττηθῆ. Ἐπίσης, ἐάν μή εἶχεν ὁ Θεός ἐλευθέρως χαρίσῃ τήν σωτηρίαν, οὐδέποτε αὕτη θά ἀπετέλει ἀσφαλές ἥμιντα κτῆμα».⁹⁶

⁹⁰ Πρβλ. καὶ Δημ. Τσάμη «Ἡ περὶ τοῦ ἀποδέκτου τοῦ «λύτρου» διδασκαλία τῶν ἀγίων Πατέρων», σελ. 16. «... Οἱ ἀποστολικοί πατέρες... δέν ἦγειρον ἐρώτημα περὶ τοῦ ἀποδέκτου τῆς «ψυχῆς» τοῦ Χριστοῦ. Ἐξαίρεσιν... ἀποτελεῖ ὁ Εἰρηναῖος, ὁ ὅποιος πρώτος ἐπεξειργάσθη... λογικῶς τήν μεταφορικήν εἰκόνα τῆς καταβολῆς λύτρων καὶ ως ἦτο φυσικόν ἦχθη εἰς τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ ἀποδέκτου τοῦ λύτρου». Ἐν συνέχειᾳ, σελ. 17-24 παρατίθενται συνοπτικῶς αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος σχετικαὶ γνώμαι τοῦ Ὡριγένους καὶ τῶν ἀγ. Πατέρων Μ. Ἀθανασίου, Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Κυρῆλλου Ἀλεξανδρείας, Ἰωάν. Δαμιανηνοῦ κ.ἄ., τάς ὁποίας παρεθέσαμεν ἦδη, ἡ καὶ θά μνημονεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀναλυτικώτερον.

⁹¹ Ἰγνατίου, Ἐφ. 19.

⁹² Β΄ Ἀπολ. 6

⁹³ Διαλ. 45

⁹⁴ Αὐτόθι 94

⁹⁵ Αὐτόθι 100

⁹⁶ Εἰρηναίου Ἐλεγχος Γ' XYIII, 7

‘Ο Λόγος «έν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἐγένετο ἄνθρωπος μεταξύ ἀνθρώπων, ἀνεμόρφωσε τό ἀνθρώπινον γένος, κατέστρεψε δέ καί κατετρόπωσε τόν ἔχθρον τοῦ ἀνθρώπου, καί ἔδωκε εἰς τό δημιούργημα τῶν χειρῶν Του τήν νίκην ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ». ⁹⁷

«Πῶς ἐπίσης θά ἡδύνατο ὁ Χριστός νά ὑποτάξῃ τόν ἀποδειχθέντα ἴσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνον δστις οὐχί μόνον ἐνίκησε τόν ἄνθρωπον, ἀλλά καί ἐτήρησεν (αὐτόν) ὑπό τό κράτος του, καί πῶς θά ἡδύνατο νά κυριαρχήσῃ ἐπί τοῦ κυριαρχήσαντος καί ἐλευθερώσῃ τήν ὑπό τό κράτος τούτου τελοῦσαν ἀνθρωπότητα, ἐάν δέν ᾖτο μεγαλύτερος καί ἴσχυρότερος τοῦ ἡττηθέντος ἀνθρώπου»; ⁹⁸. «Ἄλλ’ ὡς εἶναι εῖς καί ὁ αὐτός ὁ ποιήσας ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ καί ὁ ἐν τέλει ἀποστείλας τόν Υἱόν Αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἐτέλεσε τήν ἐντολήν τοῦ Πατρός γενόμενος ἐκ γυναικός καί ποιήσας ἀμφότερα, τήν καταστροφήν τοῦ ἔχθροῦ καί τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου κατ’ εἰκόνα καί ὅμοιώσιν τοῦ Θεοῦ»⁹⁹. «Οταν δέ σατανᾶς δένεται, δέ ἄνθρωπος ἐλευθεροῦται»¹⁰⁰.

»Ο Θεός διά τῆς Παρθένου ἄνθρωπος γενόμενος κατά τήν τοῦ Πατρός βουλήν ὑπέρ σωτηρίας τῶν πιστευόντων αὐτῷ καί ἐξουθενῆναι καί παθεῖν ὑπέμεινεν, ἵνα ἀποθανών καί ἀναστάς νικήσῃ τόν θάνατον»¹⁰¹ «...δι’ οὐδενός ἄλλου μέσου θά ἡδυνάμεθα νά ἐπιτύχωμεν τήν ἀφθαρσίαν καί ἀθανασίαν εἰ μή διά τῆς ἐνώσεως μετά τῆς ἀφθαρσίας καί ἀθανασίας»¹⁰². «Ο Ἄδαμ τώρα εἶχε κυριευθῆ, πᾶσα ζωή εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀπ’ αὐτοῦ. Διά τοῦτο, δτε ὁ ἔχθρος μέ τήν σειράν του κατεκυριεύθη, δέ Ἀδάμ ἔλαβε νέαν ζωήν, κατεστράφη δέ ὁ ἐσχατος ἔχθρος, δέ τόν θάνατος, δστις ἀρχικῶς εἶχε κυριαρχήσει ἐπί τοῦ ἀνθρώπου... Ή σωτηρία αὐτοῦ (τοῦ Ἄδαμ) εἶναι ἡ καταστροφή τοῦ θανάτου. Οταν, λοιπόν, δέ τόν Κύριος ζωοποιεῖ τόν ἄνθρωπον, δηλαδή τόν Ἄδαμ, δέ τόν θάνατος συγχρόνως καταστρέφεται»¹⁰³. «...Η πονηρία τοῦ ὅφεως κατενικήθη ὑπό τῆς ἀθωότητος τῆς περιστερᾶς, λυθέντων τῶν δεσμῶν ὑφ’ ὃν ἐκρατούμεθα δέσμιοι τοῦ θανάτου». ¹⁰⁴

⁹⁷ Εἰρηναίου Ἐλεγχος Δ' XYIII, 1

⁹⁸ Αὐτόθι Δ' XXIII, 4.

⁹⁹ Αὐτόθι Ε' XXI, 2.

¹⁰⁰ Αὐτόθι Ε' XXI, 3.

¹⁰¹ Ιουστίνου, Α΄ Απολ. 63

¹⁰² Εἰρηναίου, ἔνθ. ἀν. Γ' XIX 1.

¹⁰³ Αὐτόθι Γ', XXIII, 7

¹⁰⁴ 1. Αὐτόθι Ε', XIX, 1. Πρβλ. καί ιδίου (ἐν μακαριστῷ Ἀ. Θεοδώρου, μνήμ. ἔργ. σελ. 6 καί βιβλ. αὐτ.). «Ἐπί γῆς ἐπεφάνη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ «universam dispositionem et omnia in semetipso recapitutans». Πρός τόν σκοπόν ὅπως ἀνακεφαλαιώσῃ τά πάντα ἐν αὐτῷ ὁ Σωτῆρ μετέρχεται, ἐν τῷ θείῳ Αὐτοῦ προσώπῳ, πάντα τά ἀνθρώπινα, ἐκτός μόνης τῆς ἀμαρτίας, καταπολεμεῖ δέ τόν διάβολον καί κατάγει κατ’ αὐτοῦ νίκην, ἔνθα ἀκριβῶς ἐν ἀρχαῖς ὁ παλαιός Ἄδαμ ὑπέστη τήν παρά τοῦ διαβόλου ἡτταν». Διά τῆς τελείας δηλ. ὑπακοῆς εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός.

»Ο Ιγνάτιος γράφει, κατά τά προεκτεθέντα, «...ἔλαβε τόν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καί ὁ τοκετός αὐτῆς...», ὁ ἀγ. Εἰρηναῖος ἔξηγε «ἡ δύναμις τοῦ Ὅψιστου ἐπεσκίασεν Αὐτήν, διό καὶ τό ἐξ Αὐτῆς γεννηθέν ἄγιον καὶ Υἱός τοῦ Ὅψιστου Θεοῦ καὶ Πατρός πάντων, ὃς ἐπραγματοποίησε τήν ἐνσάρκωσιν τοῦ ὄντος αὐτοῦ, καὶ ἔδειξε τό πρῶτον μίαν νέαν γέννησιν. Ως δέ διά τῆς προηγουμένης γεννήσεως ἐκληρονομοῦμεν τόν θάνατον, οὕτω διά τῆς νέας ταύτης γεννήσεως δυνάμεθα νά κληρονομήσωμεν τήν ζωήν». ¹⁰⁵ Ο ἀνθρωπος διά τοῦ φυσικοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ γένους κληρονομεῖ τήν ἀσθένειαν τοῦ θανάτου καὶ ἐπομένως εὑρίσκεται, κατά διαφόρους βαθμούς, ὑπό τό κράτος τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας. Ή σατανική αὔτη ἐν τῇ κτίσει ἐπικράτεια ἔπαυσε τό πρῶτον ἐν Χριστῷ διά τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ. «Διότι πῶς (ὁ ἀνθρωπος) θά ἐκφύγῃ τῆς εἰς τόν θάνατον ὑποκειμένης γεννήσεως εἰ μή μιᾶς νέας γεννήσεως, διδομένης κατά θαυμαστόν καὶ ἀποσδόκητον τρόπον ὑπό τοῦ Θεοῦ (ἥτοι) διά τῆς ἀναγεννήσεως ἐκείνης, ἥτις ἀπορρέει ἐκ τῆς Παρθένου διά πίστεως; Ή πῶς θά λάβουν οὕτοι (οἵ ἀνθρωποι) τήν υἱοθεσίαν παρά τοῦ Θεοῦ, ἐάν παραμείνωσιν ἐν τῇ γεννήσει ταύτη ἥν ὁ ἀνθρωπος ἔχει κατά φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; ¹⁰⁶

»Η διά Πνεύματος Ἀγίου καὶ Παρθένου Μαρίας γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἔχει οὐσιαστικήν σημασίαν διά τήν ἐκ τοῦ θανάτου καὶ ἐκ τῆς ἀμαρτίας σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅχι δμως ὑπό τήν ἔννοιαν τῆς κληρονομικότητος τῆς ἐνοχῆς, ἀλλ' ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι ἄλλως καὶ ὁ Κύριος θά εὑρίσκετο, ὅπως δλοι, ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου, τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου, ἥτοι ὑπό τήν κληρονομικήν κατάστασιν τῆς ἀμαρτίας. Τοῦτο δμως δέν σημαίνει, ὅπως ἐδίδασκεν ὁ Ἀλικαρνασσοῦ Ἰουλιανός, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Κυρίου ἥτο ἐκ γενετῆς ἀφθαρτος καὶ ἀπαθῆς ¹⁰⁷, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ὁ Κύριος δέν ἐγεννήθη ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου. Όπως εἰς τήν περίπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων ¹⁰⁸, οὕτω καὶ ἡ πρό τῆς ἀναστάσεως ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δέν ἥτο οὔτε ἀφθαρτος, οὔτε ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου. Διά τοῦτο ὁ Χριστός είναι ὁ δεύτερος Ἀδάμ. Οὔτος ὑπέστη πράγματι τά πάθη καὶ τόν θάνατον ἐκουσίως, χωρίς ποτέ νά εὑρεθῇ κυριαρχούμενος ὑπό τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας..., ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ ἐπάτησε τόν θάνατον καὶ κατέλυσε τό βασίλειον τοῦ σατανᾶ διά τῆς ζωοποιήσεως τῶν νεκρῶν. Ο Χριστός είναι ὁ ἀρχιερεύς ὁ πεπιστευμένος τά ἄγια τῶν ἀγίων... ὥν ἡ θύρα τοῦ Πατρός δι' ἣς εἰσέρχονται Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ, οἵ προφῆται, οἵ ἀπόστολοι καὶ ἡ Ἐκκλησία». ¹⁰⁹

¹⁰⁵ Ὅψιστος, Ε' 1, 3.

¹⁰⁶ Αὐτόθι Ε', XXXIII, 4

¹⁰⁷ Ὅρα μακαριστοῦ Ἀρχιμ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλ. Ιστορία, Ἀθῆναι 1948, σελ. 218 ἐξ.

¹⁰⁸ Θεοφίλου, ἔνθ. ἄν., Β', 27.

¹⁰⁹ Ἰγνατίου Φιλ. 9. Προβλ. Εἰρηναίου ἔνθ. ἄν. Γ' XIX, 3.

Σελ. 86-91. «...Είναι φανερόν ότι ὅπως εἰς τήν θεολογίαν τοῦ Παύλου, οὕτω καὶ εἰς τήν σκέψιν τοῦ Εἰρηναίου ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ φανεροῦται ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς ἀδικίας διά τῆς ζωοποιήσεως τῶν ἀδίκως ὑπό τοῦ διαβόλου κρατουμένων δικαίων. «Ο Λόγος ἔδησεν ἀσφαλῶς αὐτόν (τόν σατανᾶν) ὡς φυγάδα ἀπό τόν ἑαυτόν Του, καὶ διήρπασε τά λάφυρα αὐτοῦ, δηλαδή τούς ὑπ' αὐτόν κρατουμένους ἀνθρώπους, τούς ὅποίους ἀδίκως μετεχειρίζετο δι' ἰδίους σκοπούς. Καὶ τῷ δντὶ δικαίως γίνεται αἰχμάλωτος ἐκεῖνος δστις ὠδήγησε τούς ἀνθρώπους ἀδίκως εἰς τήν αἰχμαλωσίαν»¹¹⁰. «Ο Ἀδάμ ἡττήθη καὶ ἐστερήθη πάσης ζωῆς.

»Οταν λοιπόν ὁ ἔχθρος μέ τήν σειράν του ἡττήθη, ὁ Ἀδάμ ἔλαβε νέαν ζωήν, καὶ ὁ ἔσχατος ἔχθρος, ὁ θάνατος, δστις πρῶτον εἶχε κυριεύσει ἐπί τοῦ ἀνθρώπου, καταργεῖται... Τοῦτο δέν θά ἥδυνατο νά λεχθῇ ἀκριβῶς, ἐάν ἐκεῖνος ὁ ἀνθρωπος, ἐπί τοῦ ὅποίου πρῶτον ἐκυριεύσεν ὁ θάνατος δέν ἡλευθεροῦτο. Διότι ἡ σωτηρία αὐτοῦ εἶναι ἡ καταστροφή τοῦ θανάτου. Όταν λοιπόν ὁ Θεός ζωοποιεῖ τόν ἀνθρωπον, δηλαδή τόν Ἀδάμ, ὁ θάνατος συνάμα καταστρέφεται»¹¹¹. Άλλαχοῦ ὁ Εἰρηναῖος γράφει δτι «Ο Λόγος τοῦ Θεοῦ κατά πάντα δυνατός καὶ οὐχί ἐλλιπής κατά τήν δικαιοσύνην Αὐτοῦ, ἐστράφη δικαίως ἐναντίον τῆς ἀποστασίας καὶ ἐλύτρωσεν ἐξ αὐτῆς τό ἴδιον Αὐτοῦ πλάσμα, οὐχί διά τῆς βίας, ὡς ἡ ἀποστασία εἶχε καταχυριεύσει ἡμᾶς εἰς τήν ἀρχήν, δτε ἀκορέστως διήρπασεν αὐτά, τά ὅποια δέν ἀνηκον εἰς αὐτήν, ἀλλά διά τῆς πειθοῦς, ὡς ἀρμόζει εἰς Θεόν συμβουλῆς, ὁ ὅποιος δέν μεταχειρίζεται τήν βίαν διά νά ἀποκτήσῃ αὐτό ὅπερ θέλει, ἵνα μή παραβαθῇ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἵνα μή καταστραφῇ ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Τῷ ἰδίῳ οὖν αἴματι λυτρωσαμένου ἡμᾶς τοῦ Κυρίου καὶ δόντος τήν ψυχήν ὑπέρ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ τήν σάρκα τήν ἑαυτοῦ ἀντί τῶν ἡμετέρων σαρκῶν ἐξέχυσε τό Πνεῦμα τοῦ Πατρός διά τήν ἔνωσιν καὶ κοινωνίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ δντὶ παρέχων τόν Θεόν εἰς τόν ἀνθρωπον διά τοῦ Πνεύματος καὶ ἐνῶν τόν ἀνθρωπον μετά τοῦ Θεοῦ διά τῆς Ἐαυτοῦ ἐνσαρκώσεως, δίδων ἡμῖν διά τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τήν ἀθανασίαν μονάριας καὶ ἀληθῶς διά τῆς κοινωνίας μετά τοῦ Θεοῦ»¹¹².

»Είναι λίαν παράδοξον πῶς ἡ περί ἴκανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου ἐθεωρήθη ὡς στηριζομένη ἐπί τῆς θεολογίας τοῦ Παύλου. Ό Ανσέλμος ἐθεώρει τόσον τήν ἀπαίτησιν τῆς τιμωρίας, δσον καὶ τήν ἀπαίτησιν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς μίαν ἀνάγκην τῆς θείας φύσεως. Δι' αὐτόν ὁ Θεός είναι δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη κατά

¹¹⁰ Ἐλεγχος Ε' XXI, 3. Πρβλ. Γ', XVIII, 7. XIX, 3 Δ', XXII, 1. XC, 2. Σ.σ. Πρβλ. καὶ μακαριστοῦ Α. Θεοδώρου μνημ. ἔργ., σελ. 10 καὶ βιβλ. αὐτ. «Περιτέρω κατά τόν Εἰρηναῖον, ὁ Κύριος καταλύει τήν ἴσχύν τοῦ διαβόλου διά τοῦ ὅλου ἀνακεφαλαιωτικοῦ ἔργου Του. Τά κυριώτερα σημεῖα τής θείας Του ζωῆς, πρό πάντων δέ οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμοί αὐτοῦ ὑπό τοῦ πνεύματος τῆς κακίας ἀποτελοῦσι νίκην περιφανῆ κατά τόν σατανᾶ...».

¹¹¹ Αὐτόθι Γ', XXIII.

¹¹² Ἐλεγχος Ε', L.1.

τήν ούσιαν. Οὕτως ὁ Θεός ὑπόκειται εἰς ὥρισμένους νόμους ἀνάγκης καί αἱ σχέσεις του πρός τόν κόσμον ρυθμίζονται καθ' ὥρισμένα ἰδιώματα τῆς θείας ούσιας, πρᾶγμα βλάσφημον καὶ ἀπαράδεκτον διά τὴν Πατερικήν θεολογίαν. Ὁ Θεός τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ὁρθόδοξων Πατέρων δέν ὑπόκειται κατά τὴν ούσιαν Του εἰς καμμίαν ἀνάγκην, διότι ὡς εἴδομεν¹¹³, εἶναι ἐλεύθερος πάσης ἀνάγκης καὶ πάσης ἰδιοτέλειας. Δέν δύναται ὁ ἄνθρωπος νά ἀποδώσῃ εἰς τὴν θείαν φύσιν ἀνθρωποιοφικά ἰδιώματα, καὶ μάλιστα ἰδιώματα τῆς πεπτωκυΐας ψυχοσυνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, δπως εἶναι ἡ αἰρετική ἰδέα ὅτι ἡ θεία φύσις προσβάλλεται καὶ ἔχει ἀνάγκην ἵκανοποιήσεως. «Τόν μέν γάρ Θεόν οὐδείς οὔτε ἀτιμάζων παραβλάψαι δυνήσεται, οὔτε εὐφημῶν λαμπρότερον ἀποφῆναι, ἀλλ' ἐπί τῆς οἰκείας ἀεί μένει δόξης, οὔτε εὐφημίας αὐξανόμενος, οὔτε βλασφημίας ἐλαττούμενος τῶν δέ ἀνθρώπων οἵ μέν δοξάζοντες αὐτῶν κατ' ἀξίαν, μᾶλλον δέ κατ' ἀξίαν οὐδενί δυνατόν, εἰς δέ δύναμιν τὴν ἑαυτῶν, τὴν ἀπό τῆς δοξολογίας, ὡφέλειαν καρποῦνται, οἵ δέ βλασφημοῦντες καὶ ἐξευτελίζοντες τὴν οἰκείαν λυμαίνονται σωτηρίαν»¹¹⁴. Ἀκόμη καὶ ὁ δρος «ἵκανοποίησις» ἢ Satisfactio εἶναι ἔνος πρός τούς Ἑλληνας Πατέρας¹¹⁵. Η θεία ούσια μένει κατά πάντα ἀσύλληπτος. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὡς καὶ ἡ ἀγάπη Αὐτοῦ εἶναι θεῖαι ἐνέργειαι καὶ ἰδιότητες περί τὴν θεία Ούσια καὶ οὐχί αὐτή ἡ θεία ούσια.¹¹⁶

»Οταν ὁ Παῦλος λέγη «εἰ γάρ ἐχθροί ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διά τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ»¹¹⁷ δέν πρέπει νά νομίσωμεν, ὅτι πρό τῆς Σταυρικῆς θυσίας ὁ Θεός ἐκράτει ἐχθρικήν στάσιν πρός τόν κόσμον. «Οὐκ Ἐκεῖνος (ὁ Θεός) ἔστιν ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ἡμεῖς· Θεός γάρ οὐδέποτε ἐχθραίνει»¹¹⁸. Ὁ σταυρός προϋποθέτει οὐχί ἐχθραν ἀλλά ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Οὕτω γάρ ἡγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον...» (Ιωάν. Γ' 36). Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρός τόν κόσμον πρό τῆς σταυρώσεως ὡς καὶ μετά τὴν σταύρωσιν εἶναι ἡ αὐτή. «Καθὼς ἡγάπησέ με ὁ Πατήρ, κἀγώ ἡγάπησα ἡμᾶς» (Ιωάν. ΙΕ' 9). Εάν λοιπόν ὁ Πατήρ εἶχεν ἐχθρικήν πρός τήν ἀνθρωπότητα στάσιν, θά εἶχεν ἀσφαλῶς παρομοίαν πρός τόν κόσμον ἐχθραν καὶ ὁ Υἱός. Οὐδαμοῦ δικιάς τῆς Καινῆς Διαθήκης λέγεται ὅτι ὁ Χριστός ἡ ὁ Θεός ἦτο ἐχθρός τοῦ κόσμου. Ἡ ἀγάπη, ἣν ἔξ ἀρχῆς ἔδειξεν ὁ Χριστός πρός τούς ταλαιπωρούμενους καὶ πρίν

¹¹³ Ὅρα ἀνωτ. κεφ. Α΄, Β΄

¹¹⁴ Ιωάννου Χρυσοστόμου «Περί ἀκαταλήπτου», Λόγος Γ', 1. Ἐκδοσις Π. Χρήστου, σελ. 80.

¹¹⁵ Ὅρα μακαριστοῦ Ἱ. Καρμίρη. Ἐτερόδοξοι ἐπιδράσεις ἐπί τῆς Ὁμιλογίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐν Τεροσολύμοις 1949, σελ. 64 ὑποσ. 3.

¹¹⁶ Ὅρα μακαριστοῦ Πρωτοπρεσβ. C. Florovsky, the Idea of Creation, σελ. 67, ἐξ.

¹¹⁷ Ρωμ. Ε' 10.

¹¹⁸ Ιωάν. Χρυσοστόμου. Ὁμιλία ΙΑ΄ εἰς Β΄ Κορ.

άκομη σταυρωθῆ, εἶχε πηγήν τόν Πατέρα (Ιωάν. Γ'16). «Ο Παῦλος ποτέ δέν λέγει δτι ὁ Θεός είχεν ἔχθραν πρός τούς ἀνθρώπους, ἀλλ' δτι διά τῆς ἀμαρτίας οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἔχθροι τῆς θείας θελήσεως, «διότι τό φρόνημα τῆς σαρκός ἔχθρα εἰς τόν Θεόν» (Ρωμ. Η'7). «Καί ἡμᾶς δντας ἀπηλλοτριωμένους καί ἔχθρούς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δέ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκός αὐτοῦ διά τοῦ θανάτου παραστῆσαι ἡμᾶς ἀγίους καί ἀμώμους καί ἀνεγκλήτους κατενάπιον αὐτοῦ».¹¹⁹ Οὐδαμοῦ ὁ Παῦλος λέγει δτι ὁ Θεός καταλλάσσεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλά πάντοτε δτι ὁ Θεός καταλλάσσει ἑαυτῷ τούς ἀνθρώπους. «Θεός ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μή λογιζόμενος αὐτοῖς τά παραπτώματα αὐτῶν καί θέμενος ἐν ἡμῖν τόν λόγον τῆς καταλλαγῆς»¹²⁰. «Κατηλλάγητε τῷ Θεῷ. Καί οὐκ εἶπε καταλλάξατε ἑαυτοῖς τόν Θεόν, οὐ γάρ ἐκεῖνος ἔστιν ὁ ἔχθροινων, ἀλλ' ἡμεῖς, Θεός γάρ οὐδέποτε ἔχθροινει»¹²¹.

»Πρέπει νά σημειωθῆ, δτι εἰς τήν Γραφήν καί εἰς τούς συγγραφεῖς τῆς ὑπό ἔξετασιν περιόδου ἡ θεία ὁργή δέν ἐκδηλοῦται ποτέ γενικῶς καί ἀδιακρίτως καθ' ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος, ὅπως σαφῶς προϋποθέτει ἡ περί πτώσεως θεωρία τοῦ Ἰ. Αὔγουστίνου, ἀλλά τούναντίον ἐκδηλοῦται πάντοτε μερικῶς πρός τούς ἀμετανοήτους ἀσεβεῖς, ἀδίκους, καί ἴδιως πρός τόν διάβολον. Οὐχί μόνον δέν παρατηρεῖται γενική τις πρός πᾶσαν τήν ἀνθρωπότητα ἐκδήλωσις θείας ὁργῆς, ἀλλ' ἀκόμη καί πρό τῆς σταυρικῆς θυσίας ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίζεται διώκων τά δαιμόνια, θεραπεύων τούς ἀσθενεῖς καί ἐγείρων νεκρούς. Αί θεῖαι αὗται ἐνέργειαι εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητοι, ἀν ὑποτεθῆ δτι ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι, ἔνεκα μιᾶς κληρονομικῆς τῶν ἀνθρώπων ἐνοχῆς, τό αἵτιον τῶν ὑπό τοῦ Κυρίου καταπολεμούμενων τούτων κακῶν. Πῶς αἴρεται ἡ εἰς θάνατον, εἰς ἀσθενειαν καί εἰς χεῖρας δαιμόνων ὑπό τοῦ Θεοῦ καταδίκη τῶν ἀνθρώπων πρίν ἀκόμη γίνη ἡ μεγάλη ἐπί τοῦ σταυροῦ ἰκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης; (σ.σ. Καί πῶς, ἐάν δντως, κατά τήν θεωρίαν τοῦ Ἰ. Αὔγουστίνου καί τοῦ Ἀνσέλμιου..., ἡ θεία ὁργή καί ...καταδίκη ἐβάρυνον, ἐξ αἵτιας τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, πάντας τούς πρό τῆς ἔξιλαστηρίου θυσίας τοῦ Κυρίου ἀνθρώπους, ὑπῆρξαν τόσοι πρό τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου δίκαιοι ἀλλά καί ἄγιοι, τινές τῶν ὄποιων, ὡς ὁ Ἀβραάμ καί ὁ Μωϋσῆς ἀπεκλήθησαν καί φίλοι τοῦ Θεοῦ - Ἰακώβου, Καθολ. Β'23, Ἐξοδ. ΛΓ'11 κ.ἄ., ἄλλοι δέ, ὡς ὁ Ἐνώχ καί ὁ Ἡλίας -Ἐβρ. IA'5, Δ' Βασιλ. Β'11 - δέν ἐγεύθησαν οὐδέ σωματικοῦ θανάτου;). Ή πρέπει νά ὑποτεθῆ δτι εἰς τήν πραγματικότητα δέν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νά ίκανοποιηθῆ ἡ θεία

¹¹⁹ Κολ. Α'21-22. Ὅρα Εἰρηναίου Ἐλεγχον, Ε', XIV, 2.

¹²⁰ Β' Κορ. Ε'19

¹²¹ Ιωάννου Χρυσοστόμου Ὁμιλία IA' εἰς τήν Β' πρός Κορ. γ. Ε.Π.Μ. τ. 61, σ. 478. Ὅρα ἐπίσης Θεοδωρίτου Κύρου, παρά μακαριστῷ Π.Ν. Τρεμπέλᾳ, ἐνθ' ἄν. σελ. 480.

δικαιοσύνη, ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατηλλάγῃ κατά τίνα τρόπον πρῶτον μετά τοῦ Λόγου καί ὕστερον μετά τοῦ Πατρός¹²².

»Οσον ἀφορᾶ τὸν δρὸν «ἰλασμός» ἢ «ἰλαστήριον» παρατηρεῖ ὁ C.H.Dodd, ὅτι εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' δέν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ἵν, καί παρά τοῖς εἰδωλολάτραις, ἥτοι τὴν ἔννοιαν τοῦ κατευνασμοῦ τῆς θείας ὀργῆς¹²³. Περόπου τά αὐτά παρατηρεῖ καί ὁ ἄγιος Εἰρηναῖος. Κατ' αὐτὸν δέν δύναται νά ὑπάρξῃ θεωρία περὶ ἔξιλεώσεως καί ἴκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας φύσεως¹²⁴. Μετ' ἐμφάσεως διακηρύττει, ὅτι «ὁ Θεός δέν εἶχεν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν τῶν Ἐβραίων. Τάς ἔξήτησεν ἀπλῶς χάριν τοῦ ἰδίου προσφέροντος αὐτάς ἀνθρώπου. Τοῦτο σαφῶς ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ὡς ἐδείξαμεν. Ὄταν λοιπόν εἶδεν αὐτούς ἀμελοῦντας τὴν δικαιοσύνην καί ἐγκαταλείποντας τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καί νομίζοντας ὅτι ὁ Θεός ἔξευμενίζεται διά τῶν θυσιῶν καί τῆς τηρήσεως τῶν λοιπῶν τυπικῶν διατάξεων, ὁ Σαμουήλ εἶπε πρός αὐτούς... (Α΄ Βασ. ΙΕ' 15, 22), καί ὁ Δαυίδ λέγει... κλπ... Εἴτα, ἵνα μή ὑποτεθῇ ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ὁ Θεός ἡρόνθη τά πράγματα ταῦτα, συνεχίζει ἀπορρίπτων μετ' ἐμφάσεως ἐκεῖνα τά πράγματα, δι' ὃν οἱ ἀμαρτωλοί ἐφαντάζοντο ὅτι ἡδύναντο νά ἔξιλεώσουν τὸν Θεόν καί δεικνύων ὅτι ὁ Ἰδιος οὐδενός ἔχει ἀνάγκην... δέν ἀπέρριψε τάς θυσίας των, ἐπειδή ἥτο ὠργισμένος ὡς ἄνθρωπος, ὡς τίνες λέγουν, ἀλλ' ἔνεκα εὔσπλαχνίας διά τὴν τύφλωσιν των κλπ»¹²⁵. Ἡ ἀπόρριψης τῶν θυσιῶν, λοιπόν, ὀφείλεται εἰς τὴν θείαν εὔσπλαχνίαν καὶ ὅχι εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην.

»Εἰς τὴν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν δέν ὑπάρχουν τά περὶ πτώσεως καί σωτηρίας δικανικά σχήματα τῆς Δύσεως. Ὄχι μόνον θεωρεῖται ὁ θάνατος ὡς δικαία τιμωρία τῶν ἀδίκων μόνον καί ὡς προϊόν τῆς πανουργίας τοῦ διαβόλου, ἀλλά τονίζεται ὅτι ἐπέτρεψεν ὁ Θεός τὸν θάνατον τῶν δικαίων οὐχί ἔνεκα τιμωροῦ τίνος θείας ἀποφάσεως, ὡς ἐφαντάσθη ὁ Ἰ. Αὐγουστῖνος, ἀλλ' ἔνεκα τῆς θείας εὔσπλαχνίας. Ἀλλως, ὁ δίκαιος θά εὑρίσκετο αἰωνίως ὑπό τοῦ κράτος τῆς ἀμαρτίας. «Τοῦτο δέ ὁ Θεός μεγάλην εὔεργεσίαν

¹²² Τοῖς τάς χρονικάς διαστάσεις ἐπί τῆς καταλλαγῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρός τὴν θείαν καί μακαρίαν φύσιν τῆς ἔωαρχικῆς καί Πανακηράτου Τριάδος ἐπινοοῦσι καί παρεισάγουσι, καί πρώτον μέν τῷ Μονογενεῖ Λόγῳ νομοθετοῦσιν ἐξ αὐτῆς καταλλάχθαι ἡμᾶς..., ὕστερον δέ τῷ Θεῷ καί Πατρὶ κατά τό σωτήριον πάθος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καί διαιροῦσι... τά ίδιαίτερα, ἀνάθεμα». Συνοδικόν Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, Τριώδιον. «Ἐνεκα τῆς Ἀνσελμείου θεωρίας περὶ ἴκανοποιήσεως ἐνεφανίσθη εἰς μίαν μερίδα τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἡ τάσις νά διακρίνωνται αἱ ἐνέργειαι τοῦ Πατρός ἀπό τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Υἱοῦ. C.Welch. Ἐνθ. ἀν. σελ. 65. Τοῦτο αὐτομάτως ὁδηγεῖ εἰς τὸν Ἀρειανισμόν.

¹²³ Οὕτως εἰς τό χωρίον Ρωμ. 3,25 τὸ «ἰλαστήριον» εἶναι τό ὑπό τοῦ ιδίου Θεοῦ διδόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον μέσον ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν καί τῆς σωτηρίας. Ὁ Θεός δέν ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος. Η τοιαύτη χρῆσις τοῦ δρού φαίνεται ἔτι σαφέστερον εἰς τά χωρία Α΄ Ιωάν. Β' 1-2 καί Δ' 10.

¹²⁴ Ο Θεός ὁ Ἰδιος ὁρίζει καί δέχεται τά μέσα ἔξιλεώσεως, ὅχι ἐπειδή ἔχει ἡ δῆθεν προσβληθεῖσα θεία φύσις ἀνάγκην αὐτῶν, ἀλλ' ἔνεκα ἀγάπης καί εὔσπλαχνίας διά τὴν ἀδυναμίαν, καθοδήγησιν, τελειοποίησιν καί σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

¹²⁵ Ἐλεγχος, Δ΄, XYII, 1, 2.

παρέσχεν τῷ ἀνθρώπῳ, τό μή διαμεῖναι αὐτόν εἰς τόν αἰῶνα ἐν ἀμαρτίᾳ ὅντα... καθάπερ σκεῦος τι, ἐπαναπλασθέν αἰτίαν τινά σχῆ, ἀναχωνεύεται ἡ ἀναπλάσσεται εἰς τό γενέσθαι καινόν καὶ δλόκληρον, οὗτος γίνεται καὶ τῷ ἀνθρώπῳ διά τοῦ θανάτου· δυνάμει γάρ τέθραυσται, ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει ὑγιῆς εὑρεθῇ, λέγω δέ ἄσπιλος καὶ δίκαιος καὶ ἀθάνατος»¹²⁶. «Ο Θεός... ἔδειξεν ἔλεος εἰς τόν ἀπατηθέντα (ἀνθρωπον). Διά τόν αὐτόν ἐπίσης λόγον ἐξεδίωξεν αὐτόν ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ τόν ἀπεμάκρυνεν ἀπό τό δένδρον τῆς ζωῆς, οὐχί διότι ἐφθόνησεν αὐτόν διά τό δένδρον τῆς ζωῆς, ὃς τινες ἴσχυρίζονται, ἀλλά διότι ηὐσπλαχνίσθη αὐτόν, καὶ δέν ἥθελησε νά ἐξακολουθήσῃ οὗτος ζῶν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αἰωνίως, οὕτε νά καταστῇ ἀθάνατος ἡ περικυκλοῦσα αὐτόν ἀμαρτία καὶ τό κακόν ἀτελεύτητον καὶ ἀθεράπευτον. Ἀλλ' ἔθεσεν δριον εἰς τήν ἀμαρτίαν τοῦ ἀνθρώπου παρεμβαλών τόν θάνατον¹²⁷ καὶ οὗτο προκαλέσας τό τέλος τῆς ἀμαρτίας, θέσας τέρῳ εἰς αὐτήν διά τῆς διαλύσεως τῆς σαρκός ἐν τῇ γῇ, ἵνα ὁ ἀνθρωπος, παύσας πλέον νά ζῇ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ κατασταθείς νεκρός δι' αὐτήν, δυνηθῇ ν' ἀρχίση ζῶν ἐν τῷ Θεῷ»¹²⁸.

»Περί τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σωτηρίας θά ἡδυνάμεθα ἐκ τῶν ἀνωτέρω νά συμπεράνωμεν διά τῶν λόγων τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. «Οὐ γάρ ἔτέρουν τινος χάριν γέγονε σάρξ ὁ Λόγος καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἡ ἵνα τόν τῆς σαρκός θάνατον ἀνατλάς, θριαμβεύσῃ μέν ἀρχάς καὶ ἔξουσίας, καταργήσῃ καὶ αὐτόν τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τόν σατανᾶν». (σ.σ. Τό ὑπόλοιπον τῆς περικοπῆς ταύτης ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρός Ρωμ. Ἐπιστολῆς τοῦ ἀγ. Κυρίλλου, Ἀλεξανδρείας, παρεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Τήν δέ ἐν συνέχειᾳ ἐπίσης παρατιθέμενην περικοπήν ἐκ τοῦ ΜΕ' Λόγου «Εἰς τό Πάσχα» τοῦ ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, περί τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» παραθέσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

Οὗτος ἡρμήνευσαν τά μνημονευθέντα ἀλλά καὶ πάντα τά λοιπά σχετικά μέ τήν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου χωρία τῆς Γραφῆς οἵ προιμησθέντες ἄγιοι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀδιαιρέτου τῶν δύο

¹²⁶ Θεοφίλου ἐνθ' ἄν. Β'26.

¹²⁷ Ό ἄγιος Εἰρηναῖος ἐκφράζεται ἐνταῦθα γενικῶς. Άλλαχοῦ ἐκφράζεται σαφῶς, ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι ὁ αἴτιος τῆς φθορᾶς (ὅρα Ἐλεγχος, Γ' XXIII, 1, 2, 3, 4, 7-Ε', XXI, 1), ὅτι οὔσια τοῦ θανάτου εἶναι ἡ διά τῆς ἀμαρτίας ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τοῦ Θεοῦ, ὁ δόποιος οὐδεμίαν Αὐτός ἐπιφέρει ἐπί τοῦ ἀπομάκρυνομένου τιμωρίαν. «Οἱ τυφλώσαντες ἔαυτούς ἡ καὶ ὑπό ἄλλων τυφλωθέντες, διηγεκῶς ἀποστεροῦνται τῆς τοῦ φωτός ἀπολαύσεως, οὐ τοῦ φωτός ἐπιφέροντος αὐτοῖς τήν ἐν τυφλώσει τιμωρίαν». Αὐτόθι, Ε' XXVII, 2. Τά αὐτά ἄλλως τε προϋποθέτει ἡ πολλαχοῦ τῆς μελέτης ταύτης τονιζομένη διδασκαλία τοῦ ἀγίου Εἰρηναίου περί ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπό τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ θανάτου.

¹²⁸ Εἰρηναίου, Ἐλεγχος, Γ', XXIII, 5-6. Πρβλ. «Οὗτος οὐχί ὁ Θεός ἔκτισε τόν θάνατον ἀλλ' ἡμεῖς ἔαυτοῖς ἐκ πονηρᾶς γνώμης ἀπεσπασάμεθα. Οὐ μήν οὐδέ ἐκώλυσε τήν διάλυσιν διά τάς προειρημένας αἰτίας, ἵνα μή ἀθάνατον ἡμῖν τήν ἀρρωστίαν διατηρήσῃ». Μεγάλου Βασιλείου, Mique, P.G., 31, 345.

χιλιάδων ἑτῶν, ἰστορικοῦ βίου. Τό μυστήριον τῆς Σταυρικῆς θυσίας Του ἐθεωρήθη ὑπό πάντων ως ὑπάτη κατ' ἀρχήν ἐκδήλωσις τῆς πρός τόν ἄνθρωπον ἀγάπης καί συγκαταβάσεως, οὐχί μόνον τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, ἀλλά καί τοῦ τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ, ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός, ἐν τῷ «πληρώματι τοῦ χρόνου» (Γαλατ. Δ' 4 κ.ἄ.), ἐνηθρώπησεν ἐνωθείς, εἰς τό Χριστολογικόν τῆς Ἀγίας ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐδογμάτισεν, ἐν τῇ τελείᾳ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ὅτι ἡ θυσία αὕτη θά ἦτο ἀναπόφευκτος δι' ὅσους λόγους εἴπομεν. Ὡς δὲ τοις ἐκουσίᾳ προσφορά καὶ θυσίᾳ ἀγάπης πρός σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου¹²⁹ ἀποκαλεῖται αὕτη ἐν τῇ Γραφῇ καί «λύτρον», «ἴλασμός», ἢ «ἴλαστήριον».

Πρός τούτοις ὅμως νοεῖται ἡ Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου ὑπό πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ ως «πλήρωσις» ὑπ' Αὐτοῦ τῆς πρός τούς πρωτοπλάστους ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ πρωταρχικοῦ δηλαδή «νόμου» περὶ πίστεως καὶ ὑπακοῆς εἰς τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ - καὶ κατάργησις αὐτοῦ, κατόπιν τῆς πληρώσεως ταύτης, δπως καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς παραβάσεως αὐτοῦ, ἥτοι τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου - καὶ ως «πλήρωσις» προσέτι τῶν περὶ παρακοῆς ὡσαύτως καὶ ἀμαρτίας διατάξεων τοῦ γραπτοῦ νόμου, τοῦ διθέντος διά τοῦ Μωϋσέως, ως καὶ τῶν συναφῶν τοιούτων (περὶ προσφορᾶς θυσιῶν ὑπέρ ἀμαρτιῶν) διά τῆς ὑπό τοῦ Κυρίου, ως Ἀρχιερέως, ἐφ' ἀπαξ γενομένης ἐκουσίας προσφορᾶς καὶ θυσίας τοῦ ἴδιου αὐτοῦ Σώματος ὑπέρ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν, οἵτινες ἔμελλον νά πιστεύσωσιν εἰς Αὐτόν. Καί ως «κατάργησις» ἄρα, ἐν πνευματικῇ ἀλλά καὶ νομικῇ πλέον ἀκολουθίᾳ, καὶ τῶν περὶ θυσιῶν, ὑπέρ ἀμαρτιῶν, διατάξεων τοῦ γραπτοῦ νόμου, ἐφόσον ταύτας ἀνεπλήρωσεν ἡ ἐφ' ἀπαξ θυσία τοῦ Κ. ἡ. Ἱ. Χριστοῦ. Καί ἀπλῶς ὁ δρός «ἴκανοποίησις...» εἶναι εἰς τούς ἀγίους ἡμῶν πατέρας ἄγνωστος.

Ἡ γνώμη δ' αὕτη τῶν ἀγ. Πατέρων ἀποδίδοντα πλήρως τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς διακηρύξεως τοῦ Κυρίου «οὐκ ἥλθον καταλῦσαι -τόν νόμον ἡ τούς προφήτας- ἀλλά πληρώσαι» (Ματθ. Ε'17), ἀπηχεὶ βεβαίως καὶ τό δλον ἐν προκειμένῳ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, καθ' ὃ ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς μεῖζονα βαθμόν καὶ ἔκτασιν προοδευτικῶς ἐκδηλουμένη, τείνει, διά παροχῆς πλείονος ἐλέους καὶ χάριτος, οὐ μόνον νά ἀπαλλάξῃ τόν ἄνθρωπον ἀπό τῶν συνεπειῶν καὶ τῶν δουλειῶν τοῦ νόμου, προφορικοῦ τε καὶ γραπτοῦ, ἀλλά καὶ νά συνδράμῃ πάντας τους ἄνθρωπους, οὐχί δηλαδή μόνον τόν πρῶτον Ἰσραὴλ, δπως μετανοήσωσι καί, πιστεύοντες εἰς τόν «μόνον

¹²⁹ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Σάββα Ἀγουρίδου «Ἡ περὶ λυτρώσεως διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», σελ. 14. «...Ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου, δπως καί ἡ δημιουργία του, εἶναι ἔργον ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πού ἐκδηλώνεται κατά ἔνα τρόπο οεαλιστικό μαζύ καί συμβολικό στό Σταυρό καὶ στήν Ἀνάστασι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Στό Σταυρό... δέν βλέπει ὁ Παῦλος μόνο τήν ἀποστασία τοῦ ἄνθρωπου... βλέπει πρό παντός τήν ἔκφρασιν τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο».

ἀληθινόν Θεόν – καί Ὡν Οὗτος ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν» (Ιωάν. ΙΖ'3), ἀλλά καί τηροῦντες τάς ἐντολάς Του, σωθῶσι καί θεωθῶσι, κατά χάριν, γινόμενοι «τέκνα Θεοῦ» (Ιωάν. Α'12, Ἔφεσ. Δ'2 κ.ἄ.). Ἐκφρασιν δέ τῆς ἀπείρου ταύτης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τὸν ἄνθρωπον καί τῆς προοδευτικῆς, δι’ αὐτόν, ἐκχύσεως τοῦ ἀπείρου ἐλέους Του, ἀποτελοῦσιν αἱ παραβολαὶ τοῦ «ἀσώτου» καί τοῦ «καλοῦ Σαμαρείτου». (Λουκ. ΙΕ'35 ἔξ. καὶ Γ'37 ἔξ.).

Τέλος ἐθεωρήθη ὑπό τῶν ἀγ. Πατέρων ἡ Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου καί ὡς περίλαμπρος νίκη Αὐτοῦ (καί ὡς τελείου, ἀνθρώπου) ἐν τῷ ὑπερόχῳ πνευματικῷ «ἀγῶνι», τῇ «πάλῃ» (Ἐφεσ. ΣΤ'12 κ.ἄ.) ἦ, ἀλλως, τῷ πολέμῳ Αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ ἀλλά καί τῆς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθείσης ἀμαρτίας (ώς καί τοῦ ἐπακολούθου ταύτης, τοῦ θανάτου) διά τῆς τηρήσεως ὑπό τοῦ Κυρίου πασῶν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἀλλά καί τῆς ἀπολύτου Αὐτοῦ ὑποταγῆς - μέχρι θανάτου, θανάτου δέ Σταυροῦ - εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός. (Λουκ. ΚΒ'42, Φιλιπ. Β'8 κ.ἄ.). Τὴν νίκην δέ ταύτην ἐβράβευσεν, ὡς βραβεύουσα πλέον, ἡ θεία δικαιοσύνη παράσχουσα Αὐτῷ πάσας τάς προμνημονευθείσας δωρεάς¹³⁰. Εἶναι διά πάντα ταῦτα ἀπολύτως σύμφωνοι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἄγιοι Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀσχέτως τῶν διαφωνιῶν τινῶν ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου». Ο προμνησθείς καθηγητής μακαριστός Σάββας Ἀγουρίδης ἐν τῇ διατριβῇ του ὑπό τόν τίτλον «Ἡ περί καταλλαγῆς διδασκαλία τῆς Κ.Δ. κατά τήν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν», ἔκδ. 1964 γράφει, σύν ἄλλοις, καί τά ἔξης:

Σελ. 3. «...Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολική Ἐκκλησία δέν ἔχει ἐπίσημον διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας της περί καταλλαγῆς ἡμῶν μετά τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας περί συμφιλιώσεως ἡμῶν μετά τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, περὶ ἀπολυτρώσεως ἥ σωτηρίας ἥ δικαιώσεως ἡμῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, δέν συνεζητήθη ὅπως ἄλλα δόγματα ὑπό τῶν θεολόγων εἰς τήν Ἀνατολήν. Διά τόν λόγον τοῦτον δέν εὑρίσκει τις καθωρισμένην ἐπί τοῦ προκειμένου διδασκαλίαν οὕτε μεταξύ τῶν ἀρχαίων Πατέρων, ἀλλά μόνον κοινήν ἐπί τοῦ θέματος παράδοσιν...»¹³¹. Καί ἐν συνεχείᾳ:

¹³⁰ Πρβλ. καί μακαριστοῦ Σάβ. Ἀγουρίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 14. «...Ἡ ἀπολύτρωσις ἀπό τό κράτος τοῦ θανάτου συντελεῖται μέ τήν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ νίκη ἐπί τοῦ θανάτου..., ἀποτελεῖ τό κέντρον τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου... Γιά τό λόγο αὐτό «...εὶ Χριστός οὐκ ἐγείρεται, κενόν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενή δέ καί ἡ πίστις ἡμῶν». (Α' Κορ. ΙΕ'14).

¹³¹ Πρβλ. Δημ. Τσάμη «Ἡ περί τοῦ ἀποδέκτου τοῦ «λύτρου» διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 6. Ἐπίσης καί σελ. 23, «...ἥ διαφοροποίησις καί ἡ ποικιλία τῶν Πατερικῶν ἀπόψεων ὁφείλεται, κατά κύριον λόγον: α) εἰς τήν ἔλλειψιν σαφῶς διατυπωμένης διδασκαλίας περὶ ἀπολυτρώσεως εἰς τήν Κ.Δ. καί β) εἰς τήν ἔλλειψιν σχετικοῦ δόγματος συνοδικῶς ἐπικυρωμένου. Ἡ πολλαπλότης λοιπόν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ ἀπολυτρώσεως μαρτυρεῖ τό ἀδιαμόρφωτον τοῦ ἐν λόγῳ δόγματος καί καταδεικνύει τό καθῆκον τῶν θεολογούντων νά τολμήσουν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι νά συνεχίσουν τήν πορείαν πρός τήν ἐρμηνείαν αὐτοῦ...».

»Σελ. 4. «...Οι ἀρχαῖοι Πατέρες θά ἀπέρριπτον πᾶσαν περί καταλλαγῆς θεωρίαν, κατά τὴν ὅποιαν ὡς κύριος σκοπός τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ μεταξύ ἀνθρώπων θά ἐθεωρῆτο ἡ συμφιλίωσις τῆς ἀνθρωπότητος μετά τοῦ Θεοῦ διά τῆς συμφιλίωσεως τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ μετά τῆς τρωθείσης διά τῆς ἀνυπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου δικαιοσύνης Αὐτοῦ. Τοιαύτη θεωρία οὐδέποτε ὑπεστηρίχθη ὑπό Ὁρθοδόξου Θεολόγου»¹³².

Σελ. 5. «Ἡ θέσις τῶν Ἑκκλησιαστικῶν διδασκάλων τῆς Ἀνατολῆς, κατά τούς ἐπτά πρώτους αἰῶνας, ἐκφράζεται συνοπτικώτατα ὑπό Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ ὡς ἔξης: Τό ἔργον τῆς σωτηρίας συνίσταται ἐκ τοιῶν σταδίων, τά ὅποια διαδοχικῶς ἀποκατέστησε· τό ὅν, τό εὖ ὅν καί τό ἀεί ὅν.... «Τό τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Λόγου μυστήριον, γράφει ὁ ἄγιος Μάξιμος, πάντων ἔχει τῶν τε κατά τὴν Γραφήν αἰνιγμάτων καί τύπων τὴν δύναμιν... Καί ὁ μέν γνούς τοῦ σταυροῦ καί τῆς ταφῆς τό μυστήριον ἔγνω τῶν προειρημένων τούς λόγους· ὁ δέ τῆς ἀναστάσεως μυηθείς τὴν ἀπόρρητον δύναμιν, ἔγνω τόν ἐφ' ὃ τά πάντα προηγουμένως ὁ Θεός ὑπεστήσατο σκοπόν»¹³³. Ἡ καταλλαγή δι' αὐτούς εἶναι ἡ παλιγγενεσία, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀρχικήν του κατάστασιν».

»Σελ. 6-7 ...Πῶς δῆμως, κατά τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων ὑπερενικήθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ ἡ ἐπαναστατημένη θέλησις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀμαρτία; Ὁ Χριστός ἐνίκησε τὴν ἀμαρτίαν διά τοῦ βίου Του, διά τῆς ὑπακοῆς Του εἰς τόν Πατέρα... διά τῆς κενώσεως ἐν γένει καί εἰδικώτερον διά τοῦ θανάτου ἐπί τοῦ Σταυροῦ. Κατά τόν Εἰρηναῖον, διά τῆς ὑπακοῆς μέχρι θανάτου, εἰς ἣν ὑπέταξεν Ἐαυτόν κρεμασθείς ἐπί τοῦ ξύλου, κατέστρεψε τὴν ἀνυπακοήν, ἡ ὅποια διεπράχθη ἔνεκα τοῦ ξύλου»¹³⁴. Κατά τόν Μ. Βασίλειον: «Πᾶσα πράξις καί πᾶς λόγος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κανών ἐστιν εὔσεβείας τε καί ἀρετῆς. Διά τοι τοῦτο ἐνηνθρώπησεν, ὡς ἐν εἰκόνι διαγράφων ἡμῖν εὔσεβείαν τε καί ἀρετήν, ἵνα, κατά δύναμιν ἔκαστος καί ἐκάστη, ὁρῶντες ζηλώσωμεν τό ἀρχέτυπον. Διά γάρ τοῦτο φέρει τό ἡμέτερον σῶμα, ἵνα καί ἡμεῖς Αὐτοῦ τὴν πολιτείαν, ὡς οἶόν τε, μιμησώμεθα...»¹³⁵.

»Σελ. 7-8. Ἡ δλη ἥσωή τοῦ Κυρίου θεωρουμένη ὑπό τῶν Πατέρων ὑπό τό πρᾶσμα τῆς θείας κενώσεως ἀποκτᾶ εἰς τὴν σκέψιν των τὴν σημασίαν καί σπουδαιότητα θυσίας. Ἡ σωτηρία ἔρχεται διά τῆς ταπεινώσεως καί ἡ ἥσωή διά τοῦ θανάτου. Εἰς τό διαιλητικόν καί ἔξηγητικόν τῶν Πατέρων τονίζεται, ὡς εἶναι φυσικόν, δῆμως

¹³² Οὕτε ὑπό τοῦ Νικολάου Μεθώνης, ὑποστηρίζεται τοιαύτη ἀποψις. Βλ. Χρ. Άνδρούτσου, Δογματική, ἐν Αθήναις 1907, σελ. 199.

¹³³ Capitum theolog. et Oecon Centuria I, P.G. 90, 1108

¹³⁴ Ἐπίδειξις 34, Sources Chretiennes No 62, Paris, 1959, σελ. 86 - 87.

¹³⁵ Ἀσκητικαί Διατάξεις, Migne, P.G. 31, 1325.

ίδιαιτέρως ή ἀνάγκη τῆς ἀνταποκρίσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν πρόσκλησιν τοῦ Χριστοῦ πρός μετάνοιαν... Ἡ ἀπάντησις αὗτη καλεῖται συνήθως «πίστις» ή, κατά τὸν ἀπόστολον Παῦλον, «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη»¹³⁶ ... Ὅσον δικαίως καί ἄν τονίζηται ή ἀνάγκη τῆς συνεργασίας διά τήν σωτηρίαν, εἶναι ή δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡτις κατανικᾶ τήν ἀμαρτίαν. Τό ἔργον τῆς συγχωρήσεώς μας ὑπό τοῦ Θεοῦ παρίσταται ὑπό τῶν Πατέρων... ώς μάχη τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὅποια δικαίως ἀπαιτεῖται ή χαριτόσυνος **συμμετοχή** τοῦ ἀνθρώπου».

»Σελ. 9-11 ...Ἐκτός τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος ὡς ἔσχατος ἔχθρος τοῦ ἀνθρώπου κατανικᾶται ὑπό τοῦ Σωτῆρος. «Ο Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος.... διά νά καταστρέψῃ τὸν θάνατον καὶ ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον...»¹³⁷. Διά τοῦτο ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται δχι μόνον ὡς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς θείας κενώσεως, ἀλλ’ ὡς ή **νικητήριος μάχη** εἰς τὸ ἔργον τῆς διά τοῦ Χριστοῦ λυτρώσεως. «θανάτῳ, θάνατον πατήσας». Ο Χριστιανισμός εἶναι διά τούς Πατέρας ή θρησκεία τοῦ Σταυροῦ. Πιστεύεται συνήθως ὅτι ή Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ διά τούς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς εἶναι τό **σπουδαιότερον γεγονός** εἰς τήν ζωήν καί τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ.

»...Διά τήν Ὁρθόδοξον Ἔκκλησίαν, τόσον διά τήν θεολογίαν δοσον καί διά τήν λαϊκήν εὐσέβειαν, ή σωτηρία εἶναι τελικῶς πλήρης ἐν τῇ **ἀναστάσει**. Ἡ ἀμαρτία καί ὁ θάνατος κατανικῶνται καί χαρίζεται ή ζωή εἰς τούς ἀνθρώπους. Μόνον ή ἀνάστασις εἶναι ὁ ἀληθής ἀρραβών τῆς σωτηρίας καί τῆς αἰωνίου ζωῆς¹³⁸. Ο θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐπί τοῦ Σταυροῦ εἶναι προσφορά θυσίας διά τήν σωτηρίαν τοῦ κόσμου... Εἴτε ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ θεωρηθῇ ὡς λύτρον καταβληθέν εἰς τὸν διάβολον..., εἴτε ὡς ἀπάτη γενομένη εἰς τὸν διάβολον, εἴτε δπως δήποτε ἄλλως, παραμένει βέβαιον ὅτι... ήτο θυσία εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν ἀντί «πολλῶν» (σ.σ. δήλ. οὐχί πάντων...), συγχρόνως δέ νίκη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπί τοῦ Διαβόλου, τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Ἀμφότερα τά στοιχεῖα ταῦτα εύρισκει τις εἰς τούς Ἀνατολικούς Πατέρας..., μέ γενικόν τόνον καί ἔμφασιν ἐπί τοῦ στοιχείου τοῦ θριάμβου τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ ἐπί τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων. Ἐπί τοῦ σημείου ἀκριβῶς τούτου φαίνεται, ὅτι ή ἀποψις τῆς Ἀνατολῆς ἐπί τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ διαφέρει τῆς Λατινικῆς ἀπόψεως, ἀφοῦ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ τὸ στοιχεῖον τοῦ θριάμβου καί τῆς νίκης εἶναι ήτονημένον καί τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἐπί τοῦ Σταυροῦ παρουσιάζεται ώς θυσία προσφερθεῖσα εἰς τόν Θεόν πρός ἵκανοποίησιν τῆς προσβληθείσης ἐκ τῆς ἡμετέρας παραβάσεως καί ἀνυπακοῆς θείας δικαιοσύνης...

¹³⁶ Μεγ. Βασιλ. Ἐπιστ. 295, Migne, P.G. 32, 1040.

¹³⁷ Εἰρηναίου, Ἐπίδειξις 37, Sources Chrétiennes, σελ. 91 - 92

¹³⁸ The Orthodox Eastern Church, μεταφ. D. H. Lovrie, London, 1929, σελ. 55. (σ.σ. ἐν ἀντιθέσει, ώς εἴπομεν, πρός τήν Ρωμαιοκαθολικήν καί τήν Ἀγγλικανικήν Θρησκευτικάς Κοινότητας, ώς καί τάς λοιπάς «Ομολογίας» τῶν Διαμαρτυρομένων..., αἵτινες ἐξ ἐπιδράσεως ἴδια τῆς βλασφήμιου δοξασίας τῆς δῆθεν «ἵκανοποίησεως τῆς θείας δικαιοσύνης» διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, θεωροῦσι τήν Σταύρωσιν ώς τόν κύριον παράγοντα τῆς σωτηρίας).

» Σελ. 13-14... Ὁ Χριστός ἔρχεται εἰς τόν κόσμον καί κηρύγτει τό Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας καί εἴτα προσφέρει Ἐαυτόν ὑπέρ πολλῶν. Ἀλλά τό πάθος Του δέν ἔχει ἀπλῶς τόν χαρακτήρα τῆς θυσίας, ἀλλά τῆς ἐνδόξου νίκης ἐπί παντός κακοῦ...

» Σελ. 28-31. «... Ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τόν Πατέρα καί καθώς ἐντείλατό μοι ὁ Πατήρ οὗτο ποιῶ». Οὐ γάρ ὑπεύθυνος ὃν θανάτῳ φησίν, οὐδέ ὀφεῖλων αὐτῷ, διά δέ τήν ἀγάπην τήν εἰς τόν Πατέρα ὑπομένω... ἐκών ἔρχεται ἐπί τοῦτο, καί καταφρονῶν τοῦ διαβόλου... Οὐκ ἀπό ἀνάγκης ἀλλά δι' ἀγάπην τοῦ Πατρός... (Ι. Χρυσοστ.).».

» ...Ἐξ ἀφορμῆς τῆς «παραβολῆς τοῦ ἀσώτου» ἐν σχέσει πρός τήν διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. περί καταλλαγῆς, τονίζεται ἐξ Ὁρθόδοξου πλευρᾶς ἡ ἀντίθεσις πρός τήν νομικήν ἀντίληψιν περὶ δικαιώσεως. Κατά τήν ἀντίληψιν αὐτήν ὁ Θεός ἐμφανίζεται ως ἀπαθής κριτής, ὅχι ως πλήρης ἀγάπης Πατήρ, δεχόμενος τά τέκνα του καί συγχωρῶν τάς ἀμιαρτίας των¹³⁹... Ἡ παραβολή τοῦ ἀσώτου θά ἥδυνατο νά θεωρηθῇ ως ὁ πυρήνας αὐτῆς τῆς ἀποκαλύψεως. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀναγνώρισις ὅτι διά τῆς παραβολῆς ταύτης μανθάνομεν ποιός εἶναι ὁ Θεός, γνωρίζομεν τόν Θεόν ως Πατέρα πλήρη ἀγάπης διά τά τέκνα του, δέν παρουσιάζει οίασδήποτε χαρακτηριστικάς συνεπείας εἰς τάς σκέψεις των περί καταλλαγῆς, διότι, προφανῶς, δλόκληρος ἡ σκέψις των προϋποθέτει τόν Θεόν ως πλήρη ἀγάπης Πατέρα...

»...Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς μελέτης ταύτης κατέστη, νομίζομεν, φανερόν ὅτι: α) Ἡ πατερική ἐξήγησις τῆς Κ.Δ. χαρακτηρίζεται ὑπό εὐρείας ἀντιλήψεως ἐπί τοῦ θέματος τῆς συμφιλιώσεως καί καταλλαγῆς ἡμῶν μετά τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ. Ὄλόκληρος ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται ως τό μέσον της σωτηρίας, καί ὅχι μόνον ἡ ἐπί τοῦ Σταυροῦ θυσία... β) Ὄταν οἱ ἐξηγηταί Πατέρες ἀναπτύσσουν χωρία σχέσιν ἔχοντα πρός τόν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐκφράζουν τήν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπί τοῦ Σταυροῦ κατετρόπωσε τούς ἔχθρούς τῆς Ἀνθρωπότητος. Δέν βλέπουν τόν Σταυρόν ως νομικήν τινα πρᾶξιν...».

Γ) Ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» ως καί τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως ἡ ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν.

Ως καί ἐν τῇ προηγούμενῃ ἐνότητι ἀρκούντως εἴπομεν, τό περί τῆς σημασίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» καθαρῶς «θεολογούμενον» θέμα ὑπῆρξεν «ἀντιλεγόμενον» ἀπό τῶν πρώτων ἔτι χρόνων τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ τῶν ἀγίων Πατέρων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἄλλως τε σαφῶς

¹³⁹ Βλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρέου Θεοδώρου «Ἡ περί δικαιώσεως διδασκαλία τῶν 39 Αρθρῶν τῆς «Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας», ἐν Ἀθήναις, 1961, σελ. 33.

συνάγεται ἐξ ὅσων γράφει καί ὁ ἀγ. Γρηγόριος, ὁ Θεολόγος, ἐν τῷ μνημονευθέντι ΜΕ' λόγῳ αὐτοῦ εἰς τό Ἀγιον Πάσχα: «Ἐσται τοίνυν ἔξετᾶσαι πρᾶγμα καὶ δόγμα τοῖς μὲν πολλοῖς παροιώμενον ἐμοὶ δέ λίαν ἔξεταζόμενον...». Τονίζει δ' ἐν συνέχειᾳ, καὶ οὗτος, ὅτι «ἡ γνῶμη καθ' ἣν τό λύτρον ἐδόθη εἰς τόν σατανᾶν ἀποτελεῖ ὑβριν...», διά νά καταλήξῃ ὅτι, ἐδόθη μέν, κατά τήν γνῶμην του, τοῦτο εἰς τόν Πατέρα, ἔλαβεν ὅμως αὐτό Ἐκεῖνος «οὐκ αἴτησας, οὐδέ δεηθείς..., ἀλλά διά τήν οἰκονομίαν καὶ τό χρῆναι ἄγιασθηναι τόν ἄνθρωπον».

Διά τό αὐτό πάντως θέμα καὶ ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπίσης πραγματείᾳ τοῦ μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρ. Θεοδώρου, «Ἡ περὶ δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία», ἀναφέρονται, σύν ἄλλοις, καὶ τά ἔξῆς:

Σελ. 10. «...ἐξ ὅσων εἴπομεν, φαίνεται ὅτι ἡ διαβόητος περί δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία οὐσιαστικῶς εἶναι ξένη τῆς διδασκαλίας τοῦ Εἰρηναίου. Ὄμως τό τε πρόσωπον καὶ τό ἔργον τοῦ διαβόλου ἐν τῷ ἔργῳ τῆς θείας περί τόν ἄνθρωπον οἰκονομίας κεντρικήν κατέχουσι παρά τῷ Εἰρηναίῳ θέσιν. Ἐναντίον τοῦ διαβόλου ὁ Κύριος ἀναλαμβάνει ἀγῶνα κατά τούς κανόνας τῆς θείας σοφίας καὶ δικαιοσύνης, αἵτινες διέπουσι τάς καθόλου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δέ τάς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀπολυτρώσεως. Τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ δίδεται μέν ὡς λύτρον, χωρίς ὅμως σαφῶς νά διακριβοῦται εἰς ποῖον τό αἷμα τοῦτο ἐδόθη. Ὄλοσχερῶς ὅμως ἀποκλείεται ἡ ἰδέα ὅτι τό αἷμα τοῦ Κυρίου ἐδόθη ὡς λύτρον εἰς τόν σατανᾶν διά τάς κατεχομένας ὑπ' αὐτοῦ ψυχάς. Ὅπως ποτ' ἀν ἦ, αἱ ἰδέαι τοῦ Εἰρηναίου περί τῆς θείας δικαιοσύνης ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀπολυτρώσεως, κακῶς ἐκλαμβανόμεναι, θά ἐπιδράσωσιν ἐπί τῆς διαμορφώσεως τῆς περί δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρίας, ἢν θά ἐπιχειρήσωσιν ἀκολούθως τινές τῶν Ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων»¹⁴⁰.

»Σελ. 10-12. Ὡριγένης. (σ.σ. Παρατίθεται χωρίον τῆς περί λύτρου διδασκαλίας τοῦ Ὡριγένους, μετά τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, καὶ προστίθεται). Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ὡριγένους ἔχομεν σαφῆ πλέον τήν ἰδέαν περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ. Οὗτος ἐκράτει ἡμᾶς αἰχμαλώτους εἰς στυγνήν παρ' αὐτῷ δουλείαν. Ἡ ἀπελευθέρωσις δέ καί ἡ ἐξαγορά τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῆς τυραννίας ταύτης ἔδει νά γίνη κατόπιν προσφορᾶς λύτρων. Ὡς τοιοῦτον ὅμως λύτρον, μόνη ἡ ψυχή τοῦ Κυρίου ἥδυνατο νά δοθῇ. Ὁ Σατανᾶς δέχεται τό λύτρον, πλήν ἡπατήθη, ὅτι ἥδυνατο νά γίνη κύριος αὐτῆς, χωρίς νά συναισθάνηται ὅτι δέν ἦτο τοσοῦτον ἴσχυρός, ὥστε νά τήν κατακρατήσῃ. Εἰσελθών δέ διά τοῦ θανάτου ὁ Κύριος εἰς τό κράτος τοῦ θανάτου, ἄτε Θεός ὥν καί ἴσχυρότερος, κυριεύει αὐτοῦ, ἐλευθεροῖ δέ συγχρόνως καί τούς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους.

¹⁴⁰ Irenee, ἐν Δ th. C.t. VII, 2481

»Στοιχεῖον νέον ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτη ἔχομεν τήν ἀπάτην¹⁴¹ τοῦ διαβόλου ἐν τῇ ὅλῃ διαδικασίᾳ. Ὁ Διάβολος ἐν τῇ μετά τοῦ Κυρίου συμφωνίᾳ ἀπατᾶται, ἡ ἀπάτη δ' αὐτῇ ἀποδοτέα εἴτε εἰς τόν Θεόν, εἴτε εἰς αὐτόν τοῦτον τόν Διάβολον (αὐταπάτη). Καί τίς μέν ἡ ἀκριβῆς ἔννοια τοῦ Ὡριγένους ἐπί τοῦ προκειμένου δέν εἶναι εὔκολον νά διακριθῆ¹⁴². Πιθανώτατα ὁ Σατανᾶς «αὐθυπατήθη¹⁴³, νομίσας ὅτι ἡδύνατο νά κυριεύσῃ ἀπλῶς τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου, χωρίς νά συναισθάνηται τήν ὑπό τήν σάρκα τοῦ Ἰησοῦ ἐγκρυπτομένην θεότητα. Σημειωτέον ὅτι ἡ θεωρία αὗτη δέν ἀποτελεῖ καί τό κύριον καί μοναδικόν στοιχεῖον τῶν σωτηριολογικῶν τοῦ Ὡριγένους ἀντιλήψεων. Παραλλήλως, ἔξεχουσαν θέσιν κατέχει παρ' αὐτῷ ἡ θεωρία περὶ ἀντιπροσωπευτικῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Φέρων τάς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ Κύριος ὑπέφερεν ἐκουσίως, ἀληθής δ' ἀρχιερεύς προσέφερε τῷ Πατρὶ αὐτοῦ ἀληθῆ θυσίαν ἐξιλασμοῦ, γεγονώς ἐξιλαστήριον θῦμα»¹⁴⁴.

»Γενικῶς είπειν, ἡ περὶ δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία, ἥτις διά τοῦ Ὡριγένους εἰσέρχεται εἰς τήν πατερικήν θεολογίαν, ὑπῆρξεν ἀτυχῆς, τυχοῦσα περαιτέρω ἀτυχῶν ἐπεξεργασιῶν ἰδίως ἀπό μέρους τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου, τοῦ Νύστης, εἰς οὗ τήν διδασκαλίαν μεταβαίνομεν».

»Σελ. 14-18. Παρατίθεται ἡ γνώμη τοῦ ἀγίου Γρηγορίου, Νύστης, ὅτι «τό λύτρον ἐδόθη εἰς τόν Σατανᾶν, ὅστις ἰδών ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Κυρίου ἀντάλλαγμα ἀξίας μεῖζονος πασῶν τῶν ψυχῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένων ἀνθρώπων, ἐδέχθη τήν συμφωνίαν... Ὡς δημως εἶναι φυσικόν, δέν ἥτο δυνατόν νά συγκατατεθῇ... εἰς περίπτωσιν καθ' ἥν ἡ θεότης τοῦ Κυρίου ἐφαίνετο γυμνή, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυνάμει καί αἴγλῃ... Ὄθεν ἡ θεία τοῦ Κυρίου φύσις περιβάλλεται τήν ἀνθρωπίνην, ὥστε, ἀτενίζων ὁ διάβολος.... νά μή πτοηθῇ...». Ἐν τῇ ὅλῃ ταύτη διαδικασίᾳ, ώς ἥδη ἐλέχθη, καταφαίνονται αἱ τρεῖς κύριαι τῆς θείας οὐσίας ἰδιότητες, ἡ ἀγαθότης, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ σοφία. Ὁ ἴερός Γρηγόριος αὐθις ἐπαναλαμβάνει:

»Ορᾶς ὅπως τό ἀγαθόν τῷ δικαίῳ συνέξευκται καί τό σοφόν τούτων οὐκ ἀποκέκριται. Τό γάρ διά τῆς τοῦ σώματος περιβολῆς

¹⁴¹ Περί ἀπάτης ώμιλησεν ἐνωρίτερον ὁ ἄγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. Κατά τόν ἰερόν πατέρα, ὁ ἀρχων τοῦ αἰώνος τούτου ἡπατήθη ὑπό τριῶν γεγονότων τελεσθέντων ἐν σιγῇ καί ἐν μυστηρίῳ, ἥτοι τῆς Παρθένου Μαρίας, τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς, καί τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου. (Πρός Ἐφεσ. P.M. Gr. t. V. c. 753).

¹⁴² σ.σ. Παρατίθενται: α) ἡ γνώμη τοῦ Kashdalt, μετά σχετικῆς βιβλιογραφίας, ὅτι ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτη τοῦ Ὡριγένους οὐδέν στοιχεῖον ἀνήθικον ἡ μή θρησκευτικόν ἡ καί μή φιλοσοφικόν ὑπάρχει, διότι ἡ θεία Πρόνοια ἐπιτρέπει εἰς τούς διεστραμμένους ἀνθρώπους νά συλλαμβάνωσι τήν ἰδίαν αὐτῶν καταστροφήν, ὑποτιμῶντες τάς ἐναντίον αὐτῶν παρατασσομέγας δυνάμεις. Καί β) τοῦ Harnack- ὅτι ἡ θεωρία, συνδεομένη μετά τῆς ἀπάτης, ἀπαντώσης τό πρῶτον παρά τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Βασιλείδου, ἐδοάζεται ἐπί λαϊκῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεων, ἐνισχυομένη ἔτι ὑπό μαρκιωνιτικῶν στοιχείων.

¹⁴³ Παρατίθεται σχετική βιβλιογραφία.

¹⁴⁴ σ.σ.: Παρατίθεται σχετική βιβλιογραφία.

χωρητήν τήν θείαν δύναμιν ἐπινοῆσαν γενέσθαι, ὡς ἂν ἡ ὑπέρ ήμῶν οἰκονομία μή παραποδισθείη τῷ φόβῳ τῆς ὑψηλῆς ἐμφανείας, πάντως κατά ταῦτον τήν ἀπόδειξιν ἔχει, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ σοφοῦ, τοῦ δικαίου. Τό μέν γάρ ἐθέλεσθαι σῶσαι, τῆς ἀγαθότητος ἔστι μαρτυρία, τό δέ συναλλαγματικήν ποιήσασθαι τήν τοῦ κρατουμένου λύτρωσιν, τό δίκαιον δείκνυσι τό δέ χωρητόν δι’ ἐπινοίας ποιῆσαι τῷ ἐχθρῷ τό ἀχώρητον, τῆς ἀνωτάτης σοφίας τήν ἀπόδειξιν ἔχει»¹⁴⁵.

»Καί ταῦτα μέν ὡς πρός τήν ἐνέργειαν τῆς θείας ἀγαθότητος, δικαιοσύνης καί σοφίας. Εἶναι δῆμος εὔλογον νά ἐρωτήσῃ τις ποὺ ἔγκειται ἡ θεία δύναμις ἐν τῷ προμνησθέντι ἔργῳ καί πῶς ἀνακαλεῖται εἰς σωτηρίαν ὁ πεπτωκώς; Κατά τόν ἴερόν Γρηγόριον, ἡ θεία δύναμις εἶναι τά μάλιστα ἔκδηλος ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἔργῳ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ Λόγου λῆψις καί περιβολή τοῦ ταπεινοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν σχήματος εἶναι θαῦμα τῆς παντοδυνάμου δεξιᾶς, «πλείονα ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως ἔχον ἡ τά μεγάλα τε καί ὑπερφυῆ τῶν θαυμάτων». Ἡ δέ λύτρωσις τοῦ αἰχμαλώτου ἐπιτυγχάνεται, καθόσον ὁ κρατῶν, δελεασθείς καί ἀπατηθείς ὑπό τοῦ δολώματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ταύτην δέ ἀποσπάσας, παρέμεινε κρεμάμενος ὑπό τοῦ ὑποκρυπτομένου ἀγκίστρου τῆς θείας φύσεως. Τοιουτοτρόπως «εἰσοικισθεῖσα ἡ ζωή καί τό φῶς ἐν τῷ σκότει καί τῷ θανάτῳ, ἐξηφάνισε πάντα ταῦτα καί ἡλευθέρωσε τόν ἀνθρωπὸν».¹⁴⁶

»Καί αὗτη μέν ἡ περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία τοῦ Γρηγορίου. Κρίνοντες ταύτην διά βραχέων λέγομεν, δτι παρά τῷ ἡμετέρῳ διδασκάλῳ φέρεται ὑπό τήν πληρεστέραν μέν, δῆμος καί τήν ἀτυχεστέρα αὐτῆς μιօρφήν. Τά δικαιώματα τοῦ Σατανᾶ εἶναι πραγματικά, ὡς λύτρον δίδεται εἰς τόν Διάβολον ἡ ψυχή τοῦ Κυρίου, ὁ Σατανᾶς δέ δεχόμενος ταύτην ἀπατᾶται ὑπό τοῦ Θεοῦ. Καί τά τρία ταῦτα στοιχεῖα δέν δύνανται νά ἐμφιλοχωρήσωσιν ἐν τῷ σωτηριολογικῷ συστήματι τῆς Ἐκκλησίας. Καί φαίνεται μέν ὁ Γρηγόριος δικαιολογῶν τό ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως ἀπάτης ὑπό τοῦ ἀγαθοῦ καί ἀγίου Θεοῦ ἀνακύπτον ἥθικόν πρόβλημα. Ὅσον δῆμος εὐφυής καί ἄν εἶναι ἡ δικαιολογία αὐτή, οὐδαμῶς παρέχει λύσιν εἰς τό πρόβλημα. Ο ἀγαθός τοῦ Θεοῦ σκοπός ἐπί σωτηρίᾳ πάντων δέν δύναται νά ἀγιάσῃ μέσον, δπερ, ἥθικῶς, ἐπιλήψιον, ἀντίκειται ἀρδην εἰς τήν θείαν ἀγιότητα. Ἐάν ό σκοπός δέν ἀγιάζῃ τά μέσα ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἥθικῆς τοῦ πεπερασμένου ἀνθρώπου ἐνέργειας, πολλῷ μᾶλλον δέν δύναται νά ἀγιάσῃ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐνέργειας τοῦ

¹⁴⁵ Αὐτόθι, κεφ. Γ', σελ. 61-64.

¹⁴⁶ «Ἐπειδὴ γάρ ἀκράτω προσμῖξαι τῇ τοῦ Θεοῦ παρουσίᾳ, καί γυμνήν ὑποστῆναι αὐτοῦ τήν ἐμφάνειαν ὡς ἄν εὐληπτὸν γένηται τῷ ἐπιζητοῦντι ὑπέρ ἡμῶν τό ἀντάλλαγμα, τῷ προκαλύψματι τῆς φύσεως ἡμῶν ἐνεκρύφθη τό θεῖον, ἵνα κατά τούς λίχνους τῶν ἰχθύων τῷ δελέατι τῆς σαρκός συναποσπασθῇ τό ἀγκιστρον τῆς θεότητος καί οὕτω τῆς ζωῆς τῷ θανάτῳ ἐσοικισθείσης, καί τῷ σκότει τοῦ φωτός ἐμφανέντος, ἐξαφανισθῇ τῷ φωτί, καί τῇ ζωῇ τό κατά τό ἐναντίον νοούμενον» (Αὐτόθι κεφ. ΚΔ' σελ. 64-65)

ἀπολύτως παναγίου Θεοῦ. Ὄτι δ' ἀφ' ἑτέρου, ἡ περί ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων θεωρία τοῦ Γρηγορίου, ἡτὶς σημαντικήν κατέχει θέσιν ἐν τῇ σχετικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ, εἶναι ἀπό δόθιοδόξου πλευρᾶς ἀπόβλητος, μόλις εἶναι ἀνάγκη νά εἴπωμεν»¹⁴⁷ (σ.σ. αἰρετική καί κακόδοξος).

»Σελ. 18-20. Τὴν περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίαν φαίνεται γνωρίζων καί ὁ Μ. Βασίλειος, δστις σημειωτέον δέν διδάσκει αὐτήν «ἀναφανδόν»¹⁴⁸, ως ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Γρηγόριος, ἀλλ' ὅμως ἐμμέσως. Όμιλῶν πρός τούς ἐπί πλούτου ἀδηλότητι πεποιθότας,... γράφει:»

»Καί ἡμεῖς... οἱ πεποιθότες ἐπί πλούτου ἀδηλότητι, ἀκούσατε. Λύτρων ὑμῖν χρεία πρός τό εἰς τήν ἐλευθερίαν ἔξαιρεθῆναι, ἦν ἀφηρέθητε νικηθέντες τῇ βίᾳ τοῦ διαβόλου, ὃς ὑποχειρίους ἡμᾶς λαβών οὐ προτέρον τῆς ἑαυτοῦ τυραννίας ἀφίησι, πρίν ἄν τινι λύτρῳ ἀξιολόγῳ πεισθείς ἀνταλλάξασθαι ὑμᾶς ἔληται. Δεῖ οὖν τὸ λύτρον μή διαφέρειν τῷ μέτρῳ εἰ μέλλοι ἐκών ἀφήσειν τῆς δουλείας τούς αἰχμαλώτους. Διόπερ ἀδελφός ὑμᾶς λυτρώσασθαι οὐ δύναται. Ἀνθρωπος γάρ οὐδείς δυνατός ἐστι πεῖσαι τὸν διάβολον πρός τὸ τόν ἄπαξ ὑποπεσόντα ἔξελέσθαι ἀπό τῆς ἔξουσίας· ὃς οὐδέ περί τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων οἶος τε ἐστι ἔξιλασμα δοῦναι τῷ Θεῷ. Πῶς οὖν ἴσχύσει τοῦτο ὑπέρ ἑτέρου πράξαι;... Καν τῶν μέγα τί δυναμένων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εἶναι δοκῆ...., ἀκούετω πᾶσαν τοῦ πράγματος τήν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή ὑπέκυψε τῷ πονηρῷ τῆς δουλείας ζυγῷ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ... Παντί δέ αἰχμαλώτῳ χρεία πρός ἐλευθερίαν. Οὕτε οὖν ἀδελφός τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφόν δύναται λυτρώσασθαι, οὕτε αὐτός ἔκαστος ἑαυτόν. Διό πολλῷ βελτίονα δεῖ εἶναι τὸν λυτρούμενον τοῦ κεκτημένου καί δουλεύοντος ἥδη»¹⁴⁹.

»Ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου φαίνεται ὅτι ὁ Ἱερός Βασίλειος ἀποδέχεται τὴν περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίαν... Καί δέν

¹⁴⁷ J. Tixeront, μν. ἐργ. σ. 155.

¹⁴⁸ Σημειωτέον ὅτι ἡ σωτηριολογική αὕτη ἀντίληψις, εἰ καί ὑπό τήν πληρεστέρας αὕτης μορφήν, δέν εἶναι παρά ταῦτα ἡ μόνη ἐν τῷ συστήματι τοῦ Ἱεροῦ Γρηγορίου. Θά ἐλέγομεν μάλιστα ὅτι, ἐν συγκρίσει πρός τήν ἑτέραν θεωρίαν τῆς ἐν τῷ Χριστῷ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἦν διδάσκει ὡσαύτως ὁ Γρηγόριος, ἡ περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία κατέχει δευτερεύοντα ὅμως θέσιν. Ὁ ἡμέτερος Πατήρ, σύν τῷ Ἱερῷ Ἀθανασίῳ, καθ' οἱ ὀπαδοί τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ἐγένοντο οἱ κύριοι διαμορφωταί, οἱ διδάξαντες ἐπί το τελειότερον τήν θεωρίαν τῆς μυστικῆς ἐν τῷ Σωτῆρι θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν μυστικῆς ἐνατενίσεως ἔξικετο ὁ Γρηγόριος, ἵδιως εἰς ὅτι ἀφορᾶ εἰς τήν ἐν τῇ ἐνσαρκώσει θέωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διά τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας, κατ' ἐπέκτασιν δέ, δυνάμει τῆς μυστικῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καί πάντων τῶν μυστικῶν ἐν τῷ Χριστῷ ἐμπεριλαμβανομένων ἀνθρώπων, ὥστε πλεῖστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν θεολόγων νά ἐπικρίνωσι τό σύστημα αὐτοῦ ὡς εἰσιγούμενον τήν ἀπολύτωσιν κατά μαγικόν ὅμως καί φυσιοφαρμακολογικόν τρόπον....».

¹⁴⁹ Hom. in Psalm. XL VIII, 3, 4, P.M.G. XXIX, c. 437-440 (σ.σ. προστίθεται, ἐν συνεχείᾳ, καί τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς Όμιλίας ταύτης τοῦ ἀγίου Πατρός, δπερ παρεθέσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

λέγει μέν ρητῶς ὅτι ἡ ψυχή τοῦ Κυρίου ἐδόθη λύτρον εἰς τόν κατέχοντα τούς ἀμαρτωλούς ἀνθρώπους, ἐκ τῶν συμφραζομένων δυνάμεων συνάγεται. Ἐφ' ὅσον οὐδέν τῶν κοινῶν λύτρων ἥδυνατο νά πείσῃ τόν ἔχθρον, εἰ μή λύτρον ἀξιολόγον καί ἀκριβόν, τοῦτο δέ οὐδεὶς ἥδυνατο νά δώσῃ... πρόδηλον ὅτι μόνον ἡ τοῦ Κυρίου ψυχή ἥδυνατο νά ἴκανοποίησῃ τήν ἀπληστίαν τοῦ ἔχθροῦ.

»Ως βλέπομεν, ἡ περί ἡς ὁ λόγος θεωρία, παρά τῷ ἡμετέρῳ διδασκάλῳ φέρεται ὑπό τήν ἡπιωτέραν αὐτῆς μορφήν (μή ἀναφερομένου ἐν αὐτῇ τοῦ στοιχείου τῆς ἀπάτης) πλαισιούμενη δέ ὑπό ὑγιῶν σωτηριολογικῶν στοιχείων τῆς πραγματικῆς λεγομένης θεωρίας, ἣν ὁ Ἱερός πατήρ πολλαχῶς ἐδίδαξεν». ¹⁵⁰

Σελ. 20. Τέλος καί παρά τῷ μεγάλῳ Δαμασκηνῷ θεολόγῳ, τῷ συνδυάζοντι ἐν προκειμένῳ τάς δοξασίας τῶν δυό μεγάλων πατέρων καί διδασκάλων τῆς Ἑκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καί Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, τοῦ μέν πολεμοῦντος τήν θεωρίαν, τοῦ δέ, ὡς εἴδομεν, διδάσκοντος, ἐπί τό τελειότερον, ἀπηχοῦνται ἡ τε διαμαρτυρία τοῦ Ναζιανζηνοῦ κατά τῆς θεωρίας καί ἡ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης διδασκαλία περί ἀπάτης τοῦ σατανᾶ. Ὁ Ἱερός Δαμασκηνός παρατηρεῖ:

«Ἄυτός γάρ ὁ δημιουργός τε καί Κύριος τήν ὑπέρ τοῦ οἰκείου πλάσματος ἀποδέχεται πάλην, καί ἔργῳ διδάσκαλος γίνεται καί ἐπειδή θεότητος ἐλπίδι ὁ ἔχθρος δελεάζει τόν ἀνθρωπον, σαρκός προβλήματι δελεάζεται καί δείκνυται ἄμα τό ἀγαθόν καί τό σοφόν, τό δίκαιον τε καί τό δυνατόν τοῦ Θεοῦ» ¹⁵¹.

»Εἰς ἔτερον δέ σημεῖον γράφει:

»Θνήσκει τοίνυν τόν ὑπέρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος... (σ.σ.: προστίθεται ἐν συνέχειᾳ καί ὑπόλοιπον μέρος τῆς ὄμιλίας τοῦ ἀγίου πατρός, ἣν παρεθέσαμεν).

»Σελ. 21-22. Ἀργότερον ἡ περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία, οὐ μόνον παρά τοῖς Λατίνοις ¹⁵² ἀλλά καί παρά τισι ἐκ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, ἀποβάλλοντα τήν ἀρχικήν αὐτῆς μορφήν, φέρεται ὑφ' ἔτερον μεμετριασμένην ὅψιν, ὡς τίς δυνάμεως κατάχρησις καί ὑπέρβασις τῆς πραγματικῆς τοῦ Σατανᾶ ἔξουσίας ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ ἀναμαρτήτου Σωτῆρος, δι' οὗ, δικαίω τῷ λόγῳ, ὁ θάνατος καταλύεται καί συντρίβεται ἡ ἔξουσία τοῦ καταχραστοῦ καί ἀδίκου δυνάστου.

»Τήν θεωρίαν ταύτην ἀπαντῶμεν παρά τῷ Ἱερῷ Χρυσοστόμῳ. Σχολιάζων ὁ Ἱερός πατήρ τόν ἐν τῷ θανάτῳ τῆς ἀναμαρτήτου σαρκός τοῦ Κυρίου θρίαμβον καί τήν περιφανῆ νίκην τῆς σαρκός τοῦ Θεανθρώπου κατά τῆς ἀμαρτίας, παρατηρεῖ. « Ἔως μέν ἀμαρτωλούς ἐλάμβανε (ἢ ἀμαρτία) κατά τόν τοῦ δικαίου λόγον

¹⁵⁰ » Beg. Fus, tract, Inter, 11, 4 P. M. Gr. XXXI, c. 910.

¹⁵¹ De Fide Orthod. 111. A. M. Gr. 94, c. 981 - 984.

¹⁵² 1. Προβλ. Ἀγ. Ἰλαρίων in Ps. LXVI 11. 8, P. L. IX 475 - Ἱεροῦ Αὐγούστινου De Lib. arb. III,X, 29-31, P. L. XXXII. c. 1285 - 1287, de trinit, XIII, XII, 69- 70, P. L. XLII, c. 1026 - 1029.

έπηγε τελευτήν έπειδή ἀναμαρτήτου εύροῦσα σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ως ἀδικήσασα κατεκρίθη... Πρότερον γάρ ἐλέγξας ἡδικηυῖαν, οὕτως αὐτήν κατεδίκασεν. Οὐχ ἀπλῶς ἵσχυΐ καὶ ἔξουσίᾳ, ἀλλά καὶ τῷ τοῦ δικαιίου λόγῳ»¹⁵³.

»Διασαφηνίζει δέ τάς ἰδέας του ταύτας ὁ Ἱερός Χρυσόστομος καὶ διά τοῦ παραδείγματος. «ἴνα καὶ σαφέστερον ἦ, καὶ ἐπί παραδείγματος αὐτό ποιήσω φανερόν. Ἐστω τίς βίαιος τύραννος, πάντας τούς ἐμπίπτοντας μυρίοις περιβάλλων κακοῖς...» (σ.σ. Τήν συνέχεια τῆς Ὁμιλίας ταύτης τοῦ ἄγ. Πατρός παρεθέσαμεν).

»Περί καταχρήσεως τῆς δυνάμεως καὶ ἔξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἥττης τοῦ πρώτου ὡμίλησαν ὡσαύτως ὁ Ἱερός Θεοδώρητος¹⁵⁴ καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας¹⁵⁵

»Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ταύτῃ τῆς θεωρίας μιρφῆ βλέπομεν, ὅτι ἐλλείπονταν εὐτυχῶς τά στοιχεῖα τά ἀπάδοντα πρός τήν ὁρθήν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι ἡ αὐστηρά ἔννοια τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ, ἡ ἰδέα τῶν λύτρων καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀπάτης ἐν τῇ μεταξύ Θεοῦ καὶ Διαβόλου διαπραγματεύσει. Ἡ οὐσία τῆς θεωρίας περιστέλλεται ὁρθῶς ἐν τῇ τυραννικῇ τοῦ Διαβόλου ἔξουσίᾳ, ἐν τῇ βουλιψίᾳ καὶ ἀπληστίᾳ τοῦ ἀρχαίου ἀρπαγος, ἥτις, καὶ ἐπί τοῦ ἀναμαρτήτου Κυρίου ἐκταθεῖσα, ἀπετέλεσε βιωσαν ἀδικον. Ταύτην δικαιώσ πατάσσει ὁ λυτρωτής, ως ἴσχυρότερος, ἀφαιρέσας τοῦ ἀντιδίκου τήν δύναμιν καὶ τροπώσας τήν τυραννικήν αὐτοῦ ἴσχύν...

¹⁵³ In Epist. ad Bom. homm XIII, P. M. Gr. 60,c. 514. σ.σ. Σχετικάς περικοπάς ἄλλων ὄμιλων τοῦ ἄγ. Πατρός παρεθέσαμεν. Ὡσαύτως ὁ Εὐθ. Ζιγαβινός, ἐρμηνεύων τό χωρίον τῆς Ρωμ. Η'3-4 ἐν τῇ «Ἐρμηνείᾳ τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστ. Παύλου», Σελ. 85, γράφει: «Κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ἐν σαρκί. Ἐν τῇ σαρκὶ τῇ πολλά τυρανθείσῃ... ἐνίκησε τήν ἀμαρτίαν, ἡ γάρ δεσποτική σάρξ τῷ μέν ἀμαρτάνειν οὐκ ἐνικήθη, τῷ δέ ἀποθανεῖν καὶ ἐνίκησε καὶ κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ως ἀδικήσασαν. Ἔως μέν γάρ ἀμαρτωλούς ἐλάμβανε δικαιώς ἀνήρει. Ἐπειδὲ ἀναμαρτήτου σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ως ἀδικήσασα κατεκρίθη καὶ ἔξεχύθη φοβερᾶς αὔτη γενομένης τῆς προτέρας εὐκαταφρονήτου σαρκός. Ὁ δέ Χρυσόστομος, τό «καὶ περὶ ἀμαρτίας», τῷ «κατεδίκασε τήν ἀμαρτίαν» συντάσσει, λέγων, ὅτι «ὡς ἀμαρτήσασαν κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν οὐ μήν ως ἴσχυρός καὶ ἔξουσιάζων, ἀλλ' ἵνα τό δικαιώματον νόμιου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν. Τί ἐστι τό «δικαιώματα»; Ὁ σκοπός, τό σπουδαγμα. Σκοπός γάρ ἦν ἀναμαρτήτου ποιῆσαι τόν ἀνθρωπον. Τούτου δέ μή ἴσχύσαντος, ἐπληρώθη ἐν ἡμῖν διά Χριστοῦ ὃ ἐκεῖνος ἐσπούδαζεν».

¹⁵⁴ «Εἰ γὰρ τῶν ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν γεγεννημένων ὁ θάνατος ἐπιτίμιον, ὁ ταύτης ἀπηλαγμένος παντάπασι, δηλονότι ζωῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλ' οὐ θάνατον, δίκαιον ἦν τοίνυν ἥττηθεῖσα ἡ ἀμαρτία, καὶ τὸν νικητὴν κατακρίνασα θανάτῳ, καὶ τὴν αὐτήν ἐξενεγκοῦσα κατὰ τοῦ νεικηκότος, ψῆφον, ἦν ἀεὶ κατὰ τῶν ἥττημένων ἐξέφερεν, ἀδικοῦσα ἐάλω. Μέχρι μὲν γὰρ τοὺς ὑπηρόους τῷ θανάτῳ παρέπεμπεν, ως δίκαια ποιοῦσα, συνεχωρεῖτο τοῦτο ποιεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἀθῶν καὶ ἀνεύθυνον καὶ στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων ἄξιον τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμοῖς ὑπέβαλεν, ἀναγκαίως λοιπὸν ως ἀδικος τῆς ἔξουσίας ἐκβάλλεται». (De Incarn. Domini P. M. Gr. 75, c. 1433-1436 καὶ De Provid. X. αὐτ. 83, 757-760).

¹⁵⁵ «Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀνέφικτον ἦν τῇ ἀνθρώπου φύσει τό καταργῆσαι θάνατον (ἐκευράτητο γάρ ὑπ' αὐτοῦ, κατακομιζούσης αὐτήν εἰς τοῦτο τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἐκείνης) ἀναγκαίως ὁ ζωοποιός τοῦ Θεοῦ Λόγος τήν θανάτῳ κάτοχον ἡμιπέσχετο φύσιν, τούτεστι τήν καθ' ἡμᾶς, ἥγουν τήν ἀνθρωπίνην, ἵνα καὶ τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καθάπερ τί τῶν ἀτιθάσων θηρίων ἐπιπηδήσας ὁ θάνατος, παύσηται τῆς καθ' ἡμᾶς τυραννίδος ως παρά Θεοῦ καταργούμενος». (Ad. reg de recta P. M. Gr. 76, c. 1376).

Σελ. 22-23. Ὡς εὐλόγως θά ἀνέμενέ τις, ἡ περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία, ως ταύτην ἐμελετήσαμεν μέχρι τοῦδε, θά ἥγειρε διά τά ἐπιλήψια αὐτῆς σημεῖα, καί διαμαρτυρίας παρά τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ. Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται γενικῶς ἐκφέρονται ως ἀποτροπιασμός κατά τῆς κεντρικῆς ἰδέας, ἢν χαρακτηρίζουσιν ως βλάσφημον, τῆς ἀποδόσεως τουτέστιν εἰς τὸν Σατανᾶν ως λύτρου τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

»Τὴν πρώτην διαμαρτυρίαν ἀπαντῶμεν παρά τῷ διαλόγῳ Ἀδαμαντίου περὶ Ὁρθῆς εἰς τὸν Θεόν πίστεως, οὗτινος ὁ ἄγνωστος συγγραφεύς χαρακτηρίζει τὴν θεωρίαν ως μαρκιωνικήν κατά τήν βάσιν αὐτῆς»¹⁵⁶.

»Ἀναγινώσκομεν τά ἔξῆς:

»Πάνυ ἀπαρακολουθήτως φέρεσθε... Τόν πριόμενον ἔφης εἶναι τὸν Χριστόν. Ὁ πεπρακώς τίς ἐστιν; Οὐκ ἦλθεν εἰς σέ ὁ ἀπλοῦς μῆθος, δτὶ ὁ πωλῶν καί ὁ ἀγοράζων ἀδελφοί εἰσιν. Εἰ κακός ὁν ὁ διάβολος τῷ ἀγαθῷ πέπρακεν οὐκ ἐστι κακός, ἀλλ' ἀγαθός... Αὐτός γοῦν ὁ Θεός εὑρίσκεται πωλήσας· μᾶλλον δέ ἡμαρτηκότες ἔαυτούς ἀπηλλοτρίασαν οἱ ἄνθρωποι διά τάς ἀμαρτίας αὐτῶν· πάλιν δέ ἐλυτρώθησαν διά τὴν εὐσπλαχνίαν αὐτοῦ... Εἰκός δέ, δτὶ κατά σέ ἐπρίατο, δούς Ἔαυτοῦ τό αἷμα, πῶς οὖν καί ἐκ νεκρῶν ἥγειρετο;.... Οὐκέτι οὖν τό «ἔξουσίαν ἔχω θεῖναι καί ἔξουσίαν ἔχω λαβεῖν» ἵσταται., Ὁ γοῦν διάβολος κατέχει τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀντί τῆς τιμῆς τῶν ἀνθρώπων; Πολλή βλάσφημος ἄνοια φεῦ τῶν κακῶν. Ἀπέθανεν, ἀνέστη ως δυνατός· ἔθηκεν δὲ ἔλαβεν»¹⁵⁷.

»Ἐν τῷ σκοτεινῷ τούτῳ χωρίῳ ὁ ἄγνωστος συγγραφεύς καταδικάζει οἰανδήποτε συμφωνίαν μεταξύ τῶν ἀπείρως ἀντιτιθεμένων Θεοῦ καί διαβόλου. Ἔάν ὁ Χριστός, κατά τὴν θεωρίαν, ἐπωλήθη, τότε τίς ὁ πωλήσας; Ἔάν ὁ φύσει κακός καί φθόνῳ ἀπ' ἀρχῆς ἀγόμενος διάβολος ἐπώλησεν εἰς τὸν ἀγαθὸν Θεόν τά ἐπί τῶν ἀνθρώπων δικαιώματα αὐτοῦ, τότε παύεται ἀπό τοῦ νά εἶναι κακός... Ἐπομένως ὁ Θεός ἐπώλησε. Τίνι δμως τρόπῳ; Ὄτι ἀπαλλοτριωθέντων τῶν ἀνθρώπων διά τῆς ἀμαρτίας, ὁ Θεός, εὐσπλαχνίᾳ κινηθείς, ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱόν, ὃστις ἔχυσε τό αἷμα αὐτοῦ ὑπέρ τῶν ἀνθρώπων. Ὄτι δέ ἐλευθέρως τοῦτο ἔδωκε, καί δέν ἐπώλησεν εἰς τὸν Διάβολον, πιστοῦται ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἔάν ἐπωλήθῃ ὁ Κύριος εἰς τὸν Διάβολον, προφανῶς δέν θά ἀνίστατο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἅτε τῇ ἔξουσίᾳ ὑπείκων τοῦ ἔχθροῦ... Ὁ Χριστός, ως δυνατός, ἀπέθανε καί ἀνέστη, συντρίψας τοῦ θανάτου τό κράτος».

»Σελ. 23-25. Τὴν θεωρίαν ἐπικρίνει ὁμοίως καί ὁ Ἱερός Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. (σ.σ. παρατίθεται ἡ περικοπή τῆς Ὁμιλίας τοῦ ἀγ. Πατρός, τήν ὁποίαν ἀναφέρομεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

¹⁵⁶ Turner, μν. ἐργ. σ. 58

¹⁵⁷ Adam. Dialogus de recta fide, P. M. Gr. XI, c. 1756-1757.

»Ἐν τοῖς θεολογικοῖς δ' αὐτοῦ ποιήμασιν ὡσαύτως παρατηρεῖ:

«Ζητῶ τό αἷμα τῷ προσερρούῃ Θεοῦ; Εἰ μέν τῷ πονηρῷ φεῦ τό Χριστοῦ τῷ κακῷ· εἰ τῷ Θεῷ δέ· πῶς ἐτέρῳ κρατουμένων ἡμῶν; ἐπεὶ κρατοῦντος ἐστ' ἀεί λύτρον». Ἡ τοῦτο ἀληθές, αὐτὸν προσφέρειν τῷ θεῷ, ἦν αὐτός ἡμᾶς τοῦ κρατοῦντος ἀρπάση, λάβῃ τε ἀντάλλαγμα τοῦ πεπτωκότος τόν Χριστόν· ὁ χρίσας γάρ οὐχ ἀλώσιμος. Οὕτω φρονοῦμεν. Τοὺς τύπους δ' αἰδούμεθα. Ἐχεις τὰ τῇ δὲ προσκύνει τὴν Τριάδα»¹⁵⁸.

»Ὄτι θὰ ὑψωνε φωνὴν διαμαρτυρίας ὁ θεῖος Γρηγόριος οὐδὲν τὸ παράδοξον. Φύσις λεπτὴ καὶ εὐαίσθητος..., οὐδέποτε θὰ ἐδέχετο ἀδιαμαρτυρήτως ἰδέαν τοσοῦτον ἀντιτιθεμένην εἰς τε τὴν θεολογίαν καὶ τὸ χριστιανικὸν ἥθος. Ἡ περὶ ἣς ὁ λόγος ἰδέα, κυκλοφοροῦσα, ὡς εἰκάζεται, μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων τῆς Ἔκκλησίας, μὴ οὖσα δὲ καὶ ἐπίσημος αὐτῆς δόξα, πολλοὺς μὲν τῶν θεολογούντων ἄφηνεν ἀδιαφόρους, τὸν ἴερον ὅμως Γρηγόριον, ὡς ὁ Ἱδιος ἀνομολογεῖ... τὰ μάλιστα καὶ ἐνεργῶς ἀπησχόλει. Τὸ νά ὑποτεθῆ δτι τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου προσεφέρθη ὡς λύτρον εἰς τὸν ἐργάτην τῆς ἀνομίας, ὁ Γρηγόριος οὔτε καν νά διανοηθῇ δύναται. Ἡ ἰδέα αὗτη, ἀπάδουσα πρὸς τὸ δόρθιόδοξον πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, κρίνεται βλάσφημος. Συγχρόνως ὅμως καὶ ἡ ἐτέρα γνώμη, καθ' ἓν τοῦ Χριστοῦ τὸ αἷμα προσεφέρθη ὡς λύτρον εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, κρίνεται ὑπὸ τοῦ ἴεροῦ Γρηγορίου ὡς ἀπόβλητος. Τὸ λύτρον, κατὰ τὴν φυσικὴν καὶ λογικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, δίδεται πάντοτε εἰς τὸν κατέχοντα, ἵνα, δι' αὐτοῦ, ἀφήσῃ οὔτος τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους αἰχμαλώτους. Ὅμως, διὰ τῆς ἀμαρτίας, τὸ ἀνθρώπινον γένος δέν ὑπῆρχθη εἰς τὴν δουλείαν παρὰ τῷ Θεῷ, ἀφοῦ ἀπεξενώθη μᾶλλον διὰ τῆς πτώσεως. Ἡ ἐτέρα πάλιν ἰδέα, δτι τὸ λύτρον εὐχαριστεῖ καὶ τέρπει τὸν δεχόμενον αὐτὸν Πατέρα (σ.σ. δηλαδὴ ἡ περισσότερον βλάσφημος, ὡς καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ θὰ ἐπιδεῖξωμεν, γνώμη, τῆς «ἴκανον ποιήσεως, δι' αὐτοῦ, τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης!!!») εἶναι ἰδέαι καὶ σκέψεις ἀρμόζουσαι μὲν εἰς τὸν ἐν ἀμαρτίαις καὶ πάθεσι δουλεύοντα ἄνθρωπον, οὐχὶ δ' ὅμως εἰς τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀγιώτατον Θεόν. Ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὸν ἴερον Γρηγόριον, εἶναι δτι ἐχύθη μὲν ἐλευθέρως τὸ πανάγιον τοῦ Κυρίου αἷμα πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου, χυθὲν δέ, ἐδέχθη τοῦτο ὁ Θεὸς Πατήρ, χωρὶς νά δέεται τούτου καὶ χωρὶς προηγουμένως, οἵονεὶ καθηδυνόμενος τῇ προσφορᾷ, νά τὸ ἐπιζητήσῃ, ἀλλὰ χάριν τῆς οἰκονομίας. Τὸ αἷμα τοῦ ἀμωμήτου Κυρίου, ὑπὸ τῆς κακίας τοῦ Διαβόλου ἀπαξ χυθέν, γίνεται δεκτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὡς λόγος δικαιότατος, ἵνα προσβάλῃ τὸ κράτος τοῦ μιαροῦ καὶ καταπατήσῃ αὐτοῦ τὴν ἔξουσίαν καὶ

¹⁵⁸ Theolog. Carminum liber 1, X 65, P. M. Gr. XXXVII, c. 470

δύναμιν¹⁵⁹. Οὕτω, τοῦ Χριστοῦ τὸ αἷμα ἀποβάλλει πᾶσαν περὶ λύτρου ἔννοιαν, ὡς σφραγίς δὲ τῆς ἱλαστηρίου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐμφαίνει τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῆς ἀνομίας καὶ τοῦ θανάτου.

»Σελ. 25. Τέλος, τὴν θεωρίαν ταύτην καταδικάζει ἐν μέρει καὶ ὁ Ἱερὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Λέγομεν ἐν μέρει, καθόσον, ὡς προελέχθη, ὥρισμένα σημεῖα αὐτῆς παραδέχεται...

»Καὶ αὗται μὲν αἱ διαμαρτυρίαι αἱ ἔξενεχθεῖσαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τῆς περὶ δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίας... Ἐν τοῖς ἔξῆς προβαίνομεν εἰς κρίσεις τινὰς ἡμετέρας ἐπὶ τοῦ θέματος.

»Σελ. 26-28. «...Ο Σατανᾶς ἀποτελεῖ τὴν ζοφερὰν μορφήν, ἦτις, τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριωθεῖσα, ἐγένετο τῆς κακίας ὁ προσωπικὸς φορεύς, ὁ πολέμιος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θεών Αὐτοῦ βουλῶν, ὁ ἐπίβουλος τῆς δημιουργίας ἀπάσης, ἴδιαίτατα δὲ τοῦ ἀνθρώπου»¹⁶⁰.

»...Ο Σατανᾶς ἀποτελεῖ προσωπικότητα ἀληθῆ, δύναμιν ἀντιτασσομένην εἰς τάς βουλὰς τοῦ Υψίστου. Ἀνάγκη λοιπὸν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ Αὐτοῦ ἔργου νά θέσῃ τέρμα εἰς τὸ ἀπεχθὲς τοῦ διαβόλου ἔργον, λυτρούμενος τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ τῆς ἀθλίας παρὰ τῷ ἀντιδίκῳ δουλείας»¹⁶¹... Ἡ ἀνάγκη αὗτη εἶναι ἐπιτακτική. Ἐκ τῆς ἐπόψεως δὲ ταύτης ἐξηγεῖται καὶ ἡ μεγάλη θέσις, ἣν εὑρίσκει ἡ διδασκαλία αὗτη ἐν ταῖς σωτηριολογικαῖς τῶν ἀγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀντιλήψειν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἐν τίνι μέτρῳ ἐξηγοῦνται αἱ ποικίλαι ἐκ τῆς ὁρθοδόξου διδασκαλίας ἀποκλίσεις τῶν προμηθέντων Πατέρων¹⁶², ἐν τῇ προσπάθεια αὐτῶν δπως ἐμβαθύνωσι καὶ ἐπεξηγήσωσι τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ Σωτὴρ χειροῦνται τὸν ἔχθρὸν καὶ ἐλευθεροῦ τὸν ἀνθρωπὸν.

»Ότι δὲ ὁ ὅλος βίος τοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ πάλην κατὰ τοῦ Διαβόλου εἶναι δμοίως φανερόν. Κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Πατέρας, ἐν ταῖς κεντρικαῖς στιγμαῖς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος παρατηρεῖται ἀγών καὶ νίκη κατὰ τοῦ Σατανᾶ...

»Ἐν συνεχείᾳ, σημαντικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἀσχολεῖται περὶ τὸν Διάβολον, ἐν οἷς δὲ θαύμασιν ὁ Σωτὴρ ἵσται τοὺς ὑπὸ τὴν χαλεπὴν μάστιγα τοῦ τυράννου καταδυναστευομένους, διαλάμπει ἡ βασιλικὴ τοῦ Χριστοῦ κυριότης, ἡ συντριβούσα τὸ κράτος τοῦ πονηροῦ.

¹⁵⁹ σ.σ. Πρὸς τούτοις, ἵνα, ὡς καὶ ἐν τῷ Α΄ κεφ. εἰπομεν, ἐκδηλωθῆ καὶ οὕτω ἡ ἀπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν, δπως καὶ ἡ ἀπειρος δύναμις καὶ σοφία Αὐτοῦ, μὴ παραβιασθῆ δὲ καὶ ἡ δωρηθεῖσα εἰς τὰ πνευματικὰ κτίσματα ἀπόλυτος ἐλευθερία, ἡς ἀνευ καὶ αὐτῶν ἡ πνευματικὴ φύσις θὰ ἥρετο ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ κάριν θέωσις τοῦ ἀνθρώπου θὰ καθίστατο ἀδύνατος.

¹⁶⁰ σ.σ. Παρεθέσαμεν καὶ ἐσχολιάσαμεν ἥδη περὶ τοῦ Σατανᾶ δὲ καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ ὡς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἰδία μίσους του.

¹⁶¹ Ωριγ. Cels lib. VIII, 54, 64 P.M. 1597, 1610..

¹⁶² σ.σ. Κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, αἱ περὶ ὃν ἀποκλίσεις τῶν ἀγίων τούτων Πατέρων προηλθον ἀπλῶς ἐκ τῆς κατὰ γράμμα μόνον ἐφιηνείας, ὑπ' αὐτῶν, τῶν ἐν τῇ Κ.Δ. λέξεων «λύτρον» καὶ «λύτρωσις» ἡ «ἀπολύτρωσις», τῶν ὅποιων ἡ ἀληθῆς ἔννοια εἶναι ὅλως διάφορος.

»Τοῦτον χειροῦται... ὁ Κύριος καὶ ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ πεδίου... Οἱ ἐν τοῖς συνοπτικοῖς εὐαγγελίοις ἴστορούμενοι πειρασμοὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελοῦσι νίκην αὐτοῦ περιφανῆ κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀνομίας»¹⁶³.

»Ἄλλὰ καὶ οἱ ἔτεροι σπουδαῖοι σταθμοὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θάνατος, ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ζωηφόρος ἀνάστασις, ἀποτελοῦσι νικητήρια κατὰ τοῦ κράτους τοῦ Διαβόλου πλήγματα. Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁ Κύριος καταργεῖ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐκπορθοῖ καὶ καταστρέφει τὸ κράτος τοῦ πονηροῦ διὰ τοῦ θανάτου δ' αὐτοῦ θανάτου τὸν θάνατον»¹⁶⁴. Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ λυτρωτοῦ ἔχει ἐπίσης... καὶ τὴν ἐννοιαν τῆς νίκης, τοῦ θριάμβου... Τέλος ἡ ἐκ νεκρῶν ζωηφόρος ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ τὴν περιφανεστέραν κατὰ τοῦ θανάτου **νίκην**... καὶ τὴν **ἐκπόρθησιν** τῆς δυνάμεως τοῦ μιαροῦ, δι' ἣς συνεῖχεν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ τὸν ἀποθηγήσκοντας»¹⁶⁵.

»Σελ. 28-33. «Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὑγιὰ στοιχεῖα τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας. Κρίνοντες δικιασταῖς ταύτην γενικώτερον πολλὰ ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς τὰ ἐπιλήψια στοιχεῖα, τὰ καθιστῶντα αὐτὴν ἀπαράδεκτον ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἐννοια τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ, ἐξ ἣς καὶ ἡ ὀνομασία τῆς θεωρίας, εἶναι κατὰ πάντα λόγον ἀσύστατος καὶ ἀπαράδεκτος, ἀπάδουσα εἰς τὴν περὶ Θεοῦ καὶ δημιουργίας ἐννοιαν τῆς Πίστεως. Ἡ ἀπόλυτος κυριότης ἀνήκει μόνον εἰς τὸν παντοκράτορα Θεόν, τὰ δὲ δημιουργήματα πάντα ὑπάγονται ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ἔξουσίαν. Καὶ αὐτὸς εἰσέτι ὁ Διάβολος τηρεῖται ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ἐλέγχεται. Κατὰ ταῦτα, οὐδὲν δημιουργήματα δύναται νά διεκδικήσῃ δικαιώματα ἐπὶ ἄλλου δημιουργήματος... Ὁ Σατανᾶς οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου... οὐδὲν κυριαρχικὸν δικαιώματα δύναται νά ἔχῃ, ἀλλ' οὐδὲν ἐπὶ τῆς ἀλόγου καὶ ἀψύχου δημιουργίας... Ἐὰν δὲ ἔχῃ ποίαν τίνα ἔξουσίαν, ταύτην δέον νά ἀναζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ πεδίου»¹⁶⁶. Διὰ τῆς ἀμαρτίας, δῆλον

¹⁶³ Θεοδωρ. De ine. Dom τγ', τδ', τε'. Π. M. Gr. 75. 1432-1444.

¹⁶⁴ Μ. Αθανασ. De inc. XXX 2, Κυριλ. Ιεροσ. Orat. Cat. XIV 19.

¹⁶⁵ P. M. Gr. XXV. 112, 132, 393, XLV 52, 601

¹⁶⁶ σ.σ. Ταπεινῶς φρονοῦμεν (ὅπως ἄλλως τε ἀρκούντως ἐπεξηγεῖ ἐν τῇ συνεχείᾳ καὶ ὁ ἀοιδημος καθηγητῆς δτι, ἀπολύτως οὐδεμίαν ίδιαν ἔξουσίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς ἐπὶ τῆς ὅλης δημιουργίας. Ἐὰν ὁ Θεός, ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ καὶ πανσοφίᾳ Του, ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νά πειράζῃ ἡ καὶ νά βασανίζῃ τοὺς ἀμαρτάνοντας ίδια ἀνθρώπους (σπανιώτατα δέ, ὅπως τὸν Ίωβ, καὶ μὴ ἀμαρτωλούς), τοῦτο οὐδόλως ἀποτελεῖ ἔξουσίαν ἀλλ' ἀπλὴν καὶ πάλιν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ἀρνητικῶς πάντοτε ἔξυπηρετοῦσαν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς μυστήριον ἡ ἔργον Του. Τὴν ἐννοια ταύτην ἔχει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν παράδοσις εἰς τὸν Σατανᾶν καὶ πασῶν τῶν Βασιλειῶν (ἔξουσιῶν) τοῦ κόσμου τούτου (Λουκ. Δ'6). Αποτελεῖ καὶ αὐτὴ ἀπλὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τιμωρίαν, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τῶν κατὰ πλειοψηφίαν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ θὰ τερματισθῇ καὶ αὐτὴ πάλιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καταργούμενης πάσης ἔξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τοῦ Κόσμου (Ιωάν. ΙΒ'31, Ἀποκ. ΙΑ'15 κ.ά.), δταν, ἐν τῷ «πληρώματι τῶν καιρῶν» (πρὸς Ἐφεσ. Α' 1 - 10). Ὁ Σατανᾶς πνευματικὸν κτίσμα ὃν λειτουργικὸν «εἰς διακονίαν ἐπίσης ἀποστελλόμενον (Ἐβρ. Α'14) εἶναι καὶ πάλιν, καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν δηλ. καὶ

ὅτι, ὁ ἄνθρωπος ἀκολουθεῖ εἰς τὸ θέλημα τοῦ ἀρχεκάκου δφεως, γίνεται ὅπαδος καὶ ὅργανον τῶν μιαιφόνων αὐτοῦ σκοπῶν. Ἀπὸ τοιαύτης ἐπόψεως, καὶ ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος παραμένει ἀμετανόητος ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, λέγομεν ὅτι καθίσταται υἱὸς τοῦ διαβόλου..., ὁ δὲ Σατανᾶς ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Θεὸς παραχωρεῖ μὲν εἰς τὸν Διάβολον ποικιλοτρόπως νά πειράζῃ τὸν ἄνθρωπον, ἔστιν δ' ὅτε καὶ νά τιμωρῇ, ἵνα καταστήσῃ τοῦτον δοκιμάτερον ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ σταθερώτερον. Οὐδεμίαν δμως βίαν δύναται οὔτος νά ἀσκήσῃ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ καὶ ἐλευθέρου ἄνθρωπου. Ἡ σχετική, τέλος, ἔξουσία τοῦ Σατανᾶ, προσωρινὸν δλως φέρουσα χαρακτῆρα, εἶναι ὑπὸ τίνα ἔποψιν ἔξυπηρετικὴ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σχεδίων τῆς θείας περὶ τὸν ἄνθρωπον βουλῆς.

»...Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τῆς πληρωμῆς οίωνδήποτε λύτρων εἰς τὸν διάβολον εἶναι ἐσφαλμένη... καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὸ πανάγιον αἷμα τοῦ Κυρίου ἡ ἡ ψυχὴ Αὐτοῦ προσεφέρθησαν ὡς λύτρον εἰς τὸν Σατανᾶν... εἶναι αὐτόχρημα βλάσφημος καὶ ἀσεβῆς... Τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ὑπεροτάτης θυσίας τοῦ θεανθρώπου ὑπὲρ τῆς του κόσμου ζωῆς. Τὴν θυσίαν ταύτην, ἄπαξ ἐλευθέρως δοθεῖσαν, δέχεται ὁ Πατὴρ ὡς νίκην δικαίαν κατὰ τῆς ἀνομίας καὶ ἀδικίας διὰ τὴν οἰκονομίαν.

»Ο Σατανᾶς δέν ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐν τῷ κόσμῳ ἀρχῆν, ἀλλ' εἶναι τὸ ἀποστατῆσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δημιούργημα, οὔτινος τὸ κράτος συνετρίβη ὑπὸ τῆς σωστικῆς τοῦ Κυρίου ἐνεργείας, ἡ δὲ δύναμις προώρισται ἐπὶ τῷ τέλει τῶν αἰώνων νά ἔκμηδενισθῇ».

Ταῦτα γράφει καὶ ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς Ἄνδρ. Θεοδώρου, ἐν τῇ ὁγθείσῃ πραγματείᾳ του, περὶ τῆς ἀληθοῦς ἔννοίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθέντος λύτρου, ὡς καὶ τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως» ἢ «ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν, πληρεστέραν, δμως ἐρμηνείαν τῶν λέξεων τούτων, ἐν τῷ ἀπολύτως Ὁρθοδόξῳ πνεύματι, ἀποτελοῦσι, κατὰ τὴν ταπεινὴν καὶ πάλιν γνώμην ἡμῶν, δσα σχετικῶς γράφει, ἐν τῇ «Θρησκευτικῇ Ἐγκυλοπαιδείᾳ» (τομ. Η', σελ. 420-423) ὁ προμνησθεὶς ἐπίσης μακαριστός καθηγητὴς Παναγ. Δημητρόπουλος, καὶ ἄτινα ἔχουσιν ὡς ἔξῆς:

«Ἡ λέξις «λύτρον» ἀπαντᾶται εἰς τὴν Κ.Δ. «Ο Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. Κ'28, Μάρκ. Ι'45), καὶ ἄπαξ σύνθετος, ἐν τῇ αὐτῇ ἔννοιᾳ, εἰς Α΄ Τιμ. Β'6. «Εἰς γὰρ Θεός, εῖς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων». Τὰ χωρία ταῦτα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ τούτοις παράλληλα «διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἴλαστήριον... ἐν τῷ αἵματι

διαστροφὴν του, ἀπλοῦν ἀρνητικὸν δργανον τῆς παντοδυνάμιου βουλῆς καὶ τῆς ἀπολύτου ἔξουσίας τοῦ Θεοῦ, λαμβάνων παρ'. Αὐτοῦ ὡρισμένας ἔξουσίας πρὸς δοκιμασίαν ἡ τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων, μέχρις ὅτου ὀλοκληρωθῇ τὸ «μυστήριον» - ἔργον τοῦ Θεοῦ (Ἐφεσ. Α'9-10, Πραξ. ΙΓ'41 κ.ἄ.) ἐπὶ τῆς γῆς.

αύτοῦ» (Ρωμ. Γ' 26), «οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ η̄ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε..., ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (Α΄ Πετρ. Α' 19-20), «ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς» (Α΄ Κορ. ΣΤ' 20, Ζ' 23, πρβλ. Β΄ Πετρ. Β' 1), παρέσχον τὸ ἔδαφος πρὸς γένεσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, πληρωθέντος ὡς λύτρου. Ἐγείρεται δῆμος τὸ ἐρώτημα εἰς ποῖον ἐδόθη τὸ λύτρον;

Εἰς τὴν Κ.Δ. οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἔνδειξις περὶ τοῦ λαβόντος τὸ λύτρον, ἐκ δὲ τῶν ἐρμηνευτῶν, παλαιοτέρων τε καὶ νεωτέρων, ἄλλοι ἄλλως ἥρμήνευσαν τὴν ἔννοιαν τοῦ λύτρου. Ἐντεῦθεν ἀνεπτύχθη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ «περὶ λύτρου θεωρία», ὑπὸ δύο κυρίως ἐκδοχῶν καὶ ὑπὸ ποικίλας ἐκατέρα μορφάς, καθ' ἃς τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐπληρώθη ὡς λύτρον: α) Εἰς τὸν σατανᾶν, δοστις μετὰ τὴν πτῶσιν εἶχεν ἀποβῆτα κύριος τοῦ ἀνθρώπου· καὶ β) Εἰς τὸν Θεόν, οὗτινος ἡ δικαιοσύνη ἀπήτει τὴν πληρωμὴν ταύτην, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὴν ἐνοχὴν τῆς ἀμαρτίας.

»Τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ἀποδεχόμενος ὁ Ζιγαβηνός, ἐν συνδυασμῷ πως πρὸς τὴν δευτέραν λέγει δτι «ὁ Κύριος ἐδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ Πατρὶ. (Ἐφώνησε γὰρ ἀποθνήσκων· Πάτερ εἰς χειράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμα μου), καίτοι οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀλλ' ὑπὸ τοῦ διαβόλου κατεχόμεθα. Πᾶν δὲ λύτρον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν πύπτει τοῦ κατέχοντος τινας, τοὺς κατεχομένους δὲ λυτροῦται τῆς ἐκείνου χειρός. Τὸ δὲ παρὰ τοῦ Κυρίου δοθὲν λύτρον, ὡς παντὸς λύτρου διαφερόντως ὑπερφυέστερον, ἐλυτρώσατο τοὺς κατεχομένους, αὐτὸ δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς οὐκ ἔπεσε, μὴ δυνηθέντος λαβεῖν αὐτό». Τὰ αὐτὰ περίπου διδάσκει ὁ Ωριγένης. Ἄλλ' ἐφ' δσον ὁ κατέχων δέν ἡδυνήθη λαβεῖν τὸ λύτρον, δελεασθεὶς καὶ ἀπατηθεὶς μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν οὐδαμῶς ἐδόθη αὐτῷ καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἀνωτέρω γνώμην ὑπάρχει ποία τις ἀντίφασις. Συστηματικῶτερον ἀνέπτυξαν τὴν θεωρίαν ταύτην νεώτεροι Διαμαρτυρόμενοι Θεολόγοι.

»Ἡ ἀποδοχὴ δῆμος τῆς θεωρίας ταύτης προσκρούει εἰς μεγίστας δυσχερείας. Καὶ δὴ ἐὰν ἡθέλαιμεν ἀποδεχθῆ αὐτήν, τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν δτι ἀποδεχόμεθα δτι ὁ Χριστὸς ἡττήθη ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τοῦ σατανᾶ καὶ ὑπερχρεώθη νά ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ καὶ νά ἐκχωρήσῃ αὐτῷ τὴν ζωὴν Του, ἡ τὸ αἷμα Του, ὡς λύτρον χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ ἡ κυρία ἔννοια τοῦ λύτρου ἐστὶ «δόμα τι τοῖς πολεμίοις διδόμενον ὑπὸ τῶν ἡττηθέντων ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡ ἀφέσει τῶν αἰχμαλωτισθέντων» (Ωριγ. Ἐρμην. εἰς Ψαλμ. ΛΓ' 23). Καὶ μολονότι χωρία τινὰ τῆς Κ.Δ. περιέχουσι τὴν ἰδέαν τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τούτοις ἐφόσον ἡ Γραφὴ δέν ὄμιλεῖ σαφῶς πρὸς ποῖον ἐπληρώθη ἡ τιμὴ αὗτη, δέν δυνάμεθα ποσῶς νά δεχθῶμεν δτι ὁ Κύριος ἐδωκε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὸν σατανᾶν ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου,

διότι τοῦτο οὐ μόνον ἀσεβὲς εἶναι καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν Ὁρθὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἀντίκειται ὁξέως πρὸς σαφῆ διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς, «ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ὁ σατανᾶς καὶ αἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι κατετροπώθησαν ἀνεπανορθώτως καὶ ἡ ἴσχὺς αὐτῶν κατηργήθη» (Κολασ. Β'15, Ἐβρ. Β'14).

»Ἄλλ' οὗτε καὶ ἡ δευτέρᾳ ἐκδοχὴ δύναται νά τύχῃ ἀποδοχῆς. Διότι ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἀπολύτρωσις ὡς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἢ τῆς δουλείας ἐπὶ καταβολῆς λύτρων, τότε ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὰ λύτρα ταῦτα ἐπληρώθησαν εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ἀσύστατος, διότι ὁ κατέχων ἐν δουλείᾳ ἢ αἰχμαλωσίᾳ τὸν ἄνθρωπον δέν ἥτο ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ σατανᾶς. Ὅθεν ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅμιλῶν περὶ ἀπολυτρώσεως ἐσκέπτετο περὶ εἴδους τινος λύτρων πληρωθέντων εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἄνθρωπου τελοῦντος ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τοῦ σατανᾶς καταντᾶς ἐντελῶς ἀδιανόητος.

»Ἐντεῦθεν ἀποκλειομένων ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοχῶν τούτων τῆς περὶ λύτρων θεωρίας τρίτη τις ἀπάντησις εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τεθὲν ἐρώτημα πρέπει νά ἀναζητηθῇ. Ἡ θεωρία περὶ λύτρων βασίζεται εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν τῶν λέξεων «λύτρον» καὶ «ἀπολύτρωσις». Προσεκτικὴ ὅμως ἐξέτασις τῶν χωρίων, ἐν οἷς ἀπαντοῦν αἱ λέξεις αὗται, δεικνύει ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Κ.Δ. ἡ λέξις ἀπολύτρωσις ἀπαντᾶ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς σημασίᾳ, τῆς διὰ λύτρων ἀπελευθερώσεως, ἀλλὰ πάντοτε ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ δεινῶν (Λουκ. ΚΑ'28, Ρωμ. Η'23), τῆς **συγχωρήσεως** παραβάσεων ἢ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἐνοχῆς ἢ ποινῆς (Ἐβρ. Θ'15), ἡ συνώνυμος δ' αὐτὴ «λύτρωσις», δσάκις ἀπαντᾶται, κεῖται ἀντὶ τῶν λέξεων **σωτηρία**, **ἐλευθερία** (Λουκ. Α'68, Β'38). Ἐπίσης τὸ ὄντα «λυτρῷ», παράγωγος τοῦ ὅποιου εἶναι ἡ λέξις «λύτρον», ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «ἐλευθερῷ» κατόπιν ἀγῶνος (Λουκ ΚΔ'21) ἢ ἀπαλλάσσω ἢ **καθαρίζω** ἀπὸ **ἀνομίας** (Τιτ. Β'14). Ο Παῦλος οὐχὶ ἄπαξ χρησιμοποιεῖ ἀντὶ τοῦ «ἀπολυτρῶ» ἢ «λυτρῶ», τὸ ὄντα «ἐλευθερῷ», ὡς ἐν Ρωμ. ΣΤ'18,22 καὶ Γαλάτ. Ε'1 («ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἄμαρτίας», «Χριστὸς ἡμᾶς ἤλευθερωσεν»). Εἶναι ἐπομένως προφανὲς ὅτι ὁ Παῦλος ἐκδέχεται τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἄνθρωπου οὐχὶ ὡς ἀποτέλεσμα συναλλαγῆς (commercial theory), καθ' ἣν ὁ μὲν Χριστὸς προσέφερε λύτρα, ὁ δὲ σατανᾶς λαβὼν αὐτὰ ἀποδίδει ἀντιστοίχως εἰς τὸν ὑπὸ αὐτοῦ κατεχομένους ἐλευθερίαν - τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι ἀσεβὲς νά δεχθῶμεν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁδηγεῖ λογικῶς εἰς πλεῖστα ὅσα ἀτοπα - ἀλλ' ὡς ἀποτέλεσμα νικηφόρου πάλης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ σατανᾶ, περὶ τοῦ ὅποιου αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶπεν «ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἀρχῶν καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν» (Ιωάν. ΙΔ'30), «...δὲ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου κένοιται» (Ιωάν. ΙΣΤ'11) καὶ «ἐκβληθήσεται ἔξω» (Ιωάν. ΙΒ'31), σημαίνων ὅτι οὗτος ὡς ἴσχυρότερος ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ καὶ νικήσας αὐτὸν κατὰ κράτος, «τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ἣ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν» (Λουκ. ΙΑ'32). Ἡτοι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Παύλου, ὁ

Χριστὸς θριαμβεύσας ἐν τῇ πάλῃ αὐτοῦ ταύτῃ κατὰ τοῦ σατανᾶ «έργουσατο» ἡμᾶς ἐκ τῆς ἔξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν «βασιλείαν» Αὐτοῦ (Κολασ. Α'12, Β'15). Ἡ διδασκαλία αὗτη εὑρηται ἐν ἀριθμοίᾳ πρὸς τὴν πρώτην ἐπαγγελίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν πεπτωκότα πρῶτον ἄνθρωπον ἐμμέσως, ὅταν κατηρᾶτο τὸν ὄφιν. «Ἐχθροαν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ... καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτὸς σοῦ τηρήσει τὴν κεφαλήν...» (Γενέσ. Γ'15), ἥτις ὑποδηλοῖ θανάσιμον ἔχθρον καὶ ἀγῶνα μεταξὺ Χριστοῦ καὶ σατανᾶ. Ὁ διάβολος καὶ αἱ ὑπ' αὐτὸν πονηραὶ δυνάμεις δέν εἶναι ἀφηρημέναι ἔννοιαι εἰς τὸν νοῦν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ πραγματικαὶ ὑπάρξεις, ἔργον δὲ τοῦ Χριστοῦ ἵτο νά καταβάλῃ αὐτάς, ἵνα ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς ἔξουσίας αὐτῶν τὸν ἄνθρωπον. Ἐπίσης ὁ σατανᾶς, ἡ ἀμαρτία, ὁ θάνατος καὶ ὁ νόμος -περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Παύλου ἀντικειμενικῶς ὡς προσωπικαὶ δυνάμεις, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀμαρτίας ἐκτίθεται ὑπ' αὐτοῦ οὕτω σαφῶς. «Ο νόμος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ζωῆς ἡλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν Ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα» (Ρωμ. Η'2-4). Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ἔξηγε, εἰς νομικὴν γλῶσσαν, τὸν τρόπον καθ' ὃν τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ, ἵνα ἡ ἀμαρτία, ἡς ἀκόλουθος ὁ θάνατος, κατακριθῇ, συμφώνως τῷ νόμῳ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Ἀπαξ ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησεν, ὑπετάγη εἰς τὸν νόμον τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ ὑπὸ τούτων ἀπαλλαγὴ ἵτο ἔργον ὑπερβαῖνον τάς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, διότι λόγῳ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀμαρτωλῆς αὐτοῦ φύσεως, ἵτο οὗτος ἀνίκανος νά ἐκπληρώσῃ τάς ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου, ἵτοι νά ἀγωνισθῇ καὶ νά νικήσῃ ἀποφασιστικῶς καὶ ὁριστικῶς τὴν ἀμαρτίαν. Ὄθεν ἐκεῖνο δπερ ἵτο ἀδύνατον διὰ τὸν ἀνθρώπον ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἀποστείλας τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν ἀσθενείαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως («ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας»), ἀνέλαβεν καὶ διὰ λογαριασμον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὀλόκληρον τὴν τρομερὰν πάλην κατὰ τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἡγαγεν αὐτὴν νικηφόρως εἰς πέρας καθ' ὅλας αὐτῆς τάς φάσεις. Ἡ τελικὴ καὶ ἀποφασιστικὴ νίκη τοῦ Ἰησοῦ ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας ἵτο ὁ σταυρικός Αὐτοῦ θάνατος. Διότι γενόμενος Οὗτος ὑπήκοος τῷ Πατρὶ Αὐτοῦ μέχρι θανάτου, ἐνίκησε τὴν ἀμαρτίαν (Φιλιπ. Β'7-8).

»Αἱ νομικαὶ ἀκόλουθίαι τῆς νίκης ταύτης τοῦ Κυρίου εἶναι:

»1) Ἐνῶ πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου Του ἡ ἔξουσία τῆς ἀμαρτίας ἔξετείνετο ἐπὶ πάντας τοὺς ἀμαρτωλούς, ἀμαρτωλοὶ δὲ ἥσαν πάντες οἱ ἀνθρώποι, ἀπαξ αὗτη ἐθανάτωσε τὸν δίκαιον καὶ ἀναμάρτητον Ἰησοῦν, κατελήφθη παραβάτης τοῦ νόμου, διαπράξασα βαρύτατον κατὰ τοῦ νόμου ἔγκλημα, καὶ συμφώνως τῷ

νόμῳ ὕφειλε νά καταδικασθῇ ὡς ἀμαρτωλὸς (πρβλ. Ζιγαβινοῦ, Ἐρμ. εἰς Ρωμ. Η'3. «Ἐν τῇ σαρκὶ ἐνίκησε τὴν ἀμαρτίαν, ἡ γὰρ δεσποτικὴ σὰρξ τῷ μὲν ἀμαρτάνειν οὐκ ἐνικήθη, τὸ δὲ ἀποθανεῖν καὶ ἐνίκησε καὶ κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ὡς ἀδικήσασαν. Ἔως μὲν ἀμαρτωλὸὺς ἐλάμβανε δικαιῶς ἀνήρει. Ἐπεὶ δὲ ἀναμάρτητον σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη καὶ ἐξελύθη)· ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἀνέλαβε πάλιν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, «καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου» (Πραξ. Β'24), ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἔξουσίαν εἶχεν ὁ θάνατος ἐπ' Αὐτοῦ, δηντος ἀναμαρτήτου.

»2) Ἀπαξ ὁ Ἰησοῦς κατέβαλε τὸν σατανᾶν κατὰ τὴν μετ' αὐτοῦ πάλην, κατήργησε μὲν τὴν ἀμαρτίαν, ἐν τῇ ὅποιᾳ ἔγκειται ἡ δύναμις τοῦ σατανᾶ, τὸν δὲ ἀνθρώπον, τὸν ὅποιον ὡς ἀμαρτωλὸν δικαιωματικῶς ἐκράτει ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν αὐτοῦ ὡς αἰχμάλωτον, **ἥλευθέρωσεν** ἵδιῳ δικαιώματι ὡς **νικητής**, ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ σατανᾶ καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς θανάτου, **χωρὶς νά ἔχῃ ἀνάγκην νά πληρώσῃ λύτρα**.

»3) **Ἡ πάλη** ἦν ὁ ἀνθρώπος - Ἰησοῦς ἥγαγε νικηφόρως εἰς πέρας, ἀνελήφθη ὑπ' Αὐτοῦ οὐχὶ δι' Εαυτόν, ἀλλὰ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς, δοστις διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετέχει αὐτῆς καὶ καυχᾶται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τὴν νίκην αὐτοῦ (πρὸς Φιλιππ. Γ'3). Ἡ νίκη αὗτη, τὴν ὅποιαν κατήγαγεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, «Ος προέθετο αὐτὸν ἴλαστήριον διά τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἷματι, «ἐνδείκνυται τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πάρεισιν τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦν» (Ρωμ. Γ'25-26).

»Κατὰ ταῦτα ἡ περὶ **λύτρων** θεωρία εἰς ὅλας αὐτῆς τάς ἐκδοχὰς εἶναι γραφικῶς τε καὶ λογικῶς ἐσφαλμένη. Ὁ Κύριος ὄμιλῶν περὶ τῆς ἴδιας αὐτοῦ ζωῆς ὡς «λύτρου» δέν **ἥννόει δτὶ ἐπρόκειτο** νά **πληρώσῃ** «λύτρα» εἰς τὸν σατανᾶν διὰ νά ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν αὐτοῦ τὸν ἀμαρτωλὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' δτὶ θὰ παραδώσῃ **Εαυτὸν ἐκουσίως** εἰς τὸν θάνατον, δν καλεῖ λύτρον, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀπολυτρωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ χάριν. Οὕτως ἐννόησε τὴν σημασίαν τοῦ «λύτρου» καὶ δ «νοῦν Χριστοῦ» ἔχων Παῦλος (Α΄ Κορ. Β'16), δι' δ καί διδάσκει. «Ἀνθρωπὸς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων» (Α΄ Τιμ. Β'6), δπερ εἶναι ἵσον καὶ ταύτοσημον πρὸς τὰ «δόντος Εαυτὸν (εἰς θάνατον) ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν», καὶ «ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν», ὡς λέγει ἀλλαχοῦ (Γαλατ. Α'4, Β΄ Κορ. Ε'15). «Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ» (Ρωμ. ΙΔ'9), ἀφοῦ πρῶτον διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ κατήργησε «τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτεστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπήλλαξε δσους φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας» (Ἐρβ. Β'14-15)».

Αὕτη, φρονοῦμεν, εῖναι ἡ πληρεστέρα ἑρμηνεία καὶ ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ «λύτρου», ὁρθοδόξως ὅπερ ἀπετέλεσεν ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου.

Δ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῶν χωρίων:

α) «... τὸν μὴ γνόντα ἄμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἄμαρτίαν ἐποίησεν...» (Β' Κορ. Ε'21) καὶ

β) «...Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Γαλατ. Γ'13).

Δυσώδης πνευματικὸς καρπὸς τῆς ἐπικρατήσεως καὶ παρ' ἡμῖν τῆς βλασφήμου καὶ αἰρετικῆς δοξασίας τῆς διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἵκανοποιήσεως, ὡς «τιμωροῦ», τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπῆρξεν, ἀναντιρρήτως, καὶ ἡ ἐτέρα συναφὴς καὶ ἐξ ἵσου βλάσφημος διδασκαλία - ἡ, δυστυχῶς, ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν Ἑλλάδι μέχρι σήμερον διδασκομένη καὶ κηρυσσομένη - ὅτι ὁ Κύριος αἴρων ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τάς ἄμαρτίας τοῦ Κόσμου, ἐγένετο «πρὸς καιρόν» (...καὶ ὅσον ἀπητεῖτο διὰ νά ἵκανοποιηθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη!) οὐχὶ μόνον ὁ μεγαλύτερος τῶν ἄμαρτωλῶν, ὡς ἐνσωματώσας ἐν Ἐαυτῷ τάς ἄμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πράγματι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ «ἐπικατάρατος!» Καὶ ἡκούσθησαν ἴεροκήρυκες κατὰ τὴν ἀγιωτάτην ἡμέραν τῆς Μ. Παρασκευῆς, κηρύζοντες ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου... «...Τὸν βλέπετε;... Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἶναι ὁ ἄμαρτωλότερος τῶν ἄμαρτωλῶν! Ὁ Πατὴρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον Του ἀπ' Αὐτοῦ καὶ δέν τολμᾷ, ὡς ἐκ τούτου, νά ἀποκαλέσῃ τὸν Θεὸν πατέρα! Διότι ὁ Θεὸς τὸν ἐγκατέλειψεν! ἐξ οὐ καὶ τὸν ἀποκαλεῖ ἀπλῶς Θεόν. Καὶ ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἐγκαταλείψεως Του..., ἀναφωνεῖ: «...Θεέ μου Θεέ μου, ίνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες;» (Ματθ. ΚΖ'46).

Ἐπιφυλασσόμενοι νά ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐνότητι περὶ τῆς ἀληθοῦς ἔννοιάς καὶ τοῦ χωρίου «Θεέ μου, Θεέ μου, ίνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες», θὰ παρατηρήσωμεν ἡδη ὅτι, οἱ εἰσαγάγοντες εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τὴν προμνησθεῖσαν βλάσφημον ἐπίσης δοξασίαν, ἐνόμισαν ὅτι εἶναι δυνατὸν νά τὴν θεμελιώσωσιν ἐπὶ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Β' Κορ. Ε'21 καὶ τῆς Γαλατ. Γ'13 ἐπιστολῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν καὶ τῶν χωρίων τούτων ἀρκούντως φρονοῦμεν ἐπεξηγεῖ καὶ μόνον τὸ ταυτόσημον χωρίον τῆς Ρωμ. Η'3 ἐπιστολῆς ἔχον οὕτως: «...Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἄμαρτίας..., κατέκρινε τὴν ἄμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί...». Τονίζει δηλαδὴ σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγένετο ἀπλῶς «ὅμοιώμα σαρκὸς ἄμαρτίας». Καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ προστίθεται.

«...Ἐὰν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἀμαρτίᾳ κρῖμα θανάτου καὶ ἀποθάνῃ καὶ κρεμάσητε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου..., δτὶ κατηραμένος ἀπὸ Θεοῦ πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου».

Ο δρός δηλονότι «ἐπικατάρατος» ἔξαρταται ἀπολύτως ἐκ τῆς ὑποθετικῆς προτάσεως «ἐὰν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἀμαρτίᾳ, κρῖμα θανάτου ...καὶ κρεμάσητε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου». Καὶ ἐρωτᾶται: Ἀσχέτως πασῶν τῶν προμνησθεισῶν σαφῶν διακηρύξεων τῆς Γραφῆς, τάς ὅποιας παρεθέσαμεν (περὶ τῆς ἀπολύτου ἀναμαρτησίας τοῦ Κυρίου), ὑπέπεσε μήπως ἀληθῶς ὁ Κύριος εἰς ἀμάρτημα, εἰς κρῖμα θανάτου, καὶ ὡς διαπράξας τοιοῦτον ἔγκλημα δικαιώσ κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν εἰς θάνατον, ἢ δλως ἀντιθέτως ἀδίκως κατεδικάσθη, ἀπολύτως ἀθῷος ὥν, καὶ ἐνῷ προσέτι ἦτο αὐτὴ αὕτη ἡ «αὐτοδικαιοσύνη», ἢ «ἀλήθεια» καὶ ἡ ζωή;» (Ιωάν. ΙΔ' κ.ἄ.). Όπως δ' ἐτόνισε ὁ θεός Αὐτὸς καὶ πάλιν, δέν πρέπει νά κρίνωμεν τὴν «κατ' ὅψιν κρίσιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν» (Ιωάν. Ζ'24). Δεδομένου λοιπὸν δτὶ ὁ Μωϋσῆς χαρακτηρίζει ὡς ἐπικατάρατον τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου δι' ἔγκλημα θανάτου, ἄρα πειθόμενοι τῷ Κυρίῳ καὶ μὴ κρίνοντες τὴν κατ' ὅψιν κρίσιν (δτὶ δηλαδὴ ἀπλῶς ὁ Κύριος ἐσταυρώθη), οὐδὲ περιοριζόμενοι εἰς τὸ «ἀποκτεῖνον γράμμα...» (Β' Κορ. Γ'6), ἀλλὰ διεισδύοντες εἰς τὸ «πνεῦμα», εἰς τε δηλαδὴ τὸ ποιητικὸν ὅπως καὶ εἰς τὸ τελεολογικὸν αἵτιον δι' ὁ ἐσταυρώθη, δέν βεβαιούμεθα δτὶ Αὐτός, καὶ κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, εἶναι οὐχὶ «ἐπικατάρατος» ἢ ὁ «φέγιστος τῶν ἀμαρτωλῶν», ἀλλ' ὁ πανάχραντος και ὑπερευλογημένος, ἀφοῦ κατέστησε διὰ τῆς νίκης Αὐτοῦ κατὰ τοῦ θανάτου ἐμπεδον τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφώπλισε τὸν ἀρχαῖον ὅφιν, τὸν διὰ τοῦ Ψεύδοντος καὶ τῆς ἀπάτης ἀποκτείναντα τὸν ἀνθρώπιον γένος;¹⁶⁷

Καὶ ἐστηρίχθη βεβαίως ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως ἵδια Αὐτοῦ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἀρχιερέως Καϊάφα «ἔξιρκιζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπης εἰ σὺ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Διὰ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ὁ Καϊάφας ἐνόμισεν δτὶ θὰ συνελάμβανε τὸν Κύριον ἐν διλήμματι, διότι ἐὰν μὲν ἡρνεῖτο τὴν θείαν υἱότητα, ἔξετόπιζεν Αὐτὸν ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως Αὐτοῦ, τῆς ὅποιας τόσον στερρῶς πάντοτε ἀντείχετο. Ἀν δὲ ὡμολόγει, ἐνομιμοποιεῖτο πλήρως ἡ εἰς θάνατον καταδίκη Του. Ὅταν δὲ ὁ Κύριος, ὡς «αὐτοαλήθεια», λύων τὴν σιωπήν, τὴν ὅποιαν μέχρι τῆς ὕδρας ἐκείνης ἐκράτει, ἀπήντησε εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἐρώτησιν «σύ εἴπας» (δηλαδὴ «βεβαιότατα εἰμί») καὶ προσέθεσεν «Ἄμην λέγω ὑμῖν ἀπ' ἀρτὶ ὅψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ» (Ματθ. ΚΣΤ'64), ὁ Καϊάφας διέρρηξε τὰ ἴματια αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου λέγων: «Ἐβλασφήμησε τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἵδε νῦν ἡκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ». Καὶ ἡρώτησε τὸ Συνέδριον. «Τι ὑμῖν δοκεῖ;» Οἱ δὲ λοιποὶ

¹⁶⁷ Πρβλ. Ιωάν. Ἀρνέλλου «Ἀντέλεγχος...», σελ. 35-37, Αθῆναι 1923.

σύνεδροι ἀποκριθέντες εἶπον. «Ἐνοχος θανάτου ἐστὶ» (Ματθ. ΚΣΤ' 67). Ἐρωτᾶται ὅμως. Ἐβλασφήμησεν ὅντως ὁ Κύριος εἰπὼν ὅτι εἶναι «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» καὶ ἄρα δικαίως κατεδικάσθη εἰς θάνατον (καὶ πράγματι, τότε, ἐγένετο «ἐπικατάρατος») ἢ Ἐκεῖνος μὲν εἶπε τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, τὴν ὅποιαν διὰ τόσων ἔργων ἐβεβαίωσεν (Ἰωάν. Ι' 25 κ.ἄ.), οἱ δὲ καταδικάσαντες Αὐτὸν Ἀρχιερεῖς ἐβλασφήμησαν καὶ ἐγένοντο ἄξιοι θανάτου καί μέχρι σήμερον οἱ ἀπόγονοι των ἐπί δύο χιλιάδες δώδεκα χρόνια ἀμεταμελήτως συνεχίζουν την ίδια φρικώδη βλασφημία, ίδια δέ διά τῆς Καμπαλά καί τοῦ Ταλμούδ καθίστανται σατανολάτραι; Ὅπερτάτην ἄρα ἀλήθειαν εἰπὼν ὁ Κύριος καὶ ἐν ἀπολύτῳ δικαίῳ εὐδοκόμενος, οὐχὶ μόνον δέν ἐγένετο πράγματι «ἐπικατάρατος» ὅλως ἀδίκως καταδικασθεὶς εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, ἀλλά, καὶ τούναντίον, διὰ τοῦ ἀδίκου τούτου θανάτου Του, χαρίσας τὴν ἀπολύτωσιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου εἰς πάντας τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας, εἶναι, καὶ ως τέλειος ἀνθρωπος, ὁ ὑπερευλογημένος, ὁ ἀπείρως εὐλογητὸς. Περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀλλως τε ἐννοίας καὶ τῶν προμνησθέντων χωρίων, ὁ Μεγ. Ἀθανάσιος, κατ' ἀρχήν, γράφει:

«Ἀκούοντές τε Χριστὸς γένομεν ὑπὲρ ἡμῶν **κατάρα**, καὶ «τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν **ἀμαρτίαν ἐποίησεν**», οὐκ αὐτὸ τοῦτο ὅλον κατάραν καὶ ἀμαρτίαν Αὐτὸν νοοῦμεν γεγενῆσθαι, ἀλλ’ ὅτι τὴν καθ’ ἡμῶν κατάραν ἀνεδέξατο, ως εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τάς δὲ ἀμαρτίας ἡμῶν, ως ὁ μὲν Ἡσαΐας εἶπεν, ἐβάστασεν, ὁ δὲ Πέτρος ἔγραψεν, «ἀνήνεγκεν αὐτὰς τῷ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον» (Κατά Ἀρειανῶν Λογ. Β', Ε.Π. Migne, τ. 26, σ. 247 § 47 καὶ 265 § 55).

Ομοίως ὁ Ἀγ. Κύριλλος, Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ «Ἐνδεκάτῳ βιβλίῳ» Του «εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον» προσθέτει: «...Καὶ αὐτὸς ὑπάρχων δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ Πατρός, γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτία. Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, αὐτὸς τάς ἀμαρτίας ἡμῶν αἴρει καὶ ἐλογίσθη μεθ’ ἡμῶν ἐν ἀνόμοις...». Καὶ ἐν τῷ «Γλαφυρῶν εἰς τὸ Λευϊτ. Βιβλ.», «...Γέγονε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτία ὁ Χριστός, καθὼς γέγραπται, καὶ οὐ δήπου πάντως ἀμαρτίας ἐνοχος... Λελόγισται γὰρ ἐν ἀνόμοις καὶ συνεσταυρώθη λησταῖς... Γέγραπται γὰρ ὅτι «κατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου.... Ἀλλ’ ἦν τε καί ἐστιν ἄγιος... Οὐκοῦν κἄν γέγονεν ἀμαρτία, δπερ ἦν, τουτέστιν ἄγιος, κατὰ φύσιν Θεός... Ὄτι δὲ καὶ ὁ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θάνατος... ἄγιος καὶ ἀβέβηλος ἦν...».

Τέλος ὁ Ἀγ. Ἰωάννης, ὁ Χρυσόστομος (ἐν τῇ IA' Ὁμιλ. εἰς τὴν Β' πρὸς Κορινθ.) γράφει ἐπίσης. «...Τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, τὸν **αὐτοδικαιοσύνην** ὅντα, ἀμαρτίαν ἐποίησε. Τουτέστιν ως ἀμαρτωλὸν **κατακριθῆναι ἀφῆκεν**, ως ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν. Ἐπικατάρατος γὰρ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου...».

Ε) Η ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου:

«...Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες» (Ματθ. ΚΖ' 46).

Συνέπεια ἐπίσης καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ προηγούμενῃ ἑνότητι μνημονευθείσης βλασφήμου κακοδοξίας («ὅτι ὁ Κύριος, αἴρων ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τάς ἀμαρτίας τοῦ Κόσμου, ἐγένετο, πρὸς καιρόν, πράγματι ὁ μεγαλύτερος τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἐπικατάρατος!») εἶναι ἀναμφιβόλως καὶ ἡ συναφὴς τοιαύτη, ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς εἰς δῆθεν «ἐπικατάρατον...» μετατροπῆς Του!, ἐγκατελείφθη πράγματι ὥσαύτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ καὶ δέν ἐτόλμησε πλέον, ἐν τῇ σχετικῇ ἀναφωνήσει Του, νά ἀποκαλέσῃ τὸν Θεὸν «πατέρα». Καὶ ἡ κακοδοξία αὕτη ἐστηρίχθη βεβαίως ἐπὶ τῆς προμνησθείσης, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀναφωνήσεως τοῦ Κυρίου «Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες» πλήν, καὶ κατ' ἀρχήν, ὁ ἄγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ΠΗ΄ Ὁμιλ. του εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ε.Π.Μ. τ.58, σ.775), γράφει ὅτι ἡ ἀναφώνησις ἐγένετο «...ἵνα μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἴδωσιν ὅτι τιμᾶ τὸν Πατέρα... Καὶ κράξας ἀφῆκε τὸ πνεῦμα... Τούτεστι ὁ ἔλεγεν· ἔξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλι λαβεῖν αὐτήν. Καὶ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ». Ἐν συνεχείᾳ δὲ (αὐτόθι, σελ.777) προσθέτει ὁ Ἅγ. πατήρ. «...Ἄλλ' ὅτι δέν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Πατρός, μαρτυροῦσι τὰ ὑπερφυσικὰ σημεῖα κατὰ τὴν Σταύρωσιν, ἦτοι ὁ σεισμὸς -ἔξ αιτίας τοῦ ὄποιου τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο- ὁ σκοτισμὸς τοῦ ἥλιου ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ κ.ἄ.» (Ματθ. ΚΖ' 51-52 κ.ἄ.).

Συμπληρωματικὰ δύμως τῆς ἐρμηνείας ταύτης τοῦ ἄγίου πατρός, καὶ διὰ τὴν περὶ ᾧς «ἀναφώνησιν» τοῦ Κυρίου, δέον νά θεωρηθῶσι καὶ δσα γράφει οὗτος ἐν τῇ ΠΓ΄ Ὁμιλίᾳ του (αὐτόθι, σελ.745) ἐρμηνεύων τὴν πρὸ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ἐναγώνιον καὶ ἐπανειλημμενην προσευχὴν Του (Ματθ. ΚΣΤ' 36-46), καθ' ἣν καὶ «...ἐγένετο ὁ ἰδρῶς Αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἷματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν» (Λουκ. ΚΒ' 44-45). «...Ἐκτενῶς εὔχεται, ὁ Κύριος -γράφει πάλιν ὁ Ἅγ. Πατήρ- καὶ ἰδρῶτες ἐπιρρέοντες..., ἵνα μὴ εἰπωσιν οἱ αἰρετικοὶ ὅτι ὑποκρίνεται τὴν ἀγωνίαν..., ἵνα πιστεύσωσι καὶ οἱ σφοδρὰ φιλονικοῦντες, ὅτι καὶ ἀνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανε... Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐχὴ «...εἰ δυνατὸν παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ...», ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον».

Κατὰ τὴν ταπεινὴν ὅθεν καὶ ἡμετέραν γνώμην, τόσον ἡ πρὸ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς Σταυρώσεως ἐναγώνιος προσευχὴ τοῦ Κυρίου - καὶ δὴ ἡ πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησις. «...εἰ δυνατόν ἐστι παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο...» (Ματθ. ΚΣΤ' 39-43), δσον καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀναφώνησις «Θεέ μου Θεέ μου ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες», ἐλέχθησαν κυρίως ἵνα βεβαιωθῇ, καὶ δι' αὐτῶν, ὅτι πράγματι ἔπασχεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ὡς τέλειος ἀνθρωπος. Διότι προεγίγνωσκεν ἀπολύτως, ὡς αἰώνιος Λόγος - Θεὸς (δι' Οὗ καὶ ἐν

„Ω· ούχι μόνον ἐγένοντο ἀλλὰ καὶ προεγνώσθησαν τὰ πάντα - Ἰωάν. Α'2, Ρωμ. Η'29 π.ά.), δτι μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν, οἵτινες ταχέως ἔμελλον νά ἐμφανισθῶσι διὰ νά καταπολεμήσωσι πολυτρόπως, ώς «πύλαι Ἄδου» (Ματθ. ΙΣΤ'18), τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν Του, θὰ ἥσαν καὶ οἱ «Δοκῆται» - Μονοφυσίται, οἵτινες καὶ θὰ ὑπεστήριξον δτι ἡ θεία φύσις Του ἀπερρόφησε τελείως τὴν ἀνθρωπίνην, πάντα δὲ τὰ ὑπ' Αὐτοῦ ἦ εἰς Αὐτὸν κατ' ἀνθρωπον τελεσθέντα ἥσαν ἀπλὰ «φαινόμενα»... Ἐπομένως, οὐδόλως ἔπασχε πρὸ ἦ καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐπίσης δὲ δτι οὐδ' ἀπέθανεν, ώς ἀνθρωπος. Ως ἐκ τούτων δὲ λίαν περιωρισμένης πνευματικῆς σημασίας ἥσαν τόσον ἡ ... Σταύρωσίς Του, δπως καὶ ἡ δῆθεν «ἀνάστασίς» Του. Καὶ ἀνάλογοι αἱ ὑποχρεώσεις ἡμῶν καὶ τὰ καθήκοντα... δπως «γίνωμεν μιηταὶ Αὐτοῦ καί ... ὑπήκοοι εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ» (Α΄ Κορ. ΙΑ'1, Α΄ Πετρ. Β'21 π.ά.).

Διὰ τὴν παροχὴν λοιπὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πάντων τῶν πνευματικῶν στοιχείων πρὸς τελείαν ἀναίρεσιν καὶ τῆς αἰρέσεως ταύτης (ἐξ ἣς ἡ πνευματικὴ βλάβη τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως θὰ ἦτο, εἰς βασικὰ σημεῖα, ἀνυπολόγιστος, ώς καὶ ἐκ τῶν ἐν ἄκρᾳ συνόψει προεκτεθέντων συνάγεται) ἀνέπεμψεν ὁ Κύριος, καὶ κατ' ἐπανάληψιν μάλιστα, πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα τὴν πρὸ τοῦ πάθους ἐναγώνιον προσευχὴν «Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοὶ τὸ ποτήριον τοῦτο...», ἀνεφώνησε δ' ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν περὶ τῆς ἐγκαταλείψεως Του ἀναφώνησιν. Ἡθέλησε νά μὴ ἀφίσῃ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν δτι, τόσον πρὸ τῆς Σταυρώσεως δσον καὶ κατ' αὐτήν, ἔπασχε πράγματι καὶ ως τέλειος ἀνθρωπος. Καὶ ως τοιοῦτος, ἀπέθανε καὶ θάνατον πραγματικόν καί ἐπώδυνον.

Άλλ' εἰς τὴν πλήρη ταύτην καὶ τελείαν, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἔρμηνείαν καὶ τῆς περὶ ἦς ὁ λόγος ἀναφωνήσεως τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καλὸν κρίνομεν νά προσθέσωμεν καὶ συμπληρωματικὴν τοιαύτην καθ' ἥν, ἡ ἀναφώνησις ἐγένετο ἵνα καὶ δι' αὐτῆς διακηρύξῃ ὁ Κύριος καὶ τὴν τελείαν **ἀναμαρτησίαν** Του καὶ ως **τέλειος**, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀνθρωπος. Διότι μόνον ὁ «τελείως ἀναμάρτητος» θὰ εἴχε τὸ δικαίωμα νά εἴπῃ πρὸς τὸν Θεὸν τοιοῦτον λόγον, ἐφόσον ὁ θάνατος ὡρίσθη ὑπ' Αὐτοῦ ως ποινὴ καὶ ἐπακόλουθον τῆς ἀμαρτίας. Ἐπανέλαβεν δθεν καὶ δι' αὐτῆς ἐμμέσως ὁ Κύριος τὴν διακήρυξι τῆς τελείας ἀναμαρτησίας Του, τὴν ὅποιαν, όητῶς, καὶ κατ' ἐπανάληψιν, καὶ εἰς ἄλλας ὄμιλίας Του ἐτόνισε. Ἐμμέσως δὲ πάλιν προανήγγειλεν ωσαύτως καὶ τὴν πολλαπλὴν **νίκην** Του κατὰ τοῦ Σατανᾶ, τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ως ἀπολύτως **δικαίαν**, καὶ νόμιμον συνέπειαν αὐτῆς.

Ότι δὲ ἀμφότεραι αἱ προμνησθεῖσαι ὁήσεις τοῦ Κυρίου δέν ἐλέχθησαν ὑπ' Αὐτοῦ μὲ τὴν **κυριολεκτικήν**, τὴν «κατὰ γράμμα» ἐννοιαν αὐτῶν ἀλλὰ διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους, βεβαιούμεθα, φρονοῦμεν, ἀπολύτως. Ο Θεὸς εἴναι μέν τρισυπόστατος, ἀλλ' εἴναι εἰς κατά τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν, δέν εἴναι ἄρα δυνατὸν νά

δεχθῶμεν ἢ νά νοήσωμεν χωρισμὸν οἰασδήποτε θείας ὑποστάσεως ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἐφόσον αὕται εἶναι ἀτρέπτως, ἀϊδίως καὶ ἀνάρχως ἀχώριστοι («...τριὰς διμοούσιος καὶ ἀχώριστος) καὶ ἀποτελοῦσιν, αἱ τρεῖς ὄμοιοῦ, τὸν ἔνα Θεόν, μὴ δυναμένης οὐδεμιᾶς νά νοηθῇ, ἀλλὰ καὶ νά ὑπάρξῃ, κεχωρισμένως ἀπὸ τῶν δύο λοιπῶν μή ὑφισταμένης Ιεραρχίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, ἀλλά ὑφισταμένων προσωπικῶν ἴδιωμάτων (Α΄ Ἰωάν. Β΄23). Τοῦτο ἐξ ἀλλου ὁμηρίας καὶ πολυτρόπως διεκήρυξεν ὁ Κύριος διὰ τῶν «...ἔγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν» (Ιωάν. Ι΄30 κ.ἄ.), «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί» (Ιωάν. ΙΔ΄10 κ.ἄ.), ἐνῷ ὁ θεῖος Παῦλος, γράφει, σὺν ἀλλοις, δτι ὁ Κύριος εἶναι τὸ «ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ» (Ἐβρ. Α΄3), ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ «Δύναμις καὶ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ» (Α΄ πρὸς Κορ. Α΄24 κ.ἄ.).

Δέν ἦτο δθεν δυνατὸν νά γίνῃ ἐγκατάλειψις τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, οὔτε ὑπὸ τοῦ Πατρός, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἐφόσον ἐν Αὐτῷ ἐνώκει ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός. Υπὸ τοῦ Πατρὸς μὲν διότι ἐφόσον ἐν τῷ Κυρίῳ ἐνώκει ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός, ἀρα ἐγκατάλειψίς Του θὰ ἐσήμαινε χωρισμὸν τοῦ Πατρὸς ἀπὸ τοῦ «μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου Αὐτοῦ (τοῦ ὅντος, πάντοτε, ἀϊδίως, ἀτρέπτως καὶ ἀνάρχως εἰς τὸν κόλπον Αὐτοῦ -Ιωάν. Α΄18 κ.ἄ.), χωρισμὸν δηλαδὴ ἀπὸ τῆς «Δυνάμεως» καὶ τῆς «Σοφίας» Του, ἀπὸ τοῦ ἀπαυγάσματος τῆς δόξης Του καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ, δπερ αἰρετικοῦ βλασφήμου και κακόδοξου. Ωσαύτως, δέν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, διότι ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως καὶ τοῦτο ἐκπορευόμενον ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐπαναπαύεται πάντοτε ἐπὶ τὸν Υἱόν. Τέλος, ἐπί τοῦ Σταυροῦ ὁ Κύριος καὶ ώς τέλειος ἄνθρωπος, ἐνώκει καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν Αὐτῷ ὁ αἰώνιος Λόγος-Θεός, «ἄπαν δηλαδὴ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολασ. Β΄9 κ.ἄ.), ἀμέριστου καὶ ἀδιαιρέτου οὕσης, κατὰ τὰ προεκτεθέντα. Ἐπομένως οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δέν ἐγκατελείφθη ὁ Κύριος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἡ δὲ σχετικὴ ἀναφώνησίς Του οὐδόλως εἶχε κυριολεκτικὴν ἔννοιαν. Ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλον ἢ ἄλλους σκοπούς, ὕψιστης πάντοτε πνευματικῆς σημασίας διὰ τὸ δλον μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς Σταυρώσεως Του. Ἄλλως, πλὴν τῶν προεκτεθέντων, θὰ ἀντέφασκεν ὁ Κύριος καὶ πρὸς Ἔαυτόν, διακηρύξας, ως εἴπομεν, ἐπανειλημένως «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν» καὶ «Ἐγὼ τῷ Πατῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί» κ.ἄ.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Ἐχωρίσθη βεβαίως τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῆς ψυχῆς Αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ διαμένοντος αἰώνιου Λόγου - Υἱοῦ μετὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θάνατον Του, διότι μετέβη αὕτη κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μέχρι τῆς ἀναστάσεώς Του τριήμερον, (μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐνοικοῦντος Λόγου - Θεοῦ) εἰς τὸν Ἀδην καὶ ἐκήρυξε «τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι». (Α΄ Πετρ. Γ΄20). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τριήμερον τοῦτο τὸ πανακήρατον σῶμα τοῦ Κυρίου ἀφθαρτισθέν αὐθωρεί καὶ πνευματοποιηθέν ἦτο καὶ πάλιν ἐν τῷ τρισυποστάτῳ Θεῷ, ἐφόσον «ἐν αὐτῷ ξῶμεν, κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. ΙΖ΄28). Καὶ ὑπ’ Αὐτοῦ («φὴ ἐγκαταληφθὲν νά ἵδη διαφθοράν» - Πράξ. Β΄27) ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ νά ἐνοικήσῃ πάλιν ἐν αὐτῷ ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ αἰώνιου Λόγου - Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑψωθῆ καὶ «καθίσῃ καὶ τοῦτο ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης...» εἰς αἰώνας αἰώνων (Ἐβρ. Α΄3 κ.ἄ.).

Εύχερης δέ, φρονοῦμεν, καθίσταται ἡ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καὶ τῆς ἔτερας προμνησθείσης ὁρίσεως τοῦ Κυρίου «Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», διότι ὡς «αἰώνιος Οὗτος Λόγος - Υἱός, μετέχων, τοῦ ἀπερινοήτου συμβουλίου τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, προεγίγνωσκεν ὡσαύτως, καὶ ἀναντιρρήτως, «πρὸ καταβολῆς κόσμου» (Α΄ Πετρ. Α΄20 κ.ἄ.), δτι ὁ σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ θὰ ᾧτο δι' Αὐτὸν ἀναπόφευκτος δι' ὅσους λόγους προανεπτύξαμεν. Διὰ τοῦτο δὲ οὐχὶ μόνον προανηγγέλθη οὗτος ἀλληγοριῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πρωτοπλάστους (Γενεσ. Γ΄14-15), ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, «λαμβάνον ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ» (Ιωάν. ΙΣΤ΄14), ἐκ τοῦ «αἰώνιου δηλ. Λόγου - Θεοῦ», «δι' Οὗ ἀλλὰ καὶ ἐν ὦ Τὰ πάντα ἐγένετο» (Ιωάν. Α΄2 κ.ἄ.), προοανηγγείλε τοῦτον, ἐν πάσῃ μάλιστα λεπτομερείᾳ, διὰ τῶν προφητῶν (Ἡσ. ΝΓ΄4-7, 12, Δαν. Θ΄26, Ζαχαρ. Ι΄6 κ.ἄ.). Αὐτὸς ἐπίσης ὁ Κύριος ὁρητὸς καὶ ἐπανειλημμένως πρὸ τοῦ πάθους ἐτόνισεν δτι «ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέργαπται περὶ αὐτοῦ...» (Μαρκ. ΙΔ΄21) καὶ δτι «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι... καὶ κατακρινοῦσιν Αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσωσιν Αὐτόν... εἰς τὸ... σταυρῶσαι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Ματθ. Κ΄19-20, ΚΣΤ΄2 κ.ἄ.). Ἐφόσον λοιπὸν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας ᾧτο προεγνωμένον δι' Αὐτὸν τὸ πικρὸν ποτήριον τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου, ἄνευ τοῦ ὅποιου δέν ᾧτο δυνατόν, σὺν τοῖς ἄλλοις, νά ἐπακολουθήσῃ ἡ ζωηφόρος ἀνάστασις, οὐδὲ νά συντελεσθῶσι, πρὸ ταύτης, τόσα μυστήρια (ὡς ἡ σωτηρία τοῦ ληστοῦ, τὰ κατὰ τὴν σταύρωσιν ὑπερφυσικὰ φαινόμενα, ἡ μέχρι θανάτου ὑπακοὴ Του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ἡ μετάβασις τῆς ψυχῆς Του εἰς τὸν Ἄδην... κ.ἄ.), πῶς ᾧτο δυνατὸν νά ζητήσῃ πράγματι, καὶ ἐν αυριολεξίᾳ, δπως «παρέλθῃ ἀπ' Αὐτοῦ τὸ ποτήριον ἐκεῖνο»; Δέν θὰ ἔξήτει οὕτω τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας; Δέν θὰ ἀντέφασκε πρὸς Ἐαυτόν; Ἀλλὰ καὶ δέν θὰ ἔφαίνετο καὶ ἔργοις ἀνακόλουθος τελῶν πρὸ τοῦ πάθους, ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ, τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Ματθ. ΚΣΤ΄ 26-29 κ.ἄ.) ἐπὶ τῇ ἀπολύτως βεβαίᾳ προγνώσει δτι μετ' ὀλίγον θὰ προσέφερε πράγματι τὸ πανάγιον «σῶμα» καὶ «αἷμα» Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν»... καὶ «λύτρον ἀντὶ πολλῶν», ἡ διαιώνισις δὲ καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας ἄνευ τῆς Σταυρικῆς θυσίας δέν θὰ ᾧτο ἀδύνατος;...

Οὐδεμία δθεν, φρονοῦμεν, δύναται νά ὑπάρξῃ ἀμφιβολία δτι καὶ ἡ ὁρητὸς αὔτη τοῦ Κυρίου δέν εἶχε αυριολεκτικὴν ἐννοίαν. Ἐλέχθη καὶ αὔτη διὰ τὸν προεκτεθέντας λόγους. Ἰνα βεβαιωθῶμεν δηλαδὴ ἀπολύτως δτι ἔπαθε πράγματι ὁ Κύριος καὶ ὡς τέλειος ἀνθρωπος... Ἐὰν δὲ καὶ τίνες ἔξ ἡμῶν προωρίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει...) νά δοκιμάσωμεν εἴτε ἐν μέρει ἡ καὶ ἐν ὅλῳ τὰ αὐτὰ πάθη (Κολ. Α΄24), νά δυνάμεθα μὲν καὶ ἡμεῖς νά λέγωμεν ὡς Ἐκεῖνος «... εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀφ' ἡμῶν τὸ

ποτήριον τοῦτο...», ἀλλὰ νά προσθέτωμεν ἀπαραιτήτως ἀκολούθως: «... Οὐχί, Πάτερ, τὸ ἐμὸν θέλημα ἀλλὰ τὸ Σόν...». Διότι ἡ τελεία καὶ μέχρι θανάτου ὑπακοὴ ἡμῶν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ πραγματικὸν συμφέρον, ἡ ἀληθὴς καὶ ἡ ἀνεκτίμητος ώφελεια ἡμῶν διά τε τὴν παροῦσαν ὅσον καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν ζωῆν.

στ) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς «θείας δικαιοσύνης» βράβευσις Αὐτοῦ ὡς τελείου ἀνθρώπου.

Ἡ θεία δικαιοσύνη ἀνωτέρα οὖσα τῆς ἀνθρωπίνης τοιαύτης, ὡς «γενέτειρα» ἄλλως τε ταύτης ἡ πηγὴ αὐτῆς, ἐκδηλοῦται οὐχὶ μόνον ὡς «φροντίδος» τοῦ ἥθικοῦ νόμου, τῆς «ἥθικῆς τάξεως», ἣν ὁ Θεὸς ἔταξε πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἔξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «ἔργου» Του, τῆς ὅλης δημιουργίας (καὶ ὡς τιμωρὸς ἀρα δικαστικὴ ἀρχὴ ἐναντίον πάσης παραβιάσεως της -πρὸς Ἐβρ. Β' 2 κ. ἄ.), ἀλλὰ καὶ ὡς «ἀμείβουσα» ἡ «βραβεύουσα» τοιαύτη, κατὰ ποικίλους καὶ πάλιν τρόπους, πρὸς τοὺς σεβόμενους τάς διατάξεις της καὶ τηροῦντας αὐτὰς¹⁶⁹. Οὕτως ἔδοξε τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ ἀπείρῳ, παναγάθῳ ἀλλὰ καὶ πανσόφῳ. Καὶ «...τὶς σύμβουλος Αὐτοῦ ἐγένετο;...» (Πρὸς Ρωμ. ΙΑ'34). Ἀποπειρώμενοι να ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ μυστήριον τῶν πανσόφων ἔργων Του ἔστω καὶ «ἐκ μέρους» (Ἄρ. Κορ. ΙΓ'9, 12), νοοῦμεν καὶ καθιορῶμεν ἀρκούντως πόσον ἀληθῶς πάνσοφος καὶ ἀπείρως τελεία ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐν προκειμένῳ κρίσις Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, ἡ «θεία αὐτοδικαιοσύνη»¹⁷⁰ ἐπανειλημμένως ἐν τῇ πρὸς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην δοθείσῃ «Ἀποκαλύψει» ἐτόνισε: «...Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς». (Β'7). «... Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου

¹⁶⁹ Γράφοντες δὲτι ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι «τιμωρός» καὶ «βραβεύουσα», νοοῦμεν δὲτι ἐκδηλοῦται οὕτως, «ώς εἰπομεν, ἡ βιούλησις - θέλησις ἡ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἥτις καθὸ ἀπείρως τελεία εἶναι ἡ συνισταμένη πάσης ἐννοίας δικαίου, ἥθικῆς καὶ ἀρετῆς». (Προβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 68-70). Ἄλλως, ὡς θείαν δικαιοσύνην δέον νά νοήσωμεν καὶ τὸν πνευματικόν ίδίᾳ ἀλλὰ, καὶ τὸν φυσικούς ἀπολούθως νόμουν, οὗτος ὁ Θεὸς ἔταξε πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἔξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς δημιουργίας, τὸν δόποιονς οἱ παραβιάζοντες αὐτοτιμωροῦνται, χωρὶς οὐδόλως νά θέλῃ τοῦτο ὁ Θεός. Διότι ἀποδειχθείσης, δυστυχῶς, ἀναποφεύκτου τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπολύτως, προγνωσθείσης «κακῆς χρήσεως» τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας ὑπὸ ὡρισμένων πνευματικῶν κτισμάτων, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ θὰ κατεστρέφετο κυριολεκτικῶς ὑπ' αὐτῶν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ κατ' αὐτῶν κυρώσεις τῶν νόμων τούτων. Ἄλλ' αἱ κυρώσεις αὗται ἐτάχθησαν προσέτι διὰ τὸν ἀνθρώπον (ἐν τῇ ἀπείρῳ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ) καὶ ὡς «παιδαγωγικὰ μέσα», συντελοῦνται, διὰ τῶν ὀδυνηρῶν συνεπειῶν αὐτῶν, εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

¹⁷⁰ Ὁρθῶς ἔχαρακτηρίσθη ὁ Κύριος ὡς «αὐτοδικαιοσύνη» ἡ «δικαιοσύνη τοῦ Πατρός», ἐφόσον εἶναι ὁ «αἰώνιος Λόγος-Υἱός», ἡ ἀπειρος, ἐνυπόστατος καὶ ἐνσυνειδήτος «Δύναμις» καὶ «Σοφία» τοῦ Θεοῦ (Ιωάν. Α'1, Α' Κορ. Α'24 κ.ἄ.) ἥτις κρίνει, καὶ θὰ κρίνῃ, κατὰ τὴν τελικὴν κρίσιν, τὸν κόσμον, βραβεύουσα αἰώνιως τοὺς δικαίους καὶ τιμωροῦσα αἰώνιως τοὺς ἀμαρτωλούς. Ἐνταῦθα δέον νά σημειωθῇ δὲτι δεινή σατανική πλάνη τυγχάνει καὶ ἡ ἀντιγραφική δοξασία περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων ἡ τὸ χρονικᾶς περιορισμένον τῆς αἰώνιου κολάσεως. Διὰ τοῦτο ὁρτῶς ἐτόνισεν ὁ Κύριος. «...Ωσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα» (Ιωάν. Ε'21-22).

τοῦ δευτέρου» (Β'11). «... Ὁ νικῶν καὶ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἔξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν...». (Β'26-27). «... Ὁ νικῶν οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἴματίοις λευκοῖς...». (Γ'5). «... Ὁ νικῶν ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου...». (Γ'12). «... Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου...». (Γ'21) κ.ἄ. Ἐπίσης ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἐν τῇ αὐτῇ «Ἀποκαλύψει» του, γράφει (ΙΕ'2): «Καὶ εἶδον τὸν νικῶντας... ἔχοντας τάς κιθάρας τοῦ Θεοῦ καὶ ἄδοντι τὴν φόδην τοῦ Μωϋσέως...». Τέλος ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσέθεσε: α) Ἐν τῇ Α΄ Κορ., Θ'24 «...Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν τῷ σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε...»- β) Φιλιππ. Γ'14. «... ἐν δέ, τὰ μὲν ὄπισθι ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»· καὶ γ) Β΄ Τιμ. Δ'7 «...τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγώνισμα, τὸν δρόμον τετέλεκα τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἡγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ».

Βραβεύοντα λοιπὸν ἡ θεία δικαιοσύνη τὸν Κύριον ὡς τέλειον ἄνθρωπον διὰ τὴν καθολικὴν καὶ πολλαπλὴν Αὐτοῦ νίκην ἐναντίον τοῦ «ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου» (Ιωάν. ΙΣΤ'11 κ.ἄ.) ἀλλὰ καὶ τοῦ «κόσμου», γενικῶς (Ιωάν. ΙΣΤ'33), ἐπίσης δὲ καὶ ἐναντίον τῆς «ἀμαρτίας» ὡς καὶ τοῦ «θανάτου», νίκην διὰ τῆς τελείας ἀναμαρτησίας Του καὶ τῆς ἀπολύτου ὑπακοῆς Του («...μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» -Φιλιπ. Β'8-9 κ.ἄ.) εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ἐδωρήσατο Αὐτῷ, ὡς ἐτόνισε καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ὅμιλίᾳ του κατὰ τὴν ἐօρτὴν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β'24, 32-33), α) Τὴν ἀνάστασίν Του ἐκ νεκρῶν, β) Τὴν ὑψωσίν Του, καὶ ὡς τελείου ἀνθρώπου, δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὅπου «ἥν τὸ πρότερον» ὡς αἰώνιος Λόγος-Υἱός (Ιωάν. ΣΤ'62), «ἐν μορφῇ Θεοῦ» (Φιλιπ. Β'6) καὶ τὴν ἐκεī παραμονὴν Του εἰς τὸ διηνεκὲς (Ἐβρ. Ι'12 κ.ἄ.). Όμολογούμενως δέ, δέν ἦτο δυνατὸν νά ὑπάρξῃ μεγαλυτέρα ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ καὶ τιμή. γ) Τὴν δι' Αὐτοῦ (τῆς πρὸς Αὐτὸν δηλ. πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του), παροχὴν εἰς ἡμᾶς τῶν χαρισμάτων τοῦ Αγίου Πνεύματος (Α΄ Κορινθ. ΙΒ'4-11 κ.ἄ.). Γενικώτερον δὲ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὡς τέλειον ἄνθρωπον, «πᾶσα ἔξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ'18, Φιλιπ. Β'9-10 κ.ἄ.).

“Οτι δὲ δι’ αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐγένετο ἡ ἐν προκειμένῳ ἴκανοποίησις ὡς «βραβευούσης» τῆς θείας δικαιοσύνης, ἥτοι ὅτι «ἡγαλλιάσατο» ὁ τρισυπόστατος Θεὸς ἐπὶ τῇ καταδείξει τοῦ τελείου ἀνθρώπου, καί ἐξεδήλωσε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἴκανοποίησιν Του ταύτην τόσον διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν ὡς καὶ διὰ τῆς πολλαπλῆς βραβεύσεως Του (καὶ οὐχὶ διὰ τῆς σαδιστικῆς, ἀδίκου καὶ παρανόμου τιμωρίας καὶ καταδίκης Του εἰς τὸν

Σταυρικὸν θάνατον), ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἐν τῇ προμνησθείσῃ Α΄ (Α΄3) ἐπιστολῇ του γράφων τὰ ἔξῆς: «Ἐύλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστοῦ ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι’ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν». Καὶ (αὐτόθι § 19-20). «...Εἰδότες δ̄τι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἐλυτρῷ θητε... ἀλλὰ τιμώ αἴματι ως ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δ’ ἐπ’ ἐσχάτων τῶν χρόνων δι’ ἡμᾶς τοὺς δι’ αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς τὸν Θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα». Τονίζει δηλ. καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, δ̄τι ἔξ ἀπείρου ἀγάπης, «κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος...», ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ πρὸς ἀναγέννησιν ἡμῶν εἰς ἐλπίδα ζῶσαν διὰ πίστεως, δι’ Αὐτοῦ, εἰς τὸν Θεόν. Καὶ οὐχὶ διὰ νά τὸν ἀφίσῃ νά σταυρῷ δλως ἀδίκως καὶ παρανόμως ως τέλειος ἀνθρωπος πρὸς ἵκανοποίησιν τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του!

Ωσαύτως, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει: α) Ἐν τῇ Α΄ Κορ. ΙΕ΄14. «...Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν...». Καί, αὐτόθι, 17-18. «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν, ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν. Ἅρα καὶ οἱ κοιψηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο...». Χωρὶς δηλ. τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ως «ἐπάθλου» τῆς πολλαπλῆς νίκης Του, οὐδεμίαν θὰ εἶχε λυτρωτικὴν δύναμιν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐκουσία θυσία Του θὰ ἦτο κενὴ καὶ ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ως καὶ τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα. Καὶ οἱ «κοιψηθέντες», οἱ ἀποθανόντες δηλ. ἐν Χριστῷ, «ἀπώλοντο» δέν θὰ ἐτύγχανον δηλ. τοῦ αὐτοῦ «βραβείου», τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. β) Ρωμ. Γ΄8-10. «...Ἐγγύς σου τὸ ὅγμα ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τουτέστι τὸ ὅγμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, δ̄τι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου δ̄τι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἔγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ». Καὶ γ) Ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὄμιλίᾳ του (Πράξ. ΙΖ΄30-32) ἐτόνισε. «... Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδῶν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι μετανοεῖν, διότι ἐστησεν ἡμέραν ἐν ᾧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ὦ ὕρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν».

Τέλος, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ πάλιν πνεύματι, ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος (ὁ Μέγας) προσέθεσεν. «Οὐκέτι νῦν ὕσπερ πάλαι κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀπειλὴν θανάτῳ ἀποθνήσκομεν οἱ ἐν Χριστῷ πιστοὶ (πέπαυται γὰρ ἡ τοιαύτη καταδίκη)· ἀλλὰ τῆς φθορᾶς πανομένης καὶ ἀφανιζομένης ἐν τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι, λοιπὸν κατὰ τὸ τοῦ σώματος θνητὸν διαλυόμεθα μόνον τῷ χρόνῳ ὃν ἐκάστῳ ὕρισεν ὁ Θεός, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τυχεῖν δυνηθῶμεν» (Α΄ Κορ. ΙΕ΄53-54, Ἐνανθρ. 21, 55, 132 C. Ἐπικτ., 6, 26, 1062 Α΄). Οὕτω, καὶ συμφώνως πρὸς σαφεστάτας σχετικὰς διακηρύξεις τῆς Γραφῆς, ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία ἐθεώρησε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ως τὸ

«βάθρον», τὸ «κέντρον» τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου Του, καὶ οὐχὶ τὴν σταύρωσιν, ὡς πιστεύει καθ' ἄ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφ. ἐκτενέστερον θὰ ἀναπτύξωμεν δὲ Δυτικός κόσμος. Διότι ἡ ἀνάστασις ἀποτελεῖ τὴν «βράβευσίν» Του, ὡς τελείου ἀνθρώπου διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὅλοκληρωθεῖσαν πολλαπλὴν νίκην Του¹⁷¹. Ταύτης δέ, ὅπως καὶ τῶν προμνησθεισῶν λοιπῶν βραβεύσεων, οὐδὲ κάν θὰ ἐδικαιοῦτο, ἐὰν ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσία Του ἐγένετο πρὸς ἴκανοποίησιν τῆς δῆθεν προσβληθείσης, ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων, «θείας δικαιοσύνης», ἐφόσον τότε θὰ ἀπέτιεν, ὑποχρεωτικῶς (νομικῶς), μίαν νομικὴν ὑποχρέωσιν ἢ ὁφειλὴν πρὸς μεταστροφήν, ὡς δὲ σχολαστικισμός διδάσκει αἰρετικῶς καί κακοδόξως τῆς ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου διαθέσεως τοῦ Θεοῦ.

Z) Η σχετικὴ ύμνολογία τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἀκολουθοῦσα καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ ἀγία μήτηρ Ἐκκλησία τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου (Ματθ. ΚΣΤ' 30 κ.ἄ.) συνέθεσεν καὶ διαφόρους πνευματικοὺς ύμνους ἡ ὥδας διὰ τὴν ἐν γένει ἀπόδοσιν τῆς θείας λατρείας καὶ τάς πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὰς (Πράξ. ΙΣΤ' 25, Ἐφεσ. Ε' 19 κ.ἄ.). Καὶ εἰς ὑπερόχους καὶ θεοπνεύστους πράγματι ύμνους, πολλαπλασιασθέντας προϊόντος τοῦ χρόνου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ «Τυπικοῦ» τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντας, ἀπεδόθη καὶ ἐμελοποιήθη πλήρως ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων ύμνογράφων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδοξού Καθολικῆς Ἐκκλησίας τὸ ὅλον **μυστήριον** τῆς διὰ τὴν σωτηρίαν κ.λ.π. τοῦ ἀνθρώπου ἀνεκφράστου ἐκδηλώσεως τῆς θείας ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ αἰωνίου Λόγου – Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἡ. Χριστῷ, ἀπὸ τῆς προφητικῆς ἔτι προαναγγελίας του καὶ μέχρι συντελείας τοῦ Κόσμου τούτου καὶ τῆς «ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων ἐν Χριστῷ» (Ἐφεσ. Α' 1-10).

Εἶναι λοιπὸν χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς πάσας τάς προσευχάς, τοὺς ύμνους καὶ τάς ὥδας, τάς καὶ διὰ τοῦ «Τυπικοῦ» καθορισθείσας ὑπὸ τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐν γένει ἀπονομὴν τῆς θείας λατρείας καὶ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας (ἐν αἷς καὶ ἀποδίδεται, ὡς εἴπομεν, τὸ ἀπ' ἀρχῆς καθολικὸν φρόνημα Αὐτῆς περὶ ὅλου τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου), οὐδαμοῦ γίνεται ἡ ἐλαχίστη ἔστω νύξις ὅτι δὲ «Πατὴρ τῶν οἰκτιοῦν», δὲ ἐξ ἀπείρου ἀγάπης καὶ «διὰ σπλάχνα ἀπείρου ἐλέους», ἀποστείλας τὸν μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπινου γένους, προώρισε καὶ ἀφῆκεν τελικῶς Αὐτὸν νά σταυρωθῇ ὡς τέλειος ἀνθρωπος ὅλως ἀδίκως καὶ παρανόμως, διὰ νά ἴκανοποιήσῃ! τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν

¹⁷¹ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Σάβ. Ἀγουρίδου μνημ. ἐργ., σελ. 14-15. «...ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ δέν σημαίνει ἀπλῶς τὴν ἀνύψωσιν του θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ στην αἰωνιότητα, ἀλλὰ σημαίνει συγχρόνως τήν θεμελίωσι τοῦ ἀπολύτου κύρους τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης στόν κόσμο».

πρωτοπλάστων προσβληθεῖσαν δικαιοσύνην Του! Διότι δῆθεν διὰ τὴν ἵκανοποίησιν αὐτῆς ἀπητεῖτο θῦμα ἀντάξιον αὐτῆς!, τοιοῦτον δὲ θῦμα δέν ἦτο δυνατὸν νά εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ὁ τελείως ἀθῷος καὶ τελείως ἀναμάρτητος ἄνθρωπος, δ... Θεάνθρωπος!

“Ολως δ’ ἀντιθέτως, καὶ ἀληθῶς θεοπνεύστως, ἔξαιρεται διὰ πάντων τῶν ὕμνων καὶ πασῶν τῶν ὡδῶν καὶ τῶν προσευχῶν τῆς ἀγίας ἥμῶν Ἐκκλησίας ἡ πρὸς καταβολῆς κόσμου (καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ δηλ. ἔτι τῆς δημιουργίας - Α΄ Πετρ. Α΄19-20 κ. ἄ.) ἐκδήλωσις τῆς ἀνεκφράστου θείας ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἥμῶν διὰ τὸ τελειότερον τῶν πλασμάτων Του, τὸν ἄνθρωπον, ὃς καὶ τὸ «ἀποκορύφωμα» τούτων, ἡ «έκουσία» δηλ. προσφορὰ τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ. Οὐχὶ πρὸς σαδιστικὴν ἵκανοποίησιν τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης, ἦτοι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ διὰ τὴν **ὑπάτην** ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κατάδειξιν τοῦ τελείου ἄνθρωπου, τοῦ «νέου Ἄδαμ», ὅστις γενόμενος τὸ «μέσον» τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς «κατὰ χάριν θεώσεως» ἥμῶν (διὰ τῆς πρὸς Αὐτὸν - καὶ δι' Αὐτοῦ εἰς τὸν Τριαδικόν Θεὸν - πίστεως καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του), θὰ ἦτο συνάμα καὶ ὁ «**ύπογραμμός**» ἵνα ἀκολουθῶμεν τοῖς ἔχνεσιν Αὐτοῦ» (Α΄ Πετρ. Β΄21 κ.ἄ.).

Καί, ἴδιαιτέρως, πάντες οἱ ὕμνοι καὶ πᾶσαι αἱ φόδαι καὶ αἱ προσευχαὶ αἱ καὶ τυπικῶς καθιερωθεῖσαι διὰ τὴν ἔξυμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ θυσίας τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦσιν, ἐν τῷ συνόλῳ των, θριαμβευτικὸς **παιᾶνας** καὶ **θούρια** νικητήρια, δι' ὧν θεοπνεύστως ἔξαιρεται οὐχὶ μόνον ἡ δλως ἔκουσία προσφορὰ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν ὑπάτην ταύτην θυσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ τελική, δι' αὐτῆς, καὶ πολλαπλῇ νίκῃ Του ἐν τῷ διεξαχθέντι μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τοῦ σατανᾶ φρικτῷ - θανασύμφ πολέμῳ, τόσον κατ' αὐτοῦ ὅσον καὶ ἐναντίον τοῦ «σπέρματός» του καὶ τῶν «**ἀποτόκων**» του, ἦτοι τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπίσης ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου θεωρεῖται ὡς **ἐπιβράβευσις** καὶ **ἐπισφράγισις** τῆς νίκης ταύτης ἀλλὰ καὶ τὸ πνευματικόν **«μέσον»**, δι' οὗ ἔξησφαλίσθη καὶ ἐφ' οὗ ἐθεμελιώθη ἡ προσδοκωμένη ἀνάστασις καὶ πάντων ἥμῶν, τῶν πιστῶν. Ἐξ δλων λοιπὸν τῶν ὕμνων τούτων ἐθεωρήσαμεν καλὸν νά παραθέσωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἔξῆς:

«Ἐύφραινέσθω τὰ οὐράνια ἀγαλλιάσθω τὰ ἐπίγεια. Ὅτι ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ ὁ Κύριος **ἐπάτησε τῷ θανάτῳ** τὸν θάνατον. Πρωτότοκος¹⁷² τῶν νεκρῶν ἐγένετο. Ἐκ κοιλίας Ἄδου ἐρρύσατο ἥμᾶς καὶ παρέσχε τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Κατέλυσας τῷ σταυρῷ σου τὸν θάνατον, ἥνεωξας τῷ ληστῇ τὸν παράδεισον, τῶν Μυροφόρων τὸν θρῆνον μετέβαλες καὶ τοῖς σοῖς Ἀποστόλοις κηρύττειν ἐπέταξας ὅτι ἀνέστης Χριστὲ ὁ Θεός, παρέχων τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

¹⁷² Η λέξις «πρωτότοκος», προκειμένου περὶ τοῦ Κ. ἡ. Ι. Χριστοῦ, τὸν «ἔχοντα τάς ἐπαγγελίας».

Ὅτε κατῆλθες πρὸς τὸν θάνατον ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος, τότε τὸν Ἀδην ἐνέκρωσας τῇ ἀστραπῇ τῆς Θεότητος. Ὅτε δὲ καὶ τὸν τεθνεῶτας ἐκ τῶν καταχθονίων ἀνέστησας, πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν ἐπουρανίων ἐκραυγαζοῦν. Ζωοδότα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Τῷ σῷ Σταυρῷ, Χριστὲ Σωτήρ, θανάτου κράτους λέλυται, καὶ διαβόλου ἡ πλάνη κατήργηται. Γένος δὲ ἀνθρώπων πίστει σωζόμενον ὕμνον σοι καθ' ἐκάστην προσφέρει.

Τὸν ζωοποιόν σου Σταυρὸν ἀπαύστως προσκυνοῦντες, Χριστὲ ὁ Θεός, τὴν τριήμερόν σου ἀνάστασιν δοξάζομεν, δι' αὐτῆς γὰρ ἀνεκαινίσας τὴν καταφθαρθεῖσαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, Παντοδύναμε, ὡς μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Πύλας Ἀδου συνέτριψας, Κύριε, καὶ τῷ σῷ θανάτῳ τοῦ θανάτου τὸ βασίλειον ἔλυσας, γένος δὲ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ φθορᾶς ἡλευθέρωσας ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν τῷ κόσμῳ δωρησάμενος κατὰ τὸ μέγα ἔλεος.

Δεῦτε ἀνυμνήσωμεν, λαοί, τὴν τοῦ Σωτῆρος τριήμερον ἔγερσιν, δι' ἣς ἐλυτρώθημεν τῶν του Ἀδου ἀλύτων δεσμῶν καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν πάντες ἐλάβομεν κράζοντες. Ο σταυροθεὶς καὶ ταφεὶς καὶ ἀναστάς, σῶσον ἡμᾶς τῇ ἀναστάσει σου, μόνε φιλάνθρωπε.

Κύριε, ἡ ἐκ Πατρός σου γέννησις ἄχρονος ὑπάρχει καὶ ἀΐδιος, ἡ ἐκ παρθένου σάρκωσις ἀφραστος ἀνθρώποις καὶ ἀνερμήνευτος, καὶ ἡ εἰς Ἀδου κάθιδος φοβερὰ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, θάνατον γὰρ πατήσας τριήμερος ἀνέστης, ἀφθαρσίαν παρέχων ἀνθρώποις καὶ μέγα ἔλεος.

Διὰ τοῦ τιμίου σοῦ Σταυροῦ, Χριστέ, Διάβολον ἤσχυνας καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεώς σου τὸ κέντρον τῆς ἀμαρτίας ἡμβλύνας καὶ ἔσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Δοξάζομεν σε, Μονογενές.

Τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν Χριστὸν δοξολογήσωμεν Αὐτοῦ γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος, κόσμος ἐκ πλάνης σέσωται, χαίρει χορὸς ἀγγέλων φεύγει Δαιμόνων πλάνη· Ἀδὰμ πεσὼν ἀνίσταται, διάβολος κατήργηται.

Ἡ ταφὴ σου, Κύριε, τὰ δεσμὰ τοῦ Ἀδου συντρίψασα διέρρηξεν, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τὸν κόσμον ἐφώτισε. Κύριε δόξα σοι.

Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, τῷ συντρίψαντι θανάτου τὸ κράτος καί φωτίσαντι ἀνθρώπων τὸ γένος, μετά τῶν ἀσωμάτων κραυγάζοντες. Δημιουργέ καί σωτήρ ἡμῶν δόξα σοι.

Ἀπόστολοι ἴδοντες τὴν ἔγερσιν τοῦ Δημιουργοῦ ἐθαύμασαν, βοῶντες τὴν αἰνεσιν τὴν ἀγγελικήν. Αὕτη ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας, οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς βασιλείας. Ο παθῶν δι' ἡμᾶς, Κύριε, δόξα σοι.

Τὴν ἐκ νεκρῶν σου ἀνάστασιν δοξολογοῦμεν, Χριστέ, δι' ἣς ἡλευθέρωσας ἀδαμιαῖον γένος ἐκ τῆς τοῦ Ἀδου τυραννίδος καὶ ἐδωρήσω τῷ κόσμῳ ζωὴν αἰώνιον καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Διὰ ξύλου, Σῶτερ, κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάραν, κράτος θανάτου τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας, ἐφώτισας δὲ τὸ γένος

ἡμῶν τῇ ἐγέρσει σου. Διό βοῶμέν σοι, Ζωοδότα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Ἡ ζωοδόχος σου ἔγερσις, Κύριε, τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐφώτισε καὶ τὸ ᾱδιον πλάσμα φθαρὲν ἀνεκαλέσατο. Διό τῆς κατάρας τοῦ Αδάμ ἀπαλλαγέντες βοῶμεν. Παντοδύναμε Κύριε, δόξα σοι.

Ἴνα τὸ γένος ἡμῶν ἐκ τοῦ θανάτου, Χριστέ, λυτρώσῃς, θάνατον ὑπήνεγκας· καὶ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, ἔαυτῷ συνανέστησας τοὺς σὲ ἐπιγνόντας καὶ κόσμον ἐφώτισας, Κύριε, δόξα σοι.

Ξένη σου ἡ σταυρωσίς καὶ ἡ ἐν Ἀδῃ κάθιδος, φιλάνθρωπε, ὑπάρχει· σκυλεύσας γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς πάλαι δεσμίους συναναστήσας ἔαυτῷ ἐνδόξως ὡς Θεός, τὸν παράδεισον ἀνοίξας, ἀπολαβεῖν τούτου ἡξίωσας. Διό καὶ ἡμῖν τοῖς δοξάζουσι τὴν σὴν τριήμερον ἔγερσιν δώρησαι ἵλασμὸν ἀμαρτιῶν. Παραδείσου οἰκτήτορας καταξιῶν...

Σταυρωθεὶς ὡς ἡβούληθης, Χριστέ, καὶ τὸν θάνατον τῇ ταφῇ σου σκυλεύσας, τριήμερος ἀνέστης ὡς Θεὸς μετὰ δόξης, τῷ κόσμῳ δωρούμενος ἀτελεύτητον ζωὴν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ὑπὸ τὸν Ἀδην κατελθών, Χριστέ, θάνατον ἐσκύλευσας, καὶ τριήμερος ἀναστὰς ἡμᾶς συνανέστησας, δοξάζοντας τὴν παντοδύναμον ἔγερσιν, Κύριε φιλάνθρωπε.

Ἐν τῷ σταυρῷ σου Χριστέ, τῆς ἀρχαίας κατάρας ἡλευθέρωσας ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ θανάτῳ σου τὸν τὴν φύσιν ἡμῶν τυραννήσαντα διάβολον κατήργησας· ἐν δὲ τῇ ἐγέρσει σου χαρᾶς τὰ πάντα ἐπλήρωσας. Διό βοῶμέν σοι ὁ ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν, Κύριε, δόξα σοι.

Τῶν πατρικῶν κόλπων μὴ χωρισθείς, μονογενὲς Λόγε τοῦ Θεοῦ, ἥλθες ἐπὶ γῆς διὰ φιλανθρωπίαν, ἄνθρωπος γενόμενος ἀτρέπτως, καὶ Σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπέμεινας σαρκὶ ὁ ἀπαθῆς τῇ θεότητι· ἀναστὰς δὲ ἐκ νεκρῶν, ἀθανασίαν παρέσχες τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ὡς μόνος παντοδύναμος.

Θάνατον κατεδέξω σαρκί, ἡμῖν ἀθανασίαν πραγματευόμενος, Σωτὴρ καὶ ἐν τάφῳ φόνησας, ἵνα ἡμᾶς τοῦ Ἀδον ἐλευθερώσῃς, συναναστήσας ἔαυτῷ, παθῶν μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἀναστὰς ὡς Θεός. Διό τοῦτο βοῶμεν. Δόξα σοι ζωοδότα Κύριε, μόνε φιλάνθρωπε.

Τὸ χειρόγραφον ἡμῶν ἐν τῷ σταυρῷ τῇ λόγχῃ διέρρηξας· καὶ λογισθείς ἐν τοῖς νεκροῖς τὸν ἐκεῖσε τύραννον ἔδησας, ὁυσάμενος ἄπαντας τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου τῇ ἀναστάσει σου· δι’ ἣς ἐφωτίσθημεν, φιλάνθρωπε Κύριε, καὶ βοῶμέν σοι Μνήσθητι καὶ ἡμῶν σωτῆρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Βασιλεύει, ἀλλ’ οὐκ αἰωνίζει, ἃδης τοῦ γένους τῶν βροτῶν· σύ γὰρ τεθεὶς ἐν τάφῳ, κραταιέ, ζωαρχικῇ παλάμῃ τοῦ θανάτου τὰ κλεῖθρα διεσπάραξας καὶ ἐκήρυξας τοῖς ἀπ’ αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδουσι λύτρωσιν ἀψευδῆ, Σῶτερ, γεγονώς νεκρῶν πρωτότοκος.

Ἄγαλλιάσθω ἡ κτίσις, εὐφραινέσθωσαν πάντες οἱ γηγενεῖς· ὁ γὰρ ἔχθρος **ἐσκύλευται** Ἄδης· μετὰ μύρων γυναικες προσυπαντάτωσαν· τὸν Ἄδαμ σὺν τῇ Εῦα **λυτροῦμαι** παγγενῆ· καὶ τῇ τοίτη ἡμέρᾳ ἔξαναστήσομαι..

Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καὶ συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους, κατόχους πεπεδημένων Χριστέ, καὶ τριήμερος, ὡς ἐκ κήτους Ἰωνᾶς, ἔξανέστης τοῦ τάφου¹⁷³

Καὶ τὸ «Θεοτόκιον»: Υπερευλογημένη ὑπάρχεις Θεοτόκε Παρθένε· διὰ γὰρ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος ὁ Ἄδης ἡχμαλώτισται, ὁ Ἄδαμ ἀνακέληται, ἡ κατάρα νενέκρωται, ἡ Εῦα ἡλευθέρωται, ὁ θάνατος τεθανάτωται καὶ ἡμεῖς ἔζωοποιήθημεν· Διὸ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν. Εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὗτως **εὐδοκήσας** δόξα σοι.

Εἰς πάντας λοιπὸν τοὺς ὄμνους καὶ τάς ὠδὰς ταύτας, ἐν τῷ πνεύματι τῶν ὅποιών εἶναι συντεταγμέναι πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ὠδαὶ καὶ προσευχαὶ τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατὸν νά νοηθῇ οἰαδήποτε ἔννοια «ἴκανοποιήσεως» τῆς Θείας δικαιοσύνης, ὡς «τιμωροῦ», διὰ τὴν προσβολὴν ἣν αὕτη ὑπέστη ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς; Ἀλλὰ περὶ τῆς βλασφήμου, ὡς εἴπομεν, καὶ αἰρετικῆς ταύτης, «θεωρίας» τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβούριας ὅν ὁ Παπισμός τιμᾶ ὡς ἄγιον, θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰδικῶς εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

¹⁷³ Πρβλ. καὶ Μελίτωνος «Σαρδιανῶν ἐπισκόπου» τοῦ ἀπολογητοῦ «Ομιλία εἰς τὸ Πάθος ἡ περὶ Πάσχα» (ὑπὸ Κωντ. Μπρατσέλα), ἐκδ. 1971, σελ. 64-65. «Καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ταύτην βοᾷ ἡμῖν τὴν φωνήν... ἐγὼ τὸν κατάδικον ἀπέλυσα, ἐγὼ τὸν νεκρὸν ἔζωοποίησα, ἐγὼ τὸν τεθαμμένον ἀνίστημι..., ἐγὼ ὁ καταλύσας τὸν θάνατον καὶ θριαμβεύσας τὸν ἔχθρον, καὶ καταπατήσας τὸν ἄδην καὶ δῆσας τὸν ἴσχυρόν, καὶ καθοριήσας τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ὄψη τῶν οὐρανῶν, ἐγὼ, φησὶ Χριστός... Ἐγὼ τὸ Πάσχα τῆς σωτηρίας, ὁ ἀμνὸς ὁ ὑπὲρ ὄμνων σφαγείς, ἐγὼ τὸ λύτρον ὄμνων, ἐγὼ ἡ ζωὴ ὄμνων... ἐγὼ ὁ σωτὴρ ὄμνων, ἐγὼ ὄμνων ἡ ἀνάστασις...».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΩΣ «ΤΙΜΩΡΟΥ») ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐξετάζων ὁ ορθούς μακαριστός καθηγητής πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ μνησθέντι περὶ σπουδάστων συγγράμματι αὐτοῦ οὐχί μόνον τούς πνευματικούς λόγους, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν διποίων ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας ἥχθη εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς φερούσης τό δνομά του «θεωρίας» τῆς «ἰκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...», ἀλλά καὶ τά πνευματικά ἐπακόλουθα τά προελθόντα ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης, γράφει, σύν ἄλλοις, τά ἔξῆς:

Σελ. 12. «....Ἡ ἐν τῇ δύσει ἐπικρατοῦσα περί ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ περί ἰκανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἢ διποίᾳ δέν προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον κοινωνίαν καὶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· δπον δέ ἡ προϋπόθεσις αὗτη διά βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἰκανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη δέν ὑπάρχει πλέον οὐσιαστική ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καὶ πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας Αὐτοῦ πρός σωτηρίαν τῶν πιστῶν....».

Σελ. 13. «...Ἐπειδὴ ὅμως εἴχον κληρονομήσει ἀπό τὴν Λατινικήν παράδοσιν τὴν δικανικήν ἄποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἥν ἡ ἐν τῇ Ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἄδαμ ἐγένετο διά τῆς ὑπό τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καὶ τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τάς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περί ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατά τάς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῶν Ἑλλήνων πατέρων ἡ σωστική χάρις εἶναι ἀκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ διά τούς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγήν (χωρίς ποτέ νά χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τόν ἀναστάντα θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασίζεται κυρίως ἐπί τῆς δικανικῆς περί ἰκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατά τὴν διποίαν, ἐν συναρτήσει πρός τάς περί Θεοῦ προϋποθέσεις αὗτῆς ἡ θεία χάρις δύναται νά κατέλθῃ πρός τούς πιστούς μόνον ὡς κτίσμα, ἐάν εἶναι πραγματική (Ρώμη) ἡ ὡς ἀπλῶς μία διανοητική διάθεσις, μή ὑπάρχουσα δ' ἐκτός τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)».

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περί κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὅχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περί ἀπολυτρώσεως ἀλλά καὶ εἰς αἰρετικήν διδασκαλίαν περί Θεοῦ. Οἱ Ἑλληνες Πατέρες διδάσκουν τήν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καὶ ἀκτίστου θείας ἐνεργείας καὶ πιστεύουν δτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία

ούσία εἶναι ἀμέτοχος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοί ἐν γένει ταυτίζουν τήν ἄκτιστον ούσιαν καὶ τήν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἵσχυριζόμενοι δτὶ δ Θεός εἶναι actus purus...».

» Ὑποτεταμένης τοῦ Δυτικοῦ θεολόγου τάς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου, ἐκλαμβάνουν τόν θάνατον καὶ τήν φθοράν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νά θεωρήσῃ ἐνοχον τήν ἀνθρωπότητα καὶ νά τιμωρήσῃ αὐτήν».

Σελ. 17. «....Τῇ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαινον πλέον εἰς τήν Δύσιν νά θεωρῆται ὁ σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρός τόν Θεόν καὶ ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὃν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρός τήν θείαν θέλησιν. Ἐπομένως δχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ εἰς χεῖρας τοῦ διαβόλου πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Αὐγουστίνος συμφωνεῖ μέ τόν Πελάγιον δτὶ τό προπατορικόν ἀμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «....Ισχυρίσθη ὁ Αὐγουστίνος δτὶ ὁ σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τήν δικαιοδοσία ἐπί τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τά δρια αὐτῆς καὶ παρεβίασε τήν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, δταν ἀπεπειράθη νά συλλάβῃ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ».

»Ὑποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere... νά ἐρμηνεύσῃ τόν Χρυσόστομον (Ἐρμ. Ρώμ. Ὁμιλ. ΙΓ'5, Migne, PG» 60, 514) καὶ τόν Θεοδώρητον... ὡς παραδεχομένους τήν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περὶ καταχρήσεως τῆς ἔξουσίας τοῦ σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δέν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασική προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἢτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περὶ κληρονομικῆς ἐνοχῆς καὶ περὶ ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διά τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καὶ τήν ἔξουσίαν τοῦ διαβόλου. Ὄταν λοιπόν ὅμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώρητος περὶ ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ σατανᾶ κατά τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἀπλῶς ἐν γεγονός, χωρίς ὅμως ούσιαστικήν τινα σχέσιν πρός τήν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «....Ἡ περὶ καταχρήσεως τῆς ἔξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρό τῆς δικαινικῆς περὶ ἴκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἢτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπό τοῦ ἀγίου Θωμᾶ (τοῦ Ἀκινάτου) (σ.σ. ψευδοαγίου τοῦ Παπισμοῦ) ἀπό τά τραχέα σημεῖα ἐγένετο πλέον ἡ κοινή διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν δτὶ αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καὶ τοῦ Ἀνσέλμου περὶ σωτηρίας, ἔχουσαι τάς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἢνοιξαν τάς θύρας εἰς τά νεώτερα περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγίων Γραφῶν κριτικά προβλήματα... Ἡ Καθολική Ἐκκλησία (σ.σ. ὁ κακόδοξος καὶ αἰρετικός Παπισμός) θεωρεῖ τήν ἀνάστασιν ὡς ἐν ἀναφαίρετον, ἀλλ' οὐχί ὡς ούσιαστικόν στοιχεῖον

τῆς ἀπολυτρώσεως... Ὄπαξ ἵκανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περὶ θανάτου ως ἐκ Θεοῦ τιμωρίας δλων τῶν ἀνθρώπων καὶ περὶ σατανᾶ ως τιμωροῦ ὀργάνου Αὐτοῦ... ὡδήγησαν τελικῶς εἰς τὴν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλική δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρός τὴν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ αηδούγματος...».

Σελ. 22. «...Εἰς τὴν Δύσιν διὰ τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρουσαν σχεδόν ἀνεξέλεγκτως καὶ ὑπερίσχυσαν ὥρισμένα ξένα πρός τὸν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπί τοῦ ὑπό ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσῃ τις τὴν ἀφετηρίαν τῶν ἀντιθέτων πρός ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἐκάστη τῶν δποίων προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τάς πρώτας περὶ πτώσεως βιβλικάς καὶ Πατερικάς μαρτυρίας κατ' ίδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτική) προσπαθεῖ νά ἀποδεῖξῃ, ὅτι ἡ Ἀνθρωπότης πράγματι ἔπεισε καὶ ἐτιμωρήθη ὑπό τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ ἐνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὁρθόδοξος) ἰσχυρίζεται ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρός τὴν γνησίαν περὶ θρησκείας ιουδαϊκήν καὶ χριστιανικήν παράδοσιν.....

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἑλληνες πατέρες διδάσκουν ὅτι ὁ Θεός ἐπέτρεψε τὴν διά τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἔνεκα εὔσπλαχνίας, ἵνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διά τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἀνθρωπός τὴν ἀσθένειάν του καὶ τὴν ἐξάρτησίν του ἀπό τὸν Θεόν... καὶ οὕτω ταπεινωθῇ καὶ μετανοήσῃ καὶ ἵνα διά πειρασμῶν ἀσκηθῇ καὶ τελειοποιηθῇ. Κατά ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τὸν θάνατον, τὴν φθοράν καὶ τάς ἀσθενίας ἔνεκα προσβολῆς τινος κατά τῆς θείας φύσεως, ως διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλά τά ἐπέτρεψεν ἔνεκα εὔσπλαχνίας Αὐτοῦ μέ σκοπόν τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τό σημεῖον τοῦτο δέν ἡδυνήθησαν οἱ ὑπό τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοί θεολόγοι νά συλλάβουν. Νομίζοντες οὗτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καὶ βούλησις εἶναι ταύτον, δέν ἡσαν εἰς θέσιν οὔτε κἄν νά ὑποπτευθοῦν, ὅτι τά ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα δῆτα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρά τὴν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τὴν ἐλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν ἐλλείπουν τά χαρακτηρίζοντα τὴν Λατινικήν θεολογίαν ἔντονα δικανικά σχήματα, τά δόδηγήσαντα τελικῶς τὴν δύσιν εἰς τὴν περὶ ἵκανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἔνω εἰς τὴν Ἀνατολήν ἡ πτῶσις νοεῖται ως ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ίδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἴτιος δέ θεωρεῖται ὁ Ἰδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ διαβόλου προελθών ἀνθρωπος, εἰς τὴν Δύσιν δλα τά ἐν τῷ

κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ Θείου θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ σατανᾶς θεωρεῖται ἀπλοῦν τιμωρόν δργανον Αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διά τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἴναι ἀπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰωνίων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἐνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτορόπως τό κατά τήν ἀγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ σατανᾶ ἀναλαμβάνει...» κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τούς ἀνθρώπους διά τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἴναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μιά κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφή τῶν αἰωνίως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν; Ἄλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν Θεωρίαν τοῦ Αὐγούστινου καί τῶν Σχολαστικῶν, καθ' ἥν ὁ Θεός εἴναι κατ' οὐσίαν δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἴναι ἀπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;... τήν σχολαστικήν ταύτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετά δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεϊσμόν μέ τό σόφισμα ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρόσ τόν κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. «Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρά νά ὁδηγήσῃ εἰς τήν Εἰσαγωγήν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας ἐνός εἶδους εἰμαρμένης, δπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγούστινον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περὶ ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ο κόσμος δέν εἴναι, κατά τούς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατά βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἴναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἐνός (Πανθεϊσμός), ἡ μία φαινομενική ἡ καί πεπτωκυΐα ἀντανάκλασις ἐνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν (ἰδεαλισμός) ἡ μία ἀδιάσπαστος ἔνωσις μορφῆς καί ὕλης, κατά τήν δποίαν ἡ ὕλη εἴναι.... καί χωρίς ἀπαρχήν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «...Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατά τήν φιλοσοφίαν) δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καί ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικάς προϋποθέσεις..., προτείνει ὡς λύσιν τήν γνώμην ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τά ἐν Ἐαυτῷ ἀρχέτυπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας βασίζεται εἰς τήν ἰδέαν ὅτι ὁ πραγματικός ἀνθρωπός, δηλαδή ἡ ἰδέα αὐτοῦ εἴναι τῆς ἀμεταβλήτου καί ἀνάρχου πραγματικότητος..».

Σελ. 40. «...Διά τούς Ἐλληνας Πατέρας ὁ Θεός... δέν ἔχει κατ' οὐσίαν σχέσεις μέ τόν κόσμον, ἀλλά μόνον κατ' ἐνέργειαν καί βούλησιν χωρίς καμιάν ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας του».

Σελ. 43. «...Τό θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καί Πατερικῆς πίστεως, ζωῆς καί θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός διά τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ ἐνέργειας ἐποίησε τόν κόσμον... καί ἄνευ διαμέσου τινός...».

Σελ. 45. «...Διά τούς Ἐλληνας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτή αὕτη ἡ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὗτος ὁ κόσμος δέν ἀπορρέει κατά φυσικόν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι κτιστή ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τούναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ ἐνέργειας».

»Υποσ. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτος καί οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καί τόν Αὐγούστινον θεολόγοι... συγχέοντες καί ταυτίζοντες τάς ἐνέργειας καί τάς ἴδιότητας τοῦ Θεοῦ μετά τῆς οὐσίας Αὐτοῦ... ισχυρίζονται ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δέ τήν ἴδεαν περὶ τοῦ κόσμου κατ' ἀνάγκην καί κατ' οὐσίαν. Οὗτος δέν ὑπάρχει διάκρισις μεταξύ τῆς προγνωστικῆς καί δημιουργικῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μηδέν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργική ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τά δημιουργήματα, δημιουργούμενα ἀνάρχως, ώς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργούντος, ἐπεί καί ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

»Υποσ. 2. «Ἐπειδή εἰς τό σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βιούλησις, ὕπαρξις κλπ. ταύτιζονται μετά τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἐπόμενον νά ταύτιζωνται καί μετά τῆς θείας οὐσίας τά ἀρχέτυπα τῶν κτισμάτων... Οὗτος ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς θείας Οὐσίας διά τῆς ἐνυποστατοποιήσεως τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Υποσ. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοί καί γενικῶς οἱ Δυτικοί τήν θείαν οὐσίαν καί ἀκτιστὸν ἐνέργειαν ἀποφεύγονταν τόν πανθεϊσμόν διά τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ ώς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαι καί δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἐλληνες φιλόσοφοι καί Γνωστικοί... Ἡ σύγχυσις ἐνέργειας καί οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικήν σχέσιν μεταξύ δημιουργοῦ καί δημιουργημάτων. Οὗτος ὁ κόσμος εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν ἀρχετύπων ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καί συναίδιος τῷ Θεῷ».

Σελ. 48. «...Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καί σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί ἄλλο ἡ οὐσία Αὐτοῦ».

Σελ. 50... Υποσ. 5. «‘Ο Ιωσήφ Βρυέννιος (σ.σ. ὁ μακάριος καὶ θεοειδῆς) καταδικάζει ως βλάσφημον τόν Ἀκινᾶτον, διότι τάς Πλατωνικάς ἰδέας τῇ θείᾳ φύσει προσάπτει...».

Σελ. 57. Υποσ. 1. «‘Ο Θεός θέλει τήν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ’ ἡ θεία αὕτη θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἀνθρώπον ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι δπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστῖνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καὶ σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὅδηγει λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστινείου ἡ Ὡριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «... Ἄφοῦ... μετά τόν Αὐγουστῖνον ἵσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὅργανα τῆς θείας ὄργης, τό δόγμα περὶ ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὅψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τάς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «... Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστῖνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Ἄφοῦ ὁ διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ως ὅργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησίς των δέν δύναται νά ἀποτελῇ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «... Ὁ Αὐγουστῖνος ἀνησυχῶν διά τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μή ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένῃ τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἐσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θείαν οὐσίαν. Ἄλλ’ ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρεσε τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν σατανᾶν καί ἀπό τόν ἀνθρώπον, κατέληξεν εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρίν ἀκόμη οὗτοι ἰδοῦν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «... Ὄλως ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι ὅργανον τῆς θείας ὄργης. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνη καί ἀνομία; Τίς δέ κοινωνία φωτί πρός σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῷ πρός Βελιάλ;» (Β' Κορ. ΣΤ' 14-15)... Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, «ἴνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν το κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτεστι, τόν διάβολον» (Ἐβρ. Β' 14). Μεταξύ Θεοῦ καί σατανᾶ συμβιβασμός δέν ὑπάρχει· τούναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «‘Η καθαρῶς δικαιική περὶ πτώσεως ἀντίληψις, ὑπό φιλοσοφικήν μορφήν, εἰσήχθη ὁριστικῶς εἰς τήν δυτικήν θεολογίαν ὑπό τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἐνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεων καί τῶν εὑδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τήν περὶ ἡθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετά τοῦ περὶ πτώσεως δόγματος...».

»Υποσ. 1. «‘Ἐνεκα τῆς ἀντιλήψεώς του περὶ προορισμοῦ καί ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστῖνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὔκολος ἡ

ύπό τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διά τοῦτο δέ καί ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτῶσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἔγινε κατ' ἀρχήν διά τῆς ἀπάτης τοῦ δφεως, ἀλλά κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διά τῆς στροφῆς αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ο ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατά τό πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὔδαιμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλά τούναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῇ τέλειος...».

»Ως ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τούς ὑπό ἔξετασιν συγγραφεῖς καί εἰς τὴν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν τό ὑπό τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθέν ἀδιεξόδον περὶ τῆς δυνατότητος τῆς πτῶσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταί τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἥσαν κατά πάντα τέλειοι. Ἐνῶ διά τόν Αὐγουστίνον καί τούς Δυτικούς ἐν γένει τό προπατορικόν ἀμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτῶσις, δηλαδή ὡς πτῶσις πρός τά κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διά τούς πρώτους καί μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ὁρθοδοξίας τό προπατορικόν ἀμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτῶσις τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπί πλέον καί ἐκ τῆς ὁδοῦ πρός τήν κατά Θεόν τελείωσιν καί θέωσιν».

»Ἐπίσης εἰς τά συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλείπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παρούσα πραγματικότης. Ἐνῶ δέ διά τόν Αὐγουστίνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ διαβόλου καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἔνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνενοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρά τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογική ἀντίληψις περὶ δικαιοσύνης, καθ' ἣν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τήν παρούσαν ἀδικον ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διά πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζική διαφορά μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τό ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τόν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπό ἔξετασιν περιόδου καί οἱ Ἑλληνες πατέρες ἐν γένει τονίζουν ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τόν θάνατον...».

»...Ο μυστικισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός.....

Σελ. 159. «...Ὀταν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἣν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξημένισεν ἐφ' ἄπαξ τόν Θεόν, ἦτο φυσικόν νά καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τό συμπέρασμα ὅτι τά μυστήρια, τά καλά ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζουν, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τόν ἐσταυρωμένον Χριστον δύναται νά σώσῃ...».

Ο αὐτός ἀοίδημος καί ἐν ἀγίοις αὐλιζόμενος Θεολόγος τῶν ἐσχάτων χρόνων Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἐν ἀνεκδότῳ πραγματείᾳ (Ομιλία) του, ὑπό τόν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν

Ίεραρχῶν... ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σύν ἄλλοις καὶ τά ἔξῆς:

«...Ἄγνοῶν τὴν ἑλληνικήν γλώσσαν ὁ Αὐγουστῖνος δέν ἥδυνατο νά μελετήσῃ οὕτε τὴν Καινήν Διαθήκην εἰς τό πρωτότυπον, οὕτε τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων πατέρων Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως. Καί ὅχι μόνον αὐτό. Ἄλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν του προϋποθέσεων δέν ἥδυνήθη νά κατανοήσῃ δρθῶς οὕτε τά συγγράμματα τῶν Λατίνων τά γραφέντα ἐντός τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

»...Ἐπίσης ὁ Ι. Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τήν δποίαν ἐγνώριζε μόνον ἀπό Λατινικάς περιγραφάς καὶ μεταφράσεις....

»Ο Αὐγουστῖνος ἥλθεν εἰς ὀξείαν θεολογικήν ἀντίθεσιν μέ τόν μαθητήν τοῦ Χρυσοστόμου ἀγ. Ἰωάννην τόν Κασσιανόν εἰς τά θέματα περὶ Χάριτος, ἀμαρτίας, προορισμοῦ καὶ ἐλευθερίας...

»....Κατά τόν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τήν Ἀνατολήν ὅτι οἱ Λατῖνοι ὡμίλουν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἐκφρασις ὑπάρχει εἰς τόν Ἀμβρόσιον καὶ ὡς διδασκαλία εἰς τόν Αὐγουστῖνον....¹⁷⁴».

Ο Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρός τούς Ἑλληνας καὶ Λατίνους Πατέρας, νομίζει ὅτι εἰς τῶν σκοπῶν τῆς Θεολογίας εἶναι ἡ διερεύνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...

»Ο Αὐγουστῖνος... συγχέει τάς προαιώνιους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τήν γέννησιν καὶ ἐκπόρευσιν. Διά τοῦτο δέν γνωρίζει διατί τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶναι Υἱός. Διά τόν ἴδιον λόγον ὅμως τό Filioque εἶναι ἀπαραίτητον διά τόν Αὐγουστῖνον, ἵνα μή συγχέωνται τά πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

»...Ισχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατά γράμμα τόν Αὐγουστῖνον... ὅτι... τήν ἐνοχήν τοῦ Ἀδάμ ἐκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καὶ οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκασεν εἰς τήν κόλασιν ὅλην τήν ἀνθρωπότητα καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν τήν ποινήν τοῦ θανάτου.. Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδή ἥθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ὁμάδα καὶ προώρισεν αὐτήν διά τήν σωτηρίαν. Οἱ μή ἐκλεγέντες δέν πρέπει νά παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διά τήν ἀμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως....

»...Ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπί τοῦ ἀνθρώπου...

»..Ο Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τό Contra Academicos, ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορά μεταξύ Πλατωνικῶν καὶ Ἀγίας Γραφῆς.

¹⁷⁴ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. Καλογήρου «Ἐνημερωτικαί Εἰσηγήσεις κατά τήν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ.. 15, ὑποσ. 1. «..Ο (σ.ο. μακαρίτης «ἐπίσκοπος» τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἐλβετίας) Urs Küry... κατεδείκνυε τό σαθρόν του Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ Filioque, ώς ἐξ ὀρισμένης τοιαδιολογικῆς θεωρητικῆς ιδιοτυπίας (Spekulation) τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβούριας καὶ Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος...».

»...Τό παράδοξον είναι, δτι ένω ό ἄγ. Ἀμβρόσιος..., μετά τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τό ἐπί ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ἵδεων βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τό όποιον ό Αὐγουστῖνος οὐδέποτε ἡμφεσβήτησε) καί ἀκολουθεῖ τήν δοθόδοξον διδασκαλίαν περί ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τούς προφήτας..., ό Αὐγουστῖνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ή ὅποια ἐπεκράτησεν εἰς τήν Φραγκολατινικήν Παράδοσιν.

»...Ἐν ἀντιθέσει πρός τήν Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ό Αὐγουστῖνος διδάσκει, δτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδοῦν διά τῆς χάριτος καί διά τῆς λογικῆς των τόν Θεόν καί τά ἐν αὐτῷ ἀρχέτυπα τῶν ὅντων.... Ἐπεκτεινόμενος ἐπί τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, δτι δύναται τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά φθάσῃ εἰς ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ἀρχετύπων διά τῆς ἐκστάσεως ἢ ὀφείλει νά γνωρίζῃ αὐτά διά τοῦ φωτισμοῦ.

»...Ο Ἡ. Αὐγουστῖνος... κατ' οὐσίαν συμφωνεῖ μέ τάς γνωσιολογικάς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καί Εύνομιανῶν.

»...Οι τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, δτι ό Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλλάσσει τόν κόσμον πρός τόν Ἔαυτόν Του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περί ἀνάγκης ἱκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δέν είναι Ὁρθόδοξοι. Οι Ἑλληνες πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τήν Αὐγουστίνειον βάσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδή τήν αληρονομικήν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἑλληνες Πατέρες ἡθικόν, φιλοσοφικόν ἢ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπί μιᾶς δῆθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...

Ὑποδεικνύει οὕτω καί καθορίζει σαφῶς ό μακαριστός αὐτός ὑποφήτης τῆς ὅντος Θεολογίας τά πνευματικά αἴτια, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὅποιων ό Ἀνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τήν διατύπωσιν τῆς φερούσης τό δνομά του θεωρίας, τῆς «ἱκανοποιήσεως» δηλαδή (ώς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ώς καί τάς πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονοῦμεν, συνάγεται ἐκ τούτων δτι, δπως καί οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιούργοι λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφήμου καί αἰρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τάς περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένας, ἀλλά καί αἰρετικάς ἐπίσης, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου, δστις θεωρεῖται ώς θεολογικός πυλώνας τοῦ Δυτικοῦ κόσμου καί δστις τιμᾶται δικαίως ώς Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας διά τόν ἔνθεον βίον αὐτοῦ καί τήν ἡρωικήν μετάνοιά του· παρέλκει νά ἐπισημειωθῇ δτι αἱ προμνησθεῖσαι θεωρίαι του είναι κακόδοξοι καί αἰρετικαί, ό ἵδιος δμως δέν χαρακτηρίζεται ώς αἰρετικός διότι δέν ὑπεδείχθησαν αὐτῷ καί ἐνέμεινεν αὐταῖς.

Καί είναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τάς περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας καὶ αἰρετικάς δοξασίας τοῦ Ἰ. Αὐγουστίνου. Θαυμαστής οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἴδια φιλοσοφίας καὶ παρασυρθείς, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς, εἰς τόν «ὅρθιογισμόν» καὶ τόν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διά τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀγ. Ἀμβροσίου), δέν ἡδυνήθη νά ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καὶ δέν ἡδυνήθη κυρίως, καὶ κατ' ἀρχήν, νά διακρίνῃ - ώς ἔπραξαν πάντες οἱ ἄγ. Πατέρες καὶ ἀπολογηταί τῆς Ἐκκλησίας - δτι πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ «μή ὄντος» ἴδεαι τοῦ Θεοῦ (τά «ἀρχέτυπα» πάντων τῶν κτισμάτων), τάς ὁποίας ἔχων Οὗτος ἐν τῷ ἀπείρῳ νοῖς Αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ'34) πρό καταβολῆς κόσμου ὄντοποιεῖ ἐκάστοτε τῇ βουλήσει Αὐτοῦ ὅλως ἐλευθέρως, είναι ἴδεαι «ψιλαί» καὶ οὐχί ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καὶ ἐνσυνείδητοι ἡ, ἄλλως, ὄντοτικαί, ώς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καὶ ὁ Πλάτων, δπως καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ώς αὐθύπαρκτον καὶ τήν ὕλην καὶ συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς Ὄν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξίν της, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἀπλῶς «μιօρφοποιόν αὐτῆς». Ἐπίσης, δτι αἱ «ψιλαί» αὗται περὶ τοῦ «μή ὄντος» ἴδεαι τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἡ συλληφθεῖσαι ὑπ' Αὐτοῦ, πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προηλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ώς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὥσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἡ σύλληψιν δι' οίασδήποτε μετουσιώσεως πρός αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «ψιλαί» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὄντοποιήσεως των, δπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καὶ αἱ μέχρι σήμερον μή ὄντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θά ὄντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ'41 κ.ἄ.) πρός ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργουμαστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ'41, Ἰωάν. Ε'20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μή ὄν»¹⁷⁵.

¹⁷⁵ Ἐκ «μέρους» πάντοτε, δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α΄ Κορ. ΙΓ'9 κ.ἄ.) τάς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «ἔργου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ'41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καὶ ἐξ «οὐκ ὄντων» πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς δημιουργίας, καὶ ὁδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν ἀποκάλυψιν, λαμβάνομεν, «ώς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι» (Α΄ Κορ. ΙΓ'11 κ.ἄ.), σχετικήν τίνα μόνον ἔννοιαν αὐτῶν δι' ἀντιπαραβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχή τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ (Γένεσ. Α'26). Ὄπως λοιπόν ἐν τῷ νοὶ ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ' ἐξ «οὐκ ὄντων» πᾶσαι αἱ ψιλαί καὶ ἀφηρημέναι ἴδεαι περὶ τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν καὶ μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ, διά διαφόρων συλλογισμῶν..., φέρονται ἐκάστοτε, κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὄντοποιήσιν (κυριολεκτικῶς «μιօρφοποιήσιν») διά τῆς ὑφεστώσης ὕλης, οὔτως, ἐν ἀντιπαραβολῇ, δ ἀπειρος καὶ ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἡ συλλαβών ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ ἀκατάληπτω ὥσαύτως νοῖς Αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ'34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ ἀλλ' ἐκ τοῦ «μή ὄντος», «ψιλάς ἴδεας» περὶ τοῦ ὅλου ἔργου Του, ηδόνησε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «είναι» διά τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ιωάν. Α'1-2 κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἀγίου Πνεύματός Του. Γενομένης δ' ἐπεξεργασίας τῶν ἴδεων τούτων ἐν ἀπερινόήτῳ συμβούλῳ τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς Θεότητος, ἥρξατο προοιδευτικῶς ἡ ὄντοποιήσις αὐτῶν ἐξ «οὐκ ὄντων» τῇ παντοδυνάμιῳ ἀπλῶς βουλῇ τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὄντοποιήσεως καὶ τῆς ὕλης, ἥτις ἀπητεῖτο πρός ὄντοποιήσιν καὶ μιօρφοποιήσιν αὐτῶν. Καί ώς αἱ ψιλαί ἴδεαι ἡμῶν περὶ τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννώμεναι ἐν τῷ νοῖς ἡμῶν οὕτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ είναι, μήτε ταύτης μετέχουσι μετά τήν σύλληψιν των, οὔτω καὶ αἱ περὶ τοῦ «μή ὄντος» ψιλαί ἴδεαι» τοῦ Θεοῦ οὕτε ἐκ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ προηλθον, μήτε, γεννηθεῖσαι ἡ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοῖς Αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετά τήν σύλληψιν καὶ τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὄπως ἐπίσης ἐν τῷ νοῖς τοῦ

Δέν ήδυνήθη πρός τούτοις νά διακρίνη ὅτι πᾶσαι αἱ ἴδιότητες τοῦ Θεοῦ (ἄγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετά τῆς θείας Οὐσίας, ὅπως καὶ ἡ δημιουργική ἐνέργεια Αὐτοῦ, ἥτις, προσέτι, κατά τήν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατρός ἄγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εἰς τήν ταυτότητα τῆς θείας Οὐσίας καὶ τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καὶ βουλήσεως», ὅπως καὶ ὅτι αἱ περί τοῦ «μή ὄντος» ψιλαί ἴδεαι τοῦ Θεοῦ, τά «ἀρχέτυπα» τῶν κτισμάτων, ἣ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς θείας Οὐσίας ἣ ὄντοποιοῦνται καὶ μετουσιοῦνται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς θείαν οὐσίαν ἄμα τῇ ὑπό τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἣ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς εἶδος τί «πανθεϊσμοῦ» ἣ «πανενθεϊσμοῦ»¹⁷⁶ καὶ ἀπολύτου προορισμοῦ, διά τῆς δοξασίας ὅτι καὶ πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τά κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ίδεαι» ἣ «ἀρχέτυπα», ἐνυπόστατα¹⁷⁷.

Ἐθεώρησεν ὅθεν ὁ Ἱ. Αὐγουστῖνος, ὅπως ἐν συνέχειᾳ καὶ οἱ Σχολαστικοί ἀλλά καὶ πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὅχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλειοι οἱ πρωτοπλάστοι καὶ ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ἐφόσον αἱ περί αὐτῶν «ψιλαί ἴδεαι» - τά «ἀρχέτυπα» - μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὄντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι καὶ ὅτι ἄπαν τό ἀνθρώπιον γένος ἡμάρτησεν ὅμοίως. Οὐχί μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυθῆ διά τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, περιλαμβανόμενον δυνάμει ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἄδαμ, ἀλλά καὶ διότι καί αἱ περί πάντων τῶν ἀνθρώπων «ψιλαί ἴδεαι» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρό καταβολῆς κόσμου ἐν Αὐτῷ καὶ ἔσχεν Οὗτος οὕτω τήν τελείαν περί αὐτῶν πρόγνωσιν πρό τῆς ὄντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετά τήν τοιαύτην

μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψιλαῖς ἴδεαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασίων κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καὶ ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τάς λεπτομερείας τοῦ ὅλου ἔργου τῆς εύδοκίας Του. Ἀλλ' Ἐκεῖνος προέγνω οὐχί μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζωὴν κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὑλικῶν κτισμάτων Του, ὡς καὶ τῶν δι' ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς Αὐτός πάλιν ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καὶ πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καὶ πάντων τῶν πνευματικῶν καὶ ἐνσυνειδήτων ἄρα δέ καὶ ἐλευθέρων κτισμάτων Του, ἐν οἷς καὶ οἱ ἄγγελοι, ὡς καὶ ὁ ἀνθρωπός. Η τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπεριόνητος..., ἀλλά βεβαιοῦται πλήρως, διά τῆς πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καί διακηρύσσει καὶ αὕτη τήν ἀπειρον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀλλά καὶ τήν ἀπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περὶ ὧν λαμβάνομεν μικράν ἔννοιαν δταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι, κατά τήν ωρητήν πάλιν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν», ὑπό τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Γ' 30) πρό πάσης βεβαίως δημιουργίας.

¹⁷⁶ Περί τῆς διαφορᾶς τοῦ «πανθεϊσμοῦ» ἀπό τόν «πανενθεϊσμόν» ἐπαγόμεθα τα κάτωθι: Πανθεϊσμός εἶναι ἡ θεωρία ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖ ἀπόρροια τοῦ Θεοῦ. Πανενθεϊσμός εἶναι ἡ καινοφανῆς θεωρία ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ὡσαύτως αὐθύπαρκτος ἐπιδρῶσα ἐπί τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καὶ τελοῦσα ὑπό τήν ἐπίδρασίν Του.

¹⁷⁷ Ὡς εἰπομεν, ταυτίζοντες οἱ Δυτικοί τήν θείαν οὐσίαν μέ τάς ἀκτίστους ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ ἀποφεύγουν τόν «πανθεϊσμόν», δεχόμενοι ἡδη μόνον τήν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστήν.

πτῶσιν καί ἀμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὐτῇ αὗτῃ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, δπως δήποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς «ὡς ἀρχέτυπα» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεως των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἡ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετά τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτούς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὄτι ἐξ αἰτίας τούτων - καί λόγω τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως - ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον, τῶν κατά πρόγνωσιν ἀμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη, ὑπό τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὅργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἡ ποινῶν τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ σατανᾶς, προηγηθείς εἰς τήν ἀμαρτίαν καί τήν πτῶσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἐν παράλογον καί αἰρετικόν, σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἐννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τά πνευματικά κτίσματα, ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργούσῶν εἰς τό ἔργον Αὐτοῦ.

Συναμιχθεισῶν οὕτω τῶν περὶ Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δή τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ἴδιότητες), τάς ὁποίας οἱ Ἑλληνες Πατέρες ἀπέρριψαν τελείως καί κατεδίκασαν, μετά τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περὶ τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς, ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν τῇ Δύσει τά διάφορα περὶ θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «δικανικά σχήματα»¹⁷⁸ τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας, περὶ «ἴκανοποιήσεως», διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Πρβλ. καὶ Ἀποστολ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ο Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13. «... Εἴ Η ίκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος. Εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, καθ' ἣν ὁ ἀνθρωπὸς ὁ ὁποῖος συνηθάνθη τά ἀμαρτήματά του, μετανοεῖ... καί προσέρχεται εἰς τόν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται καί λαμβάνει συγχώρησιν διά τοῦ ἐλέοντος τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον διοχετεύεται διά τῆς εὐχῆς καί τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἰερέως. Ἀλλ' εἰς τήν Παπικήν «Ἐκκλησίαν», ὁ μετανοῶν ἀμαρτωλός, ὅταν ἐξομολογεῖται, δικάζεται παρὰ τοῦ ἰερέως καί ἐπιβάλλονται εἰς αὐτόν διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτῆρα, διά νά ἐξιλεωθῇ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ... Τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρός τό Ι. Εὐαγγέλιον».

¹⁷⁹ Πλήν τῆς περὶ «ἴκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἀνσέλμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὑποστηρικτής καί τῆς αἰρέσεως τοῦ Filioque..., ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί πάλιν τῆς σχετικῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Ι. Αὐγουστίνου. Πρβλ. (+) Ἀρχ/πον Χρυσοστ. Παπαδοπούλου «Τό πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ.. 215 καί βιβλ. αὐτόθι.

Ἐφόσον δηλαδή οὐχί μόνον οἱ πρωτοπλάστοι ἀλλά καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι μετάσχοντες ὅπως δήποτε τῆς θείας οὐσίας ὡς «ἀρχέτυπα» πρό τῆς ὀντοποιήσεώς των ἐξ «οὐκ ὄντων», ἀλλως δέ καὶ περιλαμβανόμενοι δυνάμει, ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, προσέβαλον διά τῆς ἀμαρτίας τήν «θείαν δικαιοσύνην», ἥτοι αὐτήν ταύτην τήν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀρα, πρός ἀνάλογον ἔξοφλησιν τοῦ μεγάλου τούτου καὶ πανανθρωπίνου ἀμαρτήματος ἔδει νά ὑπάρξῃ ἵσης ἄξιας ἔξιλαστήριον θῦμα καί... ἀντάλλαγμα!!! Καί ἐφόσον τό πανανθρωπίον τοῦτο ἀμάρτημα προγνωσθέν ὑπό τοῦ Θεοῦ πρό καταβολῆς Κόσμου οἰονεὶ ἐγένετο τότε καὶ πράγματι (ταυτιζομένης, κατά τούς Δυτικούς, τῆς θείας προγνώσεως καὶ ἐνεργείας), ἀρα, ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς δημιουργίας ἀναζητηθέν ὑπό τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ δέν εὑρέθη ἄλλο τοιοῦτον ἔξιλαστήριον θῦμα καὶ ἀντάλλαγμα εἰμή ἡ Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου, τοῦ τελείως ἀθώου δηλαδή καὶ ἀναμαρτήτου ἀνθρώπου, ἐν ᾧ, προσέτι, θά ἐνώκει ὁ «ἐν μορφῇ Θεοῦ ἀνάρχως ὑπάρχων» (πρός Φιλιππ. Β' 6) αἰώνιος Λόγος - Θεός. Ο Θεάνθρωπος! Διότι μόνον τοιαύτη θυσία θά ἥτο δυνατον νά ἔξενμενίσῃ πλήρως τόν οὕτω πως προσβληθέντα! καὶ ἔξιργισθέντα! Θεόν. Η θυσία δηλαδή τοῦ Θεανθρώπου!¹⁸⁰ Ἄλλ' ἐάν ἡλήθευεν ὄντως ἡ προφανέστατα αἰρετική καὶ βλάσφημος αὗτη δοξασία, ὡς ἄμεσα αὐτῆς πνευματικά ἐπακόλουθα ἔδει νά εἶναι καὶ τά ἔξης:

A) Η **μεταβολή**, ἀνθρωποπαθῶς τοῦ Θεοῦ τῆς ἀπείρου «ἀγάπης» καὶ τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», τοῦ Θεοῦ τοῦ «μή θέλοντος τόν θάνατον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ...» (Ιεζεκ. ΙΗ' 23 κ.ἄ.), τοῦ Θεοῦ, τέλος, τοῦ ἀπείρου ἐλέους (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.) καὶ τῶν ἀπείρων οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως (Β' Κορ. Α' 3), τοῦ ἀπαθοῦς καὶ «μακαρίου» καὶ «ἀπειράστου κακῶν» (Ιακώβ. Α' 13 κ.ἄ.), εἰς Θεόν ἐγωπαθῆ, παθητόν καὶ ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπό τά κτίσματά Του, καί, κατά τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ἱκανοποιήσεις πάρ' αὐτῶν! Εἰς Θεόν ὅμως προσέτι οὐχί μόνον αἴμοχαρῆ καὶ αἷμοδιψῆ ἄλλά - καὶ τό τραγικώτερον - καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ...ἀξιοῦντα, πρός ἱκανοποίησίν Του, τήν θυσίαν ἀπολύτως ἀθώου θύματος (ὅπως ὁ Θεός Μολλόχ καὶ οἵ ἄλλοι θεοί τῶν ἀγρίων) καὶ οὕτως, οὐχί ἀπλῶς παραβιάζοντα..., ἄλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του!¹⁸¹

¹⁸⁰ Πρβλ. καὶ ἀοιδίμους Ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδου «Ἐκκλησ. Ιστορία», σελ. 500-501 καὶ βιβλ. αὐτ. «Ἄνσελμιος Καντερβούργιας...». Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ «Cur deus homo» (διατί ὁ Θεός ἀνθρωπός) ἔζητος νά ἀποδεῖξῃ τήν ἀνάγκην τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Η θεία δικαιοσύνη ἀπήτει ἱκανοποίησιν (satisfactio), τήν όποιαν ἀνθρωπός δέν ἡδύνατο νά τελέσῃ, ἥτο, ἀρα, ἀνάγκη νά τελέσῃ αὐτήν θεάνθρωπος. Διά τῆς διδασκαλίας ταύτης πρῶτος ὁ Ἀνσελμιος τήν ὑπό τοῦ Τερτυλιανοῦ καθορισθεῖσαν νομικήν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἔξιμοιογήσεως καὶ μετανοίας μετέφερεν ἐπί τῆς σχέσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Θεοῦ».

¹⁸¹ Όποιαν πράγματι καταρράκωσιν τής θείας «τελειότητος» καὶ «δικαιοσύνης» θά ἀπετέλει καὶ ἡ ἀντίφασις ἀφ' ἐνός μέν τῆς εἰς ἡμᾶς δοθείσης ἐντολῆς, διά τοῦ ὑπό τοῦ Θεοῦ δοθέντος Νόμου (Ιωάν. Α' 17) «... ἀθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς...» (Ἐξοδ. ΚΓ' 7, πρβλ. καὶ

Β) Η κατάργησις τοῦ μυστηρίου τοῦ δι’ ὄδατος βαπτίσματος. Ἐφόσον δηλ. διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου - τοῦ ἔξιλαστηρίου «λύτρου» - θά ίκανοποιήθη πλήρως ἡ ἐκ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων προσβληθεῖσα θεία δικαιοσύνη, ἃρα ἔδει νά ἐκλείψωσι (...κατά λόγον δικαιοσύνης) πᾶσαι αἱ συνέπειαι αἱ ἐκ τῆς προσβολῆς ταύτης προκύψασαι. Ὅτοι ἔδει νά ἐξαλειφθῇ καὶ νά ἐκλείψῃ τελείως τό προπατορικόν ἀμάρτημα ἀλλά καὶ πᾶσαι αἱ συνέπειαι αὐτοῦ, ἡ δι’ αὐτοῦ δηλ. ἐπιβάρυνσις ἡ ἡ πρός τήν ἀμαρτίαν προδιάθεσις καὶ ροπή πάντων τῶν ἀνθρώπων, δπως καὶ ὁ σωματικός θάνατος διά τούς μή ἀμαρτάνοντας, ἐφόσον οὗτοι θά ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τοῦ προπατορικοῦ ἀμάρτηματος. Καί οὐδείς ἄρα θά ὑπῆρχε πλέον λόγος πρός τέλεσιν τοῦ μυστηρίου δι’ ὄδατος βαπτίσματος¹⁸², ὅπερ ἐν τούτοις ρητῶς ἐνετείλατο ὁ Κύριος ὡς ἀπαραίτητον, σύν τῇ πρός Αὐτόν πίστει (Μάρκ. ΙΕ’15 κ.ἄ.), ἡ δέ ἀγία ἡμᾶν Μήτηρ Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία δικαιώς, καὶ βάσει τῶν σαφῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλά καὶ τῆς ἰσοκύρου Ι. Παραδόσεως, καθιέρωσε τήν τέλεσιν αὐτοῦ ἀπό νηπιακῆς ἡλικίας, ἥτοι τόν νηπιοβαπτισμόν. Οἱ ἀνθρωποι ἔδει νά γεννῶνται φύσει «ἀγαθοί» μέ προδιάθεσιν καὶ ροπήν πρός τό ἀγαθόν... Καί οἱ μή ἀμαρτάνοντες ἔδει νά μή ἀποθνήσκωσι διά τοῦ φυσικοῦ θανάτου. Ἀλλά καὶ μετά τήν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου οὐδέν τούτων ἐγένετο. Ὅσον δ’ ἀφορᾷ εἰς τήν προδιάθεσιν καὶ τήν ροπήν πρός τήν ἀμαρτίαν, εἶναι αὖται τόσον ἔντονοι ἀπό παιδικῆς ἡλικίας, ιδίᾳ εἰς τήν καθ’ ἡμᾶς ἐποχήν....

Καί δέν ἐπηκολούθησαν τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου πᾶσαι αἱ ρηθεῖσαι συνέπειαι, διότι οὐδόλως εἶχεν αὕτη τήν ἔννοιαν τοῦ νομικοῦ «λύτρου». Διά τοῦτο, (καὶ κατά τήν ρητήν διακήρυξιν τοῦ ἰδίου καὶ πάλιν), τό δοθέν ὑπ’ Αὐτοῦ «λύτρον» ἐδόθη οὐχί ἀντί πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ «ἀντί πολλῶν» (Ματθ. Κ’28). Ὅτοι ἀντί ἐκείνων οἵτινες ἔμελλον νά πιστεύσωσιν εἰς τήν θεότητά Του, θά ἐτήρουν προσέτι καὶ πάσας τάς ἐντολάς Αὐτοῦ (Ματθ. ΚΗ’20 κ.ἄ.). Ὡς κατάργησιν δέ τῆς μέν ἀμαρτίας (ἥτις, ως εἴπομεν, οὐχί μόνον δέν ἔξελιπεν ἀλλ’ ἐφθασεν ἥδη καὶ πάλιν εἰς τήν ὑπάτην ἔντασιν αὐτῆς) δέον νά νοήσωμεν, πλήν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πιστῶν, διά τοῦ βαπτίσματος, ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἀμάρτηματος, καὶ τήν κατάργησιν συνάμα τῆς ἔξουσίας, τῆς δυνάμεως αὐτῆς δπως ἄμα τῇ τελέσει της ἔχῃ ὡς ἀναπόφευκτον ἐπακόλουθον τόν θάνατον. Διότι ἡ τοιαύτη δύναμις αὐτῆς κατηργήθη πράγματι διά τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου», ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς πρός Αὐτόν πίστεως καὶ τῆς, ἐν περιπτώσει ἀμαρτίας, μετανοίας. Ἐπίσης ως

Δεύτερον. ΚΑ’26, Πεζεκ. ΙΗ’20 κ.ἄ.) καὶ ἀφ’ ἑτέρου τῆς ἀπαιτήσεως τῆς «θείας δικαιοσύνης» δπως θανατωθῇ καὶ θυσιασθῇ ἀθῶς καὶ ἀναμάρτητος διά τήν ίκανοποίησιν αὐτῆς λόγω προσβολῆς γενομένης παρ’ ἄλλου..., δόσον δήποτε μεγάλη καὶ ἄν ἥτο ἡ προσβολή αὕτη...

¹⁸² Οἱ Διαμαρτυρομένοι ἐθεώρησαν περιττόν οὐχί μόνον τό βάπτισμα ἀλλά καὶ «τά καλά ἔργα!» Διότι, κατ’ αὐτούς, ἀρκεῖ μόνον ἡ πρός τόν Κύριον πίστις, γενόμενης πλήρους ίκανοποίησεως τῆς «θείας δικαιοσύνης» διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας Του.

κατάργησιν τοῦ θανάτου, δέον νά νοήσωμεν τήν ἄμεσον μέν κατάργησιν οὐχί τοῦ σωματικοῦ τοιούτου (συνεχιζομένου καί διαιωνισθησιμένου μέχρι συντελείας) ἀλλά τοῦ «ψυχικοῦ», διά τούς πιστεύοντας καί πάλιν εἰς τόν Κύριον, ἀλλά καί τηροῦντας τάς ἐντολάς Του. Ἀμα δέ καί ὡς τήν ἀπόλυτον βεβαίωσιν ἡμῶν ὅτι, ὡς ὁ Κύριος, ὡς Θεός - Λόγος, ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τό ἄχραντον σῶμα Του, διότι ὁ θάνατος δέν εἶχεν ἔξουσίαν ἐπ' αὐτοῦ (Ιωάν. Β' 19 κ.ἄ.), οὕτω θά ἀναστήσῃ καί τά ἡμέτερα τοιαῦτα «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» (Ιωάν. ΣΤ' 39).

Καί, τέλος.

Γ) Ἀναπόφευκτον πνευματικόν ἐπακόλουθόν τῆς παραδοχῆς τῆς ρηθείσης «θεωρίας...» θά ἦτο ἐπίσης ἡ «**αὐτοτιμωφία**» τοῦ Θεοῦ. Διότι κατά τήν ρητήν καί πάλιν διακήρυξιν τοῦ Κυρίου «ὁ Πατήρ δέν κρίνει οὐδένα, πᾶσαν δέ τήν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ» (Ιωάν. Ε' 22). Η διακήρυξις αὗτη τοῦ Κυρίου εἶναι ἀπολύτως νοητή, ἐφόσον ὁ Υἱός - Λόγος εἶναι ἡ ἐνυπόστατος καί ἐνσυνείδητος «Δύναμις» καί «Σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἥτις θά κρίνῃ τόν κόσμον (Α' Κορ. Α' 24, Παροιμ. Α' 20-21 κ.ἄ.).

Ἐάν λοιπόν ἦτο δυνατόν νά δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἄπειρος καί ἀπαθής Θεός προσεβλήθη... ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων, τήν προσβολήν ταύτην ἡσθάνθη, ἀναμφιβόλως, ἐξ ἵσου μέ τόν Πατέρα καί ὁ Υἱός, δπως βεβαίως καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι μέν τριάς ὁμοουσίων ὑποστάσεων, εἶναι δμως Θεός εἰς καί ἀχώριστος. Ἀφοῦ δέ εἰς τόν Υἱόν ἐδόθη ὑπό τοῦ Πατρός ἡ «πᾶσα κρίσις», ἄρα Ἐκεῖνος δστις ἔδει νά ζητήσῃ τήν θείαν ἰκανοποίησιν ἦτο πάλιν ὁ Υἱός, ἥ θεία «αὐτοδικαιοσύνη».

Ο ἄπειρος λοιπόν καί «ἐν μορφῇ Θεοῦ» ἀνάρχως ὑπάρχων προαιώνιος Λόγος - Υἱός (Ιωάν. Α' 1, Φιλιπ. Β' 6 κ.ἄ.). ὁ ἔχων παρά τοῦ Πατρός πᾶσαν τήν «κρίσιν», ἡ «**αὐτοδικαιοσύνη**», τοῦ Θεοῦ καί ὁ **δοτήρ** τοῦ Θείου Νόμου, ζητῶν ἀπό τό κτίσμα Του (τόν ἀνθρωπον...), τόν πλανηθέντα ὑπό τοῦ διαβόλου, ἰκανοποίησιν τῆς προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης Του, τοῦ νόμου δηλ. δν Αὐτός ἔταξε, ἀποφασίζει -εύδοκοῦντος τοῦ Πατρός καί συνευδοκοῦντος καί τοῦ Ἅγιου Πνεύματος- νά ἐνσωματωθῇ ἐν τῷ ἀπολύτως ἀναμαρτήτῳ καί ἀθώῳ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ καί... ἀφήνει, ἔστω, τόν ἀνθρωπον τοῦτον νά ὑποστῇ ἀδίκως καί παρανόμως τό μαρτύριον τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου, ...καί πάσας τάς προηγηθείσας αὐτοῦ ταπεινώσεις καί ὀδύνας..., διά νά ἰκανοποιηθῇ ἥ ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων προσβληθεῖσα «θεία δικαιοσύνη! Φρικτός, ἀληθῶς, παραλογισμός... Ἀλλά πᾶσαι, δυστυχῶς, αἱ προμνησθεῖσαι πνευματικαί κλπ συνέπειαι ἀκολουθοῦσιν, ἔάν ἥ **βλάσφημος** καί **αἰρετική** αὗτη θεωρία ἦτο ἀληθής.

Καί προσεπάθησαν βεβαίως νά καταστήσωσι λογικοφανῆ τήν βλάσφημον καί παράλογον ταύτην «θεωρίαν». α) Διά τοῦ παραδείγματος τοῦ βασιλέως τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων Λοκρῶν Ζαλεύκου, δστις διά νά μετριάσῃ, ἐκ πατρικῆς ἀγάπης, τήν ποινήν

τῆς τελείας τυφλώσεως τοῦ ὡς μοιχοῦ συλληφθέντος υἱοῦ του (τήν δόποίαν ἐπέβαλλεν ὁ σχετικός νόμος), ἐτύφλωσε κατά τόν ἔνα δοφθαλμόν ἔαυτόν καί κατά τόν ἔτερον τόν υἱόν του καί οὕτως ἐνόμισεν ὅτι ἴκανοποιήθη ἡ ἐπιταγή τοῦ νόμου, ἥτις ἀπήτει τήν ἐξόρυξιν (τύφλωσιν) δυό δοφθαλμῶν! β) Διά τοῦ παραδείγματος δικαστοῦ, ὅστις δικάσας παρανομήσαντα φίλον του, κατεδίκασε μέν αὐτόν εἰς τήν ὠρισμένην ὑπό τοῦ νόμου χρηματικήν ποινήν, κατελθών δικαστής τῆς ἔδρας, ἅμα τῇ ἀπαγγελίᾳ τῆς ἀποφάσεως, κατέβαλεν ἐξ ἰδίων του τό σχετικόν χρηματικόν ποσόν, διά νά ἐκδηλώσῃ οὕτω τήν πρόσ τόν φίλον του ἀγάπην... γ) Τοῦ διμοίου παραδείγματος καλοῦ φίλου, ὅστις οὐχί μόνον ἀπέκρυψε φονέα φίλον του, καταφυγόντα εἰς τήν οἰκίαν του, ἀλλ' ἐπί πλέον ἐφόρεσε καί τά ἐνδύματά του· ὑποδυθείς δ' οὕτω καί ἀποδεχθείς τήν ταυτότητα τοῦ φίλου του, ἐθανατώθη ἀντ' ἐκείνου ἀθώος ὕν. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νά παρατηρήσωμεν πόσον «μωροί» εἶναι οἱ παραλληλισμοί οὗτοι, τελείαν ἀγνοιαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν τῇ Σταυρικῇ θυσίᾳ τοῦ Κυρίου θείας συγκαταβάσεως, ἀγάπης καί εύδοκίας, ἀλλά καί δυνάμεως, συνάμα, ὅπως καί σοφίας, προδίδοντες.

Διότι ὁ ἄπειρος, ἀκατάληπτος καί ἀπερινόητος τήν οὔσιαν καί τήν φύσιν τρισυπόστατος Θεός εἶναι, κατ' ἀρχήν ἀπαθής, κατά τόν ὠραῖον σχετικόν χαρακτηρισμόν τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν, ἀνενδεής καί ἀμετάβλητος... «Οὐκ ἔνι, παρ' Αὐτῷ, παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα» τονίζει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβ. Α'17) καί εἶναι «ἄπειραστος κακῶν» (αὐτ. § 13). Χαρακτηρίζεται ὡς «ἄγιος» (Ιωάν. ΙΖ'11 κ.ἄ.), ὡς «ἀγάπη» (Α' Ιωάν. Δ'8), ὡς «δίκαιος» (Ιωάν. ΙΖ'25 κ.ἄ.), ὡς «τέλειος» (Μάτθ. Ε'48), ὡς «ἀληθής» (Ιωάν. Γ'33 κ.ἄ.), ἀλλά πᾶσαι αἱ ἰδιότητές Του αὗται δέν εἶναι αὐτή αὕτη ἡ οὔσια καί ἡ φύσις Του, ἥτις, καθ' ὃ ἄπειρος εἶναι ἀπέρινοητος, ἀκατάληπτος...

Πᾶσαι αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ εἶναι φύσει ἀπολύτως συνυφασμέναι καί ἀναντιρρήτως ἵσαι πρόσ ἀλλήλας, ὥστε νά μή δύναται νά ὑπάρξῃ οὐδέ νά νοηθῇ οἰαδήποτε διαφορά μεταξύ αὐτῶν, οὔτε βεβαίως καί χωρισμός. Διά τοῦτο δέ καί εἶναι βασικῶς πεπλανημένη ἡ ἐσχάτως ἐπινοηθεῖσα «ἄνευ, δῆθεν, δρῶν καί δρίων! ἀγάπη, τῆς ὁποίας καί γίνεται τόσον ἀφελῆς καί πονηρά ἐπίκλησις διά τήν διαθρυλουμένην «ἔνωσιν» τῶν χριστιανικῶν διμολογιῶν μετά τῆς μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς, Ὁρθοδόξου Ἀποστολικῆς καί Πατερικῆς Ἐκκλησίας, ὡς δῆθεν «ἀπομιψήσεως ἢ ἀπορροίας» τῆς θείας ἀγάπης. Ἡ θεία ἀγάπη δέν δύναται νά ἀποχωρισθῇ, οὐδέ νά ἀπομονωθῇ τῆς θείας δικαιοσύνης, ὅπως ἐπίσης καί ἀπό τῆς θείας τελειότητος καί τῆς ἀληθείας, ταῦτα δέ ἰσχύουσι καί διά τήν ἀνθρωπίνην ἀγάπην καί δή τήν χριστιανικήν, προκειμένου ἴδια περὶ ἀμέσου συνεργείας ἡμῶν εἰς τό ἔργον τοῦ Θεοῦ καί οὐχί περὶ ἀπλῶν σχέσεων ἡμῶν πρός ἀλλήλους, ὅτε διφείλομεν νά ἀγαπῶμεν καί τούς ἐχθρούς ἡμῶν. Ἡ πραγματική δύνη καί εὐάρεστος τῷ Θεῷ ἔνωσις μετά τῆς Ἐκκλησίας, θά

πραγματοποιηθῇ μόνον ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς συνυπάρξεως, ἐν ἀπολύτως ἵση μοίρᾳ, πασῶν τῶν θείων τούτων ἰδιοτήτων. Ἀλλως οἰαδήποτε δῆθεν ἔνωσις ἡ ἐνότης θά διαλυθῇ ταχέως, καὶ διά θαυμαστῆς ἀκόμη παρεμβάσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὸ θέλημά Του (Ματθ. ΣΤ' 10 κ.ἄ.). Πρός πραγματοποίησιν δέθεν αὐτῆς δέον νά ἀναζητηθῇ (Ρωμ. ΙΒ' 2 κ.ἄ.) καὶ νά γίνη σεβαστόν ὑπό πάντων τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ «...δικαιοσύνη» Αὐτοῦ (Ματθ. ΣΤ' 10, 33) καὶ οὐχί «αἱ βουλαί, αἱ **πονηρίαι** καὶ αἱ **ἰδιοτέλειαι** καὶ φιλοδοξίαι τῶν οἰωνδήποτε ἀνθρώπων». Διότι ὁ «κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριοῦ αὐτούς...» (Ψαλμ. Β' 4).

Δέν ἦτο συνεπῶς, κατ' ἀρχήν, δυνατόν νά προσβληθῇ ὅπωσδήποτε ὁ ἀπαθής Θεός ἐκ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, διότι δέν ἦτο δυνατή ἡ μονομερής προσβολή τῆς θείας δικαιοσύνης Του εἰς βάρος τῶν μετ' αὐτῆς συνυφασμένων καὶ ἀνάρχως ἐπίσης συνυπαρχουσῶν λοιπῶν ἰδιοτήτων Του. Ἡ δικαιοσύνη Του, ὁ νόμος Του, ἐτάχθησαν ὑπ' Αὐτοῦ, πρός ἔξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «μυστηρίου» - «ἔργου» Του ἐν τῇ καθολικῇ δημιουργίᾳ, πνευματικῇ τε καὶ ὑλικῇ, εἴτε πρός βράβευσιν, ἀφ' ἐνός, τῶν ἐνσυνειδήτων πνευματικῶν ἄρα δέ καὶ ἐλευθέρων κτισμάτων Του, ἐφόσον ταῦτα θά ἐνηρμόνιζον, ἀπολύτως ἐλευθέρως, τήν χρῆσιν τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας των πρός τό ἄγιον θέλημα Αὐτοῦ, ἡ καὶ πρός τιμωρίαν των, ἐάν θά ἀντέτασσοντο καὶ θά ἐπαναστατοῦν κατ' Αὐτοῦ. Παραβιασθεῖσα δέ ἡ δικαιοσύνη, ὁ νόμος Του, ὑπό τοῦ σατανᾶ ἀρχικῶς καὶ τοῦ ὑπ' αὐτόν τάγματος, ὡς καὶ τῶν πρωτοπλάστων ἀκολούθως, ἐλειτούργησεν ὡς «τιμωρός» (ποινική) καί... ἴκανοποιήθη πλήρως. Οἱ ἀμαρτήσαντες ἐτιμωρήθησαν κατά τάς ἐπιταγάς αὐτῆς. Οὐδέν περιθώριον ἄλλης ἴκανοποιήσεως ὑπελείφθη. Καί οὐδεμία ἄλλη ἴκανοποίησις (καὶ δή διά τῆς παρανόμου τιμωρίας καὶ θυσίας ἀθώου θύματος) ἦτο δυνατόν νά ζητηθῇ παρ' αὐτῆς, οὐχί μόνον διότι θά προσεβάλλοντο καὶ θά ἐθίγοντο αἱ λοιπαὶ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καὶ διότι θά ἀνέτρεπεν οὕτως αὐτῇ ἀρδην ἐαυτήν διά τῆς ἀδίκου πλέον καὶ παρανόμου ἀξιώσεως καὶ λειτουργίας της.

Ἀλλά δέν ἦτο προσέτι δυνατόν νά προσβληθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη ἐκ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων μέ τήν ἀνθρωποπαθὴ ἔννοιαν τῆς προσβολῆς καὶ τῆς... «ἴκανοποιήσεως», διότι οἱ πρωτοπλάστοι ἦσαν ἐπίσης ἀπλά, ὡς ἡμεῖς **κτίσματα** τοῦ Θεοῦ, ἀσχέτως ἄν, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ, προωρίσθησαν νά ἔξομοιωθῶσι, κατά χάριν, πρός Αὐτόν ἐάν ἐτήρουν τήν πρός αὐτούς δοθεῖσαν ἐντολήν Του, τόν νόμον Του. Αἱ περί αὐτῶν «ψιλαί ἰδέαι» τοῦ Θεοῦ **οὐδόλως** μετά τήν γέννησιν ἡ τήν σύλληψιν των ὑπ' Αὐτοῦ, πρό καταβολῆς κόσμου, εἶχον, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπόστασιν τινά «ώς ἀρχέτυπα» ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας πρό τῆς ὄντοποιήσεως αὐτῶν. Ἡσαν καὶ οἱ πρωτόπλαστοι πρό τῆς δημιουργίας των, δπως καὶ ἅπαν τό ἐξ αὐτῶν προελθόν ἀνθρώπιον

γένος, «ψιλαί» ἀπλῶς **ἰδέαι** τοῦ Θεοῦ, «μή ὅν», καθ' ὅν ἀκριβῶς τρόπον εἶναι «μή ὅν» καί αἱ ὑπό τοῦ νοός ἡμῶν γεννώμεναι ἐκάστοτε ψιλαί **ἰδέαι** ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν. Ὄπως αἱ ὑπό τοῦ νοός ἡμῶν γεννώμεναι ἐκάστοτε ψιλαί καί ἀφηρημέναι **ἰδέαι** δέν ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ οὐδέ μετέχουσιν αὐτῆς γεννώμεναι ἡ συλλαμβανόμεναι καὶ εἰς σχέδια ἐπεξεργαζόμεναι ὀντοποιοῦνται δέ αὗται ἡ κυριολεκτικῶς «μιօρφοποιοῦνται» ὑφ' ἡμῶν διά τῆς ὑφεστώσης ὕλης, κατ' ἐλευθέραν ὅμως βιούλησιν ἡμῶν, ἄλλαι μέν προκρινόμεναι καί ἄλλαι ἀπορριπτόμεναι καί, ὡς «μή ὅν», ἀφανιζόμεναι... οὕτω καί αἱ ὑπό τοῦ Θεοῦ καί ἐν τῷ ἀπειρων **νοΐ** Αὐτοῦ (Ρωμ. IA'34) γεννηθεῖσαι ἡ συλληφθεῖσαι **ἰδέαι** περὶ τοῦ «μή ὅντος», παρέμειναν καί παραμένουσιν ὡς τοιαῦται, ἥτοι «ώς μή ὅν», ἐν τῷ Θεῷ καί μετά τήν «ἀποκύησιν» αὐτῶν (Ιακώβ. A'18), ὅπως καί κατά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν εἰς τό ὅλον σχέδιον τῆς Δημιουργίας, καί λαμβάνουσιν ὑπόστασιν καί μιօρφήν ὡς κτίσματα, τῇ βιούλησι τοῦ Θεοῦ, χωρίς οὐδόλως νά μετέχουσι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, πολύ δέ περισσότερον νά μετουσιῶνται εἰς μέρος αὐτῆς.

Δυνάμεθα δθεν νά νοήσωμεν - «**ἐκ μέρους**» βεβαίως, (Α΄ Κορινθ. ΙΓ'9) πάντοτε - καί τό ἐν προκειμενῷ «**μυστήριον**» - «**ἔργον**» τοῦ Θεοῦ, ἔχοντες ὡς προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ψυχή ἡμῶν, ἐν τῇ νοερᾷ αὐτῆς φύσει, ἔξεικονίζει τόν Θεόν, κατ' **εἰκόνα** Αὐτοῦ πλασθεῖσα, ὁ δέ πεπερασμένος νοῦς ἡμῶν τόν ἀπειρον θεῖον Νοῦν, περὶ τοῦ ὄποιου ὁ Ἀποστ. Παῦλος γράφει «τίς ἔγνω Νοῦν Κυρίου καί τῆς σοφίας Αὐτοῦ τίς ἔγένετο μέτοχος;». (Ρωμ. IA'34). Οὕτω, κατά μέν τήν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, ἐνεργεῖ ἡ ἀπέρινοητος ἐπίσης καί ἀκατάληπτος θεία πρόγνωσις, ὥστε νά προγιγνώσκῃ ὁ Θεός, ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ, πάσας τάς λεπτομερείας τῆς ὕλης δημιουργίας (Ματθ. Γ'30 κ.ἄ.) πρό τῆς ὀντοποιήσεως τῶν περὶ αὐτῆς «ψιλῶν ἰδεῶν», κατά τήν ἐκάστοτε δέ ὀντοποιήσιν τῶν ἰδεῶν τούτων ἐξ «οὐκ ὅντων», ἐνεργεῖ ἡ βιούλησις, ἡ παντοδυναμία ὅπως καί ἡ πανσοφία Αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει μέν ὁ Θεός τελείαν πρόγνωσιν πασῶν τῶν λεπτομερειῶν καί τῆς ζωῆς ὡς καί τῆς δράσεως ἀλλά καί τῆς ἀλληλεπιδράσεως καί πάντων τῶν **ἐνσυνειδήτων** ἄρα δέ καί **ἐλευθέρων** κτισμάτων πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἐν τῇ τοιαύτῃ ὅμως ἀπερινοήτῳ προγνώσει Του οὕτε ὑπεύθυνος εἶναι τῆς μετά τήν ὀντοποιήσιν ἡ δημιουργίαν αὐτῶν κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας ὡρισμένων ἐκ τῶν κτισμάτων τούτων, τῶν ἐνσυνειδήτων καί ἐλευθέρων..., μήτε ταῦτα ἀμαρτάνουσι **πράγματι** πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν ὡς «ψιλαί» δηλ. «ἰδέαι», ἐφόσον δέν εἶχον ὑπόστασίν τινά καί οὕτε ἐνυποστάτως **δοκιμάζονται**.

Οὕτε οἱ πρωτόπλαστοι συνεπῶς ἡμάρτησαν πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὅντων» ὀντοποιήσεως ἡ τῆς δημιουργίας αὐτῶν, οὕτε «τέλειοι» ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἐπίστευσεν ὁ Ἱ. Αὔγουστῖνος καί μετ' αὐτόν πάντες οἱ «Θεολόγοι» τῆς Δύσεως. Διά τόν λόγον αὐτόν δέν προημάρτησε τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῆς πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης εἴτε ὡς

«ψιλαί ιδέαι», εἴτε διότι περιείχετο δυνάμει ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ. Ἡμάρτησαν οἱ πρωτόπλαστοι ὅταν ἔκαμον κακήν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας των, πιστεύσαντες οὐχί εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ’ εἰς τὴν σατανικήν διαβολήν καί ἀπάτην, καί τοῦτο ἀκριβῶς προγιγνώσκων ὁ Θεός καί τὴν ἄπειρον Αὐτοῦ ἀγάπην ἐκδηλῶν πρός τὸν ἄνθρωπον, ἔπλασεν αὐτούς μὲ τό ὑλικόν καί **δεκτικόν φθορᾶς** ἀλλά καί θανάτου (διαλύσεως) σῶμα, ἵνα ἡ ἀμαρτία των, μή εἶναι **ἀσύγγνωστος** ἀλλά **συγγνωστή**. Παρεχωρήθησαν ὡσαύτως ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτούς (ὅπως καί ἐν συνέχειᾳ εἰς πάντας τους ἄνθρωπους) καί αἱ λοιπαὶ τιμωρίαι, αἱ ἀσθένειαι κ.λ.π., ὡς μέσα παιδαγωγικά ὑποβοηθοῦντα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν μετάνοιαν... καί τὴν σωτηρίαν. Καί αὐτῇ ἡ ἔξωσις τῶν πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ Παραδείσου ἐγένετο πρός ὀφέλειαν αὐτῶν καί ἐξ ἀγάπης μὲ τὸν αὐτόν σκοπόν¹⁸³. Οὕτω πολυειδῶς καί πολυτρόπως ἔξεδηλώθη διά τὸν ἄνθρωπον ἡ ἄπειρος θεία ἀγάπη καί εὐπλακνία κατ’ ἀρχήν διά τοὺς πρωτοπλάστους, ἀλλ’ ἀκολούθως καί δι’ ἄπαν τὸ ἄνθρωπινον γένος.

Ἐλειτούργησεν οὕτως ὡς τιμωρός ἡ θεία δικαιοσύνη ἐναντίον τῶν ἀμαρτησάντων πρωτοπλάστων, ἀλλ’ ἡ λειτουργία της αὗτη ἐγένετο ἐν συνδυασμῷ, μετά τῶν μετ’ αὐτῆς ἀπολύτως συνυφασμένων λοιπῶν ἴδιοτήτων τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα τῆς πρυτανευούσης ἐξ αὐτῶν, τῆς ἀγάπης. Καί ταύτης συντελούσης, ὅπως καὶ τῆς ἀπερινοήτου βεβαίως θείας προγνώσεως, ἔξεδηλώθη πατρικῶς διά τὸν ἄνθρωπον τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ (Λουκ. Α'78 κ.ἄ.). Οὕτω, καὶ ἐν τῇ ἀφάτῳ θείᾳ ἀγάπῃ καὶ εὔδοκίᾳ (Λουκ. Β'14 κ.ἄ.), προωρίσθη, πρό καταβολῆς κόσμου, οὐχί μόνον νά γίνη καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ ἐν «μιօρφῇ Θεοῦ ὑπάρχων» ἀνάρχως Λόγος-Υἱός (Φιλιππ. Β'6 κ.ἄ.), ἀλλά καὶ νά ὑποστῇ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ. Ἄλλα τό ἀποκορύφωμα τοῦτο τῆς ἐκδηλώσεως διά τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀφάτου ταύτης θείας ἀγάπης ἐγένετο, ἐν τῇ ἀπολύτῳ θείᾳ προγνώσει περὶ τῆς θέσεως τήν ὅποιαν θά ἐλάμβανον καὶ τῆς στάσεως τήν ὅποιαν θά ἐτήρουν ἔναντι τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ τόσον ὁ σατανᾶς (ὁ φθονήσας καὶ μισήσας τὸν ἄνθρωπον ὅπως ἐφθόνησε καὶ ἐμίσησε τὸν Θεόν), ὅπως καὶ τά ἐξ ἄνθρωπων ὅργανα αὐτοῦ, ἥτοι αἱ Ἰουδαϊκαί Ἀρχαί καὶ ἔξουσίαι, ὁ Πιλάτος, ὁ Ἰούδας, ἀλλά καὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ ἀπείρῳ δηλ. θείᾳ προγνώσει, τῇ ἀποκαλυφθείσῃ εἰς ἡμᾶς διά τῶν ὑπερόχων προφητειῶν (δι’ ᾧ προανηγγέλθησαν πρό χιλιετηρίδων ἡ ἐκατονταετιῶν πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐνανθρωπήσεως, τῆς ζωῆς, τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου ὅπως τῆς ἐκουσίας θυσίας Του εἰς τὸν Γολγοθᾶν) προέγνω, ὁ Θεός, ὅτι, χωρίς νά παραβιασθῇ ἡ εἰς τὰ πνευματικά Αὐτοῦ κτίσματα δωρηθεῖσα ἐνσυνείδητος ἐλευθερίᾳ, οὐδείς ἄλλος τρόπος ὑπῆρχε τόσον διά τήν σωτηρίαν τῶν πρωτοπλάστων ὅσον καί διά τήν

¹⁸³ Προβλ. ἀγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Λόγ. Α' «πρός Σταγειρίτην Ἀσκητήν δαιμονιώντα», Ε.Π.Μ. τ. 47, σ. 428 - 429.

όλοι κλήρωσιν τοῦ δόλου ἔργου Του ἐπί τῆς γῆς (Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.), ἐν προωρισμένοις μάλιστα καὶ προπεφητευμένοις «καιροῖς», εἰμὴ ἡ ἐνανθρώπησις, καὶ ἀρχήν, καὶ ἡ ἐκουσία ἀκολούθως προσέλευσις τοῦ Κυρίου εἰς τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ.

Ταύτην δέ τήν ἔννοιαν ἔχει καὶ τό χωρίον Ἐβρ. Β' 9-10 «...βλέπομεν Ἰησοῦν... δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπέρ παντός γεύσηται θανάτου. Ἐπρεπε γάρ αὐτῷ, δι' ὃν τά πάντα καὶ δι' οὗ τά πάντα, πολλούς υἱούς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τόν ἀρχηγόν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διά παθημάτων τελειῶσαι...». Καὶ ἐν συνέχειᾳ, αὐτόθι στιχ. 14-15). «Ἐπεί οὖν τά παιδία κεκοινώνηκε σαρκός καὶ αἵματος, καὶ αὐτός παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διά τοῦ θανάτου κατάργησῃ τόν το κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτ' ἔστι τόν διάβολον (σ.σ. καὶ οὐχί νά... ἵκανοποιήσῃ τήν θείαν δικαιοσύνην... ὡς «τιμωρόν»...) καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, δσοι φόβῳ θανάτου διά παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας». Ἡ λέξις «ἐπρεπε» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔχει τήν ἔννοιαν ὅτι «ἡτο ἀνάγκη ἀναπότρεπτος» (διά νά μή παραβιασθῇ ἡ δωρηθεῖσα εἰς τά ἐνσυνείδητα κτίσματα ἐνσυνείδητος ἐλευθερία) ὅπως διά παθημάτων καταδειχθῇ ὡς τέλειος ἀνθρωπος ὁ Κύριος, διά νά «σώσῃ» καὶ «ἀγάγῃ εἰς δόξαν» πολλούς υἱούς - κατά χάριν - καὶ καταργῶν τόν θάνατον ἀπαλλάξῃ αὐτούς τῆς «δουλείας τοῦ φόβου τοῦ θανάτου» ὑπό τήν δόπιάν διετέλουν. Ἡτο, ἀναπότρεπτος ἀνάγκη λόγῳ τῆς ἀπολύτου θείας προγνώσεως περὶ τῆς θανασίμου ἔχθρας καὶ τοῦ θανασίμου πολέμου τοῦ σατανᾶ καὶ τῶν ἐξ ἀνθρώπων ὁργάνων του ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Τήν αὐτήν δέ ἔννοιαν ἔχουσι καὶ οἱ προμνησθέντες λόγοι τοῦ Κυρίου. «... καθὼς Μωϋσῆς ὑψωσε τόν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου... Οὕτω γάρ ἡγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καὶ τόν Υἱόν Αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωήν αἰώνιον» (Ιωάν. Γ' 14-16). «Ἐδει» οὕτως ὑψωθῆναι τόν Κύριον, διότι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ σχετική πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ πρό καταβολῆς κόσμου. Ταυτόσημος δέ εἶναι καὶ ἡ ἔννοια καὶ τῆς λέξεως «ἔδωκεν», σημαίνουσα καὶ αὐτῇ «...παρεχώρησεν» ἵνα σταυρωθῇ, διότι κατά τήν ἀπειρον θείαν πρόγνωσιν ἡτο ἀναπόφευκτος ὁ τοιοῦτος θάνατος Αὐτοῦ.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθῶς Ὁρθόδοξος ἔννοια καὶ τῶν χωρίων τούτων, ἀλλ' εἰς πάσας τάς προμνησθείσας λοιπάς πλάνας καὶ κακοδοξίας περὶ τῆς σημασίας τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου προσετέθη ἐσχάτως -ἐκ παρερμηνείας, ίδια, τοῦ προμνησθέντος χωρίου, Ιωάν. Γ' 14-16- καὶ ἡ «γνώμη» τινῶν, ὅτι εἰς τόν Σταυρόν ἀνεβίβασε τόν Κύριον ἀπλῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, χωρίς βεβαίως τῆς ἔννοιας τῆς «ἵκανοποιήσεως», ὡς «τιμωροῦ», τῆς «θείας δικαιοσύνης».

Ἐάν ὁ Θεός καὶ «Πατήρ τῶν φώτων, ἐξ οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθή καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἔστι καταβαῖνον» (Ιακώβ. Α' 17), ὁ «μή πειράζων οὐδένα» καὶ «ἀπείραστος, βεβαίως, κακῶν» (αὐτόθι Α' 13-

14), ἀπεφάσιζε (χωρίς ἔστω τῆς προϋποθέσεως τῆς «σαδιστικῆς» καί ἀνθρωποπαθοῦς ἐννοίας τῆς «ἰκανοποιήσεως» τῆς δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του) καί προώριζεν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας τήν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, ώς τελείου ἀνθρώπου, διά νά ἐκδηλώσῃ ἀπλῶς καί οὕτως τήν διά τόν ἄνθρωπον ἀλλά καί τήν ὅλην δημιουργίαν ἀγάπην Του, τότε, πλήν τῶν ἄλλων προμνησθεισῶν συνεπειῶν τῆς κατά τοῦ «δικαίου» καί «ἀναμαρτήτου» Κυρίου ἀνεκφράστως ἐγκληματικῆς ἀδικίας, θά ἔδει νά είναι ἀπηλλαγμένοι πάσης σχετικῆς εὐθύνης οὐχί μόνον ὁ σατανᾶς ἀλλά καί πάντα τά ἐξ ἀνθρώπων δργανα αὐτοῦ. Διότι πάντες οὗτοι, διά τῆς ποικίλης αὐτῶν συνεργείας πρός ἐκτέλεσιν τοῦ φρικοτέρου πάντων τῶν ἀνοσιουργημάτων, οὐδέν ἄλλο θά ἐπραττον εἴμη θά ἐξυπηρέτουν τό «ἔργον» καί τήν ἐν προκειμένῳ «βουλήν» τοῦ Θεοῦ. Καί οὐχί μόνον, ώς ἐκ τούτου, δέν θά ἡμάρτανον εἰς τήν πραγμάτωσιν τῆς θείας βουλῆς συντελοῦντες, ἀλλά καί τῆς θείας εὐλογίας θά ἥσαν ἄξιοι δπως καί τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν!

Ἀντιθέτως διμως ἡ Γραφή ωηῶς καί κατηγορηματικῶς διακηρύσσει δτι θανάσιμα ἀμαρτήματα διέπραξαν ὁ σατανᾶς ἀλλά καί πάντες οί συνεργοί αὐτοῦ διά τήν δλως ἀδικον, παράνομον καί ἐγκληματικήν καταδίκην καί σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. Καί είς μέν τόν σατανᾶν, ἀφοῦ τόν κατηράσθη ὁ Θεός ἀπαξ ἔτι διά τήν ἐξαπάτησιν τῶν πρωτοπλάστων (ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχική, κατά τοῦ ἐπί τῆς γῆς ἔργου τοῦ Θεοῦ, ἀμαρτία αὐτοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς δποίας καί προέβαλεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ - Λόγου) προφητικῶς προανήγγειλεν: «Καί ἔχθραν θήσω... ἀνάμεσόν σου καί ἀνάμεσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλήν καί σύ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν». (Γενεσ. Γ'15). Προαναγγέλλει δηλ. ὁ Θεός, τήν «θανάσιμον ἔχθραν» καί «πάλην» (Ἐφεσ. ΣΤ'12 κ.ά.) μεταξύ τοῦ σατανᾶ καί τοῦ Κυρίου, ἔκβασις τῶν δποίων θά ἦτο ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου συντριβή, «τήρησις» τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καί ἀντιστοίχως ἡ ὑπ' αὐτοῦ σταύρωσις τοῦ Κυρίου, ἥτοι ἡ «τήρησις τῆς πτέρνας» Του. Ἀλλά καί ὁ Κύριος ἐπίσης ωηῶς ἐτόνισεν δτι ὁ σατανᾶς «ἄνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καί ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν» (Ιωάν. Η'44).

Βεβαιοῦσι δέ πανηγυρικῶς πᾶσαι αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς τήν θανάσιμον «ἔχθραν» καί πολεμικήν τοῦ σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Κυρίου, δταν μάλιστα διησθάνθη καί κατενόησε οὗτος χωρίς νά δύναται νά ἐννοήσῃ τό μυστήριον τῆς ἀφάτου θείας συγκαταβάσεως, δτι ἐκ τῆς δλης ζωῆς καί δημοσίας δράσεως Αὐτοῦ ἐκινδύνευε πλέον ἡ κοσμικρατορία του. Ἐπεχείρησε, κατ' ἀρχήν, νά Τόν φονεύσῃ πνευματικῶς διά τῶν ἐν τῇ «ἐρήμῳ πειρασμῶν» (Μάτθ. Δ'1), δπως ἐθανάτωσε τούς πρωτοπλάστους διά τῆς ἀπάτης, δταν δέ ἀπέτυχε ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ἐκείνη, «εἰσῆλθεν» εἰς τόν Ίούδαν (Λουκ. ΚΒ'3), διακρίνας, ώς πνεῦμα, τήν σχετικήν προδιάθεσιν αὐτοῦ, καί τόν παρεκίνησεν εἰς τήν διολοφονικήν

προδοσίαν. Ύπεδαύλισεν ὡσαύτως τόν φθόνον τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν ἀλλά καὶ τό θανάσιμον ἐπίσης μῆσος των ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Ρητῶς δίθεν τονῖζει ἡ Γραφή δτι ὁ κυρίως καὶ ἡθικῶς ὑπαίτιος τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ὑπῆρξεν ὁ σατανᾶς.

Διά τήν ἀμαρτίαν ὡσαύτως καὶ τήν εὐθύνην τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος πάλιν εἶπε πρός τόν Πιλάτον. «...Ο μέν Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ οὐαί δέ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται καλόν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρωπὸς ἐκεῖνος». Ωσαύτως διά τήν ἀμαρτίαν καὶ τήν εὐθύνην τοῦ τε Ἰούδα ἀλλά καὶ τοῦ Πιλάτου προσέθεσε: «...Διά τοῦτο ὁ παραδιδούς μέσοι μεῖζονα ἀμαρτίαν ἔχει...» (Ιωάν. ΙΘ’11). Δέν θά ἦτο δηλ. ἀμέτοχος εὐθύνης καὶ ὁ Πιλάτος, καίτοι θά... ἔνιπτε τάς χεῖρας του... Ἀλλά καὶ Λουκ. ΚΒ’3-5 «...Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν καὶ ἀπελθών συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ στρατηγοῖς τό πῶς αὐτόν παραδῶ αὐτοῖς. Καί ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια δοῦναι...».

Τέλος, διά τήν ἀμαρτίαν καὶ τήν εὐθύνην τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν ἀλλά καὶ τοῦ Λαοῦ, ἡ Γραφή τονῖζει: α) Ματθ. ΚΖ’18 «... Ἦδει γάρ (σ.σ. ὁ Πιλάτος) δτι διά φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». β) Ιωάν. ΙΑ’47-51. «... Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον καὶ ἔλεγον; Τί ποιοῦμεν, δτι οὗτος ὁ ἀνθρωπὸς πολλά σημεῖα ποιεῖ; ἐάν ἀφῶμεν αὐτόν οὕτω, πάντες πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν... Εἶς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὃν τοῦ ἐνιαυτοῦ..., εἶπεν αὐτοῖς. Υμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν... συμφέρει ἡμῖν ίνα εἰς ἀνθρωπὸς ἀποθάνη ὑπέρ τοῦ λαοῦ καὶ μή δλον τό ἔθνος ἀπόλυται...» (Πρβλ. καὶ ίδίου ΙΗ’14). γ) Ιωάν. ΙΗ’29-30. «...ἔξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρός αὐτούς καὶ εἶπε. Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατά τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν... αὐτῷ· εἰμή ἦν κακοποιός οὐκ ἄν σοί παρεδώκαμεν αὐτόν...». Καί, αὐτόθι στιχ. 38-40. «...Καί τοῦτο εἰπών (σ.σ. ὁ Πιλάτος) ἔξῆλθε πρός τούς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγώ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ... Βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τόν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν οὖν πάλιν λέγοντες, μή τοῦτον, ἀλλά Βαρραβᾶν...». δ) Ματθ. ΚΖ’22-24. «...Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τόν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω, Ὁ δέ ἡγεμών ἔφη· τί γάρ κακόν ἐποίησεν; οἱ δέ περισσῶς ἐκραζον λέγοντες σταυρωθήτω...»¹⁸⁴, ε) Πράξ. Δ’8-12. «...Τότε Πέτρος πλησθείς Πνεύματος Ἅγιου εἶπε πρός αὐτούς. Ἀρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα γνωστόν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντί τῷ λαῷ Ἰσραὴλ δτι ἐν τῷ ὄνδματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἔσταυρωσατε...». Καί στ) Αὐτόθι, Ζ’8-53. «...Στέφανος δέ πλήρης πύστεως... ἔφη... Σκληροτράχηλοι καὶ

¹⁸⁴ Διά τῶν χωρίων τούτων βεβαιοῦται ἡ βαρύτατη εὔθυνη τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ διά τήν ἄδικον σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, διότι, προδίλως, ἡ σχετική ἀπόφασις τοῦ Πιλάτου ἔξηρτάτο, κατά μέγα μέρος τουλάχιστον, ἐκ τῆς συγκαταθέσεως ἢ μή αὐτοῦ.

ἀπερίτητοι τῇ καρδίᾳ... Ύμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἀγίῳ ἀντιπίπτετε, ως οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ἀπέκτειναν τούς προαναγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου οὗ ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε. Γνωστόν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν... ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ἡμεῖς ἔσταυρωσατε...». Τό αὐτό μῆσος καὶ τήν ἐμπάθειαν διῆστορικῶς τρέφει πρός τόν ἐνσαρκωθέντα Υἱόν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰουδαϊσμός ως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς διαστροφῆς τοῦ Ταλμούδ καὶ τῆς Καμπαλά καὶ τῆς ὅλης Ραββινικῆς διδαχῆς διά τῶν δούλων ἀνασταυρώνεται ὁ τρισάγιος Κύριος εἰς πᾶσαν μετρητήν στιγμὴν τοῦ χρόνου.

Δέν ἀνεβίβασεν ὅθεν τόν Κύριον εἰς τόν Σταυρόν «ἡ ἀγάπη» τοῦ Θεοῦ... ἀλλ' ἡ ἔχθρα, τό μῆσος καὶ ὁ πόλεμος τοῦ σατανᾶ ἐναντίον Του, ὅπως καὶ ὁ φθόνος καὶ τό μῆσος ἐναντίον Του ἐπίσης πάντων τῶν προμηνησθέντων «συνεργῶν» καὶ «ὅργανων» του. Τοῦτο δέ προγιγνώσκων ὁ Θεός «πρό καταβολῆς κόσμου», κατά τήν κατάρτισιν ἔτι ἐν «ψιλαῖς ἰδέαις» τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, προώρισεν ὥστε νά ἐκδηλώσῃ μέν ἀφ' ἐνός καὶ ἐν τῷ φρικτοτάτῳ τούτῳ ἀνοσιουργήματι τήν ἄφατον διά τόν ἀνθρωπον ἀγάπην Του, μή παραβιάζων τήν δωρηθεῖσαν εἰς τά κτίσματά Του ἐνσυνείδητον ἐλευθερίαν, νά μετατρέψῃ ὅμως αὐτό, ἐν τῇ ἀπείρῳ δυνάμει καὶ σοφία Του, καὶ εἰς μέσον πολλαπλῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ ὅλου μυστηριώδους «ἔργου» Του Ἐφεσ. Α'1-10, Φιλιπ. Β'10 κ.ἄ.).

Καί πρός τοῦτο, ἐν τῇ ἀπολύτῳ πλέον Αὐτοῦ ἐξουσίᾳ (Ρωμ. ΙΑ'33-36 κ.ἄ.), ἥσκησε καὶ ἐφήρμοσε τήν πράγματι θείαν Δικαιοσύνην Του (Ματθ. ΣΤ'33 κ.ἄ.) οὐχί μόνον ως «τιμωρόν» ἐναντίον πάντων τῶν κατά τοῦ Κυρίου ἀμαρτησάντων, ἢτοι τοῦ σατανᾶ καὶ τῶν φίλων καὶ συνεργῶν αὐτοῦ, ἀλλά καὶ ως «βραβεύονσα» ὑπέρ τοῦ Κυρίου καὶ πάντων ἐπίσης τῶν φίλων Αὐτοῦ. Ἐτήρησε δηλ., ως «τιμωρός», καὶ συνέτριψε τήν κεφαλήν τοῦ σατανᾶ, κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν καὶ κατήργησε τόν θάνατον (Ρωμ. Η'3, Β' Τιμοθ. Α'10 κ.ἄ.), ἐτιμώρησεν ὅμοιώς πάντας τούς μετά τοῦ σατανᾶ συνεργήσαντας¹⁸⁵. Ὁ Ἰούδας, στερηθείς τῆς θείας Χάριτος καὶ τοῦ Θείου φωτισμοῦ, ἀπελθών ἀπήγξατο (Ματθ. ΚΖ'5) γενόμενος «βρῶμα» αἰώνιον τοῦ «σατανᾶ», διότι κατά τήν ἀψευδῆ Ἰ. Παράδοσιν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας «ἀπήγξατο» μετά τήν «ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν» τοῦ Κυρίου καὶ δέν εὑρίσκετο οὕτως ἐν τῷ Ἀδῃ κατά τήν ἐκεī τριήμερον μετάβασιν τοῦ Κυρίου (Α' Πέτρ. Γ'19-20) διά νά ἐκδηλώσῃ πρός Αὐτόν τήν μετάνοιάν του καὶ σωθῆ. Ὁ

¹⁸⁵ Πᾶσαι αἱ τιμωρίαι τῶν ἀμαρτωλῶν δέν ἐπιβάλλονται ὑπό τοῦ Θεοῦ (τῆς θείας δικαιοσύνης) κατά τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων. Οἱ ἀμαρτάνοντες τιμωροῦνται παραβιάζοντες εἴτε τόν πνευματικόν ἡ καὶ τούς φυσικούς νόμους, τούς ὅποιους ὁ Θεός ἔταξεν ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ ἐξουσίᾳ: πρός περιφρούρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «μυστηρίου -έργου» Του (Ἐφεσ. Α'9, Πράξ. ΙΓ'41 κ.ἄ.). Καὶ ὑφίστανται οὕτω τάς συνεπείας τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν. Κατά τόν μεγαλειώδη λόγο τοῦ Θείου Παύλου «τα ὄψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος».

Πιλᾶτος, μή πιστεύσας ἐπίσης εἰς τόν Κύριον καί μή μετανοήσας, εἶχεν ὡσαύτως (κατά τήν Ἱ. Παράδοσιν καί πάλιν) ίσοβίους ψυχικάς τύψεις καί βασανισμόν καί τέλος σκληρόν θάνατον αὐτοχειριασθείς ἐπίσης, κατά τήν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἰστορ. Β'VII). Οἱ τότε Ἰουδαῖοι, οἵ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τό φρικτόν ἀνοσιούργημα συνεργήσαντες, ἐτιμωρήθησαν ὡσαύτως σκληρῶς, κατά τήν βεβαίωσιν καί τῆς παγκοσμίου Ἰστορίας ὑπό τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορος Τίτου το 70 μ.Χ. Ἐκλαυσεν ὁ Κύριος προγιγνώσκων τήν πρό τῆς παρελεύσεως τῆς γενεᾶς ἐκείνης ἰστορικήν καταστροφήν τῆς Ἱερουσαλήμ (Λουκ. ΙΘ'41 - 44), ἢ θεία δ' ἐκείνη καταδίκη βαρύνει μέχρι σήμερον τόν Ἰουδαϊσμόν, μή μετανοήσαντα καί μή ζητοῦντα συγχώρησιν διά τό ἀνοσιούργημα τῶν προγόνων του, ἀλλά σατανικῶς ἐμμένοντα εἰς τήν ἄρνησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καί θά τόν βαρύνη μέχρι ἀνανήψεως καί μετανοίας του.

Ἐβράβευσεν δῆμος ὡσαύτως ὁ Θεός, ὡς βραβεύων πλέον καί «δωρεοδότης» (Φιλιππ. Γ'14, Ἐφεσ. Β'8 κ.ἄ.), πολυειδῶς καί πολυτρόπως, κατ' ἀρχήν τόν Κ. ἡ. Ἱ. Χριστόν ὡς τέλειον ἄνθρωπον, καί δῆ:

α) Ἐφόσον ὁ Κύριος ἐθανατώθη ὅλως ἀδίκως, φύσει τε καί προαιρέσει ἀναμάρτητος ὡν (καί ἔχων ἄρα, κατά τήν θείαν δικαιοσύνην, τό δικαίωμα τοῦ «αἰωνίως ζῆν»), ἀνέστησεν Αὐτόν ἐκ νεκρῶν καί ἀπέδωκεν Αὐτῷ τήν αἰωνίαν ζωήν. Οὕτω δέ τό πανάγιον σῶμα τοῦ Κυρίου, τό ἀδίκως σταυρωθέν, καί τό ἀδίκως χυθέν τίμιον αἷμά Του, οὐχί μόνον ἐγένοντο σῶμα πνευματικόν, ἀφθαρτον, αἰώνιον (Α΄ Κορ. ΙΕ'44), ἀλλά κατέστησαν προσέτι, διά τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, καί πνευματική **βρῶσις** καί **πόσις**, διά τούς ἀξίως μεταλαμβάνοντας, εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον (Ματθ. ΚΣΤ'26-28 κ.ἄ.). Τά σεπτά ἐπίσης πάθη τοῦ Κυρίου, τά ὅποια ὅλως ἀδίκως ὑπέστη πρό τῆς σταυρώσεώς Του, ἀλλά καί ἐπί τοῦ Σταυροῦ, κατέστησαν ὡσαύτως μέσα θεραπείας διά τάς ἀσθενείας καί τά πάθη ἡμῶν διαιωνιζόμενα μέχρι συντελείας ἐπί τῇ ἀπλῇ ἐπικλήσει τοῦ ὄντος Αὐτοῦ. Διά τοῦτο δέ καί ὁ πρόφ. Ἡσαΐας προεφήτευσεν (ΝΓ'4, πρβλ. καί Ματθ. Η'17). «Ἄυτός τάς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καί τάς νόσους ἐβάστασε καί τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ιάθημεν».¹⁸⁶ Καί (β) Ἐφόσον θανατωθείς ἀδίκως ὁ Κύριος ἐστερήθη ὡς ἐκ τούτου τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ ὅποιου ἦτο νόμιμος κληρονόμος ὡς ἀπογόνος τοῦ Δαυΐδ ἐκ τῆς Παναγίας Μητρός Του καταγόμενης ἐξ οἴκου Δαυΐδ (Λουκ. Α'27), ἐβραβεύθη ἀπό τοῦ Θεοῦ διά τῆς «παμβασιλείας»

¹⁸⁶ Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἔχει καὶ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ οὐχὶ ὡς πιστεύουσιν οἱ Δυτικοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ δυστυχῶς τῶν ἡμετέρων, ὅτι ὁ Κύριος ἀναλαβών ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τάς ἀμαρτίας ἀλλὰ καὶ τάς ἀσθενείας ἡμῶν ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ, ἐγένετο, ὡς ἐκ τούτου, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον (!), ὁ μεγαλύτερος τῶν ἀμαρτωλῶν! Διότι προσέτι ὁμηρίας ἡ Γραφὴ τονίζει: «...δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται καὶ ἀνομία ἀνόμιου ἐπ' αὐτὸν ἔσται» (Ἰεζεκ. ΙΗ'20, πρβλ. καὶ αὐτόθι στιχ. 4 ὡς καὶ Ἐξοδ. ΚΓ'7 καὶ Δευτερ. ΚΑ'26).

(Ἄποκαλ. ΙΘ'16 κ.ά.). Καί ούχι μόνον ἐδόθη Αὔτῳ -καί ώς τελείω ἀνθρώπῳ- πᾶσα ἔξουσία ἐν Οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» (Ματθ. ΚΗ'18 κ.ά.), ἀλλά καί ὁ θρόνος τῆς μεγαλωσύνης δεξιᾷ τοῦ Πατρός εἰς τὸ «διηνεκές» (Ἐβρ. Γ'13-14 κ.ά.), ὅπου βεβαίως ώς αἰώνιος Λόγος, «ἥν τό πρότερον» (Ιωάν. ΣΤ'62) καί ἀνάρχως, ἦ, ἄλλως, «ἀπ' ἀρχῆς» (Ιωάν. Α'1 καὶ ἰδίου Α' Ιωάν. Α'1 κ.ά.).

Άλλ' ὅπως ἐτιμώρησεν ὁ Θεός (ή θεία δικαιοσύνη) καί τούς ἀμέσους «συνεργούς» καί φίλους τοῦ σατανᾶ, τούς ὅπως δήποτε συνεργήσαντας διά τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου (καί τιμωρεῖ ἀλλά καί θά τιμωρῇ ὅμοίως καί πάντας τούς συνεχίζοντας ἥ μέλλοντας νά συνεχίσωσι τό ἔργον ἐκείνων μέχρι συντελείας), οὗτως ἐβράβευσε, βραβεύει καί θά βραβεύῃ ἀντιστοίχως, καί δι' ἀναλόγων βραβείων μέχρι συντελείας ἐπίσης, καί πάντας τούς φίλους καί «συνεργούς» Αὐτοῦ, τούς πιστεύσαντας, πιστεύοντας καί μέλλοντας νά πιστεύσωσιν εἰς Αὐτόν καί «τηροῦντας τάς ἐντολάς» Του. Τούς συνεχίσαντας, συνεχίζοντας καί μέλλοντας νά συνεχίσωσιν, ώς Ἐκεῖνος, τόσον προσωπικῶς, ὅσον καί ώς Ἐκκλησία - τόν «καλόν ἀγῶνα» (Β' Τιμόθ. Δ'7 κ.ά.), τόν πόλεμον Αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου καί τῶν ἔξουσιῶν αὐτοῦ (πρός Ἐφεσ. ΣΤ'12 κ.ά.), ὅπως καί τῶν «γεννημάτων» αὐτοῦ, τοῦ «ψεύδους» δηλ. καί τῆς «άμαρτίας», μέχρι τῆς τελείας ἐκ τοῦ κόσμου ἐκβολῆς του (Ιωάν. ΙΒ'31 κ.ά.) καί τῆς καθολικῆς ἐπικρατήσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί τῆς δικαιοσύνης Αὐτοῦ καί ἐπί τῆς Γῆς, ἀκολούθως δέ καί μέχρι συντελείας. (Ματθ. ΣΤ'10, 33 καὶ ΙΓ'39-40 κ.ά.). Πάντας τούτους ἀναδεικνύει ὁ Θεός τέκνα Αὐτοῦ, κατά χάριν, (Ιωάν. Α'12 κ.ά.) καί «ἀδελφούς» αἰώνιους τοῦ Κ.ἡ.Ι. Χριστοῦ (Ρωμ. Η'17, Ἐβρ. Β'11 κ.ά.) καί «συγκληρονόμους», μετ' Αὐτοῦ, τῆς «βασιλείας τῶν Οὐρανῶν» (Ρωμ. Η'17 κ.ά.). Διά τοῦτο καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τῇ Β' Τιμοθ. Δ'7-8 γράφει: «...Τόν καλόν ἀγώνα ἡγώνισμα, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα, λοιπόν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δέ ἐμοί ἀλλά καί πᾶσι τοῖς ἡγαπήκοσι τήν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ». Καί, αὐτόθι, Β'12. «... εἰ ὑπομένομεν καί συμβασιλεύσωμεν...». Ὡσαύτως ἐν τῇ Ρωμ. Η'17. «...Αὐτό τό Πνεῦμα συμμαρτυροῦ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὃτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ. Εἰ δέ τέκνα, καί κληρονόμοι, κληρονόμοι μέν Θεοῦ συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν καί συνδοξασθῶμεν...». Ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐν Τριάδι «μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ» ἡμῶν (Ιωάν. ΙΖ'3) εἶναι ἀπολύτως τελεία (Ματθ. Ε'48, ΣΤ'33 κ.ά.) ὅπως βεβαίως καί πᾶσαι αἱ λοιπαὶ «ἰδιότητες» Αὐτοῦ. Δι' ὃ καί δικαίως Αὔτῳ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις καί νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἄμην». (Ἀποκαλ. Ε'13-14 κ.ά.).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ	5
ΘΕΟΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΑΝΘΡΩΠΟΣ - ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.....	24
ΤΟ «ΔΙΚΑΙΟΝ» ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.....	34
Η ΑΛΗΘΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ.....	34
Α) Τά κυριώτερα χωρία τῆς Γραφῆς.....	34
Β) Αἱ κυριώτεραι γνῶμαι τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς ἀγ. ἡμῶν Ἐκκλησίας περὶ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου.....	36
Γ) Ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ διά τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου διθέντος «λύτρου» ὡς καί τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως ἢ ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν.....	61
Δ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῶν χωρίων: α) «... τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν....» (Β' Κορ. Ε' 21) καὶ β) «...Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (πρὸς Γαλατ. Γ' 13).	77
Ε) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου: «...Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες» (Ματθ. ΚΖ' 46).	80
ΣΤ) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης βράβευσις Αὐτοῦ ὡς τελείου ἀνθρώπου.....	84
Ζ) Ἡ σχετικὴ ὑμνολογία τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.....	92
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΩΣ «ΤΙΜΩΡΟΥ») ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.....	92